TITUS SUCIU VASILE BOGDAN

ADEVĂRUL TRAVERSEAZĂ ÎNTRISTAT TIMPUL

DUPĂ 25 DE ANI

TITUS SUCIU VASILE BOGDAN

ADEVĂRUL TRAVERSEAZĂ ÎNTRISTAT TIMPUL

DUPĂ 25 DE ANI

Editura IRRD
București, 2014

Redactor de carte: Carmen Rădulescu
Copertă şi tehnoredactare: Alina Vlăsceanu

© 2014, Editura IRRD, București
Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate
IRRD

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
SUCIU, TITUS
Adevărul traversează întristat timpul : după 25 de ani / Titus Suciu, Vasile Bogdan. - Bucureşti : Editura Institutului Revoluţiei Române din Decembrie 1989, 2014
ISBN 978-606-8684-00-0

I. Bogdan, Vasile

94(498)”1989.12”

Volumul conține prestațiile
a 22 de personaje şi
a entităților *Radio, Foto, Tv.*,
25 de *repere* ce sintetizează
un DECEMBRIE eroic,
un TRECUT ce ne face cinste, şi
un epilog ce n-ar trebui
să *caracterizeze* PREZENTUL!

Autorii

ARGUMENT

Despre Revoluția din România s-a scris mult, nu îndeajuns, s-au dezvăluit adevăruri, nu toate, s-au lansat explicații tendențioase, multe au fost demontate.

O mulțime poate fi pașnică, poate fi revendicativă. La finele unei manifestări artistice ori sportive, unde e posibil să participe sute, mii, chiar zeci de mii de persoane, dacă lipsește provocarea oamenii se îndreaptă liniștiți spre domicilii, dacă normele firești sunt încălcate apare violența.

Revolta este *bastarda* nedreptății și abuzului, de la prima i se conturează **verbul**, de la al doilea **gestul**. Se știe că la preluarea președinției țării, dictatorul român a fost acceptat de popor cu simpatie, cu convingerea că e omul de care țara are nevoie, momentul 21 august 1968 – poziția oficială a României față de intervenția armată a URSS și a patru state membre ale Tratatului de la Varșovia, împotriva demonstrațiilor anticomuniste din Praga – reprezentînd **vîrful popularității lui**. De atunci, ani buni, Ceaușescu și-a asigurat statutul din *seva* aceea. Însă **scaunele Puterii sunt virusate**. Neștiind ori ignorînd adevărurile fundamentale că președintele **e un ales, nu un uns**, că președintele trebuie **să facă ce vor, nu ce vrea,** a intrat pe **drumul fără întoarcere al dictatorilor**. Penultimul deceniu al secolului trecut e, de altfel, cel în care **Istoria a călcat în picioare** mulți astfel de indivizi… **virusați** de boala Puterii: Honecker, Husak, Ceaușescu, Jivkov… apoi Mubarak, Gaddafi …

În mod paradoxal, de cîte ori se declanșează o mișcare socială de protest, Puterea se consideră *victimă* nu *cauză,* pune totul pe prestațiile unor instigatori și îi caută în loc să analizeze circumstanțele, folosește *forța* eludînd dialogul, paradoxul constînd în faptul că vinovată de ieșirea în stradă a oamenilor, de actele de violență ale acesteia e, de fapt, Puterea! Abuzurile, aroganța ei!

Ce s-a întîmplat în Decembrie ’89 poate fi privit și la modul discutabil. În 15 și în prima parte a serii de 16 decembrie, sintagma cu adevărat potrivită pentru situația din zona *Maria* este **manifestare de solidaritate** față de un semen prigonit de Putere.

Din acest moment, lăsînd la o parte realitatea – de care ne vom ocupa în continuare **deductiv**, nu **descriptiv** –, ne-am putea continua demersul plecînd de la formularea… *ce-ar fi fost dacă*. Ce-ar fi fost dacă Puterea n-ar fi fost arogantă, în România Puterea însemnînd, de fapt… Ceaușescu. Răspunsul nu e ușor de dat – o ipoteză se poate formula cu ușurință. Oricum, dictatorul a ratat șansa vieții lui în 20 noiembrie 1989 cînd, la al XIV-lea Congres al PCR, nu a renunțat la Putere. A *dat* atunci **o posteritate rezonabilă pe un sfîrșit dramatic, o retragere onorabilă pe o rafală de automate, un oarecare prestigiu pe un oprobiu general.**

Ieșind din sfera *ipoteticului,* să ne amintim succesiunea evenimentelor din seara, din noaptea aceea, din zilele următoare.

În zona *Maria*, un grup de oameni, fără să scandeze lozinci provocatoare, antiguvernamentale, își exprimau, **doar prin prezență**, compasiunea față de o persoană pe care o respectau. Nici un gest antisocial, cu atît mai puțin violent – doar prezență civilizată, pașnică și, de cînd a început să se întunece, lumînări aprinse în mîini.

Din momentul în care cultul personalității a atins penibilele cote ale derizoriului, în oameni au început să se acumuleze resentimentele, în activiști convingerea că măsurile punitive sunt eficiente, infailibile. Cît timp acestea sînt în *echilibru* se poate vorbi de *liniște socială*. Dar starea de echilibru este greu de menținut, e fragilă, temporară. Ceea ce a dat peste cap precarul echilibru social din România a fost aroganța Puterii. Reacția ei față de demonstrațiile pașnice din Timișoara? Violența! Milițieni, securiști, scutieri – lovind pentru a-i împrăștia pe timișoreni, alergînd după ei pentru a degaja zona. Se poate spune că o mulțime se comportă ca un roi. Dacă e slab se pierde, cînd e îndeajuns de puternic devine periculos. A fost cazul Timișoarei, al României lui Decembrie ’89!

În paginile ce urmează prestația noastră nu mizează pe noutăți informatice senzaționale, necunoscute pînă acum, ci pe prezentări obiective, interpretări logice, corelări legice.

Literatura dedicată lui Decembrie ’89 e, din păcate, sufocată de fraze și clișee penibile, lansate de nimeni altcineva decît de dictator, preluate de nimeni altcineva decît de foști colaboratori ai Securității, inși pentru care scrisul nu are nimic de a face cu deontologia profesională ci, doar, cu servitutea constrînsă ori bine recompensată! După ei, deoarece aceasta fusese *tema* stabilită de Ceaușescu, ce s-a întîmplat în Timișoara, în România, a fost rodul implicării agenților din… *agenturili* străine, Mossad, CIA, KGB…

Orice afirmație, mai ales publică, se cade să fie susținută de argumente inatacabile. Să analizăm… *sugestia-directivă* de mai sus, impusă de dictator *servilor* săi. La sfîrșitul anilor ’89 puterea comunistă e înlăturată, în aproximativ o lună jumătate, din toate țările blocului socialist est-european. Mai mult chiar de-atît, și din fosta URSS. Asta este realitatea, *sugestia-directivă* e cunoscută, întrebarea se formulează de la sine: păi cîți agenți vor fi avut serviciile Mossad, CIA, care, dacă ținem cont că regimul comunist a fost dat peste cap și în fosta URSS, ar fi *trebuit* să acționeze chiar și acolo? Cît despre KGB… Care era, la urma urmei, sarcina KGB-ului? Să susțină? Să submineze regimurile comuniste din țările-satelit URSS-ului, inclusiv din URSS?

În locul unui răspuns penibil formulat de indivizi din categoria celor de sus, prezentăm precizările a trei persoane cu adevărat autorizate pentru problema pusă în discuție. Și o observație.

În paranoia sa, Ceaușescu, deși cunoștea situația din celelalte țări ale blocului est-european, continua să creadă în valorile socialismului. Era, de altfel, atît de convins că stăpînea situația din țară încît, după ce dă dispoziții extreme organelor de represiune – arestări, folosirea muniției de război –, și sarcini exprese unora din oamenii lui de încredere, pleacă în Iran.

Persoanele de încredere erau Gheorghe Diaconescu, la vremea aceea procuror general adjunct al RSR, Filip Teodorescu, locțiitor al Șefului Direcției Contra-spionaj din

Departamentul Securității Statului, sarcina trasată acestora fiind identificarea și aducerea la București a agenților, cel puțin a unui agent străin. Rupt de realitate de ani buni, *drogat* de adulațiile *sincere* ale poporului român, era convins că, dacă avea să iasă în balconul clădirii CC-ului *ținînd de guler* un astfel de ins, spunînd despre el… *ia uitați cine ne împedică să continuăm să păşim încrezători pe victoriosul drum al iepocii de aur*... avea să fie, din nou, stăpîn pe situația din țară.

Cei doi își îndeplinesc misiunile, dar rapoartele *sună* cu totul altfel decît se aștepta dictatorul.

Gheorghe Diaconescu: **nu este vorba de o acţiune a unor forţe străine duşmane** (…) **actele de distrugere s-au petrecut în timpul unor mişcări politice îndreptate împotriva şefului partidului şi statului**!

Filip Teodorescu: **din cercetările efectuate, care au avut loc în Penitenciarul Timişoara, nu au rezultat aspecte care să intereseze organul de Securitate!**

Adăugăm acestor precizări declarația domnului Milton Bearden, şef al CIA pentru Europa de Est în perioada aceea: *nu neg faptul că CIA ar fi efectuat o anumită activitate de strîngere de date, însă (e vorba de un interviu dat Susannei Brandstätter, nu vreunui ziarist român, situaţie în care curtoazia ar fi fost la ea acasă)* ***am negat totdeauna ideea că CIA ar fi coordonat sau declanşat în vreun fel Revoluţia din România!***

Domnul Bearden a adăugat apoi un amănunt ce, în mod firesc, e cunoscut de orice adult ce-și folosește creierul cît de cît. **Agentul nu are imunitate!** Obiectivul lui – să transmită informațiile obținute; recomandarea – să nu se deconspire deoarece, odată arestat, nu-l salvează de pușcărie nici *uncle* Sam nici *deadea* Ivan!

În final – o observație conturată în urma încheierii lucrărilor Procesului de la Timișoara: **nici un reprezentant al forţelor de represiune, pus sub acuzare pentru săvîrşirea agresiunilor, nu a invocat clemenţă justificîndu-şi faptele prin prezenţa agenţilor provocatori de pe cine ştie unde!**

Cum deja am precizat, în cartea de față semnificative vor fi **firescul** nu **senzaționalul, interpretările faptelor** nu **răstălmăcirile Puterii**, **mărturiile revoluționarilor** nu ale **servilor dictatorului**.

De aici, din aproape în aproape – **adevărurile Revoluției din Timișoara**. A fost spontană, s-a conturat treptat datorită **factorilor interni** (starea de sărăcie), **aroganței puterii** (arestări, folosirea muniției de război), **factorilor externi** (datorită televiziunilor iugoslave şi maghiare timișorenii *au văzut*, nu doar *auzit*, ce s-a petrecut în Berlin, Praga…); înainte de 16 decembrie n-a existat nici un partid, nici un grup de oameni care să fi *gîndit* Revoluția ea fiind, de fapt, *bicefală,* o parte a localnicilor optînd pentru Piața Operei, alta pentru spațiul din fața clădirii Comitetului Judeţean de Partid; ajunși în cele două locuri timișorenii n-au știut, minute bune, ce să facă în continuare, *ideea pasului următor* conturîndu-se în urma unei observații de moment în cazul celor din Piața Operei, pentru ceilalți datorită unei invitații formulate de nimeni altcineva decît de un reprezentant al *Puterii*; localnicii care au devenit lideri nu se cunoșteau între ei, s-au constituit în comitetele respective la întîmplare; cînd au înțeles că trebuiau să întocmească documente specifice şi-au dat seama că – nici măcar atît! – nu aveau coli de hîrtie și unul din ei a mers acasă după foi ministeriale; pentru forma *juridică* a Proclamației au apelat la o persoană competentă, un jurist.

Pentru Putere trecerea de la situația din 14 la cea din 15, din 16 decembrie… în cele din urmă la Revoluție începînd cu 20 decembrie, a fost o surpriză, a rămas un mister. Au tratat *surpriza* cu violență, pentru *mister* și-au însușit explicația dictatorului, rezultatul se cunoaște. Or metamorfoza atitudinii pașnice în Revoluția din Timișoara, din România, are la bază un precept pe care fie că Puterea nu l-a cunoscut, fie că l-a ignorat: **un lider fără mulțime e un nimeni, mulțimea își găsește lideri în ea însăși.**

O dată constituită mulțimea din zona *Piața Maria*, nemulțumirile existînd de mult, informațiile despre mișcările din RDG, RSC… fiind cunoscute, masa de oameni reprezenta o *forță*. Pentru a deveni *activă,* era nevoie de lideri. Nici unul din timișorenii din Piață*,* cînd va fi plecat de acasă, nu-și va fi propus să devină lider. De fapt cei mai mulți au ajuns acolo din întîmplare, știm ce i-a reținut, e explicabil ce s-a întîmplat. Datorită nenumăratelor nemulțumiri, în aceeași măsură a faptului că erau mulți, că se întunecase, cineva a strigat…

Vrem căldură! Nu se poate stabili că acesta a fost primul strigăt, e cert, însă, că demersul logic e același dacă se vor fi scandat sintagmele… *Vrem pîine!... Vrem apă caldă!...* Cei mulți, cei mai puțin îndrăzneți, cei cu gîndurile la problemele lor personale, au trăit atunci o neașteptată revelație. Păi da, așa e… *Vrem pîine!...* Și au scandat lozinca și ei, din acele momente avînd altă atitudine ca pînă atunci. Apoi, după **verb,** cum precizam în primele rînduri, a urmat **gestul! Gesturile!** Altfel spus – **revolta!**

Această idee stă, de fapt, la baza conceperii cărții, capitolele succedînd în măsura în care atitudinea pașnică a unor timișoreni a devenit, în decursul unei săptămîni, din atitudine de solidaritate în manifestare stradală, în revoltă, în cele din urmă în **revoluție**!

În Revoluția din Timișoara, în Revoluția Română, a românilor!

LIDERI AI REVOLTEI

După primele momente ale manifestărilor stradale din 15, din după-amiaza și seara zilei de 16 decembrie, *Puterea* a perceput situația din Timișoara într-un mod, realitatea a fost alta. Se poate identifica o inconsecvență derutantă în replicile ei față de situația din oraș. Dictatorul a lansat ideea intervenției serviciilor secrete străine, forțele de represiune au arestat, însă, peste opt sute de… timișoreni!

Dacă vinovați de ieșirea în stradă a locuitorilor urbei ar fi fost agenții CIA, KGB, MOSAD, de ce nu a fost identificat printre arestați nici un străin? Mai mult de-atît, din moment ce se stabilea că întemnițatul era cetățean român, locuitor al urbei, de ce nu i s-a dat drumul nici unei persoane reținute?!

Comportamentul forțelor de represiune pune în evidență ideea, obsesia organelor politice locale împărtășită de altfel, prompt, de liderii militari. Dictatorul avea nevoie de un *vinovat* și, cum nu l-au găsit, au încercat să-l… *confecționeze!* Vinovatul trebuia să fie un grup, poate chiar un partid ilegal, firește. Format, însă, conform modului lor de a judeca, din îndeajuns de mulți membri, deoarece o mobilizare atît de amplă nu și-o puteau explica în alt mod.

Ce i-a împiedicat pe oamenii *Puterii* să ajungă la adevăr? Necunoașterea *psihologiei mulțimii* pe de o parte, *suficiența comunistă* pe de alta. **Că n-a existat un grup, un partid, care să fi organizat mișcările, revoluția din Timișoara, poate fi dedus din faptul că, cel puțin pînă în prezent și cu totul exclus în viitor, nu a pretins nimeni acest statut!**

Atunci?... Atunci se cade să luăm lucrurile așa cum au fost, nu cum a încercat să le prezinte *Puterea*! Sintagma adecvată, impusă de realitatea acelor momente, este **lideri de moment.** Timișorenii au ieșit pe străzi datorită precarei stări materiale, din solidaritate pentru un concitadin persecutat, deoarece cunoșteau situația din celelalte țări socialiste și și-au

spus *e momentul*… Sigur, e adevărat că pentru a întreprinde ceva mulțimii îi e necesar un lider, dar tot atît de adevărat este că mulțimea are *capacitatea* de a-și găsi liderul în ea însăși.

Cei dintîi **lideri**, din păcate neidentificați, au fost timișorenii care au lansat primele lozinci revendicative. Statutul lor a fost efemer, de doar cîteva momente. Acelea în care au lansat sloganul, în care acesta s-a scandat de cei din jur. Au fost, însă, și lideri de mai largă respirație, Ion Monoran, Daniel Zăgănescu, Sorin Oprea.

ION MONORAN

Ion Monoran, fiul Mariei Suciu și al lui Alexandru Monoran, s-a născut la data de 18 ianuarie 1953 în comuna Ciacova, județul Timiș.

Mai tîrziu va fi cunoscut ca un poet *frondeur,* vulcanic, tumultos, inconformismul său fiind, însă, structural, libertatea civică – vocație. În 1971 – ultima clasă de liceu – este exmatriculat, totodată exclus din UTC, deoarece e prins la graniță în încercarea de a ajunge în Vest. Nu voise să facă rău nimănui, dorise – și crezuse că avea acest drept – să vadă *lumea,* să călătorească, să scrie poezie ca un om liber. Nu e condamnat, se angajează ca muncitor în Timișoara. În *schimbul* acestor idealuri, regimul comunist *îi oferă* un stagiu militar în… construcții!

Înzestrarea nativă îl apropie, după care în scurt timp se impune ca personalitate puternică, de cenaclurile *Pavel Dan* al *Casei de Cultură a Studenților* din Timișoara, și *Lumina,* de la întreprinderea *Electrobanat;* debutează cu poezie în revista *Forum studențesc* în anul 1976; își încheie studiile liceale – Liceul de Filologie-Istorie din Timișoara – la seral în 1978; are lecturi de succes în prezența unor redactori ai revistei *Amfiteatru* – Dinu Flămând, Mihai Tatulici, M.N. Rusu… –, care, de altfel, îi acordă după aceea o pagină întreagă de poezie în revistă; comentatorii fenomenului literar de atunci îl plasează printre cei mai importanți poeți ai generației ’80 Magdalena Ghica, Domnița Petri, Patrel Berceanu; scrie elogios despre poeziile sale cunoscutul critic Marcel Pop Corniș; în 1984 Florența Albu îl anunță că va apărea cu cîteva poezii într-un caiet al debutanților la Editura Albatros, totodată îi solicită colaborarea la revista *Viața românească;* în 1990 este membru fondator al ziarului *Timișoara* și al *Societății Timișoara;* în 1993, după atîtea amînări, deschide și își consultă dosarul și, din creațiile scrise în perioada 1975-1989, selectează cu scrupulozitate caracteristică un număr de poezii, finalizează un

volum, îi dă titlul *Locus Periucundus,* stabilește cu editorul să se întîlnească pentru ultimele detalii în vederea publicării cărții.

Întîlnirea nu a mai avut loc. Ion Monoran se stingea cu doar cîteva ore înainte de a se vedea cu editorul!

ÎNAINTE DE DECEMBRIE 1989

Fire rebelă nu recalcitrantă, impetuoasă nu violentă, altruistă nu egoistă, Ion Monoran a intrat în conflict cu ideologia comunistă încă din perioada liceală. Prin anul 1971, Ceaușescu a declanșat în țară *revoluția culturală,* modalitate – de sorginte chineză – prin care dictatorul, în viziunea viitorului poet, extindea la nivel național ceea ce fusese cîndva… **experimentul Pitești** din anii 1949-1952.

Prea vulcanic pentru ca prin cuvinte improprii lui să-și *îngenuncheze* ideile, aspirațiile, viziunile, dimpotrivă folosindu-le, în penultima clasă de liceu e exmatriculat din toate școlile din țară. Este apoi încorporat într-o unitate militară disciplinară unde norma zilnică era fie 5 metri cubi de pămînt săpat, fie descărcarea a 40 tone de materiale din vagoane, fie prestarea altor munci grele, epuizante – toate acestea alături de un grup de pușcăriași! – în oricare din cele trei situații fiind *recompensați,* seara la raport, cu sintagma… sunteți pleava societății comuniste!

Dincolo de umilirile suportate în perioada stagiului militar, *grija* statului comunist pentru *tineretul, viitorul țării,* s-a concretizat în împiedecarea publicării unui prim volum de poezie. Ion Monoran a cîștigat concursuri de debut la mai multe edituri dar, datorită… *trecutului* său neconform cu preceptele comuniste, manuscrisele au rămas în sertarele redactorilor, n-au devenit cărți.

16 DECEMBRIE

În seara zilei de 16 decembrie 1989 Ion Monoran, însoțit de un grup de prieteni printre care și Daniel Zăgănescu, ajunge în Piața Maria între orele 18.30 și 19.00. Pînă atunci stătuseră

în jurul unei mese la restaurantul *Cina*, cu cîte o sticlă de bere în față. Știau toți, de ici, de colo, ce se petrecuse vineri seara în zona *Piața Maria* și, avînd în vedere tulburătoarele răsturnări de situații din Republica Democrată Germană şi Cehoslovacia, prezentate de televiziunea iugoslavă, post ce putea fi receptat în Timișoara, își exprimau opiniile, și le confruntau, încercau să anticipeze cum vor reacționa românii, ce se va întîmpla în România ținînd cont de contextul european creat. Nu prea cădeau de acord. Unii erau convinși că regimul comunist avea să fie înlăturat, ca în celelalte țări socialiste europene, alții, făcînd referire la lipsa unor opozanți de talia lui Vaclav Havel, Lech Walesa… la care adăugau și draconicul aparat securistic autohton, aveau îndoieli pe care nu ezitau să le prezinte, să le susțină prin fel și fel de argumente.

Ion Monoran făcea parte din *prima tabără.* Simțea, era sigur, se dădea peste cap să-și convingă prietenii că și românii vor ieși pe străzi, că își vor cere drepturile, că nu vor da înapoi, că îl vor înlătura pe dictator, că vor obține ceea ce-și doreau de ani și ani.

Discuția lor nu s-a încheiat la restaurantul *Cina,* a fost *încheiată* de *Istorie,* peste cîteva zile.

Dacă s-ar fi găsit în vreun local mai îndepărtat de centru, nu e exclus să fi băut încă un rînd, poate mai multe de beri, după care să plece fiecare spre locuința lui. Însă fiind la aproximativ cinci sute de metri de Piața Maria, subiectul pus în discuție referindu-se chiar la ce se întîmplase acolo în seara precedentă, au părăsit restaurantul și s-au îndreptat spre locul cel mai *fierbinte* al orașului.

Cînd au ajuns în zonă au fost destul de dezamăgiți. Au dat de aproximativ 250 de persoane. Prea puține pentru ce se așteptaseră să găsească, îndeajuns de mulți ca să aibă de la ce *porni!* Iar a *porni* însemna *stare* și *masă critică.* Adică entuziasm și număr de persoane. Găsiseră niște oameni liniștiți, tăcuți, ce păreau destul de decișI să nu părăsească locul, dar nu îndeajuns de hotărîți să facă mai mult decît să stea acolo în tăcere, înghesuiți unul în altul. Și-au format această impresie toți, Ion Monoran a încercat să schimbe situația. A făcut-o pentru că de la ceea ce se petrecea acolo s-ar fi putut ajunge la… **ceva***,* după cum nu era deloc exclus ca, dacă ar fi fost în

continuare la fel de pasivi… **ocazia** să se rateze. Așa că, fără să se consulte cu prietenii săi, a intrat printre oameni spunîndule… *trebuie să procedăm altfel, oameni buni, trebuie să fim mai decişi, mai activi, ca să nu avem soarta celor din Braşov.* Și pentru că *gestul* e mai convingător decît *cuvîntul*, a început să lanseze lozinci… *Libertate!... Români veniți cu noi!...* a dat tonul, i-a îndemnat, au cîntat *Hora Unirii.*

Inițiativele au dat rod, lumea a început să prindă curaj, oamenii se manifestau cu tot mai multă dezinvoltură. Altfel spus, de-acum stăteau bine cu *starea,* ceea ce trebuia asigurată era *masa critică.* Ideea a fost tot a lui Monoran, care le-a zis celor din jur... *primul lucru pe care trebuie să-l facem e să oprim tramvaiele, pentru a fi cît mai mulţi, iar apoi să mergem la Comitetul Judeţean de Partid!*

Vorbele au fost auzite și de timișorenii de bună credință, dar și de... *inși în misiune*, care i-au cerut să se legitimeze, unul dintre ei adresîndu-i printre dinți cuvintele… *lasă, că ai să vezi tu unde o să mergi, pletosule*.

După ce l-au legitimat, Ion Monoran a spus… *poate o să merg unde ziceți, dar pînă atunci voi opri tramvaiele,* după care a făcut cîţiva paşi şi a oprit primul tramvai ce venea dinspre Gara de Nord!

Vatmanul, un tînăr între 25-30 de ani, îmbrăcat în costum de blugi, s-a speriat, nu înțelegea ce se întîmpla, mulțimea îl speriase, n-avea ce căuta acolo, voia să plece, l-a rugat să-l lase să plece; Monoran l-a liniștit, i-a spus să urce în vagon, apoi a decuplat pantograful invitînd călătorii să coboare. N-a fost nici o problemă, nu s-a revoltat nimeni, timișorenii au coborît și, din curiozitate ori poate că nu doar de aceea, s-au resfirat printre oameni, s-au alăturat celor de acolo. La momentul potrivit a procedat în acelaşi mod şi cu tramvaiul din partea opusă, ceea ce a însemnat că în spatele acestora s-au oprit, după aceea, toate tramvaiele, consecința cu adevărat importantă fiind faptul că, într-un interval relativ scurt de timp, spațiul acela gemea de lume.

Inițiativele stimulează spiritul inventiv, ideile dau naștere ideilor. Ion Monoran a oprit tramvaiele, prietenul său, Daniel Zăgănescu, a *fructificat* situația. S-a urcat pe un tramvai pentru a fi văzut de cît mai mulți timișoreni, după care li s-a

adresat cu niște cuvinte teribile: *mă numesc Daniel Zăgănescu, nu mi-e frică de Securitate, vă rog scandaţi cu mine… Jos Ceauşescu!*

Uluiri, nedumeriri, priviri în dreapta, stînga… Zăgănescu și-a repetat îndemnul și, de data asta destul de repede o voce… alta… altele, în cele din urmă toată lumea *Jos Ceauşescu! Jos Ceauşescu! Jos Ceauşescu!... Jos Ceauşescu!* și *Vrem căldură!* și *Vrem pîine!* și... Ajunși aici, stabilind că de un timp totul era în regulă și cu... *starea* și cu *masa critică,* Ion Monoran și-a spus că era momentul să *se treacă* la partea a doua a propunerii făcute înainte de a fi fost legitimat de securiști.

Cum stabilise încă de la început unde trebuiau să ajungă, Ion Monoran s-a gîndit la traseu. A evitat trecerea prin centru de teamă că tinerii mai entuziaști ar fi putut, într-un exces de *zel* nu ușor de stăpînit, să spargă vitrine, să vandalizeze librăriile pline doldora de… *operele* dictatorului, alegînd de aceea să meargă pe bulevardul Vasile Pârvan, un motiv în plus pentru alegerea aceasta fiind și încercarea de a coopta în grupul lor studenții din cămine.

Cînd s-au apropiat de podul din preajma Regionalei CF, un grup a fost gata-gata să se îndrepte spre centru, nu să-i urmeze pe ei. Poetul a intervenit, i-a lămurit, tinerii s-au reîncadrat în coloană.

La sensul giratoriu de lîngă Ștrandul Termal a oprit coloana circa 15 minute pentru a-i aştepta pe cei rămaşi în urmă, pentru a le oferi studenţilor posibilitatea – trimisese printre cămine un grup de cîțiva tineri – să li se alăture.

Aici s-ar fi putut consuma un incident cu posibile consecințe neplăcute. Niște inși, îmbrăcați în civil dar după părerea lui securiști în misiune, i-au sugerat să îndemne mulțimea să oprească mașinile pentru a bloca artera. N-a agreat ideea, a luat-o din nou înaintea mulţimii şi s-au îndreptat spre Comitetul Județean de Partid.

Cînd au ajuns în zonă, o maşină de pompieri a încercat să-i disperseze cu jetul de apă. Manevra a eșuat, de *tun* s-au ocupat niște tineri și expeditivi și pricepuți care, în doar cîteva momente, au transformat *arma* indivizilor în unealtă inofensivă. Pe de altă parte, aproape în acelaşi timp, clădirea

și-a pierdut statutul de sediu politic. Sprijinindu-se pe umerii cîtorva tineri, poetul a smuls steagul de deasupra uşii, căruia i-a îndepărtat cunoscuta stemă comunistă cu secera şi ciocanul.

Lucrurile nu s-au desfăşurat cum speraseră. Veniseră să stea de vorbă cu Radu Bălan, primul secretar al Judeţenei de Partid, dar în locul acestuia au avut de a face cu o trupă de scutieri, care au folosit fiole cu gaze lacrimogene.

Erau mulţi, nu s-au speriat cu una cu două, dar din cauza gazelor, a violenţelor scutierilor, lumea a început să se împrăştie…

17 DECEMBRIE

În perioada aceea poetul locuia în Piaţa Unirii. După cele întîmplate în Piaţa Maria şi pe drumul înspre clădirea Comitetului Judeţean, în faţa acesteia, somnul n-a fost somn, odihna n-a fost odihnă, liniştea n-a fost linişte. A fost… zvîrcolire, întrebări fără răspuns, spaime la orice zgomot ce putea fi considerat bătaie în uşă. Situaţia era clară, pentru ceea ce făcuse în seara, în noaptea ce trecuse, nu se putea să nu se găsească pe lista vreunui, poate chiar mai multor securişti, şi dacă timişorenii n-aveau să continue să iasă pe străzi, soarta lui…

Din fericire, deşi, parcă, nu la nivelul aşteptat în primele ore ale zilei, localnicii i-au înlăturat grijile; au părăsit locuinţele, au ieşit pe străzi, au venit în centru.

În jurul orei 15,30 prin Piaţa Libertăţii circula un TAB în viteză, încercînd să elibereze un tanc blocat în faţa clădirii Vechii Primării. Împreună cu cîţiva timişoreni, pe care nu-i cunoştea dar cu care s-a înţeles perfect din doar două-trei cuvinte, au plasat în mijlocul străzii un container de gunoi şi un chioşc de ziare, unde se vindeau şi lozuri în plic. Manevra lor a fost eficientă. Adică, acceptînd că nu mai era nimic de făcut, conducătorul TAB-ului n-a mai continuat manevrele de pînă atunci.

Numai că în momentele următoare situaţia a devenit dramatică. La ora 16,45 – ochii i-au căzut întîmplător pe ceas

iar ora şi ce s-a întîmplat i-au rămas în minte fixate foarte bine – din clădirea Casei Armatei a ieşit un ofiţer în fruntea cîtorva soldaţi şi, la comanda lui, au tras în plan orizontal, nu ca pînă atunci, în aer.

Ofiţerul, la al cărui nume avea să ajungă mai tîrziu, se numeşte Vasile Joiţoiu, rezultatul intervenţiei sale – opt-nouă persoane ucise. Pentru crimele astea e adevărat, a fost judecat, dar dosarul a fost clasat, ucigaşul e liber!

Folosindu-se de nişte pături sustrase din chioşcul de ziare cu care blocaseră TAB-ul, alături de cîţiva timişoreni inimoşi, au ridicat răniţii şi i-au dus la Spitalul Clinicile Noi, deoarece la Spitalul Militar au fost refuzaţi, martori la aceste scene dramatice fiind Claudiu Iordache, soţia şi fiica sa, Alexandru Monoran, tatăl său, Miodrag Konstantinovici…

20 DECEMBRIE

În zilele de 18 şi 19 decembrie, din motive lesne de înţeles, Ion Monoran n-a ieşit în oraş. Însă în 20 decembrie poetul se implică în tulburătoarele evenimente ale acelei zile din nou. Alături de Lorin Fortuna, Claudiu Iordache… Ion Monoran pleacă, în jurul orei 20, de la Operă spre Comitetul Judeţean ştiindu-se că acolo se găsea primul-ministru Constantin Dăscălescu.

Temîndu-se că avea să fie recunoscut, nu a urcat alături de ceilalţi membri ai grupului, dar în faţa clădirii a avut multe iniţiative salutare; alături de nişte tineri au blocat TAB-ul condus de căpitanul Taşcău de la UM Buziaş împiedicîndu-l să părăsească zona; a strîns mai multe sticle pe care le-a umplut cu benzină transformîndu-le în cocktailuri Molotov; a organizat pichete de pază în jurul clădirii pentru a împiedica fuga primului ministru…

În jurul orei 24, cînd grupul condus de Lorin Fortuna a părăsit clădirea Comitetului Judeţean, în drum spre Operă se opreşte la locuinţa sa. Claudiu Iordache s-a simţit rău şi poetul i-a oferit un pat, pentru a se odihni cît de cît. După ce

acesta și-a revenit, s-au îndreaptat amîndoi spre Operă, unde a participat la toate acţiunile inițiate de FDR pînă după căderea dictatorului.

În lista cu participanţi, întocmită în timpul evenimentelor, apoi a Revoluției din Decembrie 1989, Ion Monoran se găsește la poziţia 56.

DANIEL ZĂGĂNESCU

Daniel Zăgănescu s-a născut în Timișoara la 21 martie 1964, în familia Eva și Mircea Ștefan Zăgănescu.

Tatăl său, domnul Mircea Ștefan Zăgănescu, profesor universitar la Facultatea de Fizică și Matematică a Universităţii din Timişoara, a fost o importantă personalitate a fizicii contemporane din țară și nu numai. Prin cursurile susținute, prin lucrările de specialitate, prin cărțile publicate, s-a impus în lumea științei contemporane, contribuțiile Domniei Sale în aprofundarea cercetării și elaborării teoriilor specifice fiind unanim apreciate. De altfel, în semn de omagiu și prețuire pentru întreaga sa activitate științifică, Concursul Regional de Fizică poartă numele distinsului profesor.

În familia Eva și Mircea Ștefan Zăgănescu s-au născut, pe lîngă Daniel, patru fete.

Daniel Zăgănescu își începe instruirea elementară în anul 1971 la Școala Generală nr. 19 din Timişoara, după care devine elev al Liceului Industrial nr. 1, apoi al Liceului Industrial *MIU*.

În 16 Decembrie 1989 uluiește întreaga asistență din Piața Maria prin curaj și determinare fiind, alături de poetul Ion Monoran, tinerii care reușesc să *transforme* **starea de nemulțumire** în **demonstrație revendicativă** lansînd lozinci antidictatoriale, determinînd mulțimea să se îndrepte spre sediul Județenei de Partid pentru proteste în fața reprezentanților Puterii locale.

După 1990 a avut o scurtă activitate politică, un timp fiind preşedintele Organizaţiei de Tineret a PNŢ din judeţul Timiş.

De ani buni a renunțat la viața publică, în prezent fiind stabilit, împreună cu soția, în comuna Bacova.

Pentru prestațiile din zilele lui Decembrie 1989 i s-au înmînat, de-a lungul timpului, mai multe diplome și medalii omagiale.

16 DECEMBRIE

În după-amiaza zilei de 16 decembrie, Daniel Zăgănescu se găsea, fiind acompaniat de Ion Monoran, Borbely Zoltan și Radu Galea, în restaurantul *Cina*. Locuind într-un cartier mărginaș, nu era la curent cu *situația la zi* din zona *Piața Maria*. Știa faptul că era vorba de evacuarea unui preot încă din 14 decembrie, dar ce se întîmplase atunci, în ziua următoare și în 16 pînă la orele acelea, îi era necunoscut. Nu știau prea multe nici prietenii săi, singurul fapt cunoscut fiind acela că, în urmă cu o zi, în fața Bisericii Reformate se adunaseră și rămăseseră acolo pînă noaptea tîrziu nefiresc de mulți timișoreni. N-au vorbit doar despre situația din zona *Maria*, dar la ea s-a revenit de mai multe ori, în cele din urmă stîrnindu-se suficientă curiozitate ca să-și propună să treacă pe acolo, pentru a vedea la fața locului care era situația.

S-au îndreptat spre Piața Maria după ce și-au băut berea, înaintînd așa, ca într-o plimbare de după-amiază tîrzie, fără să se fi grăbit să ajungă în cel mai scurt timp.

Întîmplător ori poate că nu tocmai așa, cînd s-au ridicat de la masă unul dintre ei a pronunțat cîteva cuvinte oarecum premonitorii: *haideți să vedem cu ce putem să-l ajutăm*.

Pastorul maghiar nu-i era *un apropiat*, dar nici complet necunoscut. Cu nu foarte mult timp în urmă oficiase slujba de înhumare a unui amic de-al lui, reformat, împrejurarea respectivă fiind singura în care îl văzuse.

Au ajuns în zona *Maria* spre seară, după ora 17, înainte, însă, de a se întuneca. După ce-au trecut de colțul străzii Timotei Cipariu cu bulevardul 6 Martie (azi bulevardul 16 Decembrie 1989), în fața Bisericii Reformate – cîteva zeci de persoane. Enoriași ai cultului. Oameni destul de puțini, liniștiți, fără nici o inițiativă. Încet-încet, cum trecea timpul, numărul persoanelor creștea. Mai orice timișorean, fie că mergea spre Piața Ștefan Furtună (astăzi Piața Alexandru Mocioni), fie spre Regionala CF (Regionala de Căi Ferate), văzînd mulțimea se oprea, punea întrebări, asculta explicațiile, cel mai important fiind, însă, faptul că rămînea în zonă. Nu peste mult timp,

datorită unui grup masiv de timișoreni ce s-au apropiat dinspre Casa de Cultură, mulțimea aproape că s-a dublat. Enigma n-a durat mult, persoanele respective, după cum începuse să umble vorba, erau creștinii unei biserici baptiste din zonă. Începuse să se întunece și atunci s-a întîmplat ceva neașteptat. Poate pentru că veniseră cu ele de acasă, poate pentru că le distribuise cineva cu cîteva momente în urmă, în mîinile unor timișoreni au apărut lumînări aprinse. Imaginea era deosebită, impresionantă, oarecum biblică. Pașnică, numai că nu peste mult timp s-a auzit o lozincă revendicativă, preluată de timișoreni mai timid la început dar din ce în ce mai susținut… apoi alta… altele… Altele și tot mai îndrăznețe pentru că oamenii *ieșeau* din spaimele *comunisto-traumatice* ce le scofîlciseră personalitatea de ani și ani, se dezinhibau, se… *încălzeau,* se manifestau cu tot mai multă îndrăzneală, cu tot mai mult entuziasm în tot ce părea o *palmă* dată regimului ceaușist.

Cuprinși de entuziasmul celor mai impulsivi timișoreni, Daniel Zăgănescu, prietenii lui, care veniseră în zona *Maria… să vadă cu ce puteau fi de folos*, chiar au făcut ceva folositor. Mulțimea era mai mare decît în momentul venirii lor, dar dacă ar fi fost și mai mare, ar fi fost mai bine. Și-atunci… au oprit tramvaiele. Primul, că următoarele au făcut-o… *de bună voie.* Călătorii n-au vociferat, nu s-au supărat, ceea ce se petrecea afară li s-a părut îndeajuns de neobișnuit ca să-și continue drumul, de aceea au coborît, apoi s-au împrăștiat printre oameni punînd întrebări, intrînd în dialog cu unii, cu alții, cel mai important fapt fiind acela că au rămas în zonă, că au contribuit la… *mărirea* mulțimii.

Dezinvoltura, manifestările, inițiativele lui Daniel Zăgănescu se datorau, firește, temperamentului său, dar și unor traume sufletești vechi. Vechi, dar nu numai vechi.

Tatălui său, cunoscutul profesor universitar Mircea Ștefan Zăgănescu de la Universitatea de Vest Timișoara, deși cadru didactic de excepție, *Puterea* îi *închisese* în nas mai toate *ușile* pe care, datorită strălucitei sale activități didactice, performanțele sale științifice, ar fi fost normal să le găsească deschise oricînd și de cîte ori era cazul. Nu se întîmpla, însă,

așa, din cauza mai marilor zilei. De vină, în *viziunea* lor, era *trecutul* omului de știință. În tinerețe domnul Mircea Zăgănescu avusese legături strînse cu cunoscutul disident Paul Goma, ceea ce… Mai mult de-atît, profesorul era hărțuit și pentru faptul că soția sa era sectantă, amenințările fiind concretizate în posibila îndepărtare de la catedră, excluderea definitivă din viața universitară, consecințe urmînd să suporte nu doar universitarul ci și copiii săi. Una peste alta, Daniel Zăgănescu a crescut într-o familie în care comunismul, dictatorul, erau coșmaruri perene și de aceea, încă din copilărie, Daniel s-a simțit bine doar în preajma persoanelor ce se manifestau, într-un fel ori altul, împotriva regimului impus de sovietici, *servit* cu obediență de români fără caracter dar cu funcții politice importante.

Dacă resentimentele față de politica regimului comunist erau vechi, reacția din momentele acelea a fost spontană. *Venită* din *trecut* dar *neplanificată,* conturată abia acolo, în zonă, nicidecum la restaurant.

Din aceste clipe, după oprirea tramvaielor, Daniel Zăgănescu devine **primul lider de moment** al manifestărilor din Timișoara. Lider important, de notorietate cunoscută, spre deosebire de cei, și aceștia importanți dar cu *statut* efemer, care lansaseră sloganurile anticeaușiste. Gestul său e copleșitor, a tăiat respirația tuturor timișorenilor din jur. S-au strigat lozinci și pînă atunci, dar nu la modul sfidător, cum a făcut-o el.

Ajutat de Borbely Zoltan, de Radu Galea, Daniel Zăgănescu a urcat pe tamponul tramvaiului, a cerut să se facă liniște...

Ajunși aici, e necesară o precizare. Cînd le-a dezvăluit prietenilor ce voia să facă, ei au insistat să fie cît de cît prudent: *bine, treaba ta, spune ce vrei, dar nu-ți da numele.*

Pe-al lui avea să-l precizeze chiar la început dar, din pricina lor, a pronunțat încă un nume.

Nu e vorba de intenție, totul s-a datorat unei răbufniri. Monoran, Marineasa Vighi, Galea… vorbeau mereu despre prudență, cel mai insistent fiind Monoran. Numai că intervențiile lor îl deranjau. Zăgănescu încerca să se facă auzit, era atent la reacțiile timișorenilor, însă intervențiile lui Monoran îi

distrăgeau atenția și la un moment dat s-a pierdut cu firea și, fără să-și fi dat seama că i se adresa la modul intim, l-a repezit cu… *măi, Mono, dar nu vrei să taci o dată, dracului?*

Firește... *Mono* a tăcut, iar el și-a văzut de ale lui. Adică, după ce s-a făcut liniște, s-a adresat mulțimii cu cuvintele: **mă numesc Daniel Zăgănescu, nu mi-e frică de Securitate, vă rog scandați după mine – Jos Ceauşescu!**

Se poate spune că acela a fost **primul moment teribil** al Timișoarei. Cuvintele lui au fost, parcă, *aspirate* de văzduh, liniştea ce s-a lăsat a fost grea, de mormînt. Această reacție a mulțimii i-ar fi făcut pe mulți alți inși să renunțe, să coboare și repede și discret de pe tampoane, să se *piardă* printre oameni cît mai repede posibil, nu însă și pe Daniel Zăgănescu. A rămas pe mai departe acolo, într-o poziție nu tocmai comodă dar ce-i oferea o perspectivă mai generoasă decît dacă ar fi coborît, i-a privit pe oameni de sus insistent, cu încredere, destins pentru a-i încuraja, după care a reluat sintagma ce-i amuțise. De data asta nu degeaba, dar nu cu rezultatul dorit. Cîteva voci. N-a considerat reacția oamenilor drept insucces, a luat-o drept... *promisiune* și a repetat fraza cu și mai multă vigoare. La această a treia încercare – mulţumire totală. Nu că n-a mai fost nevoie de un nou imbold, oamenii nu se mai opreau. Scandau lozinca din ce în ce mai apăsat, mai hotărît, mai responsabil, mai încrezători în ei înșiși, în cei din jur. De aici… **Acesta a fost începutul**.

Datorită sloganului, a sloganelor ce-au urmat de atunci unul după altul, situaţia s-a schimbat. Ceea ce fusese pînă în momentele acelea manifestare oarecum *nevinovată*, într-o anumită accepțiune protest pașnic, devenise… începea să aibă *conotaţii politice*, accente revendicative. Nu se mai gîndeau la pastor, la enoriașii lui, ei, timișorenii din jurul lor, începuseră să vizeze altceva, cu totul şi cu totul altă persoană. Or cum *individul* nu se găsea acolo, acolo negăsindu-se nici… împuterniciţii lui, nu mai avea rost să rămînă în acel perimetru. Ce trebuiau, deci, să facă? Să caute, să dea de persoana aia, cel puțin de cineva care o reprezenta, căreia, *să-i spună, ori să-i arate,* că așa nu se mai putea. Și cum timișorenii știau unde se afla *persoana* aia – *persoanele!* –, Daniel Zăgănescu, cu o

parte din oamenii ce se găseau în Piața Maria, au pornit spre Judeţeana de Partid.

Grupul în fruntea căruia se găsea Daniel a avut *ţinta* bine stabilită, așa că după ce-au traversat podul Michelangelo și-au continuat drumul spre Comitetul Judeţean. Pe parcurs, de la un anumit moment, a observat că apăruseră în coloană, lîngă ei, tot felul de tipi… despre care, dacă nu mai mult, se putea spune că dubioşi erau. Atunci și-a atenţionat prietenii, în continuare fiind atenți unul la altul tot timpul, pentru a interveni dacă vreunul din ei era agresat de indivizii aceia.

După ce-au ajuns la Comitetul Judeţean de Partid, a spus, *fraţilor, fără circ mare, strigăm ce avem de strigat, după care vedem ce se întîmplă şi stabilim ce să facem în continuare.*

Numai că unul dintre tipii aceia ciudaţi, ce apăruseră printre ei de pe cine ştie unde, s-a repezit să rupă porţile clădirii. Daniel Zăgănescu a încercat să-l domolească. *Domnule nu aşa, nu vrem circ, de ce să ne sară toţi în cap, să vină cu miliţia, cu securitatea, o acţiune de genul ăsta trebuie să se desfăşoare altfel.* Insul s-a enervat, a sărit la gîtul lui, l-a trîntit, a început să-l lovească. Prietenii i-au venit în ajutor, între timp au apărut scutierii, conflictul s-a generalizat, individul cu care se confrunta a strigat la scutieri să-l ridice, să-l aresteze, norocul lui constînd în aceea că diferendul dintre timișoreni și scutieri a luat amploare

Cei care au fost din prima clipă acolo, în fruntea mulțimii, s-au dispersat. Probabil și ceilalți, dar de cei din jurul lui e sigur. De acolo Daniel Zăgănescu a luat-o spre *Circumvalaţiunii*, unde locuia cu părinţii, spunîndu-le să nu deschidă ușa. A vorbit cu tatăl său prin ușă rugîndu-l… *tata, nu deschide uşa în nici un caz, vezi că am făcut ceva pentru care, probabil, voi fi căutat, dar sub nici o formă să nu deschizi uşa,* după care a plecat imediat. N-a dormit acasă, s-a aciuit la un amic, la el rămînînd pînă a doua zi.

În dimineaţa zilei de 17, în jurul orei 9, a venit în centrul oraşului. Amicul lui era speriat de ceea ce făcuse cu o seară înainte şi nu prea avea de gînd să-l mai adăpostească. L-a ţinut în noaptea aceea, atunci nu l-a refuzat, dar a doua zi i-a spus să-l lase în pace că nu vrea să fie implicat în aşa ceva.

Așa că, de voie de nevoie, a revenit în… Piaţa Operei, unde s-a întîlnit cu *gaşca* din Piaţa Maria. A văzut cînd a venit fanfara, după-amiază, pe la ora 17 a trecut pe la Catedrală, cînd forțele de represiune au deschis focul se găsea pe treptele ei, din fericire a scăpat, nu același noroc a avut, însă, un prieten de-al lui despre care, mai tîrziu, a auzit că a fost împușcat în cap murind pe loc, mai mult chiar de-atît, cadavrul lui făcînd parte din lotul timișorean ce a fost incinerat în crematoriul *Cenușa*.

Daniel Zăgănescu nu pretinde că prestațiile din acea primă zi, primă noapte, a mișcărilor timișorene ce au dus la Revoluția din Timișoara, s-ar datora curajului ori unei implicări elaborate îndelung, stabilite cu cine știe cît timp înainte. Sigur, curajul e evident dar, după mărturisirea lui, la *baza* acestuia se găsea și starea sufletească din acele zile. *Eram nervos pe absolut toate, intervenise şi divorţul de soție, de copil, or toate astea au făcut să nu mă mai intereseze absolut nimic. Nu mă interesa dacă mor, dacă trăiesc, dacă… nu mă interesa. A fost această împletire de stări, pe de-o parte de ceea ce mi se întîmpla în familie, pe de alta de nemaipomenitele manifestări din Timişoara… Da, de aici a început povestea declanşată atunci, 16 decembrie, în Piaţa Maria… de aici…*

SORIN OPREA

Sorin Oprea s-a născut în Timişoara la 5 martie 1962, în familia Elena şi Marian Oprea. Urmează clasele preliceale la diferite şcoli din oraş, apoi liceul agricol (anii I-III), pe care-l absolvă în Brăneşti, Ilfov.

În 1979 se angajează la IMAIA Timişoara însă, după cîteva zile, îşi începe stagiul militar la Oradea, apoi la Cîmpeni. După eliberare revine la IMAIA, dar în 1989 lucra la Electrometal Timişoara.

Alături de Ion Monoran şi Daniel Zăgănescu, Sorin Oprea e al treilea lider important al mişcărilor protestatare stradale, pînă în 20 decembrie fiind, de altfel, singurii!

În 16 decembrie, în jurul orei 22, pleacă de la întreprindere spre Piaţa Maria, constată situaţia de la faţa locului, le propune celor din jur să se regrupeze la Catedrală. Îl urmează cîteva sute de demonstranţi.

Aici le precizează că ar trebui să umble prin oraş pentru a aduna cît mai mulţi timişoreni, alege un traseu, îl străbat, cînd revin numărul lor e de cîteva mii.

În 17 decembrie este rănit la picior, două zile nu iese din casă.

În 20 decembrie merge la Ortopedie speriat din cauza rănii, e pansat, pleacă din spital, ajunge la Operă înainte de ora 11, Piaţa e goală, urcă în foaier, schimbă cîteva vorbe cu tehnicianul care instala staţia de amplificare, iese, se îndreaptă spre Electrometal. Nu ajunge la întreprindere, întîlneşte coloana demonstranţilor, li se alătură, intră, alături de Ioan Marcu, Ioan Savu, Petre Petrişor… în Comitetul Judeţean pentru discuţiile cu delegaţia din Bucureşti condusă de Constantin Dăscălescu.

După ora 17,30 părăseşte Comitetul Judeţean, se îndreaptă spre Operă, aici ocupîndu-se, nu după mult timp, de paza la intrarea din strada Mărăşti pînă cînd vor părăsi clădirea.

Nu a intrat în viaţa politică, actualmente e stabilit în străinătate.

16 DECEMBRIE

În 1989 Sorin Oprea era un tînăr care, datorită neconformismului său, trecuse prin multe momente de cumpănă.

După ce-a terminat liceul s-a angajat la *IMAIA*. Numai că, la vreo lună de zile, a fost încorporat. Aşa a ajuns la Şcoala de şoferi militari din Oradea.

Aici a sesizat *ceva,* a *căscat* gura şi a devenit *indezirabil* pentru şefi. Li se repartiza benzină suficientă, numai că locotenentul şi-o însuşea. L-a avertizat, ofiţerul i-a rîs în nas, el a ieşit la raport. Consecinţa? Restul colegilor au luat toate gradele devenind instructori, el a obţinut doar categoriile C şi E.

După eliberare a revenit la *IMAIA*, din păcate salariul era mic, se transferă la ITA, în 1982 ajunge cu un transport la Motru, acolo se lucra în condiţii de infern dar se cîştiga bine, decide să se transfere, directorul de la ITA încearcă să-i schimbe hotărîrea, el rămîne pe poziţie, doreşte doar curse de Motru, numai că la un transport se *opreşte cu botul* într-o stîncă. Nu victimă, nu rănit, doar un colţ al maşinii avariat. Revine în Timişoara pentru reparaţii, ar fi continuat să lucreze ca pînă atunci dar nu i-au mai dat basculanta şi, nemulţumit de salariu, a părăsit întreprinderea, s-a angajat la *Banatul*. A lucrat la bandă aproape un an de zile, era mulţumit, colegii îl stimau, şefii îl apreciau, urma să facă o excursie prin ţările democrate cînd...

Urmează un moment grav al existenţei lui. La *Banatul* exista o lege nescrisă. În funcţie de posibilităţi – contractele erau sfinte! – li se permitea să-şi confecţioneze, utilizînd deşeurile, o pereche de pantofi Otter. El, nou în întreprindere, nu se folosise de această facilitate pînă atunci. Cum în excursie nu i-ar fi stat rău dacă ar fi fost astfel încălţat, s-a adresat maistrului. Avea numărul 41, a folosit, însă, un branţ lat şi i-au ieşit cam mari. Cînd a văzut cum îi veneau, s-a decis să-i vîndă. Aşa se face că într-o sîmbătă – paşaportul era în buzunar, urma să plece luni – a intrat la *Palace*. Acolo a dat de Pipi Roşu, mare bişniţar şi, ceea ce nu ştia el, informator. Fără

să anticipeze ce avea să urmeze i-a spus ce voia, el l-a întrebat cît cerea. *Ştiu eu?... Îi dau cu cît se vînd de obicei... Trei sute ţi-ajung? Da. Atunci aşteaptă, vin imediat.*

A făcut cum a zis, s-a aşezat la o masă. Bişniţarul n-a întîrziat mult. Numai că a revenit cu locotenentul Lepădatu şi un plutonier. Lepădatu i-a spus să-l urmeze la garderobă, nu se simţea vinovat, maistrul ştia, ar fi putut să confirme oricînd că... Imediat, însă, ce-au ieşit din văzul clienţilor l-au lovit şi unul şi celălalt. *De ce daţi?* a încercat el să pun lucrurile la punct. *Mai şi întrebi?* Și dă-i, și dă-i. El își ferea capul, ei loveau fără să se uite unde dădeau. În fine, cînd au obosit s-a înjghebat un dialog. *Ei, spui cîte perechi ai furat?; N-am furat nici una.; Nici asta... Mă! Cîte perechi ai acasă?;, Niciuna...* Dialogul a fost lung, dar tema şi întrebările aceleaşi, aşa că după un timp, exasperaţi, au acceptat că era posibil să fie astfel şi-atunci i-au zis. *Bine, o să verificăm, dar acum scrie declaraţia. Trece ce ne-ai spus despre perechea asta, după care mergem acasă pentru percheziţie. Dacă nu găsim nimic e în regulă, dar dacă dăm peste ceva...*

Se vedea scăpat, bătaia îi stătea pe suflet dar gîndul că aveau să-l lase în pace l-a făcut să treacă peste orice supărare, a semnat declaraţia, le-a dat-o.

Au mers apoi acasă, au intrat, au căutat, n-au găsit nimic şi totul s-ar fi încheiat cu bine dacă ei n-ar fi fost nesimţiţi ori el ar avea altă fire.

Dacă cineva îl înjură de mamă ori îi vorbeşte părinţii de rău, nu se poate controla. N-au găsit nimic dar, cînd au ajuns în dormitor, au început să cotrobăiască printre hîrtiile mamei sale. Le-a spus că nu vedea cum ar fi putut găsi nişte pantofi printre plicurile acelea, locotenentul i-a zis să tacă şi mai departe prin hîrtii, şi remarci grosolane şi ocheade. Declaraţia era ruptă, a găsit-o după aceea, dar chicotelile acelea l-au scos din sărite. *Destul, porcilor, şi ieşiţi, că vă crăp capetele!* Au ieşit, numai că… *Bine, dar lasă, că te aranjăm noi…*

A luat amenințarea în glumă, și-a zis că *afacerea* se încheiase. Însă după-amiază, pe la ora 16 – el fiind la un prieten – cineva i-a dat mamei sale o citaţie. Doamna s-a speriat, mesagerul a liniştit-o. *Nu, n-aveți motive de îngrijorare, e vorba de o simplă declaraţie.* El s-a întors duminică dimineaţa.

Cum a intrat – citația în fața nasului. Primul impuls a fost s-o rupă, paşaportul se găsea la el şi pînă s-ar fi întors... Însă mama sa a insistat să dea curs citaţiei. *De ce să nu mergem? Ai făcut ceva ce... Nu, mamă, dar ăştia...* Şi au mers. Ianuarie ’84, duminică, şi ei la porţile Miliţiei. *Da, e în sediu, vă aşteaptă…* Dar locotenentul a apărut de parcă ar fi stat după uşă. *Nu, dumneavoastră rămîneţi, urcă numai el, pentru o declaraţie, se întoarce în cîteva minute...*

Cîteva minute… Cum au intrat în birou, Lepădatu, Giura şi încă doi miliţieni, au început să dea în el ca în sacul de box. *Tratamentul* se numește… *rotisor*. Te leagă de mîini şi picioare pe o coadă de mătură, capetele acesteia se plasează pe spetezele a două scaune tu rămînînd atîrnînd, după care *distracția* poate începe. Cînd te loveşte unul dintr-o parte ajungi în partea cealaltă, acolo eşti lovit din nou și ajungi în poziția de dinainte, după care... *Şi-aşa zici, nenorocitule?Aşa? Că scoţi miliţienii din casă?... Adică tu îi spui unui locotenent să iasă c-altfel îi crapi capul?...*

În timpul acesta a apărut căpitanul Rădulescu de la Serviciul Economic. *Ce este cu ăsta, băieţi?* I-au spus ce-au vrut, a venit răspunsul. *Da? Atunci la puşcărie. Luaţi-l şi duceţi-l la puşcărie imediat!* Între timp îl descălţaseră şi aşa, fără pantofi deşi era ianuarie, l-au îngrămădit într-un Aro şi l-au dus la Procuratura locală. Acolo procurorul Românu, după ce Lepădatu i-a spus versiunea lui, a decis: *30 de zile de puşcărie!*

Sentința l-a șocat, s-a repezit la fereastră, Lepădatu şi Giura l-au prins, l-au lovit, după care l-au dus din nou la miliție, mamei sale spunîndu-i-se atît, *tovarăşa Oprea, de-acum e arestat! Îl vedeţi peste o lună*, după care l-au dezbrăcat în pielea goală, l-au *pomădat* cu DDT, l-au tuns – zona pubiană, mustața, capul! –, i-au dat *uniforma* şi l-au plasat într-o încăpere în care se găseau şapte infractori cu state vechi. De atunci anchetele s-au repetat din două în două zile, asta însemnînd bătaie pe fondul aceloraşi cuvinte, să spună cîte perechi de pantofi sustrăsese din fabrică.

După 27 de zile anchetatorul a venit cu avocatul Valentin Răuță, care i-a spus că era mult mai bine să recunoască furtul a – ei au fixat cifra! – patru perechi de pantofi. Dacă fusese

arestat trebuiau să rămînă la dosar acte, dacă actele existau dosarul se încheia, dacă le dădea declaraţia îl eliberau.

Nervii i-au cedat, le-a dat-o, s-au ţinut de cuvînt, a doua zi l-au eliberat.

Numai că în dosul bucuriei, al fericirii lui...

Peste trei zile – la arestare prezentase paşaportul, spre surprinderea lui i-a fost înapoiat! – pe tren şi-n Ungaria cu prietenul Alexandru Ghergari.

Din păcate pentru ei, excursia s-a încheiat la graniţa cu… Austria. Ungurii s-au purtat, totuşi, frumos. După cîteva ore le-au dat drumul şi de acolo la Budapesta, de la Budapesta acasă.

Numai că atît timp cît fusese în excursie, *declaraţia* sa avusese şi ea *drumurile ei.* Trecuse prin mai multe birouri, prin cine ştie cîte mîini, *obţinuse* fel de fel de rezoluţii aşa că, la întoarcere, citaţia se găsea pe masă. *Proces?... Ce proces, mamă?* Abia atunci şi-a dat seama cît de perfid fusese anchetatorul. Pentru o pereche de pantofi n-ar fi păţit nimic, dar pentru patru, prejudiciul depăşind o anumită sumă – proces, tribunal, condamnare!

Sentinţa – condamnare la locul de muncă un an de zile!

Verdictul l-a bulversat şi de atunci – băutură mai în fiecare zi. În acest timp părinţii lui au făcut recurs, rezultatul – altă condamnare!

În vara aceea a umblat mult cu un prieten stabilit în Germania. Gerhard Müller venise cu maşina şi au ţinut-o din chef în chef. Într-o situaţie ca aceasta, s-au trezit fără ţigări. Erau la Buziaş. S-a lăudat că se descurcă, a luat maşina, a apucat spre hotelul *Silagiu.* Şi totul s-ar fi terminat cu bine, numai că în oraş l-a oprit un agent. Nu accident, nu greşeală de conducere, l-a oprit aşa, din întîmplare.

Agentul s-a comportat frumos, totuşi i-a luat datele. *Aştepta* ceva, el nu şi-a dat seama şi de aici… Adică peste vreo lună de zile, *pentru că nu şi-a dat seama* – depeşă din Lugoj! Capul de acuzaţie? Conducere fără permis corespunzător! Şi pentru că vechea condamnare era în curs de efectuare, sentinţă de un an şi jumătate cu executare!

El, complet distrus, n-a fost în stare de nici o reacţie, pentru situaţia sa s-au zbătut părinţii, au ciocănit la toate

porțile, au solicitat recurs, au cheltuit aproape 200 de mii lei, n-au terminat cu datoriile ani buni, din fericire au obţinut comutarea pedepsei – condamnare la locul de muncă!

Şi a mai avut o dezamăgire în acel an. A ratat, din cauza cîtorva sutimi, admiterea la Facultatea de Zootehnie.

Deci condamnat la locul de muncă, ocolit de colegii de serviciu, motive pentru care îi evita şi el, la prăbuşirea sa interioară contribuind, apoi, faptul că nu mai lucra la bandă, îl *detaşaseră,* devenise hamal, efectua cea mai simplă şi mai prost plătită muncă din întreprindere.

În 2 iunie 1985 a avut loc o graţiere. A beneficiat de ea, mai mult chiar de-atît, a avut norocul să dea peste un om de excepţie, profesorul Mircea Selegeanu, pe atunci şef serviciu producţie la *Plafar*. Dînsul i-a înlesnit angajarea şi totul ar fi putut apuca pe un drum bun, numai că în întreprindere se… fura. Se *fura legal!* N-a prins toate dedesubturile – situaţia l-a determinat, de altfel, şi pe profesor să părăsească întreprinderea! –, dar îndeajuns ca să ia o hotărîre pe care, după vreo şase luni de zile i-a împărtăşit-o. Se decisese să fugă, dar o făcea doar dacă dînsul era sigur – toată lumea ştia cît de mult îl ajutase – că protectorul său nu va avea necazuri. Profesorul a rămas cîteva clipe pe gînduri, după care i-a spus. *Sorine, nu te gîndi la mine, dar fă-o doar dacă crezi că e bine pentru tine…*

În 1985 cunoscuse la mare doi moldoveni și, amintindu-și ce și-au spus atunci, le-a dat telefon. Erau de acord, i-a aşteptat la gară.

Fixaseră data de 24 septembrie – 1987 – n-au avut răbdare, au plecat în 20, la ora 2 noaptea. Pînă la Jebel au mers cu trenul, pînă la Dolaț pe jos. Ca merceolog la *Plafar* cunoştea locurile, credea că nu vor fi probleme.

Greşeala a fost că s-a lăsat înduplecat de unul din ei. Se luminase de ziuă, el stabilise un traseu ocolitor, ei au insistat să treacă prin sat, în sat au dat peste un tip ciudat. Zicea că e fostul primar, i-a întrebat ce căutau pe-acolo precizîndu-le că avea staţie şi putea vorbi cu grănicerii oricînd. I-au prezentat actele, declaraţiile, nu le-a mers, individul avea fler. Constatînd că în singura lor sacoşă aveau ciocolată şi vitamina C, i-a luat la sigur: *mă, voi vreţi să fugiţi, nu-mi umblaţi cu minciuni, că pun mîna pe telefon.* Atunci, mizînd totul pe o carte, Sorin Oprea

l-a luat de cot şi au intrat în clădire. Acolo a recunoscut că avea dreptate dar... tineri... *vreţi să ne băgaţi în puşcărie... dacă ne-ar fi bine n-am pleca... vă putem fi copii...* Tot vorbind insul l-a întrebat cum îl chema pe tatăl lui, unde lucra. Din întîmplare se cunoşteau. Lucrînd în telefonie, tatăl său avusese lucrări şi în Dolaţ şi omul şi-l amintea. Poate de aceea i-a spus să meargă acasă, actele urmînd să li le trimită prin poştă peste cîteva zile.

Prietenii lui – care rămăseseră afară – au intrat în vorbă cu o femeie. Cînd aceasta le-a zis că avea fiu în Germania, ei i-au spus adevărul!

A ieşit, şi-a luat camarazii, s-au îndepărtat. Femeia şi fostul primar şi-au spus una, alta, din întîmplare şi ce *trebuia*, fapt este că, după ce parcurseseră vreo 50 de metri, omul i-a strigat şi, înapoindu-le actele le-a zis. *Băieţi, treaba voastră, noi n-am văzut, n-am auzit nimic, faceţi ce vreţi*. Firește, recunoștința a fost năvalnică, dar gîndul lor tot nebunesc. Așa că după ce-au făcut un ocol strategic, a apucat-o iarăşi spre frontieră!

A urmat un calvar. S-au tîrît prin canale, porumbişti, pe la 2 noaptea au ajuns la vreun kilometru de frontieră, au făcut o pauză după care, prin *salturi* de 100, 150 de metri, au ţinut-o drept spre Iugoslavia trăgîndu-şi sufletul doar cînd au dat de-o bornă sîrbească. Atunci strîngeri de mîini, îmbrăţişări, înjurături, satisfacţie, fericire, toate astea stăpînindu-i pe rînd, uneori în acelaşi timp, după care au ținut-o într-o fugă pînă cînd unul din cei doi a căzut epuizat.

După vreo trei ore au început să îi chinuiască setea şi frigul. Și-au umezit buzele cu apă dintr-un canal, pe la 4 – 5 dimineața au trecut printr-o orezărie, au dormit sub un pod. Ei doi, el nu. După o oră i-a trezit, au încercat să oprească o maşină. Constatînd că nu voiau să-i ajute, s-au întins pe şosea. Prima maşină, de fapt două, au oprit. *Apă!... Voda!...* Le-au oferit o canistră de 20 de litri, practic au golit-o, şi-au mai revenit, i-au rugat să-i ia cu ei, nu puteau, în primul rînd pentru că în fiecare din ele se găseau patru persoane, apoi pentru că pe şosea se făceau controale.

Au luat-o din nou prin porumbişti, paralel cu şoseaua dar la distanţă pentru a nu fi văzuţi, au ţinut-o aşa pînă în localitatea Konak, unde au luat bilete pentru Rijeka. Numai

că după cîteva staţii trenul a început să încetinească, s-a oprit. Şi-atunci – în uşă doi grăniceri cu revolverele îndreptate spre ei. Cătuşe pe mîini – localitatea Plandişte – şi la postul din localitate.

Grănicerii ştiau româneşte, s-au purtat frumos, la sediu le-au deschis televizorul. *Aveţi bani, să vă cumpărăm ceva pînă vine judecătorul?...* Aveau vreo două mii de dinari, grănicerii le-au cumpărat de toţi banii ţigări, mezeluri, Coca-cola şi… ciorapi. Ciorapi, că urmau să stea la răcoare.

După vreo oră jumătate – judecătorul şi o interpretă. O româncă. Oprea a cerut azil politic, a fost refuzat, i-au dus la Belgrad în lagărul Padinska Skela, apoi la penitenciarul din Vîrşeţ. I-au repartizat cîte unul în cameră şi-atît de îngrozit a fost, că a încercat să evadeze. De fapt a evadat, dar l-au prins imediat. Datorită unui *fix* prostesc, lucrurile s-au complicat. Avea la el hîrtia de condamnare din ţară şi… Frecînd o tijă de perete a confecţionat un fel de bisturiu, a tăiat talpa de la pantof, a introdus decizia acolo. La expirarea termenului – 21 de zile – le-au făcut percheziţie, n-au găsit hîrtia, i-au urcat într-o dubă, i-au dus la Stamora, i-au predat autorităţilor române, au ajuns la Deta, de acolo, cu trenul, la Timişoara.

La postul din gară i-au tuns, au fost duşi la închisoarea de pe strada Popa Şapcă, a început procesul, sentinţele fiind 6 şi 7 luni pentru camarazii lui, 2 ani pentru el.

Datorită *graţierii* din ianuarie ’88 a stat în penitenciar doar trei luni, a lucrat o vreme la *Garofiţa*, apoi la *Electrometal,* situaţia intrînd oarecum în normal. Născuse soţia, îşi redobîndise optimismul şi, *apărînd* noua responsabilitate, a solicitat o normă în plus. În prima fază i-a fost aprobată, dar s-a revenit.

Şi ziua de 10 decembrie 1989 în care, pentru că banii nu-i ajungeau, pentru că nu avea lemne – **a intrat în greva foamei!**

În 10 decembrie, duminică, lucra piese bine plătite, îşi vedea de treaba lui. După două – trei ore a venit maistrul Ostoia şi i-a spus că trebuia să schimbe matriţa. Nevoi de moment, comandă specială, termen scurt… urmînd, deci, să confecţioneze alte piese. Acestea, din păcate, prost plătite. Treaba asta a pus capac la toate. Îşi pregătise materialul de

sîmbătă, avea totul la îndemînă, dacă l-ar fi lăsat în pace ar fi scos bani frumoşi, dar aşa...

Şi-a susţinut punctul de vedere şi în faţa directorului, acesta a încercat să-l intimideze, n-a reuşit, l-a dat afară. Asta l-a îndîrjit într-atît, încît s-a aşezat la masă şi a întocmit un protest cu 14 revendicări! 14 revendicări şi o… precizare! Aveau să mai discute cu directorul doar în prezenţa unui reprezentant al Comitetului Judeţean de Partid, din acel moment el intrînd în greva foamei!

Nu i-au acordat atenţie duminică, luni, însă marţi da. Prin *tovarăşul* Ştef, securistul întreprinderii! *Ce-i, ţi s-a făcut de grevă? Vrei să schimbi lumea? Ai cumva familie?* Adresa nu i-o cunoşteau decît doi colegi de serviciu, pe buletin figura a părinţilor. *Nu!*

Discuţia cu Ştef n-a fost uşoară, l-a şi lovit, el a rămas la ale lui. Pînă la urmă *a învins*, totuşi, securistul. A scos Codul Penal al RSR şi i-a arătat articolul ce prevede că instigarea împotriva politicii PCR poate fi pedepsită cu 15 ani de puşcărie. Pe un *ecran* l-a *văzut* instantaneu pe Lepădatu... rotisorul... tunsul... *N-am auzit. Cum rămîne? 15 ani de puşcărie? Ori închidem ochii şi...*

A întrerupt greva marţi, la ora 12.

Sîmbătă a intrat pe porţile întreprinderii cu ceva înainte de ora 22. Nu a ajuns la atelier. Salariaţii se găseau prin curte parcă aşteptînd, parcă ascultînd ceva... *Ce-i cu voi, ce se întîmplă?...* De ici de colo frînturi de explicaţii de la cei care, în drum spre serviciu, trecuseră prin *Maria*.

Ceea ce l-a determinat să ia hotărîrea a fost un val de vuiete. *Plec, vreau să văd ce se întîmplă.* Şi chiar dacă au încercat să-l oprească, s-a urcat pe bicicletă.

Ostilităţile dintre timişoreni şi miliţieni se desfăşurau în faţa Regionalei CF, a frizeriei de vizavi şi pe pod. El venea dinspre Catedrală şi, în prima fază, s-a oprit în faţa Grădinii de Vară. Oameni dispersaţi peste tot, existau, însă, şi două grupuri compacte. Unul pe splaiul Tudor Vladimirescu prin preajma frizeriei, celălalt la capătul podului dinspre Catedrală. Preţ de cîteva minute a privit spre ei blocat. Lozinci nemaiauzite nicicînd, scutierii băteau în scuturi cu bastoanele, masa de oameni înaintînd, retrăgîndu-se.

Nu scutierii au acaparat la un moment dat atenția oamenilor, ci maşinile de pompieri. Una ce se înscrisese pe traseul Catedrală, restaurant, cealaltă pe direcţia *Flora*, Spitalul CFR. Cînd apăreau oamenii se ascundeau, după ce treceau reveneau şi se manifestau ca pînă atunci.

Dîndu-şi seama că *tangoul* acela nu avea nici o finalitate, a încercat să se facă auzit. *Nu aşa, oameni buni, că ne pierdem timpul. Deşi suntem mulţi, nu vom reuşi decît dacă suntem uniţi! Haideţi să ne luăm de braţe şi să înaintăm spre ei cîntînd!* Propunerea a *prins*, oamenii şi-au încleştat mîinile, cineva a dat tonul la *Deşteaptă-te române!, frontul* a început să înainteze. Situația s-a schimbat, scutierii se priveau surprinşi, se uitau la demonstranți, îşi aruncau ocheade neştiind ce să facă. Cît timp fuseseră dispersaţi şi fugeau după cîte unul totul li s-a părut simplu, dar situaţia aceea nouă, *valul* ce se rostogolea spre ei era cu totul altceva. Şi indivizii au făcut un pas înapoi, timişorenii înainte, ei înapoi, timişorenii înainte... Aşa se face că, încet-încet, au străbătut podul. Celălalt grup a izbucnit în urale, s-au repezit unii spre alţii cu braţele deschise, cu încredere, cu bucurie, ignorînd o tanchetă ce avea sarcina să... *imortalizeze* ce se întîmpla, pentru că atunci nu se gîndea nimeni la ceea ce putea urma mîine, poimîine…

Entuziasmul a fost imens, unii nici nu s-au oprit, s-au luat după scutieri, restul au rămas să-şi tragă sufletul dar mai ales pentru că au avut de *lucru* cu o maşină de pompieri ce venise dinspre Catedrală. N-a putut trece, oamenii ocupau tot spaţiul, iar cînd a oprit a fost scoasă din funcţie în doar cîteva momente.

Deşi a vrut să-l pocnească şi el pe şoferul ce fusese la un pas de a accidenta cine ştie cîte persoane, cînd a ajuns lîngă maşină a făcut cu totul altceva. *L-a apărat*. Şoferul era însoţit de trei militari care, văzînd mulţimea dezlănţuită, s-au speriat într-atît, încît le-au dat lacrimile. Atunci a *vîslit* pînă a ajuns lîngă ei şi s-a pus în faţa lor. N-a fost singurul cu acest gînd. Unii l-au ajutat, au fost, însă, şi inşi care l-au apostrofat zicînd că erau *de-ai lor*. Ba cineva l-a şi lovit cu o piatră, din noaptea aceea cine nu-i cunoştea numele ştiindu-l după **renume: tînărul cu geacă şi pată roşie pe obraz!**

Noaptea dintre 16 și 17, pînă au început arestările, este, datorită lui Sorin Oprea, **cea mai frumoasă noapte a Timișoarei din acel tulburător Decembrie '89.** Este **noaptea VISULUI!**

După ce spiritele s-au liniştit cît de cît, în faţa Regionalei CF se mai găseau vreo mie de inşi. Era tîrziu, se apropia miezul nopţii şi pentru că nu mai existau scutieri şi pompieri, se instalase un fel de apatie. Atunci, încercînd să se folosească de bicicletă ca de podium – l-au ajutat Eugen Călin, un tînăr care de ani buni e în Italia, şi Costel Balint, profesor de educaţie fizică la Liebling – a încercat să se facă auzit. *Oameni buni, să mergem la Catedrală, vom fi mai în siguranţă, şi ce cred că trebuie să facem în continuare vă spun acolo.*

Gîndul lui... cum se *face* uneori Istoria... Cu ceva timp în urmă auzise la *Europa Liberă* o relatare a lui Neculai C. Munteanu: în timpul mişcărilor democratice din Cehoslovacia un electrician, viitor ministru, s-a prezentat la Forumul mişcării spunîndu-le că, dacă era nevoie, el se angaja să aducă în centru 10.000 de oameni!

Sorin Oprea a auzit relatarea în octombrie, atunci a fost impresionat, a uitat-o, în momentele acelea memoria i-a *reactualizat-o* într-o fracțiune de secundă, tinerețea sa *nebunatică* l-a făcut să-și spună înfierbîntat… **o să strîng… în noaptea asta o să strîng și eu cîteva mii de timișoreni, poate chiar 10.000!**

La Catedrală au ajuns vreo cinci – şase sute de tineri, a urcat pe trepte, s-a întors spre ei și… Și a început **tulburătoarea călătorie a timinauților**. A propus un traseu, o atitudine, civilitate, mîndrie de oameni liberi, brațe deschise pentru orice ins ori grup cu care aveau să se întîlnească, scandări de lozinci, gesturi corespunzătoare față de orice placardă ceauşistă, respect pentru bunurile publice... Tinerii l-au aprobat, au izbucnit în urale, au scandat şi acolo propoziţii anticeauşiste, după care s-au îndreptat spre Operă.

Era, aproximativ, miezul nopţii...

17 DECEMBRIE

Traseul a fost: Catedrală – Operă – Liceul *MIU* – Podul Michelangelo – Complexul Studenţesc – Liceul *Ion Vidu* – Podul Michelangelo – Catedrală – Spitalul de Copii – Facultatea de Construcţii – Calea Circumvalaţiunii – Piaţa Dacia. Aici – era către ora 4 dimineaţa – demonstraţia a fost spulberată, au apărut maşinile miliţiei, ale armatei, s-au făcut arestări, demonstranţii s-au risipit. În ceea ce priveşte numărul demonstranţilor – au plecat de la Catedrală cîteva sute de tineri, cînd s-au întors şi au stabilit ce să facă în continuare erau mulţi, foarte mulţi, **poate vreo 10.000!**

Pe traseu s-a comportat *ca o cloşcă*. A fost atent la cei mai tineri, la adolescenţi, la copii, printre ei găsindu-se şi băieţi de 14-15 ani, îşi formase, de altfel, un fel de corp de curieri – patru flăcăi de 18-20 de ani erau mereu în preajma lui – pe care îi trimitea într-o parte, în alta, în spate, în faţă, pentru a îndemna oamenii să nu se răsfire, să se comporte civilizat.

Nu au spart vitrine, dar n-au scăpat de intervenţiile lor nici o pancardă ceauşistă, nici un tablou al dictatorului ori al… *academicienei.*

Cînd şi cînd se opreau din motive *organizatorice.* La Operă a ridicat mîna prima dată, s-a urcat pe soclul unui stîlp să vadă dacă timişorenii nu se împrăştiaseră, să le spună cîte ceva care să le ridice moralul, să-i însufleţească, după care... Dar însufleţirea, extraordinara lor stare de spirit, se pot deduce din iniţiativa unuia dintre ei. După vreo jumătate de oră de cînd mergeau alături, un tînăr s-a dat peste cap să ajungă lîngă el. Nu ştie cum îl cheamă, i-a rămas în memorie doar un amănunt pasager – purta ochelari. Amănuntul acesta nu are importanţă, cu adevărat semnificativ e altceva. Tînărul i-a căutat tovărăşia ca să-i ofere… *protecţie!* Soţia sa avea rude în Ungaria, acestea se găseau în vizită la ei şi, deoarece… *nebunia* lor se putea termina prost, el fiind cel mai expus, voia să-i ştie numele ca verii lor să încerce, prin *Panorama,* celebra emisiune de la Televiziunea maghiară, să obţină pentru el imunitate internaţională. L-a îmbrăţişat, i-a mulţumit, a zîmbit. Cine se gîndea în noaptea aceea la aşa ceva cînd ei tocmai asta

făceau, se comportau ca niște români demni, liberi, eliberați de spaimele, umilinţele şi temerile de pînă atunci?…

De la Operă au luat-o spre Complexul Studenţesc. Erau de-acum cîteva mii. N-au intrat în întreprinderi, n-au scos oamenii din case, doar i-au *adunat* pe cei de pe străzi, reuşita fiind asigurată, crede el, de faptul că erau un grup compact, că păreau inşi care ştiau ce vor şi inspirau încredere.

La Complex s-au oprit lîngă Postul de Miliţie şi, ajutat de tinerii din jurul lui, s-a suit pe platforma ce adăposteşte un transformator. Abia atunci și-a dat seama cît de mulți erau și, recunoaște Sorin Oprea, văzînd atîta lume**... s-a cam speriat!** Timişorenii aceia formidabili se uitau la el ca la unul ce ştia mai multe decît ei, ca la cineva care înţelegea, care **stăpînea** situaţia neobişnuită din oraş, şi aşteptau să le spună ceea ce în sinea lor *simţeau dar fără să-şi poată pune stările în cuvinte.* Or dacă nu s-ar fi exprimat cum trebuia, dacă le-ar fi înşelat aşteptările, l-ar fi putut huidui, abandona, ceea ce n-ar fi avut nici o importanţă, spaima lui fiind că aveau să se resfire.

Se poate spune că a *brodit-o* bine. A mizat pe ideea pentru care veniseră acolo, a strigat *studenţi, veniţi cu noi,* tinerii au preluat lozinca şi geamurile s-au cutremurat ca de rafale de tun. Însă, din păcate, degeaba, deoarece **studenţii n-au răspuns chemării lor.** Poate li s-au ataşat cîţiva, lui i se pare, însă, că nu, ceea ce i-a făcut pe unii să strige *Laşii! Laşii!* A sărit atunci ca ars, trebuiau să rămînă, atîţi cîţi erau, uniţi, civilizaţi, doar astfel li s-ar fi alăturat cei cu care se întîlneau prin oraş.

Împăcîndu-se cu gîndul că studenţii nu li se alăturaseră, a hotărît să revină la Catedrală. N-a apucat să justifice, însă, opţiunea, din cauza unor vuiete dinspre Spitalul Judeţean. Nu peste mult timp au trăit momente de neuitat. Venind pe strada Cluj, li s-a alăturat o mulțime de 3.000, poate 4.000 de timișoreni.

Entuziasmul, gesturile de solidaritate, manifestările eroice din noaptea aceea sunt impresionante. Ieşind dintre cămine, au început să se încadreze, pe strada Cluj. Atunci, dinspre Podul Michelangelo, a apărut o maşină de pompieri. Nu i-ar fi risipit, erau prea mulţi ca să dea înapoi, dar i-ar fi udat

şi, pentru atît cît ar fi trecut prin dreptul lor, i-ar fi dezorganizat. Din fericire tentativa echipajului a eşuat. Întîmplarea a făcut ca atunci să apară, din spate, un autobuz, şoferul comportîndu-se admirabil. A oprit, după care a mers înapoi, în paralel cu maşina pompierilor, scutindu-i de jetul de apă!

După cîţiva metri au distins, în faţa Podului Michelangelo, un cordon de militari. Ca să-i evite, ar fi trebuit să o ia pe bulevardul Pârvan. Ideea nu-i convenea şi, mizînd pe sloganul *Armata e cu noi!* şi-au continuat drumul. Lozinca a avut succes. Lozinca ori hotărîrea lor, ori numărul demonstranţilor, au stabilit deznodămîntul, fapt e că militarii s-au retras spre Ştrandul Termal.

Entuziamul e trecător, realitatea te poate copleşi. Îndreptîndu-se spre Catedrală i se părea... *că se apropiau prea repede*. Ajunşi acolo trebuia să vorbească din nou şi... Cînd s-au oprit în faţa treptelor, s-a simţit privit de toţi tinerii. A tras aer în piept, a păşit, s-a întors, s-a blocat. În faţa sa – cîteva mii. Poate acele 10.000 de oameni din relatarea lui C.N. Munteanu. A ieşit din starea aceea oarecum brusc, din cauza unui grup ce voia să se îndrepte spre Comitetul Municipal. În preajma acestuia se găseau soldaţi şi cîţiva tineri voiseră să meargă spre ei. A strigat să se întoarcă, a fost ascultat, după care… După care s-a lăsat o linişte apăsătoare, grea. Neştiind ce să facă a rugat să se apropie cîţiva demonstranţi, au urcat patru băieţi şi o fată. Pentru că erau obosiţi s-au rezemat cu spatele de uşile – închise! – ale bisericii. Prima idee a fost să încerce să tragă clopotele. Ştia o uşă pe partea dinspre tramvai, a trimis trei băieţi spunîndu-le să bată pînă li se va deschide – ca în Biblie! –, nu le-a deschis nimeni – ca în Realitate! –, s-au întors.

Au urmat apoi fel şi fel de propuneri: Comitetul Judeţean de Partid, *UMT*, Căminele Studenţeşti, să stea pe loc, să se risipească pe la casele lor… Şi-a dat drumul în şezut, îl durea un genunchi, şi-a pus mîinile pe faţă şi... La Comitet ar fi meritat să meargă dacă ar fi avut cu cine discuta... *UMT*-ul era departe şi, în plus, se trecea prin multe zone întunecate... în privinţa căminelor studenţeşti lucrurile erau clare... dacă ar fi stat pe loc ar fi apărut apatia...

Încet-încet, gîndurile i s-au limpezit. **Umblaseră prea puţin!** Trecuseră doar prin centru, or Timişoara e oraş cu cartiere de dimensiunile unui orăşel, acolo locuind, de fapt, cei care trăiesc de la chenzină la salar! Deci trebuiau să umble în continuare, chiar dacă trecuse de ora 2. În Timişoara se mai strigase *Jos Ceauşescu!,* însă niciodată ca în noaptea aceea şi dacă ratau momentul… Altfel spus, trebuiau să străbată oraşul scandînd lozinci în Circumvalaţiunii, Calea Aradului, Lipovei… Asta în primă fază, după care...

Le-a dezvăluit gîndurile, oamenii au fost de acord, de la Catedrală au luat-o spre Spitalul de Copii, de acolo spre Facultatea de Construcţii, apoi, pe sub linia ferată, după ce au dat de pămînt cu placardele comuniste de pe viaduct, au luat-o spre Circumvalaţiunii.

Ce a urmat reprezintă un compromis între entuziasm şi cumpătare, între implicare şi simţul de conservare, între curaj şi temeri Apropiaţilor le-a spus că, peste cîteva minute, îi va părăsi! Urmau să treacă pe lîngă *Electrometal* şi voia să intre, pentru a-şi încropi un alibi în situaţia că... I-a rugat, de altfel, şi pe ei să procedeze la fel, deoarece era de aşteptat să urmeze zile grele, să fie căutaţi, arestaţi, chestionaţi… Băieţii l-au înţeles. *Bine, mergeţi, lăsaţi, o să ne descurcăm...; Atunci pe mîine la 6, la Catedrală, dacă nu cumva oi avea ghinionul...; Aveţi grijă de dumneavoastră, ascundeţi-vă...; Deci pe mîine la 6...; Pe mîine, dar aveţi şi voi grijă să fie bine, să ne putem revedea…*

A intrat în întreprindere după ora 3. Peste tot salariaţi care urmăreau ce se întîmpla pe şosea, la poartă persoane din conducere, printre care şi inginerul şef Pop. *Ce-i? Unde-ai fost? Încotro merg ăştia?* Le-a dat amănunte nesemnificative, a încercat să lase impresia că fusese unul din cei care stătuseră pe *margini*, dar prietenilor lui, inginerul Pandi şi pompierul Costea, după ce s-au retras în biroul celui din urmă, le-a povestit totul!

De la uimire au trecut la încîntare, de aici la propuneri! Pandi ştia că în întreprindere se adusese o ladă cu muniţie şi nişte pistoale şi, încîntaţi de ceea auziseră, au hotărît să le sustragă. Dacă oamenii aveau să se mai adune şi se va ajunge la situaţia că armele erau necesare, urmau să le ia!

S-au întins cu vorba pînă spre ora 6, a intrat în atelier, a schimbat cîteva vorbe cu colegii, i-a rugat să-i treacă şi lui ceva din ce făcuseră ei în acel schimb, urmînd ca în zilele următoare să se revanşeze. Doamna Ana Ţurcanu l-a îndatorat pentru totdeauna. A trecut în contul lui tot ce lucrase ea în noaptea aceea!

N-a mai rămas la întreprindere, a plecat spre locuință. L-a condus Pandi. Rîzînd de *alibiul* lui, l-a sfătuit să nu iasă din casă sub nici un motiv. Avea să-l informeze el ce se întîmpla în oraş, la întreprindere, Pandi fiind singurul coleg ce-i cunoştea adresa.

Gabrielei i-a spus totul, ea s-a speriat, a început să tremure, a încercat s-o liniştească ca să nu trezească băieţelul – două luni jumătate –, cu ea a reuşit ce-a reuşit numai că, din păcate, *n-a mai reuşit cu el însuşi*. Au început, adică, să-l năpădească fel şi fel de gînduri negre, Lupeni 1977… Motru 1981… Braşov 1987… cel mai teribil fiind acela că timişorenii n-aveau să se mai adune în centru!

Într-o stare ca aceasta l-a sunat pe socru. *La ora asta?; Da, vă rog să veniţi. E ceva important.* A venit, i-a povestit totul, omul a rămas perplex, nu ştia ce să zică, în cele din urmă l-a îndemnat să se întindă, să doarmă cîteva ceasuri, el urmînd să meargă prin oraş ca să vadă care era situaţia.

S-a trezit pe la 10, a mîncat, începea să-şi piardă, însă, răbdarea, pentru că socrul său nu se întorcea. Omul a revenit în jurul orei 12. *În centru e lume multă… se vorbeşte despre ce-a fost azi noapte ca despre ceva ce nu se putea întîmpla… a apărut şi o fanfară… auzi idee, fanfară în zi de iarnă, cînd Timişoara fierbe...; Dar întrebarea-i alta, ce ai de gînd să faci?...; Nu ştiu. Să văd care-i situaţia şi-apoi...* Şi-au împărtăşit mai toate gîndurile şi temerile, după care l-a rugat să-i spună părerea sa. *Băiete, eu ştiu ceva sfînt – un adevărat bărbat duce lucrul început la bun sfîrşit!* Vorbele i-au plăcut, datorită lor şi-a dres moralul cît de cît.

Au ieşit în oraş împreună pe la ora 14. În Piaţa Operei lume multă, agitaţie şi… prima dovadă că alibiul lui nu făcea doi bani. Prin dreptul fostului magazin de îmbrăcăminte din centru, un grup de tineri s-a repezit la el cu *păi ce faci, şefule, unde-ai fost, că te caută toată lumea.* A îngheţat. Dacă lumea îl

căuta cum să nu ştie Securitatea de el? Încercînd să pară, totuşi, stăpîn pe sine, le-a zis. *Nu spuneţi nimănui că m-aţi văzut. Fiţi, însă, pe aici în jurul orei 6, aşa cum am stabilit azi noapte.*

Spre Municipiu nu se putea pătrunde, între acesta şi *Capitol* era plasat un cordon de militari – ora 15 – în faţa lor aproximativ 1.500 de timişoreni. Nici o altercaţie, nici un gest necugetat, dar lozinci da. Se striga *Jos Ceauşescu!, Libertate, Noi suntem poporul, voi pe cine apăraţi?...* ,

S-au strecurat printre ei – părinții lui Sorin Oprea locuiau în blocul din preajma cinematografului *Timiş* – au urcat. N-au găsit pe nimeni, de la fereastră s-a uitat în Piață, oameni da, dar nu cîți ar fi dorit și dacă nu erau destui... **timinauți** în prima zi de după noaptea fabuloasei lor călătorii…

Cînd au coborît, socrul său a zis. *Hai să ne apropiem, să ne dăm seama cum stăm...* Întîmplarea a făcut ca printre militari să zărească un fost vecin, locotenentul Ioan Nicolau. După un schimb convenţional de vorbe, Oprea i-a pus întrebarea ce-l rodea. *Şi ce-o să faceţi, Nelule, dacă oamenii năvălesc peste voi?* Răspunsul a fost discret. *Ce să facem, ne dăm la o parte!*

S-au îndreptat spre Operă dar, amintindu-și de bicicletă, s-au dus după ea. O lăsase la nişte locatari dintr-un bloc plasat la intersecţia bulevardelor Michelangelo şi Victoriei. Au făcut drumul degeaba. Nu ştia cui i-o încredinţase şi, dacă persoana de la prima uşă deschisă a ridicat din umeri, a renunţat apucînd din nou spre centru.

Cu plimbarea prin Piaţa Operei, cu drumul după *Pegas*, timpul trecuse. Nu se întunecase, încă, dar lumina se împuținase. Cînd au ajuns în dreptul Liceului *Ion Vidu* – primele împuşcături! Li s-a părut că răpăiturile veneau dinspre *Continental*, Piaţa Libertăţii şi Giroc, și-au continuat drumul pe strada Săvineşti, în poartă la *Telefoane* patru civili cu pistoale T.T. i-au repezit cu *hai, circulaţi... circulaţi* ca după ce-au făcut cîţiva paşi, să tragă în aer. Nu le-a fost totuna, dar se putea ajunge la *incident* din altă cauză. Cineva, un locatar din imobilul vecin, a strigat. *Nu mai trageţi, oameni buni, c-avem copii mici şi se sperie…; Închide fereastra, în p... m..., c-altfel te împuşc!* i-a întors-o unul dintre ei. Oprea n-a putut să tacă, a intervenit. *De ce vorbeşti aşa, omul are dreptate!* Securistul s-a repezit la el, s-a smuls, a tras de el şi socru, au apucat spre

centru, din fericire totul s-a rezumat la atît, adică insul l-a mai înjurat, dar n-a folosit arma.

În Piaţă lumea era agitată, se fugea într-o parte, în alta, focurile auzindu-se dinspre Operă. Au traversat Piaţa spre *Violeta*, socrul zorindu-l spre casă. Nu l-a ascultat, el a plecat, Oprea a rămas în apropierea cofetăriei privind spre Operă. Privind perplex, instigat, revoltat. Pe Alba Iulia şi dinspre parcarea de lîngă *Modex* pătrundeau cîte un TAB, la gurile mitralierelei – scîntei! Nu se trăgea în plin, e adevărat, a văzut, totuşi, persoane căzînd. S-au format apoi două grupe de puşcaşi, care au început să înainteze spre Catedrală pe cele două porţiuni circulabile ale pieţei, cordoanele fiind formate din soldaţi şi tanchişti.

Grupa din partea dreaptă – privim spre Operă – înainta mai repede, de aceea a putut vedea cum au fost ucise două persoane. Cei doi se găseau în faţa fostului magazin de jucării. La o rafală a căzut unul, celălalt, un ins mai în vîrstă, în loc să se adăpostească a continuat să înainteze sfidător, militarii au strigat să se oprească, bătrînul şi-a continuat mersul fără nici o şovăială, s-a auzit o nouă rafală, omul a căzut...

Dacă ar fi fost ins *normal* ar fi fugit, trăgîndu-l după el şi pe tînărul ce rămăsese împietrit lîngă colţ la *Palace* şi băiatul ar fi rămas în viaţă. Numai că... Văzînd crima de pe partea cealaltă şi-a pierdut cumpătul şi a început să înainteze spre puşcaşii de pe partea lui. *Ostilităţile* au început cînd ei ajunseseră în dreptul magazinului de sticlărie. Oprea mergea spre ei, ei veneau spre el. L-au somat, le-a strigat că mergea acasă, pe Piatra Craiului – locuinţa socrilor –, l-au somat din nou amenințîndu-l că vor trage. *Trageţi!* – şi şi-a descheiat geaca. N-au tras. Asta l-a încurajat şi a continuat să înainteze. S-a găsit, totuşi, un ins care a apăsat pe trăgaci. Un tanchist, o figură tipică de asiatic, de chinez. Individul a ridicat arma spre becuri, le-a făcut ţăndări. Atunci s-a speriat pentru a doua oară şi, dîndu-şi seama că se trăgea cu gloanţe de război, a ţîşnit spre strada Goethe ca să iasă din cîmpul lui vizual, în acelaşi timp strigînd tînărului să se retragă şi el. Numai că tanchistul a reuşit să tragă încă două salve sus-jos, sus-jos şi el, găsindu-se doar cu doi-trei metri după colţ, a auzit un *Ah!*... S-a întors, tînărul, cu chipul plin de sînge, cădea. Din păcate înspre Piaţă.

Dacă ar fi încercat să-l ridice ar fi intrat în bătaia puştilor, era hărţuit de iniţiative contrare, nu se putea decide, pe deasupra începuse să îl deranjeze ceva la picior. Îl durea, îl ardea, dar nu avea timp să vadă despre ce era vorba, privea spre tînăr şi nu ştia ce să facă, s-a hotărît, însă, cînd i-a văzut pe militari, prin vitrine, apropiindu-se.

S-a strecurat prin coridoare, prin curţile interioare pînă în Piatra Craiului, a urcat la socri. *Ce faci?...* Voia să meargă acasă, nu ştia ce e cu soţia, după cîteva minute a ieşit şi a luat-o spre fostul magazin de mobilă de pe Republicii. Acolo, pe colţ, un om împuşcat în faţă, într-o băltoacă de sînge şi patru-cinci inşi în jurul lui. Voiau să-l ajute, nu ştiau ce să facă, s-a strecurat printre ei, i-a luat pulsul. *Nu mai aveţi ce face pentru el, l-au omorît, salvaţi-vă pe voi.* Oamenii l-au ascultat, se trăgea dinspre Operă, te puteai trezi cu un glonţ în cap oricînd. S-a gîndit apoi ce să facă el, a privit în jur, singura direcţie lipsită de pericole era Spitalul de Copii, a făcut cîţiva paşi, dar s-a oprit blocat. În dosul vitrinelor, intacte, ardea un foculeţ!

L-a trezit din starea aceea un ins de la hotelul *Banatul*. *Hei, măi oameni* – striga la cîţiva locatari ce apăruseră pe la ferestre – *vedeţi că e foc la* Mobilă*!* Peste cîteva clipe au apărut nişte locatari, au privit vitrinele şi, fiindcă nu aveau cum să procedeze altfel, au spart un geam, au intrat şi au stins focul... foc, după toate probabilităţile *pus* de cineva...

S-a îndreptat apoi spre Spitalul de Copii, pe străzi oameni destui, cîţiva mergînd greu, unii purtaţi de alţii, treceau şi Salvări într-o parte, în alta. Ca să meargă acasă ar fi trebuit să-şi continue drumul pe Republicii înspre Gară, el, însă, a luat-o spre dreapta, ca să ajungă la… Judeţeana de Partid!

Dinspre Piaţa 700 se auzeau focuri de armă, cu toate astea a continuat să înainteze, a trecut linia de tramvai de pe Brediceanu, a intrat în Piaţă şi a luat-o spre Spitalul Militar. De după un copac a văzut trecînd spre centru, pe strada Gh. Dima, două tanchete şi un TAB, după ce s-au îndepărtat, şi-a reluat drumul. Oameni destui şi aici, dar mergînd în grabă, unii fugind. A continuat să înainteze, a trecut prin faţa Clinicilor Noi, pe lîngă Auto-Moto, pe lîngă Unitatea Militară de pe Oituz. Înainte de a ajunge la intersecţia cu Popa Şapcă s-a oprit

şi s-a lipit de perete. Venind dinspre Miliţie au cotit, luînd-o pe Popa Şapcă, două maşini Aro. Din cauza maşinilor şi-a schimbat planul, a luat-o după ele.

Maşinile au oprit în faţa penitenciarului, el şi-a continuat drumul pe partea dreaptă. Înainte de poarta închisorii a distins vreo şapte bărbaţi. Nu era convins că proceda bine, cu toate astea a continuat să înainteze. Cînd distanţa s-a micşorat, şi-a dat seama că cinci dintre ei erau tineri de aproximativ 20 de ani. Întîmplarea a făcut să se apropie cînd unul a făcut o remarcă ce l-a uluit. Tocmai apăruseră alte două Aro-uri, ce au oprit în spatele celor pe care le văzuse înainte şi, cînd pasagerii au coborît, un militar a spus. *Ia uite! Păi ăsta-i Chiţac!* Auzind vorbele a mărit pasul, ei au tăcut, a trecut de ei ca şi cum s-ar fi grăbit undeva, după ce s-a îndepărtat îndeajuns de mult i-a ţinut sub observaţie de după pod, cînd au intrat în clădire a trecut pe lîngă Pușcărie în sens invers. Prin dreptul ei a încetinit pasul, din interior se auzea gălăgie confuză, n-a reuşit să-şi dea seama ce se întîmpla, şi-a continuat drumul, cînd se găsea pe Oituz au trecut – dinspre Sălăjan spre Piaţa 700 – două camioane cu soldaţi…

Ajuns acasă a vorbit cu socrul la telefon, l-a întrebat care era situaţia în centru. *Aici se trage, Sorine. Se trage, parcă au înnebunit, se aud împuşcături din toate părţile...* Informaţia i-a pus iar sîngele în mişcare, ar fi ieşit, s-a uitat la Gabriela, la rană. Între călcîi şi genunchi gloanţele îl *muşcaseră* în trei locuri, la urma urmei se putea socoti norocos, dacă vreun glonț l-ar fi lovit cu patru sau cinci centimetri mai spre interior...

Gabriela l-a pansat, s-au întins şi, cu privirile în tavan, şi-au spus cîte ceva. Problema ce-l chinuia era siguranţa familiei. Dacă se trăgea era posibil ca oamenii să se *liniştească*, pînă nu *apăruseră* gloanţele fusese altceva, însă, pentru că începuseră să *şuiere* oamenii puteau intra în panică şi dacă nu mai ieşea nimeni – aveau să iasă securiştii! La vînătoare de… instigatori!

Îşi spuneau una, alta, în oraș se trăgea, şuierăturile împuşcăturilor ajungeau la ei şi-l înnebuneau! Îl scoteau din minţi pentru că nu găsea răspuns întrebării unde să-şi ascundă soţia şi copilul...

Nu ştie cînd a adormit. Tot timpul a avut, însă, în auz, cuvintele Gabrielei *lasă, Sorine, o să ne descurcăm într-un fel ori altul, o să găsim noi o ieşire...*

18 DECEMBRIE

Pandi a venit la 8 jumătate, s-au aşezat la o cafea. Veste proastă – îl căutase Ştef, securistul. *Dar nu te speria*, l-a liniştit Pandi, *adresa asta ţi-o ştiu doar eu, nu trebuie să te temi de nimic...* Însă nu peste mult timp au ajuns la alte vorbe. *Păi, asta-i, eu zic să furăm armele, să nu murim, dacă o fi să fie, ca proştii!* Ideea nu-i surîdea. Ce se putea face cu cîteva arme în faţa soldaţilor instruiţi, în faţa tancurilor?... Şi-atunci i-a spus *dacă vrei să faci ceva util, du-te în oraş, vezi care-i situaţia şi vino ca să-mi spui cum stăm...*

Pandi a plecat, Oprea l-a aşteptat, l-a tot aşteptat, or faptul că nu ştia ce se întîmpla în centru îl scotea din sărite. Spre seară a avut dureri la picior, dar gîndul de a merge la spital rămînea exclus. Pe mai departe agasanta lui problemă era că nu găsise, încă, nici o soluţie pentru soţie şi copil...

Seara, după ora 9, a păcălit-o pe Gabriela şi a ieşit în oraş. A ajuns doar pînă la Parcul Central. Din strada Aprodul Movilă pînă acolo a făcut vreo jumătate de oră, de acolo s-a întors din cauza durerilor de la picior. Ce să fi făcut în oraş din moment ce străzile erau pustii? Unde erau cei din urmă cu două nopţi? Însemna că timişorenii nu erau cum crezuse în noaptea aceea fabuloasă, se ascundeau prin case, pe la rude, totul era pierdut, arestarea lui era chestie de ore, poate de minute, începea să-l stăpînească o spaimă grozavă, din orice loc întunecos se aştepta să apară doi-trei securişti care...

19 DECEMBRIE

Marţi a fost, din nou, *zi de iad*. Pandi nu, veşti nu, spaime cu carul! Orice zgomot îl făcea să vadă miliţieni, securişti, cîini lup şi pe Lepădatu, pe *lepădaţi prelucrîndu-l pe*

rotisor. Pe la ora 14 nervii i-au cedat şi a ieşit să vadă totul cu ochii lui.

Pe drum n-a vorbit cu nimeni, ardea, însă, de nerăbdare să schimbe cîteva cuvinte cu cineva, de aceea a apucat spre părinţi. În apropierea Municipiului – cordon de militari. A ezitat, a vrut să se întoarcă mai ales cînd a văzut ofiţeri cu tresele rupte, dar prudenţa nu e calitatea lui esenţială, a continuat să înainteze avînd o singură grijă, să meargă fără să şchiopăteze. *Buletinul! Dacă locuieşti aici, buletinul!* Nu l-a dat, a insistat să intre, soldatul s-a adresat superiorului. Căpitanul: *Cum să urci? N-ai buletin, nu urci! Şi şterge-o cît mai repede, dacă vrei să nu ajungi în altă parte.* Nu voia, fireşte, aşa că a *şters-o*, revenind acasă cu moralul la pămînt deoarece oraşul i se părea pustiu, liniştit, învins...

Seara, pe la ora 19, a apărut, în sfîrşit, Pandi. Da, era o persoană *importantă*, devenise pentru Ştef un coşmar, îl căuta peste tot.

În urma discuţiei au luat o hotărîre gravă. Stabiliseră ca, în noaptea de miercuri spre joi, să fure armele! El, Pandi şi Costea!

După cîteva ore au început durerile de picior. Din ce în ce mai acute. Nu erau răni grave, dar o infecţie neglijată poate avea consecinţe serioase...

20 DECEMBRIE

Teama de urmări, durerile de peste noapte, l-au determinat ca, pe la ora 9, să intre pe poarta întreprinderii pentru dispensar! Văzîndu-l, Pandi nu-şi revenea. *Ce-ai făcut, Sorine?... N-am avut încotro, e nevoie de un medic, altfel… Dar poate îmi spui altceva…* Abia atunci a aflat de evenimentele de la *ELBA*, din 19 decembrie. *De-acum ştii ce-ar mai trebui? Să iasă* UMT-*ul*.

Împuşcat? – s-a alarmat doctoriţa, atunci aşteaptă! Şi aţă la telefon. Culoarea din obraji i-a pierit, în alte condiţii ar fi fugit, ar fi sărit pe geam, atunci, însă, n-a fost în stare de nici o mişcare, a venit *Salvarea*, a urcat.

Înăuntru – şoferul, o asistentă, şi au pornit. Din fericire *Salvarea* l-a dus la Ortopedie.

A fost preluat imediat, radiografia zonei l-a mai liniştit, avea noroc, osul era intact. Atunci pe masă, incizie, asistentele s-au purtat frumos, doctoriţa mai puţin, repezea pe toată lumea, era nervoasă. Hotărîrea acesteia: internare!

Cam pe atunci a apărut în salon un tînăr de vreo 20 de ani împuşcat în braţ. Rana lui i-a întors stomacul pe dos. Glonţul pătrunsese prin spate, acolo un orificiu abia vizibil, ieşise prin faţă, aici cu deblocare de carne! *Doamnă,* a profitat el de situaţie, *alţii au într-adevăr nevoie de internare, nu se face să ocup eu un pat.* N-a aşteptat acordul ori refuzul asistentei, a plecat.

A părăsit spitalul pe la 10 jumătate. Timp frumos, soare, iar pe stradă… Pe stradă *agitaţie* promiţătoare. Ce să facă, încotro s-o ia ? Şontîc-şontîc – îi dăduseră un baston –, a apucat spre Piaţa Operei.

În centru – soldaţi; municipiul apărat; strada Săvineşti – barată! Cu toate astea… avea impresia că Timişoara... *curgea* spre acel loc.

S-a uitat spre Catedrală, spre Operă, a luat-o spre Operă. La poarta din strada Mărăşeşti – nimeni. A urcat şi, bocănind cu bastonul – să fi fost ora 11 – pe scări, pe un coridor, pînă sus. A dat de cineva în foaier. Omul, ins la vreo 30 de ani, stătea lîngă o staţie. S-au privit, a înclinat din cap, în continuare tăcînd cu spor. Într-un tîrziu, deoarece îi căzuse privirea pe staţie, a intrat în discuţie. *Cine răspunde de ea?...; Eu…; Funcţionează?...; Nu…; Poţi s-o faci să meargă?...; Sper...; Ar fi bine...; Credeţi c-o să fie nevoie?...; Nu-i exclus...; Atunci o s-o instalez.* Şi omul chiar s-a apucat de treabă.

A mai stat un timp acolo, nu mult, deoarece i se părea că-l stingherea. Dar şi pentru altceva. Staţie de amplificare... discuţia cu Pandi... *ELBA* în 19... dacă ar ieşi şi *UMT*-ul... De la toate astea a început să i se înşurubeze în cap ideea să meargă la întreprindere ca să-i aducă pe oameni în Piaţa Operei!

N-a ajuns la *Electrometal*. Cînd era sub viaduct, i s-a părut că aude strigîndu-se *Jos Ceauşescu!* A revenit pe Republicii, a privit spre *ELBA* – coloana! O COLOANĂ prin dreptul gării. A aşteptat-o cu sufletul la gură, cînd demonstranţii

s-au apropiat, cu Marcu în frunte, a intrat printre ei, entuziasm debordant, zîmbete deschise, semne amicale, strîngeri de mîini, ceva de nedescris. Şi, în plus, încredere!

De la Spitalul de Copii au luat-o spre Catedrală, era lume şi în centru dar s-au îndreptat spre Municipiu deoarece acolo se găsea armată şi voiau să ştie cum stăteau. Deci înainte cu... *Armata e cu noi!... Armata e cu noi!...* militarii s-au retras, TAB-urile nu, atunci pe ele, din momentul acela continuîndu-şi drumul spre Comitetul Judeţean aşa, pe *cheltuiala* armatei.

La *Bancă* a coborît, se apropia un grup dinspre Piaţa Libertăţii, din nou entuziasm greu de descris, strîngeri de mîini, îmbrăţişări şi lozinci, după care şi-au continuat drumul spre Judeţeană fără nici un incident deoarece, aşa cum ei înaintau, militarii se retrăgeau. E drept, în jurul clădirii rămăseseră pe poziţii numai că nu-i lua în seamă nimeni, mai mult chiar decît atît, unii tineri, mai ales copiii, se strecurau printre ei şi scriau lozinci anticeauşiste pe zidurile Comitetului Judeţean de parcă ar fi fost singuri, în curtea lor.

Timpul trecea, lozincile se succedau, dar răbdarea oamenilor… În cele din urmă, în fine, s-a pus problema formării unei delegaţii pentru discuţiile cu trimişii bucureşteni. Cînd s-a deschis poarta, Oprea se găsea prin rîndul 6, 7. Cum, necum, a intrat! Nu poate spune cum a reuşit. E posibil să-şi fi făcut loc cu mîinile, nu e exclus să se fi dat la o parte cei din faţă, fapt e că a intrat alături de Ion Marcu, Ioan Savu, Petre Petrişor, Adela Săbăilă, două fete cărora nu le mai ştie numele…

Pe coridoare puşti la îndemînă, automate în cumpănă, feţe rigide, priviri reci. În condiţiile astea… Iar înăuntru inşi care, pînă în urmă cu trei-patru zile, te-ar fi nenorocit cu o singură vorbă.

Dialogul a fost deschis de Constantin Dăscălescu. Stătea în faţa mesei, cu o mînă în buzunar. *Ce vreţi, mă?!* – i-a luat cu voce gravă, impunătoare. Ei... Discuţia de atunci nu poate fi refăcută. N-a consemnat luările de cuvînt nimeni, sigur, erau atenţi la ce spuneau ceilalţi dar cu adevărat concentraţi erau la ce vor spune ei înşişi.

N-au fost concesivi, auzindu-se unul pe celălalt prindeau curaj, aşa s-a ajuns, după cît îşi aminteşte, Marcu fiind cel care a formulat propoziţia **şi mai cerem ceva,**

tovarăşe prim-ministru, demisia lui Ceauşescu! Rumoare firească, moment greu, ei au încercat să profite, bucureștenii au ripostat, din grupul lor au intervenit Petre Petrișor, Ioan Savu, apoi altcineva şi din nou ei, urmați de nu mai ştie cine, acesta de una dintre femei. *Tovarăşi*, a încercat din nou să se impună Dăscălescu, *aşa n-o să ajungem la nimic. Din capul locului nu poate fi vorba de demisie. Gîndiţi-vă la ce ziceţi…; Ne-am gîndit. De starea în care a ajuns ţara e de vină numai guvernul…; Bine, sunt de acord că există lipsuri. Dar situaţia se poate remedia…; Cu actualul guvern, nu. Şi vă rugăm să reţineţi că nu cerem demisia doar cei de aici, ci întreaga Timişoară!*

A urmat o desfăşurare a discuţiei pe... secţiuni, s-au rostit cuvintele locuinţe, salarii, alimente, încălzire, paşapoarte... El s-a *înscris* la subiectul din urmă întrebîndu-l de ce, în pofida articolelor din Constituţie, oamenii nu pot părăsi ţara fiind arestaţi. *Arestaţi? Nu se poate…; Cum nu?! Eu sunt unul care a stat la închisoare fiind bătut, umilit.*

Nu era o discuţie organizată. Ei săreau cu întrebările, bucureștenii evitau orice chestiune delicată, o *scăldau* ori de cîte ori se impunea un răspuns ferm. Într-o asemenea situaţie, Dăscălescu a ieşit. *Tovarăşi, pentru ce doriţi trebuie să consult Bucureştiul.* După el a ieşit şi Cornel Pacoste, în absența lor Ioan Toma încercînd să-i ia cu… *tineri… ideal... schimbul de mîine...*

Faptul că o parte a timișorenilor se găsea la Operă i se părea nefiresc, de aceea a ieşit în balcon rugînd cîţiva tineri să meargă după ei. *Nu vor să vină* s-a strigat de jos cînd grupul s-a întors, ceea ce nu era chiar liniștitor. Ce-i putea reține acolo, cine, din moment ce delegaţia Bucureştiului se găsea la Județeana de Partid? Ori voia cineva să îi dezbine?

Cînd s-a întors, Dăscălescu i-a anunțat sec. *Tovarăşilor, am reuşit să rezolv cîteva probleme pentru dumneavoastră. Am dat ordin să vină aici directorii de întreprinderi, am dat dispoziţii să fie eliberaţi deţinuţii...; Cînd? Asta trebuie făcut acum…; Bineînţeles. Prima maşină va sosi în jumătate de oră, vi se vor da morţii…; Cînd?...; Mîine…; Nu! Acum!...; Păi...; Acum, că-s morţii noştri!...; Bine, o să dau dispoziţiile necesare şi...*

Ceva mai tîrziu Pacoste îl anunţa că primul-ministru voia să-i vorbească! Uluire generală, nu-şi revenea, temeri, suspiciuni. Colegii l-au sfătuit să nu iasă, doamna Săbăilă a insistat şi ea, cu toate astea s-a dus. A dat de el pe coridor, s-a apropiat, acesta l-a luat tare. Detalii din ce se întîmplase sîmbătă noaptea… lider… procese… condamnări… forţarea graniţelor… Oprea şi-a cam pierdut *suflul,* oficialul comunist a încercat atunci o manevră perfidă. *Dar de ce n-ai plecat legal, tovarăşe?...; Nu mi s-a dat viză nici...; Nu? Vrei paşaport? Pacoste, ia-i datele şi rezolvă problema urgent. Ei, aşa e bine?*

Momentele acelea au fost cumplite, se simţea *hărţuit*, de-o parte fiind NEBUNIA de ani şi ani, de cealaltă FABULOSUL VIS din noaptea 16-17 decembrie… Or necazul în asta consta, nu-şi dădea seama *ce se găsea de cealaltă parte*! Şi nefiind capabil să formuleze un răspuns de care să fie mulţumit, a încercat să cîştige timp. A bîiguit un anemic… *bine*… – între timp începuseră să apară directorii de la întreprinderi, directorul Bucşan se găsea la vreo 3-4 metri de ei, e posibil să fi auzit totul – … *numai că o să pun două condiţii… Paşaport pentru soţie şi copil... rezolvarea în mai puţin de 24 de ore!* Aştepta o ezitare, refuzul l-ar fi izbăvit de *ceaţa* ce-l stăpînea, însă cei doi cip-cirip, cip-cirip, după care Dăscălescu i-a zis: *Se rezolvă. Peste opt ore pleacă un avion spre Occident, pînă atunci ai totul în mînă.* Altă dată propoziţiile acelea l-ar fi făcut să sară în sus fericit, de data asta le-a simţit ca pe nişte lovituri de pumnal, ceaţa… ceaţa devenind şi mai groasă, pîclă curată. Şi pentru a mai cîştiga ceva timp, a supralicitat din nou. *Opt ore e mult. Vreau în şase!,* pentru aceste vorbe aşteptînd un răspuns brutal, o ieşire nervoasă, o înjurătură. Dar cei doi cip-cirip, cip-cirip şi… *Bine, se rezolvă.* Sfîrşitul! Asta a fost senzaţia ce l-a năpădit şi, neştiind ce să mai spună, s-a întors. Făcuse doi paşi şi totul s-ar fi putut sfîrşi în acel mod degradat pentru el, numai că Dăscălescu a comis o greşeală. I-a strigat din urmă. *Dar vorbiţi cu demonstranţii, tovarăşe Oprea. Am observat că vă ascultă, vorbiţi, trimiteţi-i acasă.* În clipa aceea ceaţa s-a risipit brusc, şi-a dat seama ce se găsea… *de cealaltă parte*, şi-a revenit, era iarăşi cel de totdeauna, s-a întors şi i-a spus. *Nu v-aţi găsit omul, tovarăşe prim-ministru! Nu intenţionez să plec nicăieri,*

aici am vrut şi vreau să rămîn, mă reţin cei de jos! Cei de jos şi morţii Timişoarei, după care a apucat spre sală fără să aştepte replica, dezvăluindu-le colegilor din sală toată tărăşenia.

La un moment dat a realizat faptul că în sală se găseau mulţi directori de întreprinderi. L-a căutat pe al lui, nu-l găsea, a întrebat de două ori cu voce tare, în fine l-a descoperit. Stătea în penultimul rînd, cu capul în pămînt. S-a apropiat şi a încercat să intre în vorbă cu el. *Şi cum e, domnule director? Aţi chemat Securitatea? Aţi crezut că lucrurile vor rămîne totdeauna aşa?...; Nu discut cu dumneata…; De ce? Cînd ceream ceva ceream din averea dumitale şi numai pentru mine, nu pentru toţi?...; N-avem ce discuta, te rog să mă laşi în pace…; O să avem, tovarăşe director! O să avem!...*

În privința celor mai dure cereri formulate de grupul de timișoreni din sala festivă a Județenei de Partid, Dăscălescu s-a spălat pe mîini: *vă va răspunde tovarășul Ceauşescu în emisiune televizată la ora19!*

Precizarea primului ministru, atmosfera de acolo, situația de pe coridoare, din sală, l-au făcut să-și piardă siguranţa. Aşa că a propus să meargă toți la Operă. N-au gîndit mulţi ca el, a fost refuzat și de demonstranți. Cu toate astea a coborît, ieşind din Judeţeană a urcat pe un TAB, a lansat apelul pentru Operă din nou, aceeași atitudine a mulțimii, chiar mai mult de-atît, a fost apostrofat de timișorenii care o ţineau pe-a lor, *să vină ei aici*, el a rămas la ale lui, a plecat – aproximativ ora 18 – spre Operă.

Deși refuzat de mulțime trei tineri l-au urmat, în Piaţă ajungînd, însă, un grup mare deoarece pe drum li s-au alăturat alți timișoreni.

În clădirea Operei a refăcut traseul de dimineaţă nestingherit: intrarea de pe Mărăşeşti, scări, coridoare, foaier, balcon. Acolo a spus celor de jos cîteva cuvinte, au strigat lozinci, asta l-a înfierbîntat, i-a prins bine.

În foaier fusese instalat un televizor, a sosit ceasul, dictatorul şi-a ținut discursul, emisiunea s-a încheiat. Pe el, recunoaște Oprea, alocuțiunea l-a păcălit. Preşedintele i s-a părut, încă, *tare*, ce aparat de represiune avea ştia, noroc cu unii dintre ei, mai ales, cu mulţimea, care părea mult mai întărîtată decît înainte de discurs.

Cînd a văzut, după intervenţia televizată, că oamenii nu plecau, s-a uitat în jur întrebîndu-se cu ce putea fi de folos manifestărilor de acolo. Ideea i-a venit de la *furnicăreala* din foaier. Intra şi ieşea cine voia, asta în condiţiile în care armata se retrăsese în cazărmi iar, pe de altă parte, începuse să se folosească un nou cuvînt – *teroriştii*. Experienţă nu avea, bineînțeles, dar a pus suflet și dăruire în organizarea pazei, chiar și *neodihnă,* pentru că de atunci, din 20 decembrie, n-a mai mers acasă pînă în 27 şi nici nu s-a întins în vreun pat în aceste şapte zile şi şapte nopţi.

Arsenalul lor – trei arme şi un pistol T.T. A luat în primire cabina de la intrarea de pe strada Mărăşeşti, la început avînd în preajmă doar o mînă de tineri, dar pînă la urmă s-a ajuns la 146 de posturi de pază deoarece clădirea Operei are o mulțime de coridoare, de uşi, prin care se poate intra din Alba Iulia, din Piaţă, din Mărăşeşti, dintr-o curte interioară.

Nu avea armă fiecare tînăr, dar băieţii lui au acceptat să stea de *santinelă* și cu mîinile goale, el avînd grijă de un singur lucru, să-i *planteze* astfel, încît să se vadă unul pe celălalt. I-au stat alături, l-au ajutat, l-au considerat comandantul lor tinerii Barbu Sorin, Bulbuca Aurel, Filip Mehedinţi, Molodeţ Tiberiu, Birieş Nicolae, Băbănaş Valentin, Ettenberg Tiberiu, Iuhaz Iosif, Toma Ioan, Grigoraş Ioan, Croitoru Dumitru, Tilingher Gheorghe, Stoi Doru, Ionescu Mihali, Munteanu Cristina, Benchiş Adrian, Bledea Vasile, Diaconu Gheorghe, Căldăraru Lucia, Călin Eugen, Burnea Titi, Dumitrescu Remus, Lucaci Valentin, Dunca Romeo, Doru Fane, Văsui Victor, Pauţi Nicolae, o fată Lena, şi încă una, căreia din păcate nu-i mai știe nici, măcar, prenumele... Ceea ce i-a legat atunci... În loc, însă, de cuvinte, gesturi ce spun mult mai mult despre deosebita lor relație. La despărţire, *aghiotanţii* i-au înmînat *comandantului* cîteva bileţele. Moloca Marcel: *Aş vrea să nu-i uiţi pe cei din vechea gardă niciodată.* Panaite Cornel: *Îţi mulţumesc pentru cele învăţate, sper să rămînem prieteni, să ne revedem*. Birieş Nicu: *Din partea unui prieten pe care l-ai cîştigat de partea ta, pentru tine, ce mi-ai fost şef. Adjunctul tău B.N.* Ettenberg Tiberiu: *Papy, să nu ne uiţi niciodată. Micuţu.* Micuţu, *botezat* aşa de Oprea tocmai pentru că avea peste 100 de kilograme.

Prima parte a acelei seri a trecut aşa, cu organizarea. Nu urca, nu-l interesau comitetele ce se formau în foaier, cerceta clădirea şi, cum găsea un coridor, o uşă, punea un om. Plasase unul şi pe acoperiş. Pe Micuţu, cu o armă. Spre seară au început să apară pachetele cu mîncare de la oamenii din zonă, ceea ce pentru ei a fost adevărată mană cerească.

Peste noapte au rămas în Piață, în faţa clădirii, puţini timișoreni. Cel mult 400 de tineri, în foaier vreo 50 de persoane…

21 DECEMBRIE

În noaptea aceea au început telefoanele din ţară, Braşov, Bucureşti, Cluj… toți voind să afle ce se întîmpla la Timişoara.

Pe la orele 1-2 – un telefon aparte. Cineva de la CFR, unul Mihai, îi anunţa că din Rîmnicu Vîlcea plecase spre Timişoara o garnitură cu membri ai Gărzilor Patriotice. Rezerva, suspiciunea, erau firești, dar dacă acela era adevărul... Şi tot întrebîndu-se ce să facă, alt apel, la celălalt capăt acelaşi Mihai – încă o garnitură spre Timișoara! De cîte ori urca – și Mihai revenea cu aceeași informație din ce în ce mai des – cei de sus se întorceau unul spre celălalt blocaţi. În cele din urmă, deoarece altă propunere nu s-a formulat, au rămas la ideea *delegației.* Aveau să trimită la gară, pentru a-i întîmpina pe olteni, un grup de timișoreni ce trebuiau să procedeze astfel, încît să evite orice violență…

Şi orele treceau, se apropia dimineaţa, urma întîlnirea cu oltenii…

Între timp băieţii lui au pus mîna pe un ins suspect. Plutonierul spunea că era din Caransebeş, se întorcea de la Oradea, nu ştia ce se întîmpla în Timişoara şi, între două trenuri, ieşise prin oraş – în uniformă de miliţian! – ca să vadă… *ce şi cum*. Numai că trei flăcăi de-ai lui l-au văzut, nu li s-a părut ceva în regulă, au pus mîna pe el şi l-au adus la Operă. Deznodămîntul nu e uşor de anticipat. Omul a rămas cu ei! I-au dat haine civile, l-au pus la telefon, insul s-a achitat de sarcină cu brio toată perioada, *perioada* fiind din 21 pînă în 27 decembrie!

În 22, după fuga dictatorului, Oprea i-a mulțumit spunîndu-i că poate merge acasă. Cu toate astea caransebeșeanul a rămas la post, lîngă telefon, pe parcursul acelei săptămîni dormind pe scaune cum a putut, mîncînd cîte un sandviș cu ei, despărțirea din 27 fiind emoționantă, de neuitat.

Noaptea a fost frig. Cîteva fete de afară au venit la el, le-a lăsat să intre, *au fost cuminţi*, nu s-a întîmplat nimic deosebit. Apoi a început să se lumineze. A ieșit, a privit cerul, lumina... Lumina aceea tulburătoare, **a primei dimineți într-o Timișoară liberă de comunism…**

Ceva mai tîrziu au început telefoanele din oraş. *Cum e, băieţi?...; Bine…; Venim şi noi…; Vă aşteptăm, aduceţi toată Timişoara...* Şi printre astea, legături colo şi colo pentru pîine, ţigări, fructe… Cu doamna Mureşan, preşedinte la CAP Peciul Nou, a vorbit personal, a fost admirabilă. În cursul zilei au sosit maşini cu pîine de casă şi cîrnaţi, o parte a fost distribuită în Piaţă cui s-a nimerit, spre prînz în faţa Operei iarăşi suta de mii de demonstranţi, fetele au făcut mii de sandvişuri, picau din picioare dar vorba aceea, *la datorie*, au avut şi o fată împuşcată în picior, care a stat însă cu ei zile întregi, au avut şi una însărcinată, o chema Valentina – urma să nască în martie – ea fiind un fel de curier, sus-jos, sus-jos cu bileţele, cu cereri, cu propuneri...

De atunci, din noaptea de 20 spre 21, îl leagă amintiri extraordinare de Ionel Marchiş de la televiziune. A stat aproape tot timpul cu ei ajutîndu-i mai mult decît se poate spune...

Înainte de prînz – întîlnirea cu membrii Gărzilor! Cînd, printr-un telefon, a fost informaţi că a sosit prima garnitură, plutonierul a dus vestea sus, cineva a comunicat-o mulţimii, s-au format vreo trei-patru grupuri de întîmpinare, unele mergînd chiar de la început cu mîncare pentru olteni. După cîte ştie, în Piaţă au ajuns vreo 800 de inşi, demonstranţii i-au primit cu căldură, ei nu conteneau să se mire de îndrăzneala, de curajul timișorenilor. Prinzînd momentul s-a repezit la microfon, i-a invitat la intrare, au venit vreo 250 de olteni, le-a dat apă, sucuri, mîncare, au vorbit. *Ce aveţi de gînd să faceţi, oameni buni?...; Păi dac-am venit… rămînem…* Şi au rămas oferindu-se să ajute, și chiar i-au ajutat. Oprea a format

din ei grupe de 20-30 de inşi asigurînd astfel controlul şi paza celor mai strategice puncte din jur: Piaţa 700, strada Alba Iulia, Spitalul de Ochi, Piaţa Libertăţii, spatele Catedralei...

Din foaier se întorcea mai totdeauna indispus. Se făceau liste, liste peste liste, dispăreau numele unora apăreau ale altora, unii se lăudau cu ce-au făcut pentru revoluţie ceilalţi îi negau... Treaba asta îl dădea peste cap, cei de jos îşi puseseră speranţele în ei iar ei... Atunci cobora la oamenii lui, le spunea ce să facă, în felul acesta îşi revenea, simţea că e util şi asta îl remonta.

Persoanele din clădirea Operei pot fi împărţite în trei categorii: cei din Comitet, cei din gardă, şi... ceilalţi. Ceilalţi, adică inşii care nu se implicau în nici un fel dar se înfigeau la o cafea, ţigări străine, sucuri... Mulţi şi-au reluat locurile lor de muncă, dar sunt şi din aceia care au profitat de împrejurări şi au ajuns să ocupe funcţii importante. Sorin Oprea, consecvent cu felul său de a fi, dă două exemple. Rodica Giura i-a ajutat pe-acolo, pe jos, la împărţitul apei, a cafelei… despre alte realizări n-are nici o informaţie, numai că după aceea a ajuns căpitan în Poliţie! Activitatea revoluţionară din 16, 17 decembrie, din primele zile ale Revoluţiei, a domnului Dorel Curuţiu îi e şi ea necunoscută. Dar pentru că a stat o vreme lîngă Fortuna, a fost numit – ori şi-a arogat singur acest statut – responsabil cu paza în foaier. Asta nu i-a conferit, însă, nici o autoritate. Într-o anumită împrejurare s-a adresat unui băiat de-al lui, din gardă. *Vino cu mine…; Nu…; Cum nu, eu sunt comandantul pazei…; Comandant e Oprea şi eu de el ascult…* Şi tînărul a rămas pe poziţie.

Sorin Oprea nu-şi aminteşte să-l fi văzut pe Dorel Curuţiu printre ei în 20 decembrie, decît din 21. Cu atît mai puţin se poate vorbi despre participarea la marşul **timinauţilor** din noaptea de 16 spre 17 decembrie! Cu toate astea…

Evoluţia evenimentelor este următoarea. În iunie 1990 Sorin Oprea a fost la generalul Diamandescu, pe atunci ministru adjunct al MI. Din vorbă în vorbă s-a ajuns la numele Curuţiu, de aici la o numire în funcţie! Se conferea domnului Dorel Curuţiu gradul de locotenent-colonel pentru meritul de a fi condus, în noaptea de 16 spre 17 decembrie, **insurecţia din Timişoara!**

L-au năpădit atunci – în dosarul de acordare a gradului se găsea un singur document, declarația lui... Dorel Curuțiu! – şi nervii, şi nepăsarea, şi revolta, şi furia, şi lehamitea, şi scîrba… N-a fost în stare de o reacție expresă, Diamandescu îşi mişca buzele în continuare, dădea detalii, vorbele lui nimereau, însă, pe lîngă urechile sale, la un moment dat comentariul referindu-se la faptul că, în cele din urmă i se acordase doar gradul de maior, nu de locotenent-colonel. Și totul s-ar fi încheiat aici, dacă n-ar mai fi pronunţat un nume. *Gradarea* lui Curuţiu se realizase prin *filiera* Chiţac! Chiţac? Atunci a sărit ca ars şi, dintr-o suflare, i-a împărtăşit tot ce ştie fiecare timişorean despre prestațiile lui criminale din 18 decembrie săvîrşite în fața Catedralei. Dar, deşi îşi recîştigase verva de totdeauna, discuţia s-a cam împotmolit, competenţele domnului Diamandescu se opreau aici. Oficialul a avut, totuşi, bunăvoinţa să-i spună la ce uşă să bată. La a domnului Radu Ciuceanu de la Comisia de abuzuri, fără să uite, însă, să-i spună, că poate vorbi acestui om despre oricine, dar nu şi de Chiţac!

În 21 decembrie pe la orele 16 – 17, s-a trezit în faţă cu doi civili. Fuseseră *scoşi* dintr-o maşină ce demonstranţilor li se păruse suspectă. *Ce căutaţi aici?* i-a întrebat. *El e şoferul colonelului Medrea, eu sunt locotenent, lucrez la Criminalistică. Am fost în misiune şi, la întoarcere, el a spus că voia să vedem ce-i în Piaţa Operei.* Nu i-a crezut, i-a sfătuit să spună adevărul, ei au negat ideea unei subversiuni, el şi-a cam ieşit din fire şi, sperînd să-i sperie, le-a precizat variantele – împuşcarea pe loc, ori predarea în mîinile mulţimii. Şoferul s-a pierdut cu firea, soţie, copil bolnav etc… în schimb răspunsul locotenentului i-a plăcut: *Sunteţi comandant, hotărîrea e a dumneavoastră!* Atitudinea l-a impresionat într-atît, încît s-a eliberat de nervi. *Bine, mergeţi şi spuneţi-i colonelului că v-am dat drumul. Dar să nu vă mai prindă cineva pe aici, că demonstranţii urăsc uniforma de miliţian şi a doua oară n-o să vă mai scape nimeni.* Apoi, ca gestul să nu pară formal, le-a dat doi oameni care i-au însoţit pînă la gară.

E convins că a lucrat cu băieţii lui bine şi ce a făcut a fost util. Cînd eşti tot timpul în preajma celor cu care acţionezi, cînd le spui *hai, mergi şi te odihneşte, stau eu în locul tău,* ei ştiind că n-ai închis un ochi de atîta timp, e firesc să fii respectat şi ascultat.

Ce-i drept, în 27 decembrie *nesomnul* s-a *răzbunat*. Era cu nişte ziarişti străini, stătea pe un scaun, i s-a pus întrebarea, a răspuns, interpretul făcea traducerea şi, deoarece cîteva momente n-a avut ce face, a pus pleoapă peste pleoapă. În clipa următoare casca îi căzuse peste ochi – sforăia!

Joi a rezolvat problema unei bucătării. A solicitat prin microfon zahăr, ceai şi patru electricieni. Specialiştii au apărut de parcă atît ar fi aşteptat, i-a rugat să încerce să pună în funcţiune cazanele de la hotelurile *Central* şi *Timişoara*, dar mai mult decît promptitudinea meseriaşilor l-a impresionat solicitudinea timişorenilor. Nu trecuseră zece minute de la anunţ, că au şi început să *curgă* spre ei pungi, săculeţe, pacheţele. Atîtea încît, peste un timp, a trebuit să intervină la microfon din nou, de data asta ca să le spună oamenilor să nu mai trimită nimic.

La *Central* n-au avut succes, n-au găsit pe nimeni, la *Timişoara* băieţii au dat peste fostul şef al unităţii, Szabo, omul a chemat bucătarul, au fost puse în funcţie plitele electrice, 20 de oameni din gardă au fost pe *faţă* mereu, ceaiul se ducea demonstranţilor în bidoane de aluminiu, în oale, în ce se nimerea, a fost bine, suflai în mîini, trăgeai o gură de ceai, suflai în mîini, a fost grozav...

În noaptea de 21 spre 22 în Piaţă au rămas foarte puţini timişoreni. Cînd vedea că mulţimea se micşora, i se rupea inima. Zeci de mii, apoi cinci sute, patru, trei, două... Încît a ajuns să-şi zică – *gata, nu suntem în stare de mai mult, restul ţării nu se mişcă, linişte peste tot, n-o să iasă nimic*... Atunci îşi căuta băieţii, umbla printre ei, verifica intrările dinspre Teatrul Maghiar, German, mulţimea de subsoluri, dar nu reuşea să se *regăsească* în adevăratul sens al cuvîntului. Dacă *lucrurile* se linişteau, pentru că se implicase din nou în ce se petrecuse în Timişoara, soarta sa era pecetluită. Un proces formal – şi ocna pe viaţă!

Ori glonţul!

22 DECEMBRIE

La un moment i-a trecut prin cap să se repeadă acasă. Plecase în 20 la dispensar şi de atunci nu părăsise Opera nici o clipă. Dar cum să fi plecat cînd erau atît de puţini? Şi ce ar fi zis

băieții din gardă?... Așa că a rămas, s-a dat peste cap și a făcut rost de pături, saci de dormit, un timp au și întreţinut afară un foc, la microfon a spus două bancuri, a *chinuit* o chitară de parcă ar fi fost în vreo excursie pe munte, şi-au povestit vrute şi nevrute încercînd să-şi dea curaj unii altora… că dacă tot era ultima noapte de tineri ce visaseră mai frumos decît ar fi trebuit, atunci s-o trăiască tinereşte, nu cu inimile chircite...

Şi semne de limpezire ale negurii, primii muguri ai dimineţii. Ce aveau să le aducă zorile acelea? Dar mai ales ziua?... Şi un tînăr, doi... un grup… Aşa a apucat să audă de generalul Milea. Pentru el, din nou *cădere de tensiune*. Căutînd o explicaţie, şi-a zis. *E clar, ăsta a dat ordin să se tragă, după care, îngrozit...*

Apoi, în fine, vestea cea mare! Momentul acela a făcut cît 24 Ianuarie 1859 şi 1 Decembrie 1918 la un loc! *Vagabonzii, huliganii* de sîmbătă noaptea, care traversaseră oraşul în lung şi lat *ademeniţi* de un curcubeu ce le prezenta visele în cele mai vii culori, nu mai aveau de ce să se teamă pentru că acolo, în Piaţa Operei, în care **cei mai frumoși tineri ai Timișoarei** rămăseseră fără întrerupere începînd din 20 decembrie, **România intrase în Istorie cu fruntea sus!**… *Domnule, din 20 decembrie '89 Piaţa Operei din Timişoara a devenit* ***locul sfînt al naţiunii noastre,*** *loc în care românii trebuie să vină ca la o mînăstire, cu căciula în mînă şi inima plină de evlavie pentru că aici s-a născut* ***România Liberă!***

Culmea e că băieții lui Oprea ar fi putut sărbători fuga lui Ceaușescu cu whisky de la... colonelul Sima! Nu mult timp după fuga dictatorului, la poarta de pe Mărăşeşti – o maşină al cărei şofer i-a pus în mînă un bilet şi patru geamantane. A deschis valizele – whisky, coniac şi ţigări străine! A deschis bileţelul – un mesaj: *Pentru băieţii curajoşi de la Operă! Colonel T. Sima!* Firește, i-a fost peste puteri să ajungă la dedesubtul gestului, de aceea a pus totul sub cheie. Însă în 28, cînd s-a schimbat sediul, a deschis două geamantane pentru băieţi, două le-a trimis generalului Popescu.

Dar ziua aceea, ce-a mai rămas din ea, a fost infernală. I-a pus arma în piept lui Fortuna, a trăit o deziluzie imensă, a reţinut persoane cu buletine duble, i-a arestat pe Cornel Pacoste şi Ion Coman!

Pînă atunci, însă, s-au întîmplat multe. Îşi vedeau de treabă eficient, discret, se constituiseră patrulele ce acţionau în oraş; Ion Toma mergea cu mîncare la un spital, la altul; cu o treabă, cu alta, Oprea urca în foaier; cei de acolo se certau din ce în ce mai des, a surprins schimburi dure de replici între Ivan şi Fortuna, între Fortuna şi Savu… Şi toate astea – după fuga lui Ceauşescu! De ce?... Ce aveau de împărţit?... În scurt timp a făcut două observaţii. Prima – Fortuna *era în tot şi toate*, doar ce *ieşea* de la el *funcţiona!* Or un asemenea comportament duce la nervi, la răbufniri şi oamenii îl înfruntau, îi contestau statutul de unic factor de decizie. Cu toate astea – e vorba de a doua observaţie – nici unul din ceilalţi nu părea dispus să-şi asume responsabilităţile cu adevărat importante!

Şi urcă în foaier într-un moment nepotrivit, după o alegere între ei. În prima fază – lui Fortuna i s-a atribuit statutul de vicepreşedinte. Auzind asta, Fortuna a bătut cu pumnul în masă, s-a ridicat şi a zis: *Nu, domnilor, nu accept! Eu ori sunt preşedinte, ori nimic!* Atunci nervii i-au cedat. *Gura!* a strigat armînd arma, *şi nu vă mai certaţi, că vă împuşc pe toţi! Nu vă e ruşine, nu vă gîndiţi la cei de jos?* A fost un moment delicat, din fericire spiritele s-au liniştit.

A trecut apoi, printr-o criză... de ordin moral. Observînd un grup de bişniţari, de informatori, şi-a zis să aibă grijă să nu se infiltreze în Operă. Dar cînd ideea s-a conturat, a încremenit. Condamnare avea şi el şi oricine ar fi putut să-l ia peste picior cu *tu vorbeşti de chestii de-astea, mă, tu?...* Au fost momente grele, a vrut să plece, să dispară, ceva îl ținea, însă, printre băieții lui și… Și cînd i s-a părut că a găsit soluția s-a albit, dar n-a dat înapoi, și-a zis că așa trebuia să procedeze, doar prin destăinuire, prin sinceritate își putea recîștiga statutul de pînă atunci. De aceea a urcat, a ieşit în balcon, s-a prezentat, și-a înșirat toate *tinichelele* comuniste – Fortuna a încercat să-i smulgă microfonul, Ivan se căina *păi ce faci, omule, ce dracu te-a apucat…* – a precizat apoi ce a făcut pentru revoluţie, după care a pus întrebarea dacă era ori nu cazul să rămînă pe mai departe la poarta de pe Mărăşeşti. Mulţimea a fost generoasă, a strigat: *Rămîi! Rămîi!*

Pentru el atitudinea mulţimii a însemnat foarte mult. A însemnat totul. Sorin Oprea – ins cinstit dar nu comod – nu

poate lucra cu cineva dacă e privit cu suspiciune. În asemenea situaţii se retrage, întoarce spatele, pleacă. Cînd a reintrat în foaier, Fortuna, Ivan, Beni Oprea… au sărit la el cu fel de fel de invective, cel mai vocal fiind Fortuna. Amintindu-şi episodul din urmă cu nu mult timp, s-a năpustit peste el cu… *Aha, uite cine a ridicat arma, uite cine ne-a ameninţat, cine a vrut să mă împuşte – un puşcăriaş*, după care a dat dispoziţie să fie dezarmat. I-ar fi putut pune la punct cu un foc în aer, l-a apucat, însă, lehamitea lui patologică, dacă aşa gîndeau nu avea ce căuta printre ei, le-a zis să se liniştească, să-şi vadă de treburile de care se apucaseră pentru că avea să predea arma fără nici o intervenție. A și pus-o, de altfel, pe masă, asigurîndu-i că pleca din Operă pentru totdeauna. Atunci… Atunci au intervenit băieții lui. *Dacă pleacă Sorin, plecăm şi noi!* Cineva răspîndise zvonul şi veniseră sus mai toţi tinerii, nu le-a fost totuna, au dat înapoi, s-au *muiat*, cineva a pus totul pe seama stresului, l-au sfătuit să se odihnească două-trei ore, timp în care comanda avea s-o asigure Petrişor Morar. Au coborît împreună, au băut o cafea, nu s-a culcat, firește, și cum oamenii tot la el veneau, după vreo oră Morar a urcat în foaier, cu băieții rămînînd tot el, ca pînă atunci.

Pentru Sorin Oprea *manevra* cu Radu Bălan e de neînțeles. Fortuna, Ivan, l-au primit cu reticenţă, Savu, Bulza, l-au adus cu entuziasm. Cînd l-a văzut, cumpănind arma ca demnitarul comunist s-o vadă, Sorin Oprea l-a întrebat. *Ceauşescu a fugit. Puteţi să-mi spuneţi ce-o să se întîmple cu noi?... Nimic...* Discuția s-a încheiat aici pentru că Fortuna, Savu, Ivan... vreo cinci-şase dintre ei, l-au rugat să-i scuze deoarece aveau ceva important de vorbit cu el. Și pînă să zică ceva, grupul s-a retras. Cu toate astea a auzit vorbele lui Savu. *Domnilor, vă prezint pe liderul nostru, domnul Radu Bălan! Liderul nostru!...Vorbele m-au făcut să văd negru în faţa ochilor. Păi cum să fie Bălan liderul nostru?... Dacă noi, tinerii, n-am fi reuşit să ridicăm oraşul, păi nu el, liderul acela, ar fi dat dispoziţii să fim împuşcaţi?... Şi-am stat acolo prostit, umilit, scîrbit, auzind dar nereţinînd din ceea ce şi-au spus nimic, fiind atît de întors pe dos, încît nu ştiu ce s-a întîmplat cu el în foaier, în balcon.*

În jurul orei 18 – surpriză de proporţii. În uşă – Cornel Pacoste, fostul prim-secretar al judeţului! Oprea s-a mirat şi de privirea lui pierdută, şi de îndrăzneala de a veni acolo dar, mai ales de tupeul lui. Voia să vorbească! Să se adreseze timişorenilor! *Am simţit că pocnesc. Păi noi luptaserăm împotriva cui, şi pentru ce muriserăm şi aveam gloanţe în noi? Ca să-i vedem cumva în tribună pe cei ce dăduseră ordine să fim împuşcaţi? Am reuşit să mă stăpînesc, i-am retezat orice tentativă de a-şi explica demersul, l-am pus sub paza unui tînăr căruia i-am dat mînă liberă să-l împuşte dacă va aborda pe cineva ori va încerca să plece.*

Şi, de parcă asta n-ar fi fost îndeajuns, la poartă altcineva care voia să urce în foaier. Pentru că insul avea căciula de astrahan pe frunte, Oprea nu l-a recunoscut. Bănuind acest fapt, persoana s-a prezentat. *Tovarăşe, vreau să vorbesc cu cei de sus, doresc să mă adresez admirabililor cetăţeni ai acestui oraş, sunt generalul Coman.* Oprea nu-şi revenea, îşi zicea că-şi pierduse minţile, că delira, tupeul insului întrecea orice măsură. *Coman? Generalul Coman în persoană?...; Da…; Atunci poftim aici!* Şi l-a introdus în ghereta de la poartă. *Tovarăşe, trebuie să vorbesc cu membrii comitetului dumneavoastră, trebuie să explicăm populaţiei situaţia, să arătăm că Ceauşescu a distrus ţara şi poporul şi că...* Atitudinea, îndrăzneala generalului i-a adus, iarăşi, lehamitea în gît. *Da?... Ceauşescu a distrus poporul şi dumneata, cu ceilalţi aţi venit să ne împărţiţi raţiile de plumbi?…* Noroc că băieţii lui au intervenit înainte de a-şi ieşi cu totul din fire. Dar atît de răvăşit era, că n-a mai apelat la cuvinte, ci la gesturi. La cele cu aproximativ acest sens: luaţi-l şi duceţi-l dracului lîngă Pacoste, şi dacă unul din ei mişcă... *Că numai asta vedeam, domnul meu, numai asta: Piaţa Operei plină de oameni şi Bălan şi Pacoste şi Coman la balcon ridicîndu-şi mîinile unul altuia, ca să se vadă de pretutindeni că revoluţia intrase pe un făgaş bun, că de acum ei,* triumviratul *lor de oameni curaţi şi devotaţi, aveau să asigure împlinirea celor mai tainice dorinţe ale celor care au fost arestaţi, răniţi, ucişi…*

În seara aceea s-a format delegaţia timişoreană pentru întîlnirea cu Iliescu. Din ea făceau parte Fortuna, Săsăran,

Florescu, Burlacu… Cînd au coborît i-au spus că plecau în misiune, nu i-a întrebat unde şi de ce, ei n-au uitat să precizeze, însă, că era bine să nu afle de plecarea lor nimeni. Înainte de a ieşi, Fortuna şi-a amintit că uitase ceva, s-a întors în foaier. În acest timp a schimbat cîteva vorbe cu Florescu, de la care a aflat că se constituise – al cîtelea?! – un nou comitet. Comitet în care, deşi nu se găsise în foaier, fusese cooptat şi el.

Odată cu întunericul au început să umble zvonurile despre terorişti. A primit un telefon cu această informaţie de la un ins care nu s-a prezentat, mai tîrziu şi de la o femeie. Nu ştia ce să creadă. Dictatorul fugise, atunci de ce… cine… Din păcate zvonurile s-au adeverit. În acelaşi timp Sorin Barbu şi ai lui au început să depisteze persoane cu buletine duble la hotelul *Timişoara*! Şi nu doar acolo. *Nu vă fie teamă* – erau inşi din Craiova, Botoşani… –, *nu vă batem, nu suntem d-ăia cu petlițe albastre, dar dacă nu spuneţi ce-i cu buletinele, ce intenţii aţi avut, staţi cu noi. Aici, în cămăruța asta, pînă vă amintiţi ce v-au spus şefii să faceţi în Timişoara… Apropo, vă e foame?* Le era, le-a dat să mănînce, să fumeze. Bineînţeles, sub pază. Sub care a intrat şi Szabo, şeful hotelului, pentru că devenise suspect.

Ceva mai tîrziu a devenit... *director comercial!* Pe la ora 21,30, la poartă a oprit un TIR ce aducea din Italia 13.800 baxuri de sucuri VERA la 1,5 litri, pentru shopuri. Numai că la vamă nimeni, pe unde trebuia să lase marfa nimeni, şi omul, temîndu-se că avea să fie prădat, s-a gîndit că ar fi fost bine să li le predea lor. L-a trimis sus, la Comitet, ca vreunul din ei să semneze de primire, nu şi-a asumat răspunderea nimeni, atunci i-a cerut documentele, le-a semnat, a oprit două calupuri pentru băieţi, i-a dat doi oameni stabilind să treacă pe la spitale pentru a lăsa restul celor internaţi, răniţilor Timişoarei.

Primele legitimaţii de intrare, vreo două sute, au apărut joi. S-au încurcat, însă, treburile şi vineri au apărut altele. Acestea de trei feluri: galbene pentru Biroul Comitetului în număr de şapte, una fiindu-i înmînată lui; roşii pentru restul membrilor pînă la numărul cincizeci şi cinci, albastre pentru gardă.

Lucrurile erau cît de cît clare în *interior*, nu, însă, şi în afară. Pentru a anticipa vreo surpriză neplăcută, l-a interogat

pînă şi pe Pacoste. Nu ştia, ori aşa pretindea, să existe vreun plan de reprimare a revoluţiei. Cele spuse de fostul secretar nu l-au liniştit, de aceea a luat legătura cu colonelul Zeca. *Nu vă temeţi, nu se va întîmpla nimic!* Atunci, ca să nu rămînă dator, i-a trimis pe inşii cu buletine duble.

Cu toată asigurarea şefului garnizoanei, tensiunea *plutea* peste tot, ajungînd la ei în fel şi chip. Cel mai des prin telefon. *Nu vă pot spune cine sunt, vreau să vă avertizez, însă, că se va întrerupe curentul şi veţi fi atacaţi!...; Alo!... Cine?... Cum?...* Nimic, omul închisese. După cîteva momente de frămîntare i s-a părut că ştia ce să facă. A sunat la ELBA, l-a prins pe directorul tehnic, l-a rugat să trimită baterii şi lanterne, nu putea, *cum nu… spargeţi magazia, e important, dumneata eşti nebun…; păi dacă vorbeşti aşa, închid telefonul*! Ceea ce a şi făcut şi-atunci, fiindcă nu se conturase altă idee, a trimis trei băieţi după lumînări, anunţîndu-i şi pe cei din comitet şi pe cei de afară ce urma să se întîmple. Fie că nu l-au crezut, fie că nu se mai temeau din moment ce dictatorul fugise, în Piaţă au rămas destul de mulţi demonstranţi.

Pe la ora 20,30 a apărut cineva cu trei reporteri – din Luxemburg, Iugoslavia şi Franţa, care voiau să discute cu comandantul gărzii. Momentul nu era chiar potrivit dar oamenii au insistat, aşa că i-a introdus în *biroul* lui şi… *motor… filmăm!* Prima întrebare: *Domnule comandant, ştim că în noaptea de 16 spre 17 aţi fost omul care...* Oprea era obosit, n-avea chef de taclale, le-a răspuns, sigur, discuţia a durat minute bune, intervenţii de-ale lor, de-ale lui şi, pe neaşteptate, o întrebare ce s-a dovedit a fi blestemată. *Aţi mai auzit focuri de armă în ultimele două zile, în 20 şi 21… Nu…* Numai că în momentul în care a zis *nu* – tir prelungit, răpăituri infernale, geamuri sparte, curentul întrerupt! Ca în avertismentul de care şi-a amintit instantaneu.

După cîteva clipe, în care l-au hăituit fel şi fel de gînduri, s-a ridicat, şi-a luat arma şi, cu cei doi tineri înarmaţi, s-au strecurat spre *Mercur*. Cînd au reperat locurile de unde se trăgea – Lacto Bar şi Rectorat – s-au folosit de arme. Magaziile s-au golit, însă, repede, dar el, cutreierat de coşmarul Lepădatu, de toţi *lepădaţii* cu petlițe, şi-a păstrat un glonț pentru cazul în care… Cu acest gînd au revenit în clădire aşteptînd… sfîrşitul.

Erau singuri, izolați, fără telefon, fără muniție, iar rafalele se auzeau ca pe front, ceea ce însemna că din moment în moment… Numai că momentele se *prelungeau* și… parcă… nu se apropia nimeni. Observația nu-l putea liniști, era ceva ce nu înțelegea, ce nu înțelegea nici unul din băieții lui și-atît de derutați erau, încît întrebările, *cioturile* de întrebări, răzbăteau doar prin priviri, nu ajungeau să se constituie în propoziții. Sfîrșitul de care se temeau s-a conturat la vreo 40 de minute de cînd se refugiaseră în clădire. Pe lîngă ce începea să se audă tot mai năucitor, rafalele de pînă atunci puteau fi considerate triluri de privighetori. Zgomote grave, profunde, înfundate dar cutremurătoare – tancuri! Deci…

Din fericire au venit în sprijinul lor! Soldații s-au împrăștiat prin clădire, au ocupat pozițiile cheie, au apărut și stații de emisie-recepție, a trimis una lui Sorin Barbu la hotelul *Timişoara*.

Nedumeririle din el n-au dispărut, s-au orientat, s-au direcționat. Pentru ce se mai vărsa, oare, sînge, pentru ce se mai murea acum? Dictatorul fugise, atunci… Or existau mai mulți pretendenți și… Adică certurile din foaier, la nivel de țară însemnau lupte cu armele, cu tancurile? Așa se ajunge la Putere? Așa se ajunge la Democrație, la Libertate?...

OFIȚERI, REGULAMENTE, ATITUDINI

Implicarea Armatei în Revoluția din Timișoara e subiect îndelung dezbătut, neelucidat în mod satisfăcător; înserînd cazuri singulare ești tentat să generalizezi, o privire *largă* te determină să reevaluezi opiniile; că au fost răniți și morți e un adevăr incontestabil, că Armata e vinovată reprezintă un fals.

Formularea *ordinul se execută nu se discută* are *faimă* falsă, îi pot acorda credit doar persoanele copleșite de suficiență, orgolioase ori incapabile de un demers logic elementar, dar mai ales **trepădușii!**

Deoarece militarul are în dotare ustensile letale, înainte de a-i fi încredințate este inițiat, instruit, responsabilizat, în nici o altă instituție neexistînd reguli și legi atît de stricte ca în Armată.

Atitudinile ofițerilor și soldaților față de demonstranți *gravitează* în jurul celor două paragrafe ale articolului 21 din Regulamentul Militar:

1. Neîndeplinirea unui ordin dat de comandant sau altă autoritate legală nu constituie abatere de la disciplina militară dacă ordinul nu este dat în forma prevăzută de lege şi nu este în concordanţă cu actele normative în vigoare, obiceiurile războiului şi convenţiile internaţionale la care România este parte.

2. În cazul prevăzut la aliniatul 1, militarii sunt obligaţi să raporteze despre neexecutarea ordinului şefului nemijlocit al celui care a dat ordinul.

Mai mult de-atît, Constituția garanta libertatea cuvîntului, presei, întrunirilor și demonstrațiilor, iar dacă manifestațiile erau percepute ca acțiuni antiguvernamentale, pedeapsa legală era închisoare pe o perioadă de cel mult 15 ani, nicidecum executarea pe loc. Asta ca să nu vorbim de faptul că legile internaționale interzic uzul de armă împotriva minorilor, femeilor și oamenilor în vîrstă.

Militarii s-au găsit între dispozițiile ilegale și litera Regulamentului, dacă le-ar fi respectat am vorbi de măcel, cum Revoluția a reușit suntem în al doilea caz. Suntem, dar se cade să răspundem întrebării: ce s-ar fi întîmplat dacă dictatorul ar fi reușit să se mențină la Putere. Pentru cei mulți, demonstranții și militarii în termen repercusiunile n-ar fi fost catastrofale, dar dramatice pentru lideri și ofițerii care n-au executat ordinele criminale. Executarea ordinelor a fost doar simulată de mai toți militarii în termen, **refuzată** de ofițerii timișoreni Eugen Gheorghioiu, Nicolae Durac, curajul acestora fiind demn de semnalat.

EUGEN GHEORGHIOIU

Eugen Nicolae Gheorghioiu s-a născut la 18 august 1951 în Cîmpulung Muscel, e căsătorit, are trei copii. Între 1967 și 1970 a fost elev al liceului militar Breaza, între 1970 și 1973 al școlii de ofițeri Sibiu. A urmat apoi Academia Militară, Colegiul de Stat Major, Colegiul Superior de Stat Major, un Curs NATO în Canada.

De-a lungul timpului a fost comandant de pluton, de companie, de batalion. A îndeplinit funcția de Șef Cercetare, Șef B.O.P.L. şi locţiitor Comandant în Regimentul 32 Mecanizat *Mircea*, Timişoara. Între 1994, succesiv, a fost comandant al Batalionului 32 Infanterie Timişoara, şef Birou Informaţii/Corpul 5 Armată, comandant al Batalionului 22 Vînători de Munte Cireşoaia din Sf. Gheorghe, comandant al Brigăzii 301 Mecanizată *Petru Rareş*, Galaţi, comandant al Brigăzii 18 Mecanizate *Decebal*, Timişoara, Şef de Stat Major la Comandamentul Corpului 4 A Teritorial, Cluj-Napoca.

De-a lungul activității a promovat:

– respectul ca noţiune morală de atitudine faţă de legile ţării, regulamentele militare, muncă, valoare, dreptate şi adevăr,

– comanda participativă, competentă şi exigentă, oferind subordonaților posibilitatea îndeplinirii atribuţiile de serviciu în condiţii bune,

– stabilirea de relaţii interumane principiale în care fiecare individ să-şi manifeste profesionalismul, creativitatea și eficiența în cadrul activității sale.

Domnul Gheorghioiu a înfiinţat în Timişoara Batalionul 32 I.Mo. de menţinere a păcii, Batalionul 22 Vînători de Munte în Sf. Gheorghe; a organizat și a condus cercetarea Corpului 5 A pe teritoriul României în timpul războiului din Iugoslavia (1999).

Ca militar şi cetăţean român consideră că apărarea naţională nu este conferită de apartenenţa la NATO ori alte tratate internaţionale, ea trebuie să se bazeze, în primul rînd, pe capacitatea de luptă a ţării noastre.

În timpul Revoluţiei din 1989 a acţionat în concordanţă cu interesele fundamentale ale poporului, ale aspiraţiilor lui.

Actualmente domnul Eugen Gheorghioiu este general maior (rz).

ÎNAINTE DE 15 DECEMBRIE 1989

Domnul Gheorghioiu nu a păşit în faţa subalternilor pentru a declanşa un atac, nu a dat ordinul *Foc!,* dimpotrivă, a refuzat comanda unei formaţiuni ce i se încredinţase pentru executarea unei misiuni de luptă! A refuzat deoarece, în faţa armelor subalternilor săi, aveau să se găsească piepturile concitadinilor, nu cine ştie ce unităţi de luptă străine ce ne-ar fi pîngărit teritoriul ţării. Cînd a primit ordinul a *consultat* mental, în cîteva clipe, Regulamentele Militare şi, deoarece acestea nu întruneau condiţiile obligatorii ale unei dispoziţii militare corecte, a spus: *domnule comandant, refuz să execut acest ordin, vă rog să formulaţi unul în spiritul regulamentelor noastre!*

Absolvent eminent al şcolii de ofiţeri din Sibiu, ofiţer ce-a purtat uniforma militară cu demnitatea unui adevărat om de arme, domnul Gheorghioiu era la curent cu ce se întîmpla în lume, mai ales în fostele ţări ale lagărului socialist. *În perioada anilor ’80 au avut loc evenimentele din Polonia de la Gdansk. Nu m-a mirat faptul în sine, cît acela că evenimentele, manifestările de nemulţumire, au rezistat în timp. Situaţia din ţara vecină mi-a dat de gîndit, am început să analizez cu mai multă atenţie, cu rigurozitate sporită sistemul comunist. După manifestările din Gdansk, în 1985, la apariţia pe scena politică a lui Mihail Gorbaciov, am avut noi subiecte de meditaţie: personalitatea liderului sovietic, ideile, politica şi iniţiativele lui în domeniul socio-economic.*

Am citit în 1985, 1986, mai toate cuvîntările şi articolele publicate de acesta care, coroborate cu Gdanskul, m-au condus la concluzia că sistemul comunist va cădea. Că va cădea era clar, problema era cînd şi cum.

Am sesizat în perestroika lui Mihail Gorbaciov mai multă libertate decît pînă atunci. Numai că formularea **mai**

multă libertate *este improprie.* ***Libertatea este sau nu este****. Atunci mi-am spus:* ***dacă Mihail Gorbaciov va da mai multă libertate – deci nu toată! – partea de libertate pe care n-a dat-o va fi luată cu forţa de cei cărora le-a dat prima parte.***

După anul 1986 am început să studiez cu şi mai multă insistenţă situaţia politică din zonă, să mă informez şi să analizez evoluţia celei internaţionale. A venit anul 1989, am văzut transformările din Europa. Schimbări mai peste tot, în România nu. În ciuda acestor stări de lucruri îmi spuneam, îmi tot spuneam… urmează România, trebuie să urmeze România, rămîne de văzut doar ***cînd şi cum****.*

Se simţea, altfel spus, cetăţean al Europei, al Istoriei vremurilor în care trăia, mai mult chiar de-atît, ajunsese la convingerea că trebuia să se implice în aceste manifestări, la urma urmei, în măsura în care era posibil… să le determine. *În Europa de Răsărit* ***cursul Istoriei era schimbarea****, Istoria nu stă în încăpăţînarea unui ins, sincer vorbind, gîndindu-mă la situaţia din România, la cea a ţărilor din jur, mi se părea că era firesc… adică nu mi-am închipuit că Nicolae Ceauşescu avea să se dovedească atît de mărginit, de obtuz, de refractar faţă de* ***schimbare****.*

Deşi, din motive ce nu trebuiesc prezentate, ar fi fost de preferat să păstrez aceste gînduri în sinea mea, le-am împărtăşit colegilor fără nici o reţinere. Şi subordonaţilor şi şefilor. Mie îmi era mai mult decît clar că ***urma România****, că regimul comunist avea să cadă şi, deoarece Armata e un factor important, determinant în situaţiile conflictuale, sugeram încă de pe atunci cumpătarea, respectarea regulamentelor noastre, neimplicarea în blocarea acestui proces, renunţarea din start la acţiunile în urma cărora ar fi putut să apară victime în rîndul populaţiei civile. Mai mult de-atît – ceea ce puteţi afla şi de la colegii mei –, mi-am împărtăşit aceste gînduri, la urma urmei îngrijorări, în plen, în cadru organizat, în şedinţele de partid. Trecînd pentru cîteva clipe în alt registru, vă dezvălui faptul că, în orice adunare din cadrul Unităţii, şefii erau crispaţi ori de cîte ori luam cuvîntul, în schimb subordonaţii abia aşteptau să vorbesc.*

Cum în acele vremuri libertatea de a gîndi liber era stipulată dar nerespectată, pentru căpitanul Eugen Gheorghioiu

au urmat sancțiunile. *După două luni de zile am fost destituit din funcţia de locţiitor al comandantului de regiment, pe care o îndeplinisem cinci ani consecutiv fiind tot timpul apreciat cu calificativul foarte bine, fiind încadrat ca ofiţer II în Statul Major. Cînd a fost citită decizia toată lumea, cadrele, eu mai mult decît ceilalți, am rămas blocaţi. Pe moment nu mi-am dat nici o explicaţie, dar mai tîrziu, cînd mi-am amintit discuțiile cu cei din jur, dar mai ales intervențiile în plen la fel și fel de ședințe, explicația s-a conturat instantaneu.*

16 DECEMBRIE

În după amiaza zilei de 16 decembrie căpitanul Gheorghioiu se afla în Piaţa Maria. Nu întîmplător, nu din curiozitate, ci pentru a prinde pulsul *momentului*, starea de spirit a timișorenilor, amploarea manifestării. Ce-i drept, într-o oarecare măsură era avertizat că acolo se întîmpla ori urma să se întîmple *ceva* datorită unei reacții a soției sale. În ziua precedentă, 15 decembrie, doamna Gheorghioiu venise acasă stăpînită de o nedumerire aparte, în aceeași măsură de o supărare concretă. Pe atunci era profesoară la Școala Generală nr. 12, situată în zona Spitalului Județean, de unde, pentru a ajunge la domiciliu, lua tramvaiul 8. Dorind să afle motivul iritării, doamna i l-a dezvăluit. *Cum să nu fiu nervoasă?! Sunt ceva probleme în* Piața Maria*, nu știu despre ce e vorba, n-am aflat ce se petrece acolo, oricum tramvaiul abia a trecut din cauza unor oameni cu lumînări aprinse în mîini.*

Ceea ce-a reușit să stabilească în timpul petrecut printre oamenii din Piața Maria nu viza spectaculosul, dezvăluia, însă, o cu totul altă stare de spirit decît cea de ani și ani. Sesizase îndrăzneală, decizie, curaj, venise acasă cu speranța, mai mult chiar de-atît, cu credința că Timișoara era… pe drumul cel bun! Așa cum se pronunțase în fața camarazilor la orele de învăţămînt politic, era destul de convins că efectul procesului eliberator, promovat de liderul sovietic Mihail Gorbaciov, avea să se declanșeze și în ţara noastră.

Din acel moment căpitanul Gheorghioiu a făcut tot ce-i stătea în putință să nu împiedice acel proces, în acest fel

sprijinindu-l. În primul rînd nu a răspuns la nenumăratele, agasantele apeluri telefonice. Era convins că îl sunau de la unitate, nu încăpea nici o îndoială că era chemat pentru a participa la reprimarea manifestărilor din Piața Maria, din oraș care, în cursul nopţii, se amplificaseră. *Telefonul a sunat pînă pe la ora 1 noaptea. Eram sigur că mă sunau de la unitate. Ţinînd cont de concepţiile mele, avînd toate informaţiile necesare, fiind convins că va cădea comunismul, că Nicolae Ceauşescu va fi îndepărtat de la putere, nu am răspuns la telefon, n-am mers la unitate. Mai mult de-atît, am stabilit să rămîn inactiv. Acesta mi s-a părut a fi modul în care sprijineam Revoluţia ca ofiţer, ca cetăţean propunîndu-mi să spun în continuare colegilor, şefilor şi subordonaţilor, ceea ce spuneam de atîta timp.*

17 DECEMBRIE

Abia cînd a sosit cel de-al treilea curier din partea comandantului s-a dus la unitate. Aici i s-a încredințat, prompt, o misiune… *de mare încredere*. *În birou se găseau comandantul, trei ofiţeri de stat major, preşedintele comisiei de la comenduirea Armatei Craiova. Abia am închis uşa şi comandantul a intrat în subiect. Eugene* – cu comandantul fusese coleg de şcoală militară – *din ordinul ministrului Apărării Naţionale, cel mai bun ofiţer trebuie să fie comandantul detaşamentului de defilare în Timişoara. Oamenii sunt adunaţi pe platou, te aşteaptă 300 de militari cu armament fără muniţie dar cu drapelul de luptă, inclusiv fanfara. Nu-ţi rămîne decît să preiei comanda şi să ieşi în oraş.*

Dispoziţia nu m-a luat prin surprindere, ştiam de ce fusesem căutat cu atîta insistenţă, răspunsul era pregătit. Tovarăşe comandant, ştiu ce este în oraş, am văzut cum se manifestă oamenii, e vorba de revendicări social-politice. Acţiunea pe care o propuneţi e neavenită. În situaţia tensionată ar fi percepută ca o demonstraţie de forţă, de intimidare a populaţiei, nicidecum ca defilare militară. Or cînd e vorba de revendicări civile, noi n-avem dreptul să intervenim. Nu comand asemenea formaţie. Nu i-au luat răspunsul în serios. *Cum, Eugene, cum să nu comanzi? E o onoare s-o faci.*

E o dovadă a prestigiului de care te bucuri din moment ce ministrul a ordonat ca cel mai bun ofiţer… Nu l-a lăsat să-şi încheie tirada, căpitanul nu era sensibil la vorbe de acest fel. *Da, mulţumesc pentru apreciere, pentru onoarea de care vorbiţi, dar eu nu comand formaţia asta.* Preşedintele comisiei credea, continua să creadă că glumea. *Bine-bine, am înţeles, du-te şi te schimbă…* Era în pantofi, pantalon larg, or în calitate de comandant al unei formații regulamentul prevede centura şi cizmele. *Invitaţia de a mă schimba în asta consta, să mă echipez cu cizme şi centura cu diagonală, să iau comanda detaşamentului şi să execut comanda defilării.* A încercat atunci, încă o dată, să-l facă pe comandant să înţeleagă că vorbea serios. *Tovarăşe colonel, vă raportez cu tot respectul, că aşa ceva nu comand.* Cu asta a ieşit, s-a dus în biroul său. Conducerea a aşteptat o perioadă, detaşamentul aştepta şi el, a trecut timpul, după vreo 10-15 minute – ofiţerul de serviciu în prag. *Tovarăşe căpitan, vă aşteaptă comandantul şi domnul colonel de la Craiova să preluaţi comanda detaşamentului de pe platou.* I-a zis… *te rog să le spui, amîndurora, că nu mi-am schimbat poziţia, ce-am avut de raportat am raportat cînd am fost în faţa dînşilor*. Ofiţerul nu ştia despre ce vorbea, nu i-a dat nici o explicaţie, colegul a plecat nedumerit, v-a fi raportat decizia, peste doar cîteva momente s-a trezit în birou cu cineva din Statul Major. *Tovarăşe căpitan, sunteţi aşteptat, sunteţi rugat să vă grăbiţi, detaşamentul ar fi trebuit să plece de mult.* Căpitanul, consecvent cu sine însuși, și-a precizat, ferm, încă o dată poziţia… *raportul meu e clar, tovarăşe, nu merg!*

Atitudinea sa li s-a părut deconcertantă, criză de moment, reacție datorată cine știe cărei indispoziții personale, nicidecum poziție conștientă, asumată în pofida cunoscutelor repercusiuni din vremea aceea. Că lucrurile nu stăteau așa s-au convins peste mai puțin de trei ore. *Pe la orele 11,30 – 11,45, s-a dat adunarea cadrelor. Ne-am prezentat pe platou ofiţerii, subofiţerii, maiştrii militari, personalul civil. Nu ştia nimeni de ce. Au venit şefii şi au anunţat că a fost constituit un detaşament cu transportoare amfibii blindate, ce va fi însoțit de aproximativ 150 de militari cu armament care, la ordin, vor primi muniţie. Detaşamentul era constituit din două unităţi, una urmînd să acţioneze la Judeţeana de Partid şi podul* Decebal*, comanda*

aparţinînd căpitanului… Eugen Gheorghioiu. Privirile spre mine, toate. Sigur că precizarea m-a surprins, dar cum nu sunt omul care să mă pierd cu una cu două, am raportat milităreşte, cu formulările şi respectul cuvenit, că nu voi lua comanda formaţiunii, că ordinul era neregulamentar, că, avînd statutul de ofiţer al Armatei Române, nu eram obligat să îndeplinesc acel ordin, că din moment ce refuzasem să comand aşa zisa defilare, nu vedeam cum îşi închipuiau că aveam să conduc o acţiune de represiune. Ajunşi la acest episod, pentru un civili e necesară o paranteză. Primul refuz s-a consemnat în faţa a 5-6 ofiţeri. La cel de-al doilea erau prezenți peste 300 de ofiţeri, subofiţeri şi maiştri militari. În armată există circumstanţe agravante. Dacă primeşti un ordin în faţa frontului, executarea e obligatorie. Cadrul ***întăreşte*** *puterea ordinului, e coercitiv. De aceea mi s-a dat dispoziţia în faţa frontului, ca să n-o pot refuza.*

Împotriva speculaţiilor de acest gen, rămînînd consecvent principiilor, concepţiilor şi standardelor mele morale, am refuzat ordinul şi de data asta. Şi am plecat la birou. După vreo două ore am fost chemat la comandant din nou. Întrucît, pe lîngă relaţia de serviciu nu uita că fuseseră cîndva colegi, pe deasupra şi dintr-o cîtime de omenie, i-a vorbit fără să fi ridicat tonul. *Eugene… măi, Eugene, ai refuzat un ordin de două ori. Tu ştii destul de bine, cadrele au încredere în tine, te respectă, trebuie să faci ceva… trebuie, ca să vadă că te comporţi ca un militar*. Căpitanul a avut replică şi de data asta. *Aşa mă şi comport, ca un militar, sunt însă dispus să execut doar ordine legale, regulamentare*. Comandantul s-a făcut că nu înţelegea sensul replicii, a rămas pe poziţie. *Bine, dar noi considerăm că misiunile încredinţate au fost în conformitate cu normele pe care trebuie să le respectăm.* În acest mod comandantul nu era cîtuși de puțin mai convingător decît pînă atunci. *Nu-i adevărat, alea n-au fost legale, n-au fost regulamentare*. N-a fost nevoie de explicaţii suplimentare, superiorul a acceptat, în fine, că discuţia de aici ar fi trebuit să fi început. *Bine… bine… Atunci zi tu ceva ce consideri a fi legal, regulamentar. Precizează o dispoziţie care, după tine, e regulamentară şi eşti dispus s-o execuţi.* Nu l-a prins descoperit, pentru căpitan Regulamentul Militar a fost totdeauna carte

de căpătîi. *Perfect, uite cîteva exemple de misiuni pe care le voi executa imediat ce mi le încredinţezi: să execut paza şi apărarea cazărmii; să execut o misiune la Lugoj unde, prin funcţia pe care sunt încadrat, am obligaţia să iau măsuri în situaţiile de criză; să răspund de paza oricărui obiectiv militar…* Prin tăcerea ce se lăsase, prin felul în care-l privea, era mai mult decît evident că superiorul său îi dădea dreptate. *Bine... o să merg… uite, merg să vorbesc cu tovarăşul colonel de la Craiova…* S-a dus, au discutat, a revenit, i-a comunicat dispoziția. *Te duci la Lugoj.* Căpitanului i-a trecut prin cap ideea că voiau să-l despartă de celelalte cadre pentru a nu mai exista probleme în unitate, cu toate astea a răspuns milităreşte *… am înţeles, merg la Lugoj.*

A plecat spre gară, însă n-a ajuns la Lugoj. Suntem în 17 decembrie, duminică, în oraş evenimentele cu adevărat tragice abia începuseră, focurile de arme, răniții, morții, aduseseră haosul, deruta, disperarea, orașul era dat peste cap, mijloacele de transport, trenurile, autobuzele, nu respectau orarele, de fapt nu mai circulau. Neavînd ce face a mers acasă, a doua zi în zori, la ora 6, în Gara de Nord același pustiu, nici ţipenie de om, fiindcă n-avea rost să rămînă acolo a revenit la unitate, a raportat situația, nu avea cu ce să ajungă la Lugoj, s-a pus din nou la dispoziția conducerii şi, întrebat de comandant ce ar dori să execute pentru a se încadra în regulamentele militare, aşa cum insistase tot timpul, a spus că va asigura paza unităţii.

19 DECEMBRIE

Pe 19 decembrie i s-a spus să dea ordin să se execute foc, fără somaţie, asupra oricărei persoane ce s-ar fi apropiat de cazarmă. *Cum să execut foc fără somaţie?...* Întrebarea era firească, cînd ai glonţ în armă eşti sub incidența Decretului 367 ce prevede situaţiile în care se interzice uzul ei, momentele, paşii ce trebuie respectaţi cînd eşti îndreptățit s-o foloseşti. *Hai, mă, lasă-mă cu de-astea, du-te, fă ce ţi-am spus, execută ordinul şi nu mă mai tot plictisi cu filozofiile tale*. Era posibil să-l scoată din sărite, cu toate astea a făcut precizările de rigoare. *Tovarăşe colonel, am primit un ordin, îl voi executa în mod legal.*

Cu asta a plecat, și-a adunat subordonaţii, i-a instruit. Discuţiile au avut în centru Decretul 367. Le-a reamintit subordonaților situaţiile prevăzute în decret, le-a dezbătut, nu le-a spus de ordinul executării focului fără somaţie, i-a făcut răspunzători de acţiunile lor. Mai mult de-atît, i-a avertizat să nu îndeplinească ordinele altui ofiţer, indiferent cine ar fi, dacă acela le-ar fi cerut să tragă fără somaţie. *Comandantul lor eu eram şi eu le-am cerut să respecte prevederile din Decretul 367.*

Prin respectarea în mod corect a regulamentului nu s-a înregistrat nici un eveniment în perimetrul unităţii, în imediata ei apropiere, aşa cum în alte locuri se înregistraseră morţi şi răniţi, aceştia fiind oameni care, chipurile, doriseră să escaladeze gardurile pentru a ataca Unitatea Militară.

În mod paradoxal, la urma urmei incredibil, căpitanul Gheorghioiu avea să simtă rigorile… *disciplinei militare* după 1990! Fel și fel de trepăduși și-au chinuit degetele mîinii drepte pentru a aşterne pe hîrtii cuvinte, propoziții, fraze stîlcite ce se voiau acuzaţii reale, bine argumentate. Ceea ce, din păcate, o vreme chiar au fost luate ca atare: torţionarii de ieri se dovedeau noii cavaleri ai libertăţilor ce urmau să se împlinească.

CONSIDERAȚII INTIME

Înainte de orice trebuie să precizez că pînă în martie 1990 n-am avut nici o problemă cu sistemul comunist. N-am fost persecutat, nu m-a ameninţat nimeni. În mod paradoxal, problemele mele au început după martie 1990. După instaurarea noului regim. Presiuni, denigrări, persecuţii directe ori mai fine, toate astea, deci, după îndepărtarea regimului comunist. Dacă foloseam termenii revoluţie ori evenimente, totul era în ordine, dacă apelam la sintagma revoluţia anticomunistă lucrurile stăteau pe dos.

În fine, dacă e să-mi exprim opinii conturate în urma unor meditaţii îndelungi, spun că ceea ce avem acum în ţară e un fel de ***capitalism comunist****. În ultimii zece ani lupta anticomunistă a fost concentrată pe foştii informatori. Ce sunt*

în fond aceştia? Indivizi fără personalitate, impostori, nulități civice, pe scara… fărădelegilor comuniste găsindu-se pe ultimul loc. Primii sunt nomenclaturiştii, urmează securiştii, directorii de instituţii şi întreprinderi, ofiţerii de informaţii… ei, informatorii, fiind cei care, de fapt, închid lista. Or din păcate se poate spune că după îndepărtarea dictatorului, energia revoluționară s-a concentrat – … ori a fost orientată! – pe depistarea, pe demascarea acestor pigmei sociali, în timp ce jaful țării a fost… desăvîrşit de comuniştii cu state vechi, de foștii securiști, vechile cadre de conducere ale întreprinderilor şi instituțiilor… Una peste alta, nu cred să greşesc susținînd că actuala situație din țară e perfect definită de sintagmele… ***capitalism comunist****, sau* ***comunism capitalizat****.*

În ceea ce priveşte aspiraţiile şi speranţele de atunci, din Decembrie '89, se poate spune că, în bună măsură, acestea s-au îndeplinit prin libertatea de care ne bucurăm, prin economia de Piață…. Cu toate astea, după părerea mea, se pare că nu părem, ca n-am fost, că încă nu suntem pregătiţi pentru convieţuirea într-un sistem cu adevărat democratic. Cultura maselor, a celor mulţi, interesele personale ale celor care ne conduc, impostura şi incompetenţa, fac ca multe din speranţele de atunci să aibă şi acum acest statut. Ba unele din ele să pară că nici nu vor mai fi împlinite.

Vina nerealizării tuturor doleanţelor noastre de atunci aparţine clasei politice, puterii executive. Din păcate se poate spune că legislativul a făcut tot ce i-a stat în putinţă să menţină pentru ei privilegiile specifice comunismului, sistemului totalitarist ceauşist, iar în ceea ce-i priveşte pe cei din sectorul executiv, cînd nu vorbim de fraude, de tîlhării de-a dreptul scandaloase, trebuie să folosim termeni descalificanți: nepricepere… nepotism… carierismul păgubos…

NICOLAE DURAC

Nicolae Durac s-a născut la 6 martie 1954, în localitatea Vînju-Mare, județul Mehedinți. Vasile Durac, tatăl, a fost preot, mama, Elisabeta, dactilografă. Domnul Durac are doi frați. În 1977 se căsătorește cu domnișoara Angela, ofițer. Soții Durac au doi copii.

Își încheie școlarizarea cursurilor elementare în localitatea Drobeta Turnu Severin, în toamna anului 1969 devine elev al liceului militar *Dimitrie Cantemir* din Breaza, județul Prahova, apoi al Școlii Militare *Nicolae Bălcescu* din Sibiu, pe care o absolvă în anul 1976 fiind al 25-lea din promoția de 146 de elevi. După încheierea studiilor i se acordă gradul de locotenent și e repartizat în Timișoara. De-a lungul timpului urmează cursuri de specialitate, este avansat progresiv la gradul de locotenent major, căpitan, maior. În anul 1977 este admis la Academia Militară de Comandă și Stat Major, București.

Își încheie studiile universitare în anul 1989 cu media 10.

Din anul 1976 a funcționat ca ofițer în Timișoara, cu excepția unei perioade scurte, cînd a activat la Canalul Poarta Albă-Midia-Năvodari.

Anul 1989 îl găsește la Regimentul 32 *Mircea*, din Chișoda. Împreună cu alte cadre militare pune, în 1990, bazele Comitetului de Acțiune pentru Democratizarea Armatei (CADA); în decembrie 1990 este trecut abuziv în rezervă dar, după un șir lung de acțiuni în instanță, revine în armată în anul 2006; trece în pensie cu gradul de colonel.

Cunoscînd situația din oraș, sesizînd că dispoziția nu era în conformitate cu regulamentele militare, în seara zilei de 19 decembrie 1989 refuză să execute ordinul de a ieși împotriva demonstranților. A fost arestat, pus sub paza santinelei în propriul birou – dosar penal nr. 98/1990 – deoarece în acele momente *Arestul Garnizoanei* era arhiplin cu demonstranți timișoreni.

Pentru activitatea din zilele lui Decembrie 1989 este posesor al medaliei *Luptător cu merite în Revoluţie*.

Domnul Nicolae Durac este membru al *Memorialului Revoluţiei* din 1994, în același timp autorul cărţii *Neliniştea Generalilor.*

16 DECEMBRIE

După ce ofițerul Nicolae Durac absolvă Academia Militară, cu notă maximă, în anul 1989, este încadrat la Unitatea Militară *Mircea cel Bătrîn*, Regimentul 32 Mecanizat din Chișoda. Deși proaspăt numit pe post, este martor avizat al cunoscutelor evenimente din Timișoara declanșate în Decembrie ’89, prestațiile din acele zile fiind bine cunoscute comentatorilor de specialitate, istoricilor.

Iar 16 decembrie, cînd forţele de ordine civilă, Miliţia şi Securitatea, nu au mai făcut faţă mișcărilor stradale din oraș, Radu Bălan, prim-secretar al Judeţenei de Partid, îi solicită locotenentului-colonel Constantin Zeca intervenţia armatei. Ofițerul refuză. În jurul orei 19, generalul Vasile Milea, ministrul Apărării Naţionale, dă ordinul ce viza formarea a cinci grupe de cîte 10 militari, sarcina acestora fiind patrularea prin oraș dar, mai ales, arestarea demonstranților. Peste nu mult timp, la ora 21, ministrul Apărării revine cu o nouă dispoziție. Cere să se formeze 20 de echipaje a cîte 10 militari – fiind, astfel, mobilizați 200 de militari! – care să participe la acțiunile de reprimare. Or din acest moment s-a intrat în… ilegalitate, arestarea civililor de către militari fiind act stupefiant pentru orice ins capabil să citească un text, în speță nu mai mult decît cîteva pagini ale unui Regulament Militar.

Dar abuzurile *Puterii* continuă. Nu mult după ora 21 ministrul Apărării Naţionale ordonă locotenent-colonelului Zeca să alarmeze regimentul mecanizat, pentru a fi gata să intervină în sprijinul forţelor de ordine aflate în Piaţa Maria. Militarii au fost înarmaţi cu armamentul din dotare, pistol mitralieră, baionetă, dar fără cartuşe de război.

17 DECEMBRIE

Duminică, 17 decembrie, regimentul din care făcea parte căpitanul Durac, primește ordin să iasă pe străzile orașului cu fanfara militară în frunte. Nu era singura unitate în care s-a dat această dispoziție. *La activ s-a pus în discuţie o corelare a manifestărilor, formaţiunile ce veneau din Calea Lipovei… de la Popa Şapcă… un regiment de la noi… trebuiau să ajungă în centru în pas de defilare, cu cîntecul* Onor comandantului suprem*, ca să sugereze populației că situaţia din oraş nu scăpase de sub control.*

Cînd s-a dat ordinul a apărut o reacţie ce nu era prevăzută, dar care se încadra perfect în respectarea regulamentului militar.

Ce s-a întîmplat în unitatea noastră? După ce s-a primit ordinul, s-a stabilit ca trupele să fie gata de acţiune la ora 10 în ţinută de paradă, cu căşti, cu drapelul de luptă, cu armament, înarmaţi cu cartuşe de război pentru demonstraţie, nu de luptă, aşa cum prevede regulamentul. Comanda executării acestei misiuni a fost încredințată căpitanului Eugen Gheorghioiu, ofiţer de Stat Major, altfel spus ofițer operativ. Spre stupoarea conducerii unității, ofiţerul a refuzat îndeplinirea ordinului. A spus că el n-a sesizat în zona Maria *derbedei ori huligani, a văzut doar oameni care demonstrau în mod paşnic, ceea ce legea și Constituția permiteau. Or dacă asta spuneau legile țării, el nu-și putea permite să apară în fruntea vreunei formațiuni militare pentru a-i intimida pe timișoreni. Regulamentele nu prevedeau pentru un ofițer român o astfel de îndatorire, nu exista nici un paragraf care să-i impună această obligativitate.*

Şefii au luat intervenţia dînsului drept reacţie ce avea cine ştie ce altă explicație, nicidecum răspuns negativ ferm.

Cînd comandantul unității a verificat formația care urma să plece în oraş, căpitanul Eugen Gheorghioiu nu era de faţă. L-a înlocuit, a fost însărcinat cu comanda formațiunii ofiţerul Nicolae Roman.

Poziția imprevizibilă a căpitanului Gheorghioiu, numirea altui comandant al formațiunii, întîrzierea cauzată de aceste manevre intestine, s-au concretizat în ratarea sincronizării sosirii formațiunilor în centrul orașului. Mai mult chiar de-atît, prezența ostentativă a militarilor în oraș într-o zi de decembrie, nefiind vorba de vreo sărbătoare națională, a stîrnit reacţii violente, populaţia s-a înfuriat. Se cînta Onor comandantului suprem *după ce în mai fiecare casă îşi făcuse loc îngrijorarea, în noaptea de 16 spre 17 fiind arestaţi peste 800 de timişoreni, mulţi dintre ei fiind doar copii!*

Din aceste motive militarii au fost huiduiţi, înjuraţi, scuipaţi.

Nu pot trece mai departe fără a vă releva un amănunt, poate necunoscut. În pofida situaţiei descrise, la ora actuală căpitanul Nicolae Roman este considerat unul din marii revoluţionari timişoreni!

Dar să revenim la subiect. În unitate informațiile lipseau, neliniștea era tot mai iritantă, nu ştiam ce se întîmpla, ce se mai întîmpla în oraş… La un moment dat, cred că în jurul orei 15, s-a primit ordinul ca şapte transportoare blindate, cu militari, cu echipament complet, să se prezinte în Timişoara la Garnizoană, unde urmau să primească ordine de pază a anumitor obiective.

Evenimentele aveau apoi să se precipite, ordinele veneau de sus cu mare repeziciune, abia soseau unele că erau înlocuite, prompt, cu altele noi, bineînțeles, urgente, exprese. Din păcate, dar nu din întîmplare, jurnalele întocmite atunci au dispărut. Mai tîrziu au fost refăcute, însă cu multe, foarte multe omisiuni. Ba chiar cu nenumărate neadevăruri, firește și acestea nu din… întîmplare. Oricum, în acțiunile grupării CADA s-a ținut cont de mărturiile martorilor, ale celor care au participat nemijlocit la derularea evenimentelor, nu de înscrisurile din registrele militare contrafăcute.

*În 17 decembrie, c*onform *jurnalului de luptă, înainte de a merge la întîlnirea cu Ceauşescu ce a avut loc la ora 16,30, ministrul Milea a dat ordin la 13,45 – fac precizarea că orele sunt exacte! – Regimentului de tancuri, locotenent-colonelului Vişinescu, cerîndu-i să trimită o companie de tancuri la*

Comitetul Judeţean. Dar lucrurile se precipită şi peste 15 minute ministrul revine, cerîndu-l la telefon pe comandantul unităţii, pe vremea aceea căpitanul Blidaru, căruia îi dă dispoziţii să trimită în oraş toate forţele de care dispunea. Şi s-a ieşit şi se ştie ce s-a întîmplat în Calea Girocului, se cunoaşte tragedia de acolo, numărul răniţilor, al morţilor.

Tot în această perioadă, între 13,30 şi 14,00, regimentul mecanizat din Lugoj primeşte alarma de luptă Radu cel Frumos*!*

Să vedem, deci, cum stăm la această oră. Spre Timişoara se deplasau trupele din Lugoj pe o direcţie, cele de la Arad pe alta. Acestea din urmă sub comanda lui Eugen Bădălan, care pe vremea aceea era şef de Stat Major la divizia din Oradea. Dar dacă am pronunţat acest nume, nu pot trece mai departe fără să fac o remarcă derutantă. Pentru masacrul, o parte a masacrului din Timişoara, Eugen Bădălan a ajuns… şeful Statului Major General! A ocupat această funcţie pînă în 2008, cînd şi-a dat demisia, după care a devenit deputat PDL în Parlamentul României! Deputat de Brăila. De ce?... Cei de acolo nu-l cunoşteau, nu ştiau cîte vieţi fuseseră curmate, cîţi timişoreni se găseau pe paturi de spital datorită ordinelor lui iresponsabile… M-am întrerupt datorită unui gînd conturat acum, în timp ce vorbeam despre Bădălan. În Timişoara generalii nu se înghesuie să intre în competiţii electorale. Ştiu ei bine de ce, ştim şi noi.

Cred că acum e cazul să fixăm, în economia temporală a zilei de 17 decembrie, un moment foarte important pentru oraşul nostru: indicativul de luptă Radu cel Frumos *primit în 17 decembrie la ora 17,30.*

Între timp regimentul din Lugoj a înaintat spre Timişoara, o parte a lui a acţionat în Calea Lipovei, restul în Calea Girocului. În Calea Lipovei sub comanda căpitanului Dumitru Coşeriu, în Calea Girocului sub a comandantului de regiment Vasile Paul.

Care şi el, nu cred că vă va surprinde ce spun, a ajuns general!

Paradoxal e faptul că toţi ofiţerii care au comandat trupe în aceste acte de compromitere a armatei, de încălcare

criminală a regulamentelor militare, aveau să fie avansaţi în grad, în timp ce ofiţerii care n-au ieşit din *literele* acestora au suferit fel şi fel de şicane, tracasări, avansările întîrziind ori nevenind deloc. *La un moment dat am crezut că noii potentaţi l-au uitat pe colonelul Dumitru Rogin, care şi el a acţionat în Calea Girocului, din partea Diviziei. Dar pînă la urmă, parcă prin 2000, cel tîrziu 2002, l-au răsplătit şi pe el pentru crimele din Timişoara oferindu-i gradul de general!*

Să încercăm acum să elucidăm problema ordinului Radu cel Frumos*, care de fapt a fost dat... invers!*

S-a emis, e drept, în 17 decembrie, ora 17,30. Numai că în loc să se meargă spre graniţe, trupele s-au îndreptat spre Timişoara! Legi, regulamente încălcate. Şi derută. Cei din oraş nu aveau muniţie, armament da, muniţie nu, deci confuzie, panică. Din moment ce se dăduse alarma de luptă Radu cel Frumos*, militarul ştia că era vorba de atac inamic. De un război cu o forţă străină. Deci ordin să se iasă din cazarmă împotriva unui inamic, dar în prima fază a avut în dotare cartuşe de manevră, după aceea i s-a dat muniţie de război, dar ţinta nu era graniţa ci oraşul! Şi pe deasupra zvonul care umbla de la unul la altul, că fusese ucis un soldat!,*

Am aflat abia după aceea amănuntele acestui caz. Soldatul a murit în jurul orei 10, în 17 decembrie, în apropierea CEC-ului din spatele magazinului BEGA. Un individ din mulţime, solid, bine făcut, a dezarmat un miliţian şi a îndreptat pistolul spre grupul de soldaţi care apărau CEC-ul. Erau bani mulţi acolo. A tras şi l-a împuşcat. L-a omorît. Ei bine, această moarte… cum să spun… pe de o parte i-a înfuriat pe militari, pe de alta a adus îngrijorare. Mulţi au crezut că se va întîmpla ceva grav, mult mai grav. S-ar fi putut declanşa nebunia. Dacă un militar, un singur militar de pe cine ştie ce transportor, avînd la dispoziţie mii de cartuşe, şi-ar fi pierdut cumpătul, s-ar fi înregistrat un adevărat măcel.

Adevărul e că la militarii în termen nu se pune problema să fi ucis cu sînge rece. La urma urmei erau nişte copii. Există, de altfel, mărturii de felul… soldaţii erau mai speriaţi decît noi, demonstranţii… Aveau arme, gloanţe în magazie, ordinul fusese dat, dar în faţa cătărilor – piepturi de tineri ca ei, unele mai neîmplinite, de copii, altele mai obosite, de oameni în

vîrstă, mai mult însă decît toate astea cei din faţa lor erau cu mîinile goale, nu aveau în ele nici măcar o nuieluşă, or lor li se cerea să-i ucidă pentru ce?... Pentru că scandau lozincile… Jos Ceauşescu!... Libertate!... Vrem pîine!...

Sigur, nu exclud faptul că unii timişoreni au fost loviţi de gloanţe din armele soldaţilor, numai în aceste cazuri putem vorbi de neîndemînare, precipitare, zăpăceală… Cu totul în alt mod s-au comportat, însă, majoritatea ofiţerilor. Voi mai reveni asupra acestui subiect cu exemple concrete, acum mă opresc la primul pe care mi-l amintesc. La vremea aceea aveam în unitate un pluton de rezervişti din Timişoara. Pe unul dintre ei, ce fusese în permisie, şeful de Stat Major al unităţii, colonelul Ştefan Ştefan, l-a identificat în mulţime scandînd, la fel ca demonstranţii din jur, cunoscutele lozinci. Ei bine, cînd a revenit în unitate ştiţi ce s-a întîmplat? Colonelul l-a bătut atît de sălbatic, încît a fost nevoie de o internare în spital.

Dar să revenim la acţiunile desfăşurate în dimineaţa zilei de 17, pînă cînd a ieşit generalul Milea din cabinetul dictatorului. Eram destul de convins că acest ins – căruia i s-a atribuit titlul de erou, după cum se ştie în Bucureşti existînd un bulevard ce-i poartă numele! – a acţionat nu doar la ordinele lui Ceauşescu, ci şi datorită iniţiativelor sale. Mă opresc acum asupra unei formulări – în esenţă demnă de tot respectul – ce i se atribuie lui, numai că lucrurile nu stau deloc aşa. Pe ici, pe colo, inşi ce nu deţin date exacte dar, din superficialitate ori prea mult zel acoperă spaţii tipografice ce le depăşesc puterile scriitoriceşti, au pus în gura ministrului vorbele… domnule preşedinte, n-am găsit niciunde în regulament paragraful ce-ar preciza că militarii trebuiau să fie înarmaţi cu muniţie de război, că ar fi fost obligaţi să tragă în mulţime… Adevărul e că n-a formulat el fraza ci alt ins, la fel de… devotat poporului român, Tudor Postelnicu.

Vorbind despre Milea... Excesul de zel al ministrului Armatei, cunoscuta-i servitute, teama de a ieşi din graţiile dictatorului, s-au concretizat într-o dispoziţie datorită căreia, chiar dacă nişte politicieni… *năimiţi* i-au conferit titlul de erou, în Istorie va rămîne drept criminal. Să ne oprim la cîteva dispoziţii ale ministrului şi la reperele orare din ziua de 17 decembrie. La 13,45 dă dispoziţie Regimentului de Tancuri să

iasă în oraș; în jurul orei 14 instituie alarma de luptă *Radu cel Frumos* pentru Regimentul de Tancuri din Lugoj; la ora 15 ordonă ieșirea în oraș a unei formațiuni a Regimentului din Chișoda; după ora 17 impune alarma de luptă *Radu cel Frumos* în toate unităţile din oraș.

Sunt amănunte ce e bine să fie cunoscute de toată lumea. Întîlnirea cu Ceauşescu a avut loc la ora 16,30. Numai că la ora aceea, datorită ordinelor lui Milea, doamna Lepa Bărbat era ucisă, soţul rănit, fetiţa prăbuşită peste trupurile însîngerate ale părinților. *Promiteam să dau, să mai dau nume de ofițeri criminali. Nu un militar în termen a mînuit arma, ci căpitanul de contrainformații Vasile Joițoiu, de la noi de la unitate. A făcut-o în… joacă. A pus pariu că-i ia pe toţi trei din zbor, pistolul mitralieră era pe maşină, s-a aplecat, a tras! Oamenii treceau paşnic prin Piaţa Libertăţii, el i-a împuşcat.*

La degringolada armatei din acele zile au contribuit *mascările* multora dintre militari, *acordarea de grade* sau *degradările* fiind la ordinea zilei, în funcţie de necesităţile de camuflare ale unor cadre militare aflate în misiuni. *Trebuie să mai fac o precizare, în legătură cu zvonul că mulţi purtători ai hainelor militare erau… cam vîrstnici. Erau, fiindcă nu aparţineau armatei! Fiindcă erau securişti ori miliţieni. Fac precizarea că haine militare deţinea şi batalionul de securitate trupe, avînd acţiuni militare ca orice unitate din cadrul armatei. Erau deci şi aceştia îmbrăcaţi în echipament militar, iar pentru a nu fi recunoscuți, ofiţerii şi subofiţerii purtau pufoaice, mantale, pe epoleți avînd cu totul alte însemne decît ale lor. Bunăoară căpitanul Gheorghe Badea și maiorul Ioan Burci și-au pus pe mantale grade de subofiţer. Dacă cineva îi vedea în stradă aşa, în treacăt, omul ar fi rămas cu îndoielile sale… nu, e altcineva, că el e ofițer, tipul asta – subofițer… Mai mult de-atît, ca specialist, ca militar de carieră, nu se cădea să lupţi folosindu-te de tancuri şi transportoare blindate cu civili ce nu aveau în mîini nici măcar o pană de gîscă. Cei ce fac parte din forţele de ordine sunt instruiți pentru intervenţiile în conflictele civile, au în dotare scuturi, viziere, bastoane, or dacă-l pui pe militar în fața civilului ce ştie să facă? Să tragă. Dar cum să tragi în civili, femei, copii, bătrîni?...*

Pentru întrebarea asta răspunsul a fost dat chiar atunci, în 17 decembrie, de căpitanul Gheorghioiu cînd a refuzat, de două ori, să preia comanda formațiunii ce urma să participe la manevra de intimidare a demonstranților timișoreni.

Pentru ziua de 17 decembrie trebuie să adaug un amănunt. În unitate s-a primit ordin să mergem la podul Decebal*, pentru a apăra Judeţeana de Partid împotriva celor ce aveau să vină dinspre căminele studenţeşti. Comanda a fost încredințată căpitanului Eugen Gheorghioiu, dînsul a refuzat-o cu o demnitate de militar adevărat: domnule comandant, e instituită alarma de luptă* Radu cel Frumos*, trimiteţi-mă la graniţă, aşa cum prevăd documentele în acest caz, nu pentru a-mi înfrunta concitadinii.*

Amănuntele ce urmează sunt pur tehnice, dar nu atît de încifrate încît să nu fie îndeajuns de sugestive. În cazul unei acțiuni de tipul celei de sus, prestaţiile militare sunt precizate la nivel de minute. Dacă la, bunăoară ora 17 s-a dat alarma, înseamnă că la 17,10 minute mă echipez, îmi ridic pistolul, documentele… la 17,15 merg pe platou, văd unităţile, verific prezenţa… la ora 17,25 părăsesc cazarma, iau legătura cu unităţile de gărzi patriotice ce trebuie să asigure traseele, stabilesc detaşamentele precursoare, raioanele de mobilizare... Deci altceva, cu totul altceva decît acțiunile necoordonate, haotice, dintr-un oraș cuprins de mișcări de revoltă ale concetățenilor ce-și cer drepturile prevăzute în legi, în Constituție.

Cercetarea documentelor unității restabilește adevărul cu exactitate: după refuzul căpitanului Gheorghioiu comanda formațiunii a fost încredințată căpitanului Gheorghe Badea, la ordinele lui în zona podului *Decebal* s-a tras, acolo s-au înregistrat răniți, morți.

Din păcate, ofițeri de teapa celor amintiți mai sus și-au dovedit servitutea față de dictator și la modul zvonist. *Cînd se vedeau trasoare pe cer, cînd se auzea răpăitul armelor, din fericire nu în plin, cei mai mulţi trăgînd în aer pentru intimidare, în unitate se dădea alarma spunîndu-ni-se că era vorba de acţiuni ale unor forţe paramilitare, ce atacau unităţi şi depozite de armament pentru a sustrage arme şi muniţie*

urmînd ca după aceea… Nu era adevărat, n-am fost atacaţi, nu s-a apropiat nimeni de nici o unitate militară, dar tensiunea trebuia menţinută la cele mai mari cote ca să executăm orbeşte ordinele primite de la comandanţi. Mai mult de-atît, ni se spunea că în Timişoara familiile noastre erau luate de către, cum spuneau ei, huligani, derbedei, şi puse în faţa baionetelor militarilor ce se găseau în oraş. Minciuni şi astea, dar mulţi au dat zvonurilor un oarecare credit şi telefoane acasă, la vecini dacă nu ni se răspundea, ca să aflăm adevărul.

18 DECEMBRIE

Luni, 18 decembrie, în instituţii, întreprinderi, universităţi… s-au desfăşurat şedinţe de înfierare a celor întîmplate la Timişoara. Se vorbea despre huligani, derbedei, spargeri, haitele de vagabonzi ce vandalizau oraşul… ba şi despre intervenţii ale ungurilor care… Eforturile activiştilor erau zadarnice, nu acorda credit vorbelor lor nimeni, gradul de nesupunere sporea. *În data de 18 decembrie căpitanul Ştefan Ştefan mi-a dat ordin să merg în oraş. Am refuzat. Fireşte, am fost arestat. Am fost ţinut în unitate sub paza unei santinele. Prima dată, de fapt, au vrut să mă trimită la Garnizoană, s-a renunţat la idee deoarece încăperile de acolo erau pline cu civili arestaţi, au intenţionat atunci să mă plaseze la arestul unităţii, dar acela e pentru soldaţi şi le-a fost frică nu cumva să întorc garda, care era înarmată, împotriva lor, aşa că, neexistînd altă soluţie, am fost consemnat la birou cu santinela lîngă mine, petrecîndu-mi timpul în acest mod pînă în după-amiaza lui 22 decembrie. Participam la toate acţiunile obligatorii, dar la masă, la toaletă, peste tot, santinela era lîngă mine.*

Din fericire, prin unitate începuseră să circule şi altfel de vorbe decît ale politrucilor. Mai ales despre căpitanul Gheorghioiu şi domnul Tătaru. Două cuvinte despre acesta din urmă, specialist chimist. Ei bine, dînsul era dispus să-l împuşte pe Ilie Ceauşescu. A spus că aşa nu se mai putea, că trebuia să facem ceva pentru a atrage atenţia opiniei publice internaţionale. Era revoltat pentru că se trăgea numai noaptea,

ziua nu intervenea nici Armata, nici Miliţia, nici Securitatea, demonstranţii erau lăsaţi să se manifeste, să scandeze lozinci, mă rog, se făceau unele manevre, mai arestau pe cîte unul, pe altul, dar noaptea, mai ales noaptea, timişorenii erau ucişi!

În aceste conjuncturi, am fost informaţi că Ilie Ceauşescu urma să apară în cazarma noastră. Atunci a avut domnul Tătaru ieşirea aceea, atunci a spus că, dacă avea să apară printre noi, avea să-l împuşte. Întîmplarea însă, că nu cred să fie vorba de altceva, a făcut ca zvonul să nu se confirme, Ilie Ceauşescu n-a ajuns la noi în unitate.

20 DECEMBRIE

Printre acţiunile diversioniste ordonate armatei, se găsește și cea din 20 decembrie. *În 20 decembrie Piaţa Operei trebuia curerită, izolată, pe fiecare alee, stradă, urmînd să fie blocat pînă şi zborul vrăbiilor. Unităţile militare au fost constituite pe detaşamente. Nu s-a mai ţinut cont că militarul era de la batalionul X sau Y. Îl găseai, îi luai numele şi-l introduceai în detaşament. Detaşamentele au plecat cu transportoare blindate, fiind mai uşoare, tancurile au pornit spre centru după aceea.*

Regimentul nostru, înaintînd dinspre Piaţa Maria spre Piaţa Operei, a fost întîmpinat de o mulţime de civili cu steaguri fără stemă, cu stema decupată, care au început să scandeze lozinci ca… Armata e cu noi!... Fără violenţă!... Noi suntem poporul, voi pe cine apăraţi?!...

Întîmpinaţi în acest mod militarii au pierdut ritmul, cadența, în cele din urmă s-au oprit. A început atunci deruta, dezorientarea. Comandanţii strigau să-şi continue drumul, dar militarii, blocaţi, depăşiţi de manifestările demonstranţilor, au refuzat să execute comenzile. Şi timişorenii au venit lîngă transportoare, s-au urcat pe ele cu steaguri fără steme şi-aşa şi-au continuat drumul maşinile blindate spre Piaţa Operei, cu manifestanţi pe ele, cu steaguri fără însemnele republicii!

Cînd au ajuns în Piaţă, cînd timişorenii au văzut transportoarele blindate pline de manifestanţi cu steaguri în mîini, s-a declanşat un entuziasm de nedescris. De nedescris, imposibil de recreat prin cuvinte. Acela a fost, da… Acela a

fost momentul fraternizării. Care, după cum se vede, s-a făcut de jos în sus, nu invers, pentru că ofiţerii de grad superior… Informat de situaţia din oraş, generalul Guşe a dat ordin ca militarii să fie readuşi în unităţi. De ce? Exista un pericol. S-ar fi putut ca demonstranţii, cu ajutorul soldaţilor, să-i reţină pe comandanţi, ca apoi să meargă la Divizie pentru a aresta comanda acesteia, de fapt persoanele responsabile de crimele săvîrşite în oraş.

Dispoziţia a fost executată, militarii au revenit în unităţi, momentele acelea fiind, cu adevărat, cele ale fraternizării Armatei cu populaţia Timişoarei. Ajunşi aici, spun încă o dată că ***fraternizarea s-a realizat de jos în sus, nu invers!*** *Nu invers, deoarece în 20 decembrie Ceauşescu a decretat* Starea de Necesitate *pe teritoriul întregului judeţ. Pînă atunci nu fusese actualizată, fusese instituită doar alarma de luptă, ceea ce reprezintă cu totul altceva decît* Starea de Necesitate.

În deruta ce-i cuprinsese pe ofiţerii superiori, localnici dar și bucureșteni, intențiile de a degaja Piața Operei de timișoreni s-au lovit de opoziția unor forţe din interior, decise să scoată armata din vălmăşagul de evenimente. *Ştiind că în 21 trebuia să aibă loc o mare adunare populară în Capitală, pentru noaptea de 20 decembrie s-a stabilit o acţiune energică asupra Pieţei Operei, indicativul ei fiind* Tunetul şi Fulgerul. *S-a pus totul la punct şi se aştepta comanda. Dar… Era de domeniul evidenţei că mare parte din cadre nu mai executam ordinele superiorilor. Din această cauză nu mai eram buni pentru ei şi ne-au lăsat la o parte, comanda trupelor fiind încredinţată cadrelor cu exces de zel, celor din aparatul de partid. Şi toate formaţiunile erau în aşteptare. Din motive pe care, însă, nu le cunosc, în noaptea aceea nu s-a dat comanda respectivă, iar după mitingul din 21 decembrie din capitală…*

DEZAMĂGIRILE OFIȚERULUI

După mitingul din 21 decembrie, dar mai ales după fuga dictatorului, ce şi-au zis politrucii şi comandanţii-codoşi? Păi hai să mergem?... Unde?... Cum unde? În oraş. E momentul să arătăm că am fraternizat cu demonstranţii!

Aşa se face că ofiţerii, pregătiţi să conducă formaţiuni ce urmau să-i atace pe demonstranţi, au ieşit în fruntea trupelor pe transportoare declarînd că erau alături de popor. Au fost fotografiaţi în fel şi fel de poziţii pacifiste, cu manifestanţi în braţe, înfăşuraţi în tricolor… erijîndu-se în eroi ai Revoluţiei cînd de fapt sunt codoşii acelor zile, la urma urmei criminali deoarece nu s-au rezumat la a transmite ordinele iresponsabile ale superiorilor, au folosit armele din dotare ei înşişi.

Timişoara a avut sabia deasupra capului încă din 16 decembrie, în 20, în 21 decembrie ghilotina a fost gata-gata să cadă. *E cazul să adaug un amănunt important legat de formularea* ***Timişoara va fi rasă de pe faţa pământului.*** *În 21, după mitingul de pomină de la Bucureşti – cînd s-a întrerupt transmisia televizată – s-a dat ordinul de aplicare a alarmei de luptă* Radu cel Frumos*. Ce însemna îndeplinirea acestei alarme? În esenţă plecarea spre graniţă, deplasarea spre graniţă a tuturor forţelor militare din zonă. Din fericire ordinul a fost ignorat chiar şi de codoşii dictatorului. Raţiunea acestei dispoziţii? Dacă am fi plecat din oraş puteau veni spre noi trupe din alte părţi şi… Scenariul era, în fond, acesta: ne-au atacat ungurii, ungurii erau în Timişoara, ocupau Piaţa Operei, mergeţi şi deschideţi foc de la distanţă! Diabolic plan, nu? Care, înfăptuit, ar fi avut drept consecinţă distrugerea oraşului.*

Atitudinii forţelor militare terestre din zonă trebuie să-i adăugăm şi cea a forţelor aeriene. Înţelegînd ce catastrofă se putea abate asupra oraşului, aviaţia din Timişoara a anunţat că orice transport militar ce se îndrepta spre capitala Banatului avea să fie supus bombardamentelor aeriene!

Ofiţerii superiori veniţi din Bucureşti poartă întreaga răspunderea a ordinelor asumate, transmise, executate, dacă ar fi respectat regulamentele militare masacrul de aici n-ar fi avut loc. *Pe timpul alarmei* Radu cel Frumos*, conform legislaţiei, se formează un comandament militar ce-l are în frunte pe ofiţerul ce deţine cel mai mare grad şi funcţie. Statutul acesta îl avea şeful Statului Major, generalul Ştefan Guşe. El a preluat toate responsabilităţile chiar dacă la Judeţeana de Partid se găseau*

şi generalii Coman, Stănculescu, Chiţac. Ei puteau face observaţii, puteau sugera o acţiune, alta, dar ultimul cuvînt îl avea Guşe.

Stănculescu e cel care a făcut legătura între Judeţeana de Partid şi conducerea efectivă a armatei. Asta e vina lui, transmitea fără să facă nici o obiecţie chiar dacă ordinul era ilegal, neregulamentar. În schimb Chiţac… Chiţac s-a implicat mult mai mult în fărădelegile săvîrşite în Timişoara. Se plimba printre soldaţi avînd în mîini un pistol mitralieră, ceea ce e un delict grav. Cînd îl vezi pe general cu arma, dispus s-o folosească… Putea să aibă în mînă, hai să zicem, un revolver, că printre soldaţi era în deplină siguranţă, dar un pistol mitralieră…

Există însă şi un alt unghi din care poate fi privit comportamentul generalului Chiţac. El este cel care a solicitat folosirea gazelor lacrimogene. Spunea că mai bine să se folosească gazele. Deci lacrimi, iritaţii, dar oamenii se puteau spăla şi cu asta se rezolva totul. S-a aflat, astfel zis, în două ipostaze. Cea în care se ajungea la probleme cu căile nazale, deci ceva trecător, dar şi cea în care a… gestionat situaţia din zona Catedralei, unde au fost ucişi aproximativ 15 timişoreni.

Pe scurt, sunt şi miliţieni şi securişti şi ofiţeri care au pe conştiinţă vieţi omeneşti, din acest motiv – dar nu numai! – nu se ştie cine pe cine trebuie să tragă la răspundere, cine e vinovat, cît de mare e vina lui. Printre militari se infiltrau securişti, oameni de specialitate care, pentru a trece dintre civili în dispozitive, foloseau parola Bucur-Bucureşti.

Cu toate astea, oricît ar fi de greu, vinovaţii trebuie identificaţi şi pedepsiţi, pentru că în acele tulburătoare zile ale lui Decembrie ’89 în Timişoara s-au comis abuzuri, crime imprescriptibile.

VIS ȘI GRATII

În noaptea 16-17 decembrie, după ani și ani de existență *chircită* din cauza faptului că pereții aveau… *urechi,* în Timișoara, pentru cîteva ore, a *hoinărit* un **Vis** seducător.

Solidaritatea față de un ins persecutat de Putere a devenit, la scurt timp după ce timișorenii s-au regrupat în Piața Maria, atitudine. Atitudini. Intervențiile brutale ale Puterii din zonele Regionalei CF, podul *Maria* și dinspre Piața Ștefan Furtună, au stîrnit reacții. Nu aceleași tuturora. Ale unora au fost **revendicative**, ale altora **iluzorii**, ale primilor **energice**, ale celorlalți **pașnice,** ale celor dintîi **exteriorizate**, ale ultimilor **intime**.

Pentru ce avea să se întîmple în oraș începînd de atunci, au fost importante ambele manifestări. Datorită primelor timișorenii mai rezervați și-au spus **se poate,** din cauza celorlalte **așa ar trebui să fie tot timpul**, mulțumită primelor **e momentul,** grație ultimelor **merită orice sacrificiu!**

Iar sacrificiile… Știm că la **mai bine** se poate ajunge prin fraudă ori sacrificii, în primul caz vorbim de hoți de rînd dar mai ales de politicieni venali, în cel de-al doilea de oamenii simpli, de salariații ce trăiesc de la o chenzină la alta.

Visul, purtat prin oraș de copleșitoarea exuberanță a tinerilor, unii fiind doar copii, a hoinărit liber prin Timișoara pînă spre ora 2 a nopții, cînd Puterea comunistă le-a demonstrat visătorilor ce înseamnă să te crezi liber într-o țară aparținătoare lagărului socialist. După ce au fost fugăriți, hăituiți, au fost arestați mai bine de 800 de timișoreni!

O spunem din capul locului, în acest volum ar fi putut figura oricare dintre timișorenii arestați. În mod simbolic lucrurile stau chiar așa, **capitolul e dedicat tuturor timișorenilor care în zilele acelea au fost reținuți de forțele de represiune**, la cele trei nume oprindu-ne, sperăm ca explicația să fie acceptată de orice cititor, datorită unor motive bine întemeiate. Costel Balint și Virgil Hosu *au rămas în Revoluție* și acum, datorită lui Ioan Gheorghe Bîndariu au ajuns după gratii și părinții săi!

COSTEL BALINT

Costel Balint s-a născut în familia Marioara și Augustin Balint, casnică respectiv militar, la 20 septembrie 1953 în București. Are un frate, profesor de educație fizică, actualmente antrenor de gimnastică, este căsătorit din 1980, familia Gabriela, medic pediatru, și Costel Balint are un fiu, Dariu Alexandru.

Costel Balint absolvă școala generală *Iulia Haşdeu* din Lugoj, liceul teoretic *Traian Vuia* din Făget; este absolvent al Facultății de Științe ale Naturii, secția Educație Fizică și Sport, în anul 1982; a funcționat ca profesor titular, prin repartiție guvernamentală, apoi ca director adjunct, la școala generală Grabaț, comuna Lenauheim, ulterior la școala generală din Liebling.

Din anul 1990 este profesor în Timişoara la liceele *Emanoil Ungureanu, M.I.U, J.L. Calderon, W.Shakespeare, Energetic* și *Petru Botiş*.

În anul 1990 înființează asociaţia revoluţionară *Forumul Revoluţiei din Decembrie 1989*, a fost apoi director adjunct al ziarului *Ecou 17,* editează primul număr al ziarului *Inamicul public nr.1 bis;* în același an a făcut parte din delegația de răniți ai Timișoarei care, la Paris, a fost primită de primarul Jacques Chirac.

Este membru fondator al Asociației revoluționare ALTAR (Asociația Luptătorilor din Timișoara Arestați în Revoluție), a fost vicepreşedinte al Asociației UNORD (Uniunea națională a organizațiilor revoluționare din Decembrie 1989), președinte al CCSER (Comisia pentru cinstirea și sprijinirea eroilor Revoluției).

În seara, în noaptea de 16-17 decembrie, a participat la manifestările din Timişoara alături de Sorin Oprea, fiind arestat.

Pentru activitatea din Decembrie 1989 este posesor al medaliei *Luptător cu merite în Revoluţie* și al certificatului de *Luptător reţinut în Revoluţia din Decembrie 1989.*

Din 1990 publică materiale despre tulburătoarele manifestări din Decembrie 1989 în diferite publicații din Timișoara, Lugoj, București; începînd din anul 1992 semnează cărți de memorialistică și analize istorice referitoare la Revoluția Română; despre prestațiile din zilele Revoluției și referitor la lucrările sale s-au pronunțat Miodrag Milin, I.P.S Nicolae Corneanu, Gino Rado, Victor Stămurean, Ruxandra Cesereanu, Alexandru Oșca, Liza Kratochwill, Titus Suciu, Vasile Bogdan, Adrian Kali, Adina Abruda.

16 DECEMBRIE

În fascinanta noapte 16-17 decembrie, profesorul Costel Balint a fost unul din *legionarii* escadronului timișorean **Visul '89**, ce au mărșăluit ca oamenii liberi printr-un oraș ce avea să devină liber abia peste cinci zile! S-a integrat în el de la început, pe podul din preajma Regionalei CF unde, alături de un alt tînăr timișorean, susțin bicicleta lui Sorin Oprea pe care acesta o folosește drept podium pentru a se adresa mulțimii cu cunoscuta-i propunere, de a străbate orașul ca să determine cît mai mulți timișoreni să li se alăture. Costel Balint se găsește în această *armadă terestră* și spre sfîrșitul triumfalei ei *campanii*, la viaductul de lîngă Facultatea de Construcții remarcîndu-se prin prestații aplaudate de toți demonstranții. Pe părțile laterale ale viaductului erau placarde cu cunoscutele înscrisuri comuniste, cei mai agili tineri s-au repezit și le-au dezlipit, cel mai eficient în *demolarea* lor a fost Costel Balint.

După nu mult timp, cînd au început să intervină forțele de represiune, profesorul s-a desprins din mulțime pentru a se îndrepta spre casă. Își luase **porția de libertate**, participase la marșul acela unic, de neuitat, era obosit de atîta mers pe jos, voia să ajungă în patul lui, poate, de ce nu, ca să rămînă în visul de pînă atunci prin vreun… vis din noaptea aceea.

Din păcate…

În apropierea Clinicilor Noi nişte tineri, doi studenţi şi o studentă, l-au oprit întrebîndu-l dacă ştia ce se petrecea prin oraș. Auziseră vuiete, fel de fel de scandări din mai multe

părți, nu dăduseră, însă, de nici un grup care să se manifeste în acel mod și-l întrebau dacă știa ceva de posibila existență a acestora.

Profesorul tocmai se pregătea să dea explicații cînd, în urma unor scrîșnituri de cauciucuri, un Aro a oprit în dreptul lor, ce s-a întîmplat după aceea luîndu-i pe nepregătite. Din mașină au coborît niște indivizi, le-au răsucit brațele la spate și i-au aruncat înăuntru de parcă ar fi fost saci cu cereale. Nu erau primii *clienți,* vehiculul era ticsit cu alți timișoreni și, din această cauză, ca de altfel și a modului în care au fost aruncați în habitaclu, nu s-au mai putut ridica, au rămas în genunchi.

Despre condițiile de transport nu e nevoie de nici un cuvînt, din fericire drumul a fost scurt. Au ajuns în curtea Securității în doar cîteva minute, în celule fiind înghesuiți în același mod ca în mașină: cîte 40 de persoane în încăperi de cîțiva metri pătrați, în care aerul, din cauza numărului mare de inși, a devenit în foarte scurt timp irespirabil. Neîmpăcat cu situația în care se găsea, revoltat din cauza comportamentului gardienilor, profesorul i s-a adresat milițianului întrebîndu-l de ce fusese arestat, de ce era tratat în acel mod. Răspunul a fost prompt, *convingător*: un pumn în gură.

17 DECEMBRIE

Sejurul petrecut în beciurile Securității a fost scurt.

După ce-am ajuns la Popa Șapcă *ne-au introdus într-o sală mare, un fel de club, ne-au dezlegat la mîini, ne-au verificat din nou, ne-au luat ce aveam prin buzunare, mie buletinul, verigheta, inelul, lănțișorul… Și încă un obiect, din cauza căruia am fost lovit.*

Într-un buzunar aveam o casetă audio. Din greșeală, din întîmplare, din nefericire. Uitasem de ea, n-o declarasem și gardianul a ținut să-mi dovedească faptul că era expert în educarea tineretului comunist. Voiam să-i dau explicația, încercam să-i spun că veneam de la o reuniune cu elevii cărora le eram diriginte, că respectiva casetă se găsea la mine deoarece conținea o melodie la modă în vremea aceea,

Lambada*, și elevii mă rugaseră să le-o aduc dar uitasem de ea din cauza atîtor peripeţii din noaptea ce tocmai trecuse… Miliţianul părea că-și pierduse auzul, capacitatea de a înțelege cuvintele românești, şi-a făcut numărul pînă la capăt…*

În jurul orei 12, poate 13, ne-au introdus într-o celulă cu 80 de paturi. Ce m-a surprins a fost faptul că erau aranjate cu pături, perne, mă rog, cu toate accesoriile. Însemna că fuseserăm aşteptaţi, planificaţi…

Pînă seara celula s-a umplut, aduceau arestaţi întruna, nimeni nu vorbea, ne stăpînea o teamă paralizantă, toată noaptea n-am dormit, mă întrebam ce avea să se întîmple, nu-mi explicam cum de ajunsesem în situaţia aceea.

18 DECEMBRIE

Dis de dimineaţă a intrat cineva în celulă şi a spus să iasă în curte toţi membrii de partid. Au ieşit mulţi inşi, într-un anume fel i-am invidiat, eram convinşi că aveau să scape, că vor fi eliberaţi. Ne-am înşelat. Fuseseră scoşi pentru a fi interogaţi ca reprezentanţi ai organizațiilor din care făceau parte, ne-au spus la întoarcere. I-au interogat, dar nu i-au bătut.

Deși nu era membru de partid, profesorul Balint a fost tratat la fel ca posesorii de carnet roșu. *După amiază, în jurul orei 17, mi-a venit şi mie rîndul la… audiență. M-au întrebat ce-am făcut, ce-am strigat, de ce-am scandat lozinci. Am încercat tot felul de tertipuri, am îndrugat minciuni cît de cît credibile deoarece, în timpul nopții, fiind sigur că aveam să ajung în fața lor, îmi adresasem așa, într-o întrevedere imaginară, mai toate întrebările ce-ar fi fost posibil să-mi fie puse de cerberii dictatorului. Una peste alta, speranța că puteam fi crezut mi-am pus-o într-o poveste cu… un brad! Că mergeam acasă cu un brad pentru părinții mei, ei locuind în Lugoj, numai că pe drum am fost arestat. Din păcate n-am fost destul de convingător, ori ei mai rafinați decît aș fi vrut, și pe vremea aceea cînd un milițian voia să scoată ceva de la tine folosea mai des bulanul decît întrebările. Am încasat destule dar n-am dat înapoi, am*

folosit aceleaşi cuvinte şi în declaraţia scrisă. După ce le-am înmînat-o, am fost dus înapoi în celulă.

Seara a apărut un individ, atunci nu ştiam cine era, i-am aflat numele doar după ce am fost eliberaţi. E vorba de Radu Tînu. Acesta ne-a scos pe culoarul închisorii, ne-a încolonat cu mîinile la spate, după care a trecut prin faţa noastră ca un vultur oprindu-se în dreptul fiecăruia, fixîndu-ne atent, pătrunzător. Cine mişca, cine se fîstîcea, în fine, nu-mi dau seama ce criterii a avut, deci unora le spunea să facă un pas în faţă, îi întreba cum se numesc, le nota numele într-un carneţel. Pe doi prieteni de-ai mei, studenţi din Lugoj, i-a luat şi n-au revenit în celulă toată noaptea.

Din acel moment timpul n-a mai avut caracteristicile de totdeauna, tot ce se întîmpla avea loc într-un spaţiu parcă atemporal, parcă lipsit de dimensiuni, fiind *întîmplări* ce nu se *legau* între ele, ce parcă nu aveau, nici viitor, consumîndu-se oarecum în ele însele…

Timpul a trecut… Dar nu insist, oricine are atîta imaginaţie ca să-şi închipuie cum te simţeai, cum trecea timpul într-o închisoare comunistă… În a treia seară de cînd eram acolo, am mers la toaletă să beau apă. Era, ca să zic aşa, singurul aliment la discreţie, din fericire apa fiind bună, rece. Celula devenise între timp neîncăpătoare, ne găseam în încăperea aceea mai bine de 200 de deţinuţi, în unele paturi stăteam cîte trei, patru inşi, se dormea şi pe bănci, chiar pe jos…

Şi cum spun, am mers la toaletă să beau apă. Acolo – un tînăr care încerca să se panseze. M-am uitat la rană, fusese împuşcat în braţ, se temea că miliţienii aveau să afle în ce stare se găsea. Am revenit în celulă, m-am întors cu doi prieteni studenţi la Medicină, i-am rugat să-l ajute, firește, în funcție de posibilitățile de care dispuneam. Cum nu aveam nimic la îndemînă mi-am rupt cămaşa, medicinştii i-au făcut un pansament.

Între timp continuau să fi aduşi alţi timişoreni… Unul a apărut în pijama cu dungi, am tresărit, mi-am amintit uniforma tradiţională din închisori şi mi-am spus c-o să ne trezim toţi în zeghe şi cu asta, gata, totul s-a sfîrşit…

Spre seară a intrat în celulă un individ, cineva din conducerea închisorii, care ne-a cerut să întocmim o listă cu

cei prezenţi în ordine alfabetică. S-a oferit s-o scrie un tînăr de lîngă mine, unul Nistor, omul ne-a trecut pe foaie cu nume, prenume, anul naşterii şi locul în care am fost reţinuţi…

Cum nu s-a făcut nici o precizare, normal că ne-au năpădit toate spaimele, ne-am făcut fel şi fel de gînduri… A, pe lîngă toate astea, pe lîngă tensiunea generală, starea de agitaţie se acutiza datorită unui ins cu probleme psihice. Eu l-am poreclit Păunescu, pentru că recita mai tot timpul poezii din volumele poetului. Ei bine, la un moment dat insul a lansat o idee năstruşnică, nebună i-aş spune. Cînd avea să intre miliţianul cu mîncarea ori să ne anunţe cine ştie ce, zicea el, să-i punem o pătură în cap şi să-i luăm pistolul. Am rămas blocaţi, am încercat să-l liniştim. De atunci, de altfel, l-am supravegheat zi şi noapte. Nu ne-a fost greu. Între atîţia timişoreni era tot timpul treaz cîte unul din noi. Din fericire nu s-a întîmplat nimic, insul n-a ajuns să comită nici o imprudenţă.

Cît timp să fi trecut pînă a ajuns la ei zvonul că urmează să fie eliberaţi? Zile, săptămîni, ani? Ce mai conta, oare? Deveniseră o masă amorfă, înși fără certitudini, bîntuiți de gînduri negre, copleșiți de stările de neputință, revoltă surdă și nesiguranță…

20 DECEMBRIE

În a patra zi a intrat în celulă un salariat al puşcăriei, care ne-a spus că vom fi eliberaţi în grupuri de cîte zece inşi. Ce-i drept, după vreo jumătate de oră au fost scoşi din celulă zece persoane, care nu s-au mai întors. Poate trebuia să luăm situaţia altfel, cu seninătate și încredere, numai că nouă ne-au trecut prin cap fel şi fel de gînduri. De ce cîte zece, de ce nu toţi?... După ce criteriu s-a făcut prima selecţie?... Chiar puteam crede că ne eliberau, că nu ne duceau cine ştie unde şi… Au fost ore grele, infernale.

Pe seară, după ce se întunecase, probabil după ora 17, poate 18, a intrat în celulă un tip agitat, repezit, care a spus: Acum ieşiţi, plecaţi, vă dăm drumul tuturora…

Ne venea greu să-i luăm vorbele în serios, mai nimeni n-a crezut că spunea adevărul, studenţii au zis, de altfel, că

nu vor ieşi din celulă. Se temeau că era vorba de tentativă de omor, că aveau să ne ducă cine ştie unde pentru a ne… trata cu cîte un glonț. Auziserăm, firește, împuşcăturile din oraş începînd din seara lui 17 decembrie, am auzit, am văzut elicopterele zburînd deasupra oraşului şi…

În fine, prind curaj şi hotărăsc să ies, îndemnîndu-i pe ceilalţi să mă urmeze. Am ajuns în curte unde erau nişte maşini… dubele ce ne aduseseră şi… Şi mă adresez unui coleg de celulă, arhitect, statutul civil i l-am aflat ulterior, domnul Cuţară, căruia îi spun că, din moment ce au fost aduşi în închisoare şi răniţi, din moment ce s-a tras, că auziserăm împuşcăturile în ciuda măsurilor diversioniste ale conducerii închisorii, însemna că a fost revoluție, că Timişoara era în revoluție. La vorbele astea domnul Cuţară s-a uitat la mine lung. Despre ce revoluție vorbeam acolo, în curtea închisorii, din moment ce noi aveam cu totul şi cu totul alte probleme?...

După nu mult timp s-a apropiat de mine un ins cu un steag, un drapel alb, lucrător de-al lor nu dintre noi, atunci nu l-am întrebat cine era după aceea nu m-a mai interesat statutul lui, spunîndu-mi că trebuia, după ce vom ieşi din curtea închisorii, să-l flutur, ca să-l vadă toți timișorenii pe lîngă care vom trece.

Nu mi-a fost totuna, suspiciunea ne stăpînea de cînd am fost introduşi în celule, eram sigur că printre noi se găseau turnători, inşi de proastă calitate, că în dosul oricărei intervenţii ori propuneri se găsea un gînd murdar… de aceea i-am zis… domnule, dacă spuneţi că ne eliberaţi, daţi-mi cuvîntul că într-adevăr e vorba de eliberare nu de altceva, iar înainte de toate înapoiați-mi buletinul… Nu mai ştiu ce-a bolmojit, oricum după cîteva minute a revenit cu actul, mi l-a înmînat, nu-mi venea să cred că se găsea în mîna mea, am început să privesc lucrurile altfel, prinsesem curaj, încrederea că…

Şi am urcat în dubă, ei au vrut să închidă uşa, neîncrederea m-a muşcat din nou şi am zis: nu, aţi promis că ne eliberaţi, de ce închideţi uşa, lăsaţi-o deschisă!…

Eliberarea a fost la fel de șocantă ca arestarea. Cu asta timișorenii arestați *au reintrat* în Timp, în vîltoarea evenimentelor din orașul în care fuseseră arestați, parcă, în urmă cu ani de zile, din care li se părea, în mod ciudat, că

nu lipsiseră nici o clipă, stările de spaimă, de disperare, se disipaseră, nici nu știau cînd pentru că duba aceea se îndepărta, se îndepărta de sinistra clădire din strada Popa Șapcă cu fiecare clipă ce trecea…

Cînd am coborît din autodubă în preajma Judeţenei de Partid, cînd am văzut atîta lume, nu mi-a venit să cred în ceea ce vedeam. Și-atît de entuziasmat am fost, încît gîndul de a merge acasă nu mi-a trecut prin cap nici măcar o singură clipă, ce-mi doream era să rămîn un timp acolo, la Judeţeana de Partid, să vorbesc cu unul, cu altul, ca să aflu ce se întîmplase de cînd fusesem arestat, să apuc apoi spre Operă, fiindcă mi se spusese că și Piața de acolo era plină de timişoreni. Pe scurt, nici gînd de a merge acasă. la urma urmei cum să fi mers, cum să fi stat între patru pereţi cînd întreaga Timişoară era în oraş?

N-au fost singurele stări trăite, m-a năpădit și o anumită îngrijorare. În zilele de dinaintea datei de 16 decembrie avusesem o activitate culturală cu pionierii și, cu cîteva zile înainte, ridicasem nişte drapele de pionieri, drapele ce se găseau acasă la mine și dacă…

N-am reuşit să-mi duc gîndul pînă la capăt fiindcă un ins, Cornel Adam, n-o să-i uit numele niciodată, mi-a înmînat un steag găurit. Ce să fac cu el, domnule, l-am întrebat derutat, ce-i asta, dacă tot îmi dai ceva, dă-mi un drapel întreg, nu unul fără stemă…

Nu ştiam, firește, ce se întîmplase între timp, nu-mi spusese nimeni de drapelele fără stemă, ce reprezentau în acele momente teribile ale Timișoarei… pentru Timișoara, la urma urmei pentru întreaga țară și asta e, n-am vrut să-l preiau, ideea de a flutura un steag găurit nu mă încînta cîtuși de puțin.

21 DECEMBRIE

Acasă am ajuns spre dimineață, în jurul orei 4. Mă rog, momente delicate, lacrimi, reproșuri, îmbrățișări… în cele din urmă zîmbete și clătinări din cap, semnificațiile acestora fiind, firește, ușor de intuit, puștiul avea atunci cinci ani, n-am rezistat, l-am luat în brațe, s-a trezit, s-a bucurat cum știu s-o facă doar copiii… în fine, am prins un somn de vreo două-trei ore…

După ce m-am trezit… raport ceva mai amplu soției, de fapt și piciului, care era numai ochi și urechi, dar spre ora 9 n-am mai rezistat și am ieșit în oraș. Nu, însă, singur, sub… escortă. Cu băiețelul meu. Ne-am îndreptat, firește, spre Operă. Unde, cînd am văzut mulțimea nebună de-acolo, nebună în ghilimele, nebuni admirabili, frumoşi, balconul fiind şi el plin de nebuni frumoşi, am început să mă manifest, cu puștiul pe umerii mei, la fel ca toți timișorenii, scandînd lozinci, aplaudînd, huiduind, printre toate acestea spunîndu-i copilului meu… uite tata, asta e Istorie, Istorie adevărată, e un moment de Istorie pe care sunt fericit că-l trăiesc, că ți-l pot oferi, de fapt ți-l oferă timișorenii aceștia nemaipomeniți, întreaga Timișoară, să nu-l uiți Darius, să nu-l uiți niciodată, e cel mai frumos cadou pentru tine, pentru toți copiii României, pe care vi-l oferă generația noastră…

Stările de entuziasm au structură *instabilă*, **visele** se împlinesc rar, greu, cu eforturi susținute. Costel Balint, ca de altfel toți oamenii îndeajuns de lucizi ca să facă diferența între optimismul nefundat și pesimismul prăpăstios, a înțeles înaintea multora că lupta abia începută trebuie dusă mai departe, că procesul de conştientizare a aceea ce s-a întîmplat este lung, anevoios, dar merită să fie parcurs pentru a ne legitima în fața lumii ca oameni, ca neam, ca ţară…

DIN MEDITAȚIILE SCRIITORULUI

Vorbind de demonstranți, trebuie spus că erau două categorii de persoane. Privitorii şi cei care eram în coloană. Atunci, recunosc fără nici o rezervă, nu cred că realizam ce se întîmpla cu adevărat în oraş, cum aveau să se desfăşoare lucrurile. Nu am realizat nici cînd am trecut prin viaductul din Circumvalaţiunii şi am dat… au fost date jos placardele atîrnate de pod, una cu ceva despre partid ori Ceauşescu… Nu am realizat, în adevăratul sens al cuvîntului, dimensiunile manifestărilor din Timişoara nici cînd au început să ne risipească forţele de represiune ceauşiste. Percepția s-a schimbat în penitenciarul de pe Popa Şapcă. Atunci, că am

avut suficient timp pentru meditaţii, mi-am amintit cunoscutele situaţii explozive din Valea Jiului, din Braşov… În acele locuri finalul a fost dramatic. Referindu-mă, însă, la Timişoara, reuşeam să adun destule argumente ce mă făceau să cred că la noi situaţia se prezenta altfel. Altfel datorită conjuncturilor de moment, reuşitelor din celelalte state ale lagărului comunist, atitudinii înţelepte a liderului de la Moscova…

*Acestor consideraţii e necesar să le adăugăm, însă, observaţia: **şansa** nu e totuna cu **realizarea! Şansa** oferă posibilitatea, **realizarea** e rodul **atitudinii!***

VIRGIL HOSU

Virgil Hosu s-a născut la 18 decembrie 1963 în comuna Ileanda, județul Sălaj, în familia Rozalia şi Gavril Hosu. Are trei fraţi şi o soră. Absolvă şcoala generală în localitatea natală, liceul la Baia Mare. În timpul liceului, ca sportiv, este membru al clubului de caiac-canoe *Simared* Baia Mare, rezultatele bune propulsîndu-l în lotul naţional. În anul 1983 este transferat la clubul *Politehnica* Timişoara unde, în vara aceluiaşi an, cîştigă titlul de campion naţional.

În capitala Banatului termină o şcoala tehnică, devine specialist în instalaţii electrice, din 1984 fiind salariat al întreprinderii *Termoelectrica* în calitate de tehnician, familia Viorica şi Virgil Hosu are doi copii.

În 16 decembrie 1989 a făcut parte din grupul de tineri care, în fața Catedralei, au hotărît – aproximativ ora 18,30 – să mobilizeze, din cartierele muncitorești, cît mai mulți tineri pentru a da finalitate acelor prime mișcări revendicative.

Este arestat – noaptea 16-17 decembrie după ora 03,30 – în timp ce se îndrepta cu un grup de manifestanţi din Piața Dacia spre Catedrală, atunci găsindu-se nu departe de Piața 700, după care este încarcerat în penitenciarul Popa Șapcă.

Este eliberat, asemeni celorlalți timișoreni arestați, după discuțiile de la Comitetul Județean de Partid dintre liderii timișoreni și grupul guvernamental condus de primul ministru Constantin Dăscălescu, în după-amiaza zilei de 20 decembrie.

Din anul 2005 este președintele *Asociației Luptătorilor din Timișoara Arestați în Revoluție* – ALTAR 1989 –, înființată în anul 1991, în cadrul căreia se regăsesc 400 de timișoreni din cei 978 de concitadini arestați în zilele Revoluției.

Acțiunile asociației vizează păstrarea, rememorarea, cinstirea eroicelor manifestări din Decembrie ’89, obiective pentru care au fost stabilite strategiile:

- colaborarea directă cu instituţiile de cercetare-documentare şi cu istorici;

- reorientarea programului *spre timişoreni*, mai ales spre tineri.

Personal, domnul Hosu Virgil e coautor al unor lucrări dedicate Revoluției din Timișoara, al unor broșuri, calendare, afișe, pliante-orar pentru elevi cu imagini, date și comentarii despre Revoluția Română, distribuite în liceele din Timișoara, din județ.

16 DECEMBRIE

Conform datelor statistice oficiale, în 3.500 de ani omenirea a cunoscut doar 230 de ani de pace generală. De la al doilea război mondial – vorbind de estul Europei și nordul Asiei – cele mai importante mișcări social-politice s-au produs la sfîrșitul deceniului nouă și începutul celui de al zecelea, concretizate prin ieșirea din sistemul socialist-comunist a unei populații de mai bine de 450 milioane de oameni. În România schimbarea a fost declanșată de mișcările revendicative din Timișoara, **orașul de pe Bega găsindu-se în conflict – de unul singur! – cu regimul ceaușist timp de șase zile!**

Timișoara în conflict cu regimul ceaușist înseamnă, de fapt, timișoreni pe străzi pentru a mobiliza localnici cît mai mulți, înseamnă timișoreni scandînd lozinci, solicitînd condiții de trai decente.

Unul din acei demonstranți a fost tînărul Virgil Hosu. Era plin de energie, de inițiative, de entuziasm, dar avea să-și sărbătorească împlinirea vîrstei de 26 de ani în penitenciarul Popa Șapcă!

Sîmbătă, 16 decembrie, jurul orei 18, poate ceva mai tîrziu, mă apropiam de Catedrală. Nu acela era punctul final al drumului meu, ci Piaţa Maria. Nu am ajuns acolo. Dinspre podul din preajma Regionalei CF, veneau grupuri de tineri scandînd lozinci anticomuniste. N-am stat pe gînduri, am intrat printre ei. Nu știam, firește, ce urma să se întîmple, dacă fusese stabilit vreun traseu, dacă exista vreun plan al acelei manifestări. Nu știam nimic, cu toate astea, dar nu mă întrebați de ce, am intrat printre tinerii aceia. În grup – cîteva

sute de persoane, nu mai mult. N-am făcut prea mulți pași înspre cinematograful Capitol*, în dreptul Primăriei ne-am oprit. Ne-am oprit deoarece, așa mi s-a părut, cei din față își puseseră în cap să intre în clădire. În fața acesteia – milițieni pe două, chiar trei rînduri. Aș zice că putem vorbi mai mult de intenția de a intra, nu de o tentativă concretă. Oricum, grupul nostru nu era destul de mare, pe de altă parte în fața noastră – inși antrenați, specialiști în conflictele stradale. Înțelegînd că nu se putea mai mult, nu am plecat de acolo pînă cînd nu ne-am… răcorit cît de cît. Le-am vorbit și frumos, dar injuriile n-au lipsit, mai ales că păreau să nu ne acorde nici o atenție, conștienți, desigur, de faptul că, într-un conflict deschis, n-am fi putut să ne impunem.*

Acceptînd că n-aveam ce face acolo, s-a pus problema… ce să facem în continuare. Ce trebuie să fie clar, e faptul că nu se poate vorbi de lider, nu exista printre noi nici un ins a cărui prestanță să fie acceptată de toți ceilalți. Unul avansa o propunere, altul alta, se ridicau obiecții, se sublinia partea bună a sugestiei dar și neajunsurile ei. Pînă la urmă ideea agreată de toată lumea a fost… mobilizarea. Se cădea să umblăm prin oraș pentru a atrage în grupul nostru cît mai mulți timișoreni, urmînd ca abia apoi să ne punem problema unei confruntări cu forțele de represiune, abia atunci putînd să ne propunem să intrăm în Comitetul Municipal de Partid, în Judeţeana de Partid, pentru a le spune diriguitorilor comuniști ce ne scosese pe străzi, dar mai ales ce trebuiau să facă pentru ca noi să nu mai ieșim în continuare scandînd aceleași doleanțe…

Sigur că da, nu eram atît de naivi încît să credem că vom reuși să obținem ce ne doream în urma acelei demonstrații, în termen de cîteva zile ori luni. Dar pentru a ajunge undeva, cel mai important lucru e să faci primul pas! Primul, apoi al doilea, ceilalți. În realitate primul pas deja fusese făcut prin lozincile scandate. În manifestările revendicative, primul pas îl constituie prezentarea solicitărilor. Ce doream de fapt? Apă caldă, încălzire, pîine, ulei, zahăr, unt, carne… O duceam prea greu și de prea mult timp ca să îndurăm în continuare aceleași privațiuni. Iar, pe deasupra, conjuncturile erau mai mult decît favorabile pentru schimbare. Datorită televiziunilor străine,

a celor din Ungaria și Iugoslavia, știind ce se petrecuse în celelalte țări ale lagărului socialist, a fost firesc ca tinerii să iasă în oraș pentru a-și cere drepturile, nu doar pentru ei, pentru orice român. Și-o dată ajunși aici, se cade să dau o cifră. Știți… compoziția grupului nostru? Noi, tinerii, reprezentam 75-80% din totalul persoanelor! Cel puțin trei sferturi din totalul timișorenilor în mijlocul cărora ne găseam. Cel puțin trei sferturi…

După ce-au stabilit ce se cădea să facă, grupul s-a îndreptat spre Calea Buziașului. Acolo existau cămine, multe cămine de nefamiliști, de tineri ce nu puteau să nu rezoneze la chemările lor. Iar lucrurile s-au desfășurat întocmai. Cu lozinca *Români veniți cu noi!,* cu altele asemănătoare, au reușit să adune în jurul lor alte cîteva sute de persoane.

Din sensul giratoriu Calea Buziașului demonstranții și-au continuat drumul pe strada Lidia, în zona Soarelui li s-au alăturat alți timișoreni, la fel în Calea Girocului, de unde s-au îndreptat, înaintînd pe strada Cluj, spre căminele studențești. Aici îi aștepta, din păcate, o surpriză neplăcută. *Pe ușile căminelor – lacăte! Sigur, acestea nu reprezentau piedici în adevăratul sens al cuvîntului. Lacătele erau pe uși, dar ferestrele de la parter se găseau la doar un metru jumătate de sol. Cu toate astea puțini, ni s-au alăturat foarte puțini studenți. Atunci n-am înțeles de ce, însă mai tîrziu am aflat că, înainte cu o zi, au fost amenințați că studenții care vor participa la manifestările din oraș vor fi exmatriculați din facultăți.*

Acolo, deoarece unii ni s-au alăturat, totuși, sărind de pe pervazurile ferestrelor, vom fi zăbovit în jur de aproape 30, poate 40 de minute. Întîrzierea s-a datorat și din cauza unui spici neașteptat. Una dintre persoanele care pînă atunci nu s-a remarcat în grupul nostru prin nimic, ne-a adresat cîteva cuvinte bine, foarte bine venite. Domnul a spus că era profesor, după care ne-a adresat cîteva cuvinte înțelepte, de îmbărbătare, dar și un sfat prețios… important este să nu ne despărțim, să nu ne împrăștiem dacă vom fi atacați de forțele de represiune. Tuturor, dacă sîntem umăr lîngă umăr nu ne pot face nimic, dar dacă ne resfirăm ne arestează pe rînd fără nici o problemă…

Marşul a continuat pînă la Catedrală, încheind astfel unul din cele mai lungi – nu au fost singurii care au umblat în noaptea aceea animați de aceeași idee! – itinerarii străbătute de tinerii Timișoarei în seara zilei de 16 decembrie.

Au ajuns în fața Catedralei în jurul orei 23. După părerea domnului Hosu, acum grupul lor număra cel puțin 1.000 de persoane. De aici au decis să o ia, prin Circumvalaţiunii, spre Calea Aradului.

În dreptul Fabricii de Lapte am avut, din nou de a face, cu forţele de represiune. Au încercat să ne oprească. E drept, nu în mod agresiv și, poate pentru că acum eram destul de mulți, ori pentru că au fost… sensibilizați de lozinca noastră… Armata e cu noi!... *indivizii nu ne-au blocat înaintarea, ne-au lăsat să trecem. Erau dispuși pe două, trei rînduri, dar nu ne-au agresat, am trecut printre ei fără nici o problemă. După ce-am ajuns în Piaţa Dacia, am stabilit să mergem spre Calea Aradului, urmînd să revenim în oraș pe Calea Lipovei.*

La ieşirea din Piaţa Dacia s-au trezit față în față, de fapt înconjurați, de militari în uniforme kaki. De data asta sloganul… *Armata e cu noi!*, oricare altul, nu au… *funcționat,* indivizii au folosit paturile armelor indiferent că era vorba de femei ori copii. Loviturile ca loviturile, grav a fost, însă, altceva. Pe cei care cădeau, pe cei pe care îi încolțeau, îi aruncau în camioanele cu prelate ale Armatei…

Sfatul profesorului n-a mai putut fi respectat, în grupuri mici, unii individual, au făcut tot ce-au putut să iasă din cercul indivizilor în uniforme kaki.

17 DECEMBRIE

Virgil Hosu, cu alți cîțiva camarazi de drum, au reușit să se strecoare printre cerberii aceia și, în jurul orei 01,30, se găseau în Piaţa 700 în zona Spitalului Militar, în scuarul din fața Clinicii Oftalmologice.

Dar la un moment, eu fiind în faţa a patru – cinci camarazi, deși credeam că am scăpat din ghearele lor, am fost prins de un grup de cinci persoane. De persoane de care nu mă ferisem, deoarece erau îmbrăcate în civil. Numai că un ins

dintre… civilii ăia mi-a pus pistolul la tîmplă! Eram, cum am spus, singur, colegii din spate intraseră într-un gang, degeaba, au avut şi ei soarta mea, şi mie şi celorlalţi indivizii spunîndune că, dacă strigam pentru a-i avertiza pe alţi demonstranţi, ne vor împuşca pe lor.

Am ajuns la penitenciar în jurul orei 03…

Impresiile din închisoare sînt şocante. *Ne-au dezechipat, au luat tot ce aveam la noi, avînd buletinele noastre în mîini ne întrebau numele părinţilor, unde locuiam, dacă eram căsătoriţi, dacă aveam copii… După ce treceau datele astea într-un registru, ne repartizau pe celule. În registrele acelea, amănunt aflat, firește, mai tîrziu, au fost ocupate aproximativ 960 de poziţii!*

Dimineața, 17 decembrie, a fost ziua interogatoriilor. Atunci s-au ocupat de noi miliţienii, angajaţii penitenciarului.

18 DECEMBRIE

În 18 decembrie ne-au interogat procurorii. Ne întrebau ce dorisem, de ce protestasem împotriva orînduirii comuniste, cine a condus manifestarea, întrebările lor şi răspunsurile noastre erau consemnate în scris, textul a devenit declaraţie, pe fiecare se găsea semnătura celui în cauză, fiecăruia spunîndu-ni-se că urma să fim condamnaţi, în mod exemplar, pentru participarea la manifestările din oraş…

Veştile ce ajungeau la ei, cu greutate prin acel sistem de telefon fără fir specific spaţiului concentraţionar, dar şi cele aduse de alţi cetăţeni ai oraşului, în orele, în zilele următoare, nu aveau darul să le ridice moralul. 17 decembrie a fost ziua masacrului, marți și miercuri Timișoara părea învinsă, numai că…

20 DECEMBRIE

Ocuparea Pieţii Operei, a spaţiului din faţa clădirii Comitetului Judeţean de Partid, a însemnat o nesperată dar frumoasă speranţă. Însă ceea ce i-a copleşit cu adevărat, a fost

multitudinea de stări trăite în momentele în care au coborît din dube!

Eu, cei cu care am fost în camion, am fost eliberaţi în apropierea Pieţei Unirii. Acolo, abia acolo şi abia atunci, în locul unor oarecari temeri s-a… năpustit peste noi încrederea, bucuria fără margini, seninătatea sufletească.

Încă atunci, în seara aceea, apoi în zilele următoare, ne-am regăsit în cel mai binecuvîntat loc al Timişoarei, Piaţa Operei. Ne regăseam acolo pentru a mulţumi Timişoarei că ne-a salvat, ne regăseam acolo pentru că Timişoara ne mulţumea pentru ceea ce făcuserăm în noaptea de neuitat, 16-17 decembrie!

IOAN GHEORGHE BÎNDARIU

Ioan Gheorghe Bîndariu, fiul familiei Elena și Ioan Bîndariu (așa sunt trecuți în acte fiul și tatăl!), s-a născut la 1 decembrie 1967, în Timișoara.

A absolvit cursurile școlii generale și liceul în orașul de pe Bega, a practicat sportul – lupte greco-romane – din primele clase, la nivel de campionate naționale, în cadrul categoriei juniori, obținînd rezultate foarte bune.

În 1986, după absolvirea liceului, susține examenul de admitere la Facultatea de Educație Fizică și Sport din București.

Nu obține medie de trecere, în toamna anului e încorporat, își satisface serviciul militar la Cluj, unde își continuă cariera sportivă la clubul ASA Cluj (Asociația Sportivă Armata) pînă la finele stagiului.

După lăsarea la vatră devine salariatul secției L3 din cadrul Regionalei CF Timișoara, în timpul liber continuîndu-și activitatea sportivă la Clubul CFR Timișoara.

Ioan Gheorghe Bîndariu e căsătorit, familia Cristina Mihaela și Ioan Gheorghe Bîndariu are două fete, Ana-Maria și Ioana Bîndariu.

În 15-16 decembrie 1989 a participat la manifestațiile ce au avut loc în Timișoara împreună cu părinții. Din păcate, în noaptea de 16-17 decembrie au fost arestați toți trei. Au fost încarcerați timp de patru zile, la început în arestul Miliției apoi la penitenciarul de pe strada Popa Șapcă, eliberarea survenind în după-amiaza zilei de 20 decembrie.

Eliberarea lor, a celei mai mari părți a deținuților timișoreni în prima fază, apoi a tuturora, s-a datorat presiunii mulțimii de demonstranți din fața clădirii Comitetului Județean, concretizată în solicitările pe care liderii timișoreni le-au pus la baza discuțiilor cu delegația bucureșteană ce-l avea în frunte pe primul ministru comunist Constantin Dăscălescu.

Ioan Gheorghe Bîndariu este membru al asociației ALTAR, în anul 1996 devine student al Facultății de Educație Fizică și Sport din cadrul Universității de Vest Timișoara, în prezent activează ca profesor de educație fizică la Colegiul Tehnic *Emanuil Ungureanu*.

16 DECEMBRIE

Cînd datorită inițiativei personale suporți consecințe neplăcute, se poate spune că ne găsim într-o conjunctură firească. Fie că e vorba de-o decizie inopinată ori – cel puțin într-o anumită măsură! – elaborată, insuccesul te indispune, reușita te încîntă. Reacțiile personale sunt, însă, de cu totul altă natură cînd, datorită imboldului tău, are de suferit cel de lîngă tine. În situația că e un prieten, un cunoscut oarecare, te încearcă părerile de rău, regretele, dacă, însă, consecințele negative se răsfrîng asupra părinților ori copiilor tăi, remușcările te sfîrtecă.

În 16 decembrie, în prima parte a serii, tînărul Ioan Gheorghe Bîndariu, avînd pe atunci 22 de ani, era un timișorean fericit, departe, foarte departe de a ști ce dramă avea să trăiască peste doar cîteva ore. Își conducea iubita spre locuința părinților ei, își spuneau nimicuri dar erau bine dispuși, rîdeau, din cînd în cînd se îmbrățișau, se sărutau…

E drept, de la un anumit moment orașul li se părea… altfel. Întîlneau grupuri mai mici ori mai mari de timișoreni ce se comportau prea libertin pentru a nu te face să tresari, prea… *molipsitor* pentru a nu-ți dori să fii în pielea lor, să li te alături, să te comporți ca ei. Ioan Gheorghe nu i-a dezvăluit intenția ce începuse să-l obsedeze dar, după ce s-a despărțit de iubita sa, a revenit în centru aproape fugind. Nu s-a atașat de nici un grup, dar s-a bucurat de întîlnirea cu oricare, nu și-a dezvăluit uimirile nimănui, dar a trăit noile stări cu aceeași intensitate ca toți tinerii cu care si-a încrucișat pașii.

Și-atît de încîntat a fost de *suma* acelor trăiri nemaipomenite, încît și-a zis că era păcat să se bucure de ele singur…

17 DECEMBRIE

Și cînd gîndul n-a mai putut fi *stăpînit,* a mers după persoanele cărora dorea să le ofere, din recunoștință statornică, din dragoste trainică, șansa de a simți și ei tresăririle ce-l copleșeau de cînd se întîlnise cu primul grup după ce se despărțise de iubita sa.

Hoinăreala prin Timișoara acelei nopți i-a copleșit, i-a tulburat, i-a făcut de multe ori să se uite în jur speriați, să se privească între ei încîntați. Și timpul a trecut fără să-și dea seama cum, dar pentru că era trecut de ora 02, pentru că obosiseră și ar fi fost cazul să fie în paturi, au apucat spre casă. Se îndreptau dinspre Spitalul de Oftalmologie spre zona Circumvalațiunii.

N-au ajuns acasă. Abia se îndepărtaseră de spital cînd s-au trezit înconjurați de, așa crede Ioan Gheorghe, o trupă de… soldați. După modul brutal în care se purtau fusese tentat să considere că erau milițieni îmbrăcați în haine militare, după vîrstă… militari în termen. La urma urmei apartenența la una ori alta din cele două instituții nu are importanță, fapt e că oamenii Puterii erau violenți, loveau de-a dreptul cu ură, în Aro fiind aruncați de parcă ar fi fost saci cu cereale. Pe unul din arestați l-au lovit, de altfel, atît de crunt, încît s-au umplut de sînge mai toți timișorenii deoarece erau înghesuiți unul în altul, unul peste altul, şi nu aveau cum să se ferească.

Ioan Bîndariu era nervos, supărat, indispus din cauza situației în care se găsea, dar durerea cea mare era că, odată cu el, fuseseră arestați și părinții săi! Arestați din cauza sa, arestați pentru că-i scosese el în oraș!

După ce ne-au dat jos în curtea Miliţiei, ni s-a ordonat să ne aruncăm la pămînt, în tot acest timp miliţienii lovindu-ne peste tot, din orice poziţie. L-au lovit şi pe tata, om în vîrstă. M-am aruncat asupra lui pentru a-l proteja, din păcate prea tîrziu, din loviturile acelea tata alegîndu-se cu cîteva coaste fisurate. Ceea ce m-a durut însă şi mai mult au fost suferinţele mamei. Ea e mai corpolentă, mai plină, şi n-a putut să se aşeze

pe burtă cum ni se poruncise. Atunci una din bestiile alea a luat-o de păr, de braţe, încercînd s-o trîntească la pămînt. În momentele acelea am simţit o furie interioară ce mă gîtuia, ce mă făcea să văd negru înaintea ochilor pentru că nu puteam s-o ajut şi… Acela a fost… Acela a fost cel mai umilitor moment pe care l-am trăit pînă în ziua de azi.

După aceea, după toate înjosirile şi umilirile îndurate în curte, ne-au introdus într-o celulă din arestul Miliţiei. Încăperea avea, probabil, dimensiunile patru pe patru, dar în ea am fost împinşi, îndesaţi vreo 60 de timişoreni. Bărbaţi, femei, tineri, ba chiar şi cîţiva elevi de şcoală. Puteam sta doar în picioare, pe vine n-aveam cum. Acolo ne-au ţinut aşa, de parcă am fi fost animale, fără să ne spună nimic, cîteva ore. Nu pot preciza cît timp, nu-i ardea nici unuia dintre noi să se uite la ceas, aveam atunci alte griji. În fine, după cîteva ore, dar nu ştiu după cîte, ne-au scos pe platoul din curte încolonîndu-ne. În momentele acelea, datorită acelei manevre, am reuşit să-mi fac o impresie în legătură cu numărul celor care fuseserăm în celulă. După ce ne-au aliniat ca la armată, a apărut un ofiţer. Nu mai ştiu ce grad avea, dar vorbele n-o să i le uit niciodată: bă, nenorociţilor… bă huliganilor, ăsta e ultimul răsărit pe care-l mai vedeţi. Ultimul, bă, că dacă ar fi fost după mine, nici pe ăsta nu l-aţi fi apucat, derbedeilor!...

Odată încolonaţi, ne-au dus în faţa altei maşini, o dubă a Miliţiei, cu care ne-au transportat la penitenciar.

Aici au urmat formalităţile în caz de arestare. Ni s-a cerut să predăm ce aveam asupra noastră, acte, lănţişoare, verighete… şireturile de la pantofi ori bocanci… cravata, dacă aveam… se ştie de ce, nu insist… după care am fost duşi, eu şi tata, pe care am căutat să-l ţin mereu lîngă mine, din păcate neputînd face acelaşi lucru şi pentru mama, deoarece dînsa se găsea în cealaltă zonă, în sectorul feminin… Eu şi tata am fost introduşi într-o încăpere ceva mai mare decît prima celulă, dar şi numărul de persoane a fost mai mare, după părerea mea în jur de vreo sută de oameni… Acolo, în celulă… asta era, nu ne cunoşteam, eram inşi cu profesii şi pregătiri diferite, intelectuali, muncitori, în special muncitori şi tineret, mult tineret, foarte mulţi elevi de liceu, de şcoli profesionale, ba chiar şi şcolari de la gimnazii.

Nu după mult timp, au început anchetările. Ne scoteau din celulă şi procurorul ne punea tot felul de întrebări. Unde am fost? Ce-am căutat în locul acela? Ce-am făcut? Pe cine am văzut prin preajmă?...

Eu am dat trei declaraţii în faţa a trei procurori. Trebuie să spun, însă, că lucrurile erau complicate. Şi cînd eram pe străzi, înainte de a fi arestaţi, privind la unul, la altul, ne ziceam… ăla e securist, sigur e securist, ar trebui să-i pun mîna-n gît…Dar atunci eram prea înfierbîntaţi, stăpîniţi de prea mult entuziasm şi încredere ca să ducem gîndul la împlinire. Acum însă, pentru că luaserăm lucrurile uşor, realizam că ne găseam într-o situaţie grea. Declaraţiile noastre erau confruntate cu informaţiile lor şi nu ei aveau de pierdut.

Pe lîngă declaraţii s-au făcut şi… cum să le spun, trialuri. Ne scoteau pe coridor 20, uneori 30 de arestaţi, ni se ordona să stăm cu faţa la perete şi cînd informatorul lor, cel ce fusese printre noi cine ştie cît timp şi ştia ce făcuserăm, ajungea în spatele tău, trebuia să te întorci. Un semn al insului te scotea din rînd, cei recunoscuţi treceau într-o parte, ceilalţi erau conduşi în celulă. Pe mine şi pe tata, din fericire, nu ne-au reţinut.

20 DECEMBRIE

În fine, nemaipomenita veste că vom fi eliberaţi. Zvonul ne-a făcut să trecem prin stări diferite, în mod paradoxal nu doar de bucurie. Nu ştiam, nu aveam prea multe certitudini că nu era vorba de o tărăşenie comunistă, că după ce ne scoteau din penitenciar nu aveau să ne ducă cine ştie unde ca să ne împuşte.

Miercuri, a patra zi de cînd ne găseam în penitenciar, eram obosiţi, derutaţi şi, fireşte, îngrijoraţi. Nesiguri de nimic, neliniştiţi. Începînd de duminică seara, duminică noaptea – împuşcături în tot oraşul. Le-am auzit, nu ne-a fost totuna, nu ştiam ce se întîmpla în oraş. Ziua de miercuri a debutat liniştit. Fără focuri de armă, fără motoare de tancuri ori

TAB-uri ambalate. Doamne, care era situaţia din oraş?... Şi presupuneri, fel de fel de presupuneri, temeri, speranţe. Faptul că nu mai auzeam împuşcături putea fi interpretat în două moduri. Ori forţele de represiune reuşiseră să se impună şi oamenii nu mai aveau curajul să iasă în oraş, ori învinseseră ei şi urma să fim într-adevăr eliberaţi. Din fericire timişorenii au fost de neoprit, s-au comportat eroic, în noi nu s-a tras, am fost arestaţi înainte de a se face uz de arme, ei au fost vînaţi, au fost răniţi, ucişi dar n-au dat înapoi, au mers pînă la capăt, au învins şi cînd au avut victoria în mînă nu ne-au uitat, au cerut, au impus eliberarea noastră.

La plecarea din curtea penitenciarului, cînd, însă, nu eram chiar foarte siguri că miliţienii erau de bună credinţă, le-am solicitat celor ce coordonau transportul să nu fim însoţiţi de nici un cadru militar, doar de şofer. N-au avut nici o obiecţie. Ba ne-au şi dat un tricolor, pe care l-am ţinut lîngă noi, în dubă, uşa acesteia, plasată la spate, rămînînd, la cererea noastră, deschisă. Acum amănuntele astea pot părea nesemnificative, dar atunci au fost importante, liniştea, încrederea au crescut, îndoielile începuseră să ne părăsească.

Duba a fost oprită şi am coborît undeva între Piaţa Unirii şi Piaţa Libertăţii. Pentru că strada era plină de oameni, camionul a încetinit. Caroseria, forma, poate şi numărul de pe tăbliţa de înmatriculare, au fost recunoscute şi oamenii s-au repezit la maşină. Crezînd cu totul altceva, au început s-o zgîlţîie, s-o balanseze voind s-o răstoarne. Sunt convins că ar fi reuşit, erau mulţi şi dispuşi la orice efort, dar văzîndu-ne coborînd, auzind ce le spuneam, s-au liniştit. Au fost momente formidabile, ne-am îmbrăţişat, am rîs, am strigat lozinci, maşina s-a întors la penitenciar după alţi timişoreni, noi am apucat, cei proaspăt eliberaţi şi concitadinii de pe stradă, spre Comitetul Judeţean de Partid.

Acolo – multă, foarte multă lume. Oamenii strigau în continuare să fie eliberaţi deţinuţii, apariţia noastră şi anunţurile de la balcon au declanşat noi manifestări frăţeşti, de neuitat…

Mama… Probabil că mama a fost adusă în oraş cu aceeaşi dubă, în următorul transport. Şoferul, după păţania

cu noi, n-a avut, însă, curaj să vină în centru, a luat-o spre marginea oraşului, femeile fiind debarcate undeva înspre UMT*, înspre Pădurea Verde.*

Ce a fost cînd ne-am revăzut, cînd am fost acasă din nou împreună… Greu de spus, prea greu, nici nu încerc…

REVOLUȚIONARI RĂNIȚI

În noaptea 16-17 decembrie, în partea a doua a ei, Puterea, alarmată de amploarea mișcărilor din oraș, declanșează o vînătoare de oameni în adevăratul sens al cuvîntului arestînd o mulțime de timișoreni, bărbați, femei, tineri, foarte mulți tineri, chiar și școlari.

Operațiunea a avut un scop, rezultatul a fost altul; ciracii comuniști au mizat pe intimidarea localnicilor, le-au stîrnit revolta; au fost siguri că de duminică, oamenii vor rămîne în locuințele lor, au constatat că a ieșit în oraș mai toată Timișoara.

Disperarea nu e bun sfetnic, măsurile luate în astfel de stări au recul imprevizibil.

Se poate spune că, în dimineața zilei 17 decembrie, la *vîrful Puterii* și-au dat mîna aroganța și servilismul. Ceaușescu era, încă, sigur pe el, cei din anturajul său – conform stenogramei ședinței membrilor CPEx de la ora 16,30, în care dictatorul mimează renunțarea la președinție – panicați.

Discuțiile din cadrul ședinței au avut ca subiect prezența forțelor de represiune pe străzile Timișoarei. Dictatorul dăduse ordin ca acestea să intervină energic fără să fi făcut – ceea ce, însă, ceilalți ar fi trebuit să fi înțeles! – precizarea că ar fi trebuit să se fi folosit muniția de război.

Numai că *omisiunea* șefului a fost suplinită de inițiativa servului. Începînd cu ora 13,45, în Timișoara circulau patrule militare, formațiuni de tancuri și TAB-uri, dispoziția, de fapt dispozițiile deoarece acestea s-au succedat, fiind ale ministrului Armatei, generalul Vasile Milea. Revenind la ședința CPEx, punem față în față două repere orare. Începe la 16,30, în Timișoara se moare de la ora 16,00!

Dintre timișorenii răniți prezentăm, după părerea noastră trei nume reprezentative: Adrian Kali, Traian Orban și Marian Olaru

Pe primul, fost sportiv de performanță, Revoluția din Timișoara l-a *transformat* în istoric, cel de al doilea își dedică restul vieții cinstirii memoriei eroilor Revoluției, Marian Olaru este adolescentul care a comis un superb gest juvenil în Piața Libertăţii.

ADRIAN KALI

Adrian Matei Kali s-a născut în 30 iulie 1968 în cartierul timișorean Iosefin. Face parte din *generația decreților,* a copiilor născuți după ce Nicolae Ceaușescu emisese, în anul 1966, *celebrul* său Decret 770, ce prevedea sancțiuni extreme pentru situațiile în care o femeie își provoca, într-un fel ori altul, întreruperea sarcinii. Este crescut, în absența tatălui, doar de mama sa, Natalia Kali, muncitoare la o întreprindere din oraș, pe vremea aceea în condiții destul de grele ținînd cont și de faptul că, pe de o parte unchiul său, Milan Kali, era deținut politic, pe de alta că familia avea rude în Occident.

După ce a absolvit Şcoala Generală nr. 12 a urmat clasele a noua și a zecea la Liceul Industrial nr. 7, actualul *Ion Mincu*, celelalte două în clasa specială de sportivi de la Liceul *Electromotor,* fiind component al echipei de rugby Clubul Sportiv Școlar Timișoara.

A absolvit liceul în anul 1968, și-a luat bacalaureatul numai că, deoarece n-a intrat la facultate, a fost încorporat. Au urmat 16 luni de stagiu militar – perioada 1986-1988 – fiind instruit în două unități de tancuri, una din Roman, cealaltă din București.

În timpul mișcărilor protestatare din Brașov – 15 noiembrie 1987 – era militar și, ca în toate unitățile militare comandanții au fost în stare de alertă, numai că, din fericire, atenționarea n-a avut nici o consecință.

După încheierea stagiului militar și-a căutat loc de muncă, în cele din urmă, deoarece altceva n-a putut obține, s-a angajat la Întreprinderea Județeană de Producție Industrială și Prestări Servicii – IJPIPS – ca muncitor necalificat.

Fire rebelă, voluntară, nutrind puternice resentimente față de dictatura din țară la modul general, dar și particular din cauza *atenției speciale* acordată de Securitate familiei sale, glasnostul, perestroika, mișcările anticomuniste din celelalte țări socialiste, i-au insuflat ideea unor manifestări

anticomuniste directe. Încă de la începutul lunii decembrie scrie pe pereții unor clădiri, cu cîțiva prieteni, lozinci anticeaușiste, începînd din 15 decembrie se găsește în diferite locuri fierbinți ale orașului, participă la confruntările cu forțele de represiune, în 17 decembrie e împușcat de două ori în apropierea podului *Decebal*…

A fost scos din zona periculoasă și dus la spital de prietenii săi, din fericire a supraviețuit, în anii ce-au urmat a absolvit Facultatea de Istorie, a intrat în învățămînt, actualmente e profesor de liceu, doctorand, scrie cărți despre acele momente tulburătoare ale Timișoarei, e unul din cei mai avizați comentatori ai Revoluției din Timișoara.

ÎNAINTE DE 16 DECEMBRIE

Rugbist, fire voluntară, tînăr pentru care cutezanța era *componentă* esențială a existenței, mai ales după ce văzuse, datorită televiziunii iugoslave, ce se întîmplase în țările lagărului socialist est-european, Adrian Kali a început *războiul său* cu sistemul social-despotic din țară înainte de Decembrie ’89. Pe atunci lucra la *IJPIPS* și, împreună cu cîțiva colegi de serviciu, la fel de temperamentali, au început să scrie pe ziduri, cu vopsea, lozinci ca *Jos Ceauşescu!... Jos dictatura!...*

După nu mult timp au procedat altfel. Confecţionau fluturaşi cu aceleaşi sloganuri, pe care le împrăştiau seara, pe întuneric, în Calea Buziaşului. Mai mult de-atît, *completau* fotografiile lui Ceauşescu, de prin almanahuri şi cărţi, cu… gratii, după care le lipeau, cu pastă de dinți, pe clădirile din zonă, cartierul fiind prost iluminat public, în același timp populat în proporție covîrșitoare de muncitori cu salarii mici, mizere.

16 DECEMBRIE

Şi 16 decembrie ’89, zi în care Adrian Kali a venit **la Revoluţie… cu tramvaiul!** La întreprindere hala era plină de motoare, trebuia să încheie planul de sfîrşit de an. Seara, cu un

coleg, se găsea în tramvaiul 8 în drum spre serviciu. Cînd se apropiau de Piaţa Maria, înainte de curba spre strada Gheorghe Doja, a văzut pe strada Timotei Cipariu prea mulţi oameni pentru a pune totul pe seama întîmplării. I-a propus colegului să coboare, amicul n-a fost de acord, el a părăsit tramvaiul intrînd în mulţime, **în Istorie la fel, ca întreaga Timişoară!**

Printre persoanele de acolo a dat de Gabi, coleg de serviciu. Gabi avea pe cap o farfurie cu o lumînare aprinsă. Datorită stărilor fremătătoare ale oamenilor, au început să se întrebe… **ce să facă, ce nu mai făcuseră pînă atunci!** Dacă întrebarea e formulată, răspunsul, mai mult ori mai puțin *ortodox,* se constituie. Primul dintre prieteni care a lansat o propunere a fost Tibi Covaci. *Măi, o să urc în pomul ăsta şi…* Și-ul a rămas în suspensie, tînărul nu și-a încheiat fraza, a urcat în copac de unde, după ce s-a întors spre ei, a strigat *Libertate! Libertate!* A urmat un moment de uluire, de suspans, după care oamenii s-au dezlănţuit strigînd cu toții *Libertate! Libertate! Atunci… nu, nu pot trece mai departe fără să vă împărtăşesc senzaţiile din momentele acelea. Mi s-a părut că se ridica de pe noi ceva… zoile închistărilor, umilinţelor şi temerilor din anii aceia, deveniserăm dintr-o dată alţii, români mai drepţi, mai înalţi, mai frumoşi…*

Trec peste ceea ce s-a petrecut acolo, peste descătuşarea pe care o simţeam cu fiecare lozincă scandată, fiindcă de la un moment dat ne-am dat seama că trebuia să facem altceva, ceva mai mult, mai consistent, cu rezultat palpabil. Printre lozinci ne întrebam ce să facem, unul spunea una, altul alta, propunerea care a fost împărtăşită de toţi fiind aceea de a merge la Judeţeana de Partid.

Au plecat din Piaţa Maria spre Universitate cîteva sute de timișoreni, în dreptul Liceului de Muzică au luat-o peste podul *Michelangelo*, de aici spre *Continental*. Hotelul era, de fapt, o ţintă. Circula presupunerea că acolo se găseau ziarişti străini, voiau să fie fotografiaţi, filmaţi, imaginile şi informaţiile să fie difuzate pe canalele de ştiri şi lumea, vestul Europei, să afle ce se întîmpla în Timişoara, faptul că nu mai voiau comunism, că nu-l mai acceptau pe Ceauşescu.

Adrian Kali n-a fost pe partea stîngă a coloanei, cea dinspre hotelul *Continental*, nu ştie dacă vreunul din coloană

se va fi repezit spre hotel şi va fi venit cu răspunsul că acolo nu se găsea nici un jurnalist străin, fapt este că, după Banca Naţională, a luat-o în dreapta spre Judeţeana de Partid. Cei care deja ajunseseră acolo erau atît de mulţi, că umpleau tot spaţiul din faţa clădirii. Oameni pînă pe la Poştă, pînă după Policlinică, dincolo pînă spre pod. Plecaseră din Piaţa Maria cîteva sute, se găseau acolo cine ştie cîte mii de timişoreni.

Ajunşi în faţa Judeţenei de Partid s-au repezit la porţi. Nu oricum, *înarmaţi.* Covoarele roşii de la intrare erau prinse cu ţevi de aluminiu, le-au smuls şi le-au transformat în *unelte de lucru*... Altă iniţiativă a fost că, după ce s-a format o piramidă umană, de parcă exerciţiul ar fi fost cizelat luni de zile, cineva s-a căţărat pînă la cele două însemne, al partidului şi al României, de cel al ţării nu s-a atins, dar pe al partidului l-a smuls şi, în uralele mulţimii, l-a aruncat jos. Cam pe atunci a apărut un autotun de pompieri, ce a început să-i *mături* cu jetul de apă. A intrat efectiv în mulţime, cei ce se găseau în bătaia jetului nu prea aveau ce face, dar din celelalte părţi au început să zboare spre autotun tot ce putea fi aruncat. Şi nu s-a aruncat cu vată de zahăr ars, că geamul şoferului a fost făcut ţăndări. Atunci manevrele dihăniei au devenit haotice, maşina a dat înapoi, cîţiva s-au repezit şi au urcat pe *spinarea* ei, înăuntru erau patru pompieri speriaţi, pieriţi, unul avea capul spart, maşina s-a oprit într-un perete, în casa din faţa Judeţenei de Partid. Aproximativ atunci au apărut, de peste pod, două autodube de *COMTIM*, din care au coborît nişte scutieri. Vedeau astfel de indivizi pentru prima dată. Inşii s-au desfăşurat în formaţie de luptă, au înaintat şi s-au aşezat în faţa clădirii, după care au început să bată în scuturi uitîndu-se unii la alţii, un ofiţer a început să strige să plece, să părăsească zona, să meargă toată lumea acasă. În situaţia asta încordată s-a petrecut ceva greu de uitat. Dintre ei s-a desprins o femeie impunătoare, cu păr lung, frumos, în blană şi o geantă în mînă. Doamna, fiind între ei şi scutieri, s-a uitat spre scutieri, spre ei şi a zis: *mă, voi sunteţi bărbaţi, nu vă e ruşine de cum vă comportaţi, atunci uitaţi cum se luptă o femeie!*... N-au prea luat-o în seamă nici ei nici militarii, însă doamna a înaintat şi cu geanta, care a nimerit între scut şi cască, l-a lovit pe unul dintre ei în gură. În momentul acela a început *nebunia*. S-a

declanşat o luptă oarecum *corp la corp,* scutierii îi îmbrînceau voind să degajeze locul, ei se repezeau în militari sperînd să-i resfire, să-i determine să plece. *Pe unul din ei l-am imobilizat, i-am luat bastonul, am fost rugbist, nu mă dau în lături chiar din faţa oricui, l-am avut acasă ani de zile; doi colegi s-au folosit de un semn de circulaţie, au avut şi ei cîştig de cauză în disputa cu un scutier, care a căzut de altfel şi a ieşit din confruntarea aceea destul de şifonat*. Cu toate astea scutierii s-au regrupat, şi-*au recuperat oamenii şi, din păcate, ne-au biruit. Am făcut apoi observaţia că erau din ce în ce mai mulţi, am tras concluzia că primiseră întăriri, faptul este însă fapt, de la un moment dat aveam în faţă şi alţi inşi decît scutierii de la început. Nu neapărat în uniforme, unii în civil. În civil, dar în mîini cu bastoane! De atunci, de altfel, tactica lor de luptă s-a schimbat. Nu urmăreau să ne alunge, ci să ne încercuiască. Cei de pe margine erau încet-încet arestaţi, îndesaţi în dube, din păcate mulţimea s-a împărţit în două, vorbesc de grupurile mari, o parte a luat-o spre Piaţa Maria, cealaltă, pe lîngă actuala policlinică particulară, pe lîngă vila lui Ceauşescu, pe bulevardul Loga, de aici peste podul* Michelangelo...

17 DECEMBRIE

În 17 decembrie, deşi duminică, trebuia să meargă la serviciu. Atunci locuia în cartierul Soarelui. Troleibuzul 16, apoi 14, sediul principal al întreprinderii găsindu-se pe fosta stradă Karl Marx (azi Lucian Blaga), nu departe de Garnizoană. Adrian Kali trebuia să ajungă, însă, la o secţie ce se găsea lîngă Gara Mare. Din centru a trebuit să-și continue drumul pe jos, deoarece nu circula nici un mijloc de transport. Din centru spre gară – semafoare sparte, panourile cu citate din maculatura ceauşistă deteriorate, tablourile cuplului dictatorial de asemenea. Ceea ce l-a surprins în mod deosebit a fost grupul de oameni îmbrăcaţi în uniforme de gărzi patriotice, ce tocmai intra la *Electromotor*. De ce în uniformele acelea? Cine erau de fapt inşii aceia? Nu și-a dat nici o explicaţie, și-a continuat drumul.

Cînd a ajuns în apropierea gării, a auzit comentarii referitoare la evenimentele din noaptea ce trecuse. Vorbeau de alt grup decît cel în care fusese el. Mulţi dintre colegii de după aceea de la ALTAR se nimeriseră printre demonstranţii care, după ce ajunseseră în Piaţa Dacia, au fost alungaţi, hăituiţi de forţele de represiune, o parte din ei fiind arestaţi.

Cînd a ajuns la serviciu lumea vorbea, mai pe ascuns mai fără să se ferească, despre situaţia din oraş. Nu se lucra mai deloc, oamenii își spuneau ce auziseră, ce văzuseră, încercau să-și dea seama ce avea să urmeze. În cele din urmă, fiindcă voia să-şi formeze o idee personală despre situaţia din partea aceea de oraş, pe la 12 jumătate, 13, a ieşit din întreprindere.

Venind pe bulevardul Tinereţii (astăzi Regele Carol I), care din Piaţa Ştefan Furtună (astăzi Alexandru Mocioni) intră în bulevardul 6 Martie (astăzi 16 Decembrie), a avut ce vedea. Pe tronsonul dintre Casa Studenţilor şi Piaţa Maria, toate vitrinele erau sparte; în apropierea Bisericii Reformate se putea circula doar pe partea opusă, celălalt trotuar fiind blocat de forţele de represiune; mulți indivizi în salopete, maşini de intervenţie; ABI-uri, husa de pe mitraliera unuia dată jos.

Militarii de pe trotuare aparţineau unităţilor de Securitate, soldaţii erau cu mîinile în buzunar, scuturile găsindu-se în spatele lor într-o stivă. Erau tineri, în mod cert îşi satisfăceau stagiul. *Mi s-a părut, însă, că ne priveau cu oarecare aroganţă, cumva de sus, dispreţuitor. Percepţia nu e singulară. Eu am sesizat-o, mulţi dintre noi au suportat-o mai greu decît mine – înjurături pe sub mustaţă, apostrofări cu glas scăzut –, un timişorean fiind atît de deranjat, încît s-ar fi putut petrece o tragedie. Episodul s-a consumat în faţa mea demonstrînd, dacă mai era nevoie, natura sentimentelor poporului faţă de comunism în general, de cei ce-l apărau în particular. Un bărbat mai în vîrstă, roşcat, cu coşuri pe faţă, s-a apropiat de un militar şi l-a scuipat:* mă, vouă nu vă e ruşine pentru ce faceţi, voi nu sunteţi tot români, n-aveţi fraţi, prieteni ori părinţi printre noi?

Din fericire gestul n-a avut urmări, timişoreanul s-a dus în treaba lui, Adrian Kali şi-a continuat drumul pe partea aceea pînă la Regionala CF, pe lîngă *Flora* pe strada Treboniu Laurian, apoi pe bulevardul 6 Martie, voind să ajungă în Calea Şagului, la un unchi.

Cînd a trecut pe lîngă unitatea de pompieri, pe platoul din faţă – două maşini speciale avariate. Geamuri sparte, cauciucuri tăiate, urme de lovituri în caroserie poate de pietre, poate de răngi. Distruse, inoperante. Pompierii erau agitaţi, nu însă şi eficienţi. Nu exista un ordin clar, energiile nu erau canalizate, era vorba de fapt de nervi. Adrian Kali s-a uitat la ei pe furiş, n-a ţinut să-şi creeze probleme, şi-a văzut de drum. În Calea Şagului, la rude, pînă după ora 15 nu s-a întîmplat nimic. El era cu noutăţile şi *zvîcnirile*, unchiul său cu experienţa de viaţă şi cumpătarea, dar schimbul de vorbe nu e relevant.

Situaţia s-a schimbat cînd verişoara sa, venind din oraş, a trîntit uşa de pereţi spunînd: *Mă, voi ştiţi că cerul Timişoarei e brăzdat de elicoptere şi în oraş se trage?*

Pînă atunci nu-şi găsea locul, dar nici nu ştia ce să facă, însă vestea l-a catapultat din apartamentul unchiului imediat. *Gata, nu mai stau, merg în centru.* Şi a plecat. Mătuşa, parcă presimţind ceva, l-a rugat să rămînă, s-a agăţat de braţul lui voind să-l reţină, cu toate astea a plecat. Nu direct în centru, în drum a trecut pe la un prieten, Nicolae Fanu. La acesta – opt-nouă persoane. Rude, prieteni, colegi de serviciu. Iar el în pat cu o groază de… vînătăi. Recente. De la fostul Comitet Judeţean din noaptea ce trecuse, făcute de miliţieni, de scutieri. Cu toate astea, era fericit. Dureri pe ici, pe colo, dar nu fusese arestat.

În situaţia din apartament îndemnul *haideţi, c-au început să tragă,* era nepotrivit. Cu toate astea n-a plecat singur. L-a însoţit Caius Leu, rugbist şi el.

Au ajuns în centru cînd începea să se întunece, în jurul orei 17. Că mergeau ei, doi tineri, părea lucru firesc. Nu le era greu să facă un sprint, chiar să dea cu cineva de pămînt dacă i-ar fi incomodat. I se părea, însă, nebunie curată să vadă că, alături de ei, în acelaşi sens, mergeau femei cu copii în braţe, unele cu cărucioare…

În centru – un rug de cărţi ce ardeau. Focul nu era abandonat, *fochiştii* îl întreţineau cu conştiinciozitate, timişorenii făcînd atunci constatarea că operele lui *pingelică* erau, într-adevăr, valoroase – ardeau cu scîntei. Cu steluţe. *Ca aceea din stema de pe drapelul Uniunii Sovietice.*

Au căscat cîteva minute gura şi ei, n-au participat dar *n-au avut nici o obiecţie*, după care şi-au continuat drumul pe lîngă magazinul de blănuri, pe lîngă parfumerie, mergînd spre Operă pe partea dreaptă.

Nu mai ştiu ce ne-am spus atunci, dar îmi amintesc ce-am simţit amîndoi – trăiam clipe neobişnuite, la urma urmei istorice. Ne-am dezlipit din loc greu, dar n-am mers prea departe. În magazinul din colţ cu strada Lenau, unde acum se vînd pantofi, pe vremea aceea era un magazin alimentar. Spart şi acesta. Numai că aici nu ardea nimic – se fura. Salam, făină, griş, ulei… Nu ne-am abţinut, am intrat, pentru a vedea de aproape ce se petrecea. După cîţiva paşi ne-am oprit. Pe jos amestec de făină cu ulei, ori cu alte lichide, nu m-am gîndit atunci să verific despre ce era vorba, un fel de clei ce punea destule probleme mersului.

Ceea ce i-a făcut să privească în jur destul de revoltaţi, l-a determinat să se adreseze unui tînăr ce ieşea avînd braţul plin de pachete. *Mă, ce dracu faceţi aici?* Replica – *ceea ce-i va face pe* ***ăia*** *să înţeleagă că existăm!*

Răspunsul m-a cam descumpănit, şi-acum cred că e prea inteligent pentru insul ce mi l-a dat, pînă mi-am revenit tînărul ieşise, n-am fugit după el, dar pe următorul l-am oprit. Fac acum o precizare pentru care, din păcate, nu pot da nici o explicaţie. Tinerii aceia păreau membrii unui grup. Erau îmbrăcaţi la fel, în blugi, erau tunşi la fel, scurt. Nu mi-am dat seama atunci, n-am aflat nici după aceea, nu ştiu nici acum cine erau. Oricum, repet, m-au izbit amănunte ce păreau să probeze o oarecare legătură între ei, dar natura legăturii, dacă va fi fost reală, mi-a rămas, mi-e şi acum necunoscută.

În fine, să trecem la fapte. Am intervenit după aceea mai energic, am pus mîna pe unul, l-am oprit, i-am adresat aceeaşi întrebare. Drept răspuns mi-a întins o sticlă de şampanie, m-a îndemnat să beau. L-am refuzat, insul a vrut să sară la bătaie. Tinerii în blugi şi tunşi scurt erau violenţi, din fericire, cine ştie pentru cine că erau mulţi, nu s-a ajuns la nimic, tipul ne-a abandonat.

După ce s-au smuls din *mocirlă* au ieşit, la cîţiva metri o maşină de pompieri încerca să stingă un incendiu, fumul și flăcările ce ieşeau prin geamurile din cealaltă parte

a alimentarei se ridicau spre ferestrele de la etaje, la pompieri bunăvoinţă da, în tulumbă apă nu. Nişte oameni, desigur locatarii din apartamentele de deasupra, le-au sărit în ajutor. Scena rămîne, totuşi, şi hilară şi semnificativă felului nostru de a ne face datoria la locul de muncă, iar întrebarea *ce-o fi avut în cap insul ce trimisese maşina fără apă* e perfect îndreptăţită. Noroc că focul nu s-a înteţit, că proprietarii au fost pe fază şi situaţia n-a scăpat de sub control.

De acolo au mers înspre Operă. *Bijuteria*, de pe stînga faţă de sensul lor de mers, spartă, în ea intrînd şi ieşind indivizi… Ăştia nu erau demonstranţi. Mai peste tot se striga *Jos Ceauşescu!... Libertate!...* Dar ăştia aveau treburile lor. Mai tîrziu chiar i-a spus unui amic, *Dacă în momentul ăla intram, plecam cu ceva şi, dintr-un anumit punct de vedere, ar fi fost mai bine.*

Au plecat mai departe. *Materna, Modex,* nu erau distruse şi, gîndindu-se la situaţia celorlalte magazine, au oprit pe cineva pe stradă întrebîndu-l *domnule, nu există pe aici ceva, vreo unitate, care să aibă grijă de prăvăliile astea?* Nu era firesc să fie sparte, prezenţa pe străzi a oamenilor oneşti din Timişoara nu în asta trebuia să se concretizeze, în devastarea magazinelor. Se striga *Libertate!...* dar nu era vorba de libertatea de a fura. *Mă rog, să trecem mai departe, să nu spunem nimic nici despre… culoarea celor ce procedau astfel, să vă spun ce-am făcut în continuare. Bănuind că lîngă CEC trebuia să fie vreo grupă de militari, am apucat-o cu Leu spre locul acela. A, un detaliu. Eram îmbrăcat în alb, aveam pe mine o haină albă, deci eram vizibil şi în întuneric.*

Mergînd pe lîngă Facultatea de Chimie spre CEC, o somaţie… *stai că trag!*. Strigătul i-a şocat. Cum să te împuşte din moment ce nu erau înarmaţi şi nu comiteau nici un delict? Nu le-a fost totuna, mai ales că militarul continua să strige… *stai că trag, stai că trag!...* Mai înaintînd, mai stînd pe loc, mai strigînd că voiau să vorbească cu comandantul lor, au ajuns la cordonul de soldaţi. Deşi întuneric, au văzut în spatele lor o maşină de intervenţie, de reparaţii auto, pe linia de tramvai un tanc, cu comandantul unităţii au schimbat cîteva vorbe, i-au spus c-ar fi trebuit să trimită soldaţi să păzească magazinele ce nu erau, încă, sparte. El a refuzat. Atunci s-au întors în centru,

au oprit oamenii ce treceau pe acolo, treabă de amatori şi la ei, rugîndu-i să rămînă să păzească magazinele. *Mă rog, acum îmi vine să rîd, dar atunci am luat totul în serios, chiar am crezut că făceam un lucru bun.*

După aceea au luat-o în sens invers, pe lîngă Muzeu spre parc, colţ dreapta spre Primărie. În apropierea ei, la colţul dinspre bulevardul Loga – un grup de inşi din gărzile patriotice cu lopeţi în mînă. N-aveau arme, s-au apropiat, au întrebat ce păzeau acolo din moment ce anumiţi inşi spărgeau magazinele dintre Catedrală şi Operă. N-au aşteptat răspunsul, fiindcă unul din ei s-a apropiat înjurînd, cu lopata ridicată. Au luat-o la fugă cu Leu, au trecut podul *Mihai Viteazu*. Cînd ajunseseră dincolo de el, au auzit în spatele lor împuşcături. *Ulterior am aflat că acolo a fost împuşcată timişoreanca Elena Sava.*

Lîngă Facultatea de Electrotehnică era un grup destul de mare de demonstranţi, care strigau *Români veniţi cu noi!*... El și Leu se aflau pe partea de pe bulevardul Pârvan, unde se găsesc bazele sportive și ștrandul CFR. În grupul acela a descoperit un prieten, Florin Iovanovici, nepotul lui Petre Magdin, cunoscut prezentator TV, şi două cunoştinţe, tineri pe care Adrian Kali îi ştia doar din vedere. Au intrat printre ei, şi-au continuat drumul cu grupul spre căminele studenţeşti, mulţimea părînd a fi condusă de un bărbos. Acolo insul cu barbă a urcat pe ceva de beton, de unde a înşirat mai multe cuvinte. Ei erau destul de departe, pe deasupra oamenii vorbeau între ei, n-au auzit ce spunea vorbitorul, îndemnul de la urmă a fost, însă, perceput de toată lumea. Să se meargă la Miliţie, ca să-i elibereze pe timișorenii arestaţi. Ideea i s-a părut proastă, a încercat să se facă auzit. Ce să faci la Miliţie? Apropierea de clădire avea să fie luată drept atac, or în situaţia asta miliţienii erau îndreptăţiţi să facă uz de armă. Dar de unde prudenţă şi gest cumpătat la o mulţime înfierbîntată? Aşa că înainte spre Miliţie, că nu era să se despartă de prietenii lui. *Mi-amintesc că am avut atunci micile mele îndoieli în legătura cu persoana aceea. Mi-am zis că nu era timişorean. Ştiţi doar că, mergînd de unde eram spre Miliţie, urma să intrăm pe o străduţă îngustă, în care ar fi fost foarte simplu să fim atacaţi. Ei, gînduri răzleţe de-ale mele, manifestări ca ale tuturora. Gata, mergem, mergeam spre Miliţie. Strada Daliei, Pestalozzi, podul* Decebal*, se apropia*

dimineaţa dar era întuneric din cauza întreruperii iluminatului stradal, ne găseam însă în grija cuiva de deasupra noastră. A unui elicopter ce ne lumina cu spotul luminos de parcă ar fi vrut să nu călcăm, pe întuneric, în vreo groapă să ne scrîntim gleznele.

Şi mai e ceva de spus. Treceau taxiurile pe lîngă noi în toate direcţiile, fără clienţi dar, în mod cert, cu sarcini.

În fine, strada ce ducea spre podul *Decebal*. Înaintau pe întuneric, nu era nici un bec stradal aprins, distingeau ce aveau în față doar dacă distanța era mai mică de 20, de 25 de pași. Și, deodată – încremenirea! Cînd timișorenii din primul rînd ajunseseră la vreo 30 de metri de pod – împuşcăturile! În clipa următoare – o liniște de parcă strada ar fi fost pustie. Din pricina zarvei de pînă atunci, oamenii nu și-au dat seama dacă era vorba de gloanţe de manevră ori adevărate. Din instinct, datorită unei reacții necontrolate dar firești, Adrian Kali s-a trezit zicînd ceea ce ştia toată lumea… *mă, se trage*. Cineva, parcă pentru a-i liniști, a completat, *gloanţe de manevră*. Numai că în clipele următoare focuri de armă de undeva de sus, după toate aparențele de pe un tanc ori TAB. *Ceea ce am observat atunci şi nu voi uita niciodată a fost faptul că flacăra era lungă, albastră. Deci gloanţe adevărate. În momentul acela am sărit pe cei de lîngă mine trîntindu-i la pămînt, numai că geaca albă mi-a purtat ghinion. Bănuiesc că din cauza ei, fiind uşor de reperat, mi-a trecut o rafală pe lîngă cap. Nu m-a nimerit, în schimb m-a asurzit. Şi-am fost atît de şocat, încît am început să strig…* nu trageţi, nu trageţi, arestaţi-ne, nu trageţi!... *Au tras şi am simţit o lovitură în spate. Am crezut că ne înconjuraseră şi mă împungea vreun militar cu baioneta. Am strigat atunci din nou…* nu trageţi, nu trageţi!... *Şi, speriat de moarte, mi-am dus mîna la cap. Nu ştiu de ce. Adică ştiu. Dacă glonţul m-ar fi nimerit în cap, să treacă întîi prin mînă. Nu fac pe eroul, asta e, m-am temut, am strigat din nou…* nu trageţi, nu trageţi, suntem fraţii voştri!...

De data asta i s-a răspuns, *frati pi dracu!...* cuvintele fiind însoţite de o nouă rafală. În momentul următor Florin Iovanovici a ridicat capul, pentru a stabili în ce situaţie se găseau. Adrian Kali a sărit pe el ca la rugbi trîntindu-l la pămînt, numai că la aterizare avea în gură un gust… metalic.

Nu-mi explic de ce dar asta-mi amintesc, că mă… sfredelea ceva şi în gură aveam un gust metalic. Nu mai ştiu dacă i-am spus prietenului meu ceva, m-am ridicat şi am luat-o la fugă, în alergătură am călcat pe ceva şi m-am întors spre stînga, să văd dacă pot să mă ascund undeva, eu fiind cam pe la jumătatea străzii. Deci şansele mele: ori să fug pînă după colţ, ori să mă adăpostesc undeva. Deşi disperat, mi-a rămas din momentele acelea pe retină o imagine pentru care am avut explicaţii doar mai tîrziu. Cineva aplecat asupra a ceva negru, trăgînd de acel ceva. Cum spuneam, lucrurile s-au lămurit mai tîrziu. Era Ioan Bânciu. Soţia fusese împuşcată mortal, el nu voia să creadă c-o pierduse şi trăgea de ea, spera să ajungă într-un loc ferit, s-o ducă la spital.

Cînd te stăpîneşte panica, în cîteva secunde se întîmplă multe. A reținut imaginea domnului Bânciu, panica trădată de mișcările celor ce fugeau, toate astea în timp ce-și continua alergarea spre sensul giratoriu (de astăzi, atunci o intersecție). Pe acolo pe undeva a dat nas în nas cu Caius Leu. Adrian Kali șchiopăta, începuse să-i apară sîngele pe la colțurile gurii. *Ce-ai păţit?* I-a spus ceea ce, firește, nu mai era nici un secret. *Am fost împuşcat.* Iovanovici, care venise în spatele lui, cînd a ajuns lîngă ei încă rîdea. De el. Nu ştia în ce situaţie se găsea şi rîdea de felul în care alergase. *Mersesem… cîş deoarece, dacă fugeam în poziţie normală sîngeram. Cînd şi-a dat însă seama că nu jucam teatru, întrebări peste întrebări. Culmea e că nu ştiam unde pătrunsese glonţul. M-au palpat pe piept, nimic, şi-au purtat mîinile pe spate, s-au lămurit imediat cînd au dat de sînge.*

Acolo, în apropierea sensului giratoriu, fiind un loc în afara bătăilor armelor, s-a constituit, ad-hoc, un *punct de recuperare a răniţilor*. Nu ştie cîţi erau. Dar oriunde se găseau mai mulţi inşi aplecaţi, era vorba de îngrijirile acordate unui timişorean împuşcat.

După un timp armele au tăcut, mai mult de-atît, unul dintre militari, desigur un ofițer, a strigat… *hai, luaţi-vă morţii şi răniţii!* Armistițiul a durat, însă, doar cîteva minute, după care din spate, dinspre pod – din nou împușcături…

Noi, eu şi un timişorean împuşcat în picior, eram întinşi pe trotuarul dinspre parc. Cînd a apărut prima maşină, o Dacia 1300, oamenii au oprit-o, l-au rugat pe proprietar să

ne ajute. În maşină era un bărbat, soţia şi un copil. În spate aveau cîteva găleţi cu cîrnaţi, caltaboşi. Veneau de la tăiatul porcului. Omul, Dumnezeu să-i dea sănătate, a acceptat să ne transporte. Ne-am înghesuit în Dacia lui şi noi, eu, insul împuşcat în picior şi Florin Iovanovici. Şi acum mă mir de bunăvoinţa lui, că vorba aia, i-am deşelat maşina. Doamna cu bebeluşul erau în faţă, noi în spate. După cîteva sute de metri l-am rugat să meargă mai repede, pentru că nu mai stăpîneam sîngele şi nu voiam să-i murdăresc maşina, dinspre Spitalul Judeţean, pe strada Cluj, veneau nişte TAB-uri şi, firește, celui de la volan nu i-a fost totuna. În fond omul nu ştia ce se întîmplase în Timişoara, el fusese nu mai ştiu unde la ţară, un schimb scurt de cuvinte, în urma căruia a înţeles, în fine, că noi nu fusesem accidentaţi într-un eveniment rutier, ci împuşcaţi. S-a speriat, cine ştie ce şi-o fi zis în gînd, cu toate astea ne-a dus pînă la Spitalul Judeţean. De aici omul de bază a fost Florin Iovanovici fiindcă mama lui lucra acolo. Întrebare scurtă, răspuns la fel, şi decizia dînsei: La Urgenţe!

Ce-a văzut pe coridoare e greu de descris. Sînge peste tot, răniţi pe jos, alergătură ca la nebuni. A fost dus într-o încăpere, camera se găsea la intrarea în spital, a fost aşezat pe un pat de investigare pe care mai erau încă cinci răniţi!

La un moment dat a intrat o asistentă cu un registru, a pus întrebări, le-a trecut datele personale. În apropierea lui stătea un timișorean care ţinea piciorul întins, în picior o gaură, alt glonţ îi luase o porţiune din pielea de pe cap, cînd asistenta i-a cerut datele personale bărbatul a rupt buletinul, l-a dus la gură, a muşcat din el ca dintr-o felie de pîine. Gestul i-a surprins pe toți, a bulversat-o şi pe asistentă, întrebarea conturîndu-se doar după cîteva bune momente. *Ce-i cu dumneata, ce faci, omule?* Pentru Adrian Kali răspunsul *sunt condamnat un an de zile la locul de muncă* a fost foarte important. De aceea, cînd a ajuns la el a spus că n-avea buletin – îl ascunsese – cînd l-a întrebat cum îl cheamă, a zis Cali Adrian nu Kali Adrian Matei, n-a precizat că e vorba de K, a zis Cali mizînd că va folosi C nu K. Din fericire aşa s-a întîmplat iar *manevra* a avut importanța ei. Verișoara sa, care lucra la Spitalul Judeţean, i-a spus că pe lista aceea era al şaselea. Din motive despre care nu are nici o explicație, lista a dispărut. În 18 ori 19 decembrie registrul a dispărut.

Pentru Adrian Kali lucrurile au luat o turnură gravă. Ori favorabilă, greu de zis. Un medic de culoare, un african, i-a spus că n-avea ce căuta acolo, trebuia să fie dus la Chirurgie Toracică.

Nu ştia nimic despre Caius Leu, dar Iovanovici l-a aşteptat, a adus o salvare, au urcat amîndoi. *Cînd am ieşit cu salvarea din spital, porţile s-au închis. Apoi s-a întîmplat ceva ce nu înţeleg nici acum. Nu ştiu dacă a trecut un minut de cînd eram pe drum şi de undeva, parcă din spate, s-a tras asupra maşinii. A unei salvări! Şoferul a călcat pedala acceleraţiei pînă la podea, mă rostogoleam cînd în dreapta cînd în stînga, de cîteva ori era să cad din pat, haina lipsea, aveam pe mine numai pantalonii, după aia am aflat că Iovanovici a dus geaca, puloverul, la o mătuşă de-a mea de pe Intrarea Crîngului.*

De la Spitalul Judeţean a fost dus la spitalul *Victor Babeş*, acolo a fost predat secţiei specializate în afecţiuni pulmonare şi cardiace. Mai era cineva în faţa lui, cu toate astea l-au pus pe masă, l-au anesteziat local, după care i-au scos schijele. I s-a spus că primul glonţ a fost exploziv. L-au cusut, a fost dus în salon, dar necazurile nu se sfîrşiseră. În faţă era mult mai umflat decît în spate şi dacă apăsa, ţîşnea sîngele.

Nu mai ştiu cînd, dar asta e explicabil şi nici nu are importanţă, a fost adus pe un cărucior un tînăr în pielea goală. L-au pus în patul din dreapta mea şi, datorită faptului că am pierdut sînge, ne-au băgat glucoză, pentru revigorare. Bărbatul din dreapta mea avea o rană foarte urîtă. Pe care, fiind gol-goluţ, i-am văzut-o toţi. Spunea că a fost împuşcat, mă rog nici o noutate, ce ne deranja fiind faptul că se văita. Toţi eram împuşcaţi, toţi sufeream, dar ne străduiam să ne abţinem ca să nu-i deranjăm pe ceilalţi. La un moment dat, sperînd că intrînd în dialog cu el n-avea să se mai vaite, l-am întrebat… măi, în ce loc te-au împuşcat, în ce grup de demonstranţi ai fost? *Răspunsul m-a făcut să văd negru înaintea ochilor.* Nu-s demonstrant, sunt soldat*. Am fost gata-gata să-i dau cu bocancul în cap, bine că m-am abţinut. Era şi el o victimă. E vorba de soldatul Zaharia Adrian care, fiind în cordonul de militari din* Libertăţii*, a fost împuşcat în spate.*

În aceeași noapte, spre dimineață – Securitatea! Medicii au fost extraordinari, au făcut tot ce le-a stat în putinţă să nu

ajungă pe mîinile lor. De altfel unul din ei le-a arătat un loc în gard, prin care se putea ajunge la Gara de Est.

Singurul care, din punctul de vedere al legii, putea fi în regulă, era soldatul Zaharia Adrian. A schimbat cu el cîteva replici, n-a prea înţeles de ce aducea des vorba de Securitate, de ceea ce se putea întîmpla în zilele următoare. Dar în 20 decembrie a aflat ce s-a întîmplat în Spitalul Judeţean. Pe lîngă medicul cu informația despre gard, le-au fost de folos și vorbele unei femei de serviciu… *vedeţi că umblă prin spitale după voi, vă caută.*

Securiştii ne cam pierduseră urma… şantierul lor principal era Spitalul Judeţean, acolo luau declaraţii, vorba aceea, şi morţilor, de aceea noi n-am fost în atenţia lor imediată. Ştiau că sunt timişoreni împuşcaţi care fuseseră trimişi la alte spitale, dar cum la Judeţean aveau de lucru pînă peste cap, pe noi ne vor fi programat pentru a doua, a treia zi. Care, din fericire pentru noi, n-au mai trăit-o!

Ulterior avea să afle că, după datele din registrul de intrări, au încercat să afle amănunte despre ei. În dimineaţă zilei de 18 decembrie, la 7,30, băieţii cu ochi albaştri au bătut la porţile *IRET*-ului pentru a vorbi cu Kali Milan, vărul lui, dialogul ce-a urmat făcînd parte din teatrul absurd. Ei: *Ai un văr.* El: *Am mai mulţi.* Ei: *Cali Adrian e cumva unul din aceştia?* El: *Cum se scrie?* Ei s-au uitat pe hîrtie, au ridicat privirea. *Cu C românesc.* El: *Nu.* Ei bine, asta l-a salvat pe el, l-a scutit de necazuri pe văr.

19 DECEMBRIE

În 19 decembrie situaţia lui s-a înrăutăţit. S-a adresat medicului, i-a spus că avea dureri, că îl deranja ceva în piept. În urma unei analize roentgen, doctorul Anghel şi-a dat seama că nu era ceva în regulă, a solicitat părerea unui specialist. Nu că nu era ceva în regulă, situaţia se dovedea de-a dreptul gravă. **În el un glonţ ce se îndrepta spre inimă**. Nu se punea problema unei planificări pe cine ştie cînd, au hotărît să-l opereze a doua zi, 20 decembrie.

20 DECEMBRIE

Intervenţia s-a realizat în condiţii mizerabile. N-au avut cu ce să efectueze anestezia totală, doar locală, adică a fost o operaţie în mare parte pe viu. L-au salvat medicul Anghel şi brancardierul George, la urma urmei într-o oarecare măsură el însuşi deoarece, la un moment dat, a trebuit să ţină un cleşte în ale cărui *fălci* se găsea pielea lui! A trebuit să-i ajute fiindcă glonţul începuse să gliseze spre inimă şi medicul a fost la un pas de a-l pierde.

Din fericire totul s-a încheiat cu bine, era conştient, atît de lucid încît s-a ridicat şi a zis… *domnule, ce faceţi cu glonţul?* Voise să-l păstreze, medicul era însă om cu picioarele pe pământ, a procedat bine. *Lasă, că e mai bine să fie la mine.* Și, firește, l-a aruncat. Și bine a făcut, deoarece securiștii au mai făcut controale prin saloane și dacă l-ar fi găsit…

În timpul acesta cei care se puteau mișca, atenționați de unul dintre ei, se uitau pe geam. Se uitau și… Și-au început să zîmbească, să se uite unul la altul zîmbind, rîzînd, în cele din urmă chiuind: salariații de la *Uzinele Mecanice,* într-o coloană ce părea să nu se mai termine, părăseau întreprinderea… Firește, de cînd se găseau pe paturile acelea de spital nu știau nimic de situația din oraș, or ceea ce vedeau era mai mult decît și-ar fi dorit oricare dintre ei…

21 DECEMBRIE

Pe 21, tot de la geam, de data asta şi el, a văzut trenurile cu olteni. În prima fază nu le-a fost totuna. Au zis că, cine ştie, lucrurile se vor complica într-atît, încît sacrificiile de pînă atunci aveau să se dovedească zadarnice. Trenuri întregi, sute, mii de ciomăgari, poate atît de înrăiţi, atît de orbiţi încît să comită, sub înalta tutelă a celor ce-i trimiseseră, orice fărădelegi, nu aveau darul să te liniştească.

Din fericire roata Istoriei îl prinsese pe dictator sub ea, începuse să-l calce. Mitingul din Bucureşti, figura tîmpă a

dictatorului din Scorniceşti, care nu mai putea… **scorni** nimic pentru a ţine mersul Istoriei în loc, le-au alungat toate temerile.

Nu pot să nu înşir cîteva cuvinte despre un rănit cu un destin aparte. Tînărul Constantin Jinga sărise pe un prieten pentru a-l proteja, numai că, din păcate, se alesese cu trei gloanţe. Era într-o rezervă, arăta groaznic, îi curgea sînge din spate, sîngera de mai bine de două zile, mama îl ţinea de mînă, i-a stat alături tot timpul. Am mers de cîteva ori şi eu la el, mă minunam că încă respira, nu-i dădeam însă nici o şansă. Dar minunea s-a întîmplat. Cred că datorită unei promisiuni. Îi va fi făgăduit lui Dumnezeu că, dacă avea să scape, va îmbrăca haina preoţească. Arăta atît de rău, încît mi-am zis şi eu: dacă miracolul se va împlini, tînărul ăsta trebuie să-şi schimbe viaţa.

Din fericire s-a împlinit, domnul Jinga a scăpat, a vrut să trăiască, trăieşte.

22 DECEMBRIE

În 22 decembrie, operat cum era, a… fugit din spital. Oficial a fost externat pe 28 decembrie, dar în 22 a fost la Operă, a urcat în foaier cu nişte ziarişti olandezi, s-a întîlnit cu Tibi Covaci, a trăit, în fine, liniştitoarele momente ale pactizării armatei cu timişorenii.

Sincer să fiu, am privit unele manifestări cu suspiciune. Cu rezervă. Mi se păreau festiviste, formale. Îmi aminteau filmele sovietice de un anumit gen, înţelegeţi ce vreau să spun. E vorba de delegaţiile întreprinderilor care… nu se poate să fi uitat, îşi declarau adeziunea totală, fermă etc. etc. Vineri, 22 decembrie, a fost şi ziua a tot felul de anunţuri: reţeaua de apă otrăvită, securişti depistaţi cu pistoale la ei etc., a fost însă şi ziua ajutoarelor venite de la fel de fel de întreprinderi, chiar şi din străinătate, a apariţiei ziariştilor străini în număr de-a dreptul copleşitor.

De acolo a plecat, după un timp, însoţit de trei demonstranţi, cu o maşină la Spitalul Judeţean după vitamine pentru răniţi. Arăta altfel decît în urmă cu cinci zile. Curat,

liniște, ordine. Un doctor l-a întrebat: *Nu cumva ai fost şi tu pe-aici?* A recunoscut, nu mai avea de ce mă teme, dar următoarea întrebare l-a cam dat peste cap. *Şi cum ai scăpat?*

Doamne, cîte gînduri m-au năpădit atunci, poate întemeiate poate nu, în legătură cu situaţia din spital, cu demonstranţii care la internare avuseseră răni uşoare dar după 22 fuseseră găsiţi cu orificii în tîmplă, cu sinistrul, incredibilul furt al cadavrelor din spital, incinerate la Bucureşti, cenuşa fiind aruncată într-un canal…

În fine, a luat cutia cu vitamine, a revenit cu maşina la spitalul *Victor Babeş*, la colegii de suferinţă, le-a povestit ce a văzut.

De-acum ne stăpînea cu totul altă dispoziţie, teama dispăruse, încrederea ne copleşea. Numai că, spre uluirea tuturora, seara – răpăit de arme. Ale teroriştilor. Ori aşa numiţilor terorişti, despre care nici acum, după atîţia, nu ştim nimic. Şi la noi, la spitalul de lîngă Pădurea Verde, ca de altfel la toate celelalte, alţi răniţi, tot mai mulţi răniţi, cu răni mult mai urîte decît ale noastre…

În registrul din decembrie ’89 sunt trecute notele privind intervențiile din 17 pînă în 20 decembrie. Persoanele operate… el, soldatul Zaharia Adrian, Ioan Tabără, tînărul care a condus grupul de la podul *Decebal*, Ioan Tabără fiind vărul omului de televiziune Cristian Tabără, Dan Pantea, arădeanul Dumitru Munteanu, Constantin Jinga, Horvath Ioan, Nicolae Simicin, Cheptănaru, Hauser, Constantin, Fan Odette…

Dintre ei, deși din spital a ieșit pe picioarele sale, cel mai grav destin l-a avut Nicolae Simicin. Cadavrul lui a fost găsit în groapa comună a cimitirului din Calea Aradului…

TRAIAN ORBAN

Traian Orban este fiul doamnei Valeria – funcționară la *Poșta Mare* din Timișoara – și Ladislau Orban, tîmplar specialist în reparații de instrumente cu coarde, acordor de pian. Se naște în 20 februarie 1944 la Petroșani, județul Hunedoara. Fratele său, Silviu, a fost inginer chimist, sora sa Valeria Maria a fost muncitoare.

Cînd avea un an, în 1945, deoarece domnul Ladislau își pierde locul de muncă, familia se mută în Timișoara. Aici Traian Orban urmează clasele gimnaziale la școlile elementare nr. 26 și 22, apoi două clase liceale în orașul Reșița, pentru celelalte două revine în orașul de pe Bega, unde își încheie școlarizarea preuniversitară la Liceul *Eftimie Murgu* din Timișoara.

După obținerea diplomei de bacalaureat, în urma examenului de admitere susținut în anul 1968, devine student al Facultății de Medicină Veterinară din Cluj, obținînd atestatul de medic veterinar în anul 1973.

Din acest moment domnul Traian Orban își desfășoară activitatea în mai multe unități economice din țară. Își începe cariera și va lucra cinci ani la Cooperativa Agricolă de Producție din localitatea Șpălnaca, comuna Hopîrta din județul Alba; între 1978 și 1979 la un complex de creștere a porcinelor din localitatea Partoș ca medic epizootolog; între 1979 și 1988 va fi șef de fermă zootehnică în localitatea Paniova, comuna Belinț, județul Timiș; în 1988 e medic veterinar, șef de fermă în satul Cornești, comuna Orțișoara; în 1989 va lucra la CAP din satul Cadăr, comuna Tormac, județul Timiș.

În 17 decembrie, după noaptea hăituirii timișorenilor de către forțele de represiune vine în Timișoara, participă la mișcările din oraș, pe cînd se afla în Piața Libertății este împușcat, este operat la Spitalul Județean, i se extrage un glonț, starea de sănătate nu se ameliorează, în Austria i se extrage al doilea glonț, cu asta, în fine, durerile dispar dar rămîne infirmitatea.

După revenirea în țară concepe un proiect ambițios, își alege un colectiv de oameni competenți, inimoși – așa se face că, de ani buni, Timișoara, orașul în care, din care a fost declanșată Revoluția Română, dispune de un exemplar centru de documentare-informare, de prezentare a evenimentelor din tumultosul Decembrie '89 – *Memorialul Revoluției 16-22 Decembrie 1989*.

Domnul Orban Traian este directorul acestei instituții de înaltă importanță, notorietate și demnitate națională!

17 DECEMBRIE

În 17 decembrie, după ce-a aflat că în noaptea ce trecuse timişorenii ieşiseră pe străzi, medicul veterinar Traian Orban, pe atunci angajat la CAP Cadăr, a venit în oraş cu o ocazie. Era în jurul amiezii. Venea să vadă cu ochii lui ce se întîmplase, cît adevăr se găsea în zvonurile ce se răspîndiseră în doar cîteva ore.

Primele imagini sunt de-a dreptul şocante. Trupe mai peste tot, ostaşi înarmaţi, tehnică de luptă, tancuri, TAB-uri, camioane militare cu prelată, Timişoara părînd a fi zona din spatele primei linii a frontului, forţele acelea lăsînd impresia că urmau să intre în dispozitive în cel mai scurt timp. Din preajma hotelului *Continental*, nu pentru c-ar fi vrut în mod expres ci datorită forţelor de represiune – militari, tancuri, TAB-uri – a ajuns în Piaţa Libertăţii, unde se găsea sediul Diviziei 18 Mecanizate şi al Garnizoanei Militare.

N-a scăpat de agresiunea forţelor de represiune nici aici. Nu ştie cîte persoane erau în acel perimetru, două-trei sute, poate mai multe, poate mai puţine, lor însă, în mod cert, numărul li se părea prea mare şi încercau să-i disperseze. Numai că în loc ca oamenii să se împrăştie, Piața era din ce în ce mai populată, aglomerația tot mai mare datorită oamenilor care apăreau pe cele opt artere ce *dau* ori se *deschid* în acel loc. Cel mai masiv grup, poate de vreo sută de oameni, poate chiar de mai mulți, a apărut dinspre Operă pe strada Alba Iulia. Mai mult de-atît erau agitați, vehemenți, scandînd lozinci revendicative una

după alta… *Vrem apă caldă!... Vrem căldură!... Vrem pîine!... Libertate!...*

Ce ne-au asigurat ei prompt? Libertatea de a fugi. Cînd venea dihania aia de cîteva tone spre tine ce să fi făcut, fugeai, te ascundeai după un pom, după una din gheretele din zonă, după statuie, intrai în vreo clădire. E greu de spus ce vor fi avut în cap comandanţii de tancuri. Drogaţi nu puteau fi, că atunci nu existau substanţele respective, rămîne că erau pur şi simplu îndobitociţi. În-ceauşescu-iţi dacă îmi permiteţi această barbarie lingvistică. Mai mult de-atît, un tanc a luat-o după noi şi prin zona pietonală din parc, distrugînd bordurile, rondourile, şi dacă ne-ar fi ajuns ne-ar fi călcat fără nici o ezitare. Păi miile alea de tone de metal erau de vină? Nu. Înfricoşătoarea dihanie era condusă de… Era să zic om, dar cum să foloseşti acest cuvînt pentru cineva capabil de o faptă ca aceea?

Mai mult de-atît, au început să acționeze trăgacele armelor. În prima fază, deoarece nu vedea oameni căzînd, fiindcă nu se văita nimeni, și-a zis că se trăgea cu muniţie de manevră. Dar cînd a privit în jur cu mai multă atenție, cînd a văzut cum sărea tencuiala din pereți, scînteile din bordurile și betoanele din zonă, și-a dat seama că se înșela. Se trăgea din sediul Diviziei 18 Mecanizate, de pe balcon, de la corpul de gardă. Ei erau… *cerbi în ţarc*, ciracii dictatorului din balcon – inși ce se credeau la o partidă de vînătoare. Şi cum descreierații aceia păreau să nu facă față situației, din Garnizoană au început să iasă militari și persoane îmbrăcate în haine civile, pentru a-i *ajuta* să încheie misiunea mai repede.

Dar să relatez un episod ce s-a petrecut înaintea declanşării împuşcăturilor. E vorba de blocarea unui tanc în staţia de tramvai. Nişte tineri, nişte puştani nemaipomeniţi, folosind cărămizi, răngi, cîrpe, da, cîrpe, nu rîdeţi, au reuşit să imobilizeze o ditamai dihanie de tanc. Cîrpa a fost soluţia. Cineva a îndesat în ţeava de eşapament a tancului parcă un jerseu, mă rog, o cîrpă, şi motorul, după cîteva horcăituri, şi-a dat duhul. Doamne, ce explozie de bucurie pe capul nostru. Performanţă incredibilă, adevărat triumf, din moment ce fusese obţinut, vorba aceea, cu mîinile goale. Şi asta n-a fost

totul. În momentul în care tancul a fost blocat, un tînăr s-a urcat şi s-a agăţat cu mîinile şi picioarele de ţeavă. A fost un spectacol în toată regula. Cei dinăuntru l-au observat, orgoliul le-a fost rănit, au vrut să scape de intrus şi ţeava într-o parte, în alta, dar tînărul se ţinea, se ţinea perfect şi chiuia şi noi rîdeam, aplaudam, ce-i drept ne şi temeam de vreo nenorocire dar, în mare, ne stăpînea satisfacţia, frenezia.

Revenim acum la momentele în care ne-am dat seama că nu era vorba de muniţie de manevră. Eu am fugit din Piaţă înspre fosta strada Karl Marx. Dar nu am apucat să ajung după colţ. Din Garnizoană au ieşit trei militari şi trei civili – militarii aveau mantale dar nu şi însemne pe epoleţi – care, fără vreo avertizare, au început să folosească armele. E drept, nu direct în noi, ar fi ieşit un carnagiu. Dar şuierăturile acelea ne-au panicat şi am apucat care încotro. Ei bine, ştiţi ce ne-a oprit. Strigătele… laşilor, nu fugiţi!... laşilor, nu fugiţi!... *Şi ne-au oprit nu pentru îndemn în sine, ci pentru că* ***le strigau nişte copii!***

Se știe, în Piaţă a şi fost împuşcată o fetiță în vîrstă 11 ani!

Traian Orban a rămas în Piaţă oarecum blocat de strigătele acelor copii, numai că nu mult după acele momente, a fost împuşcat. Că începuseră să tragă în oameni, nu doar în ziduri, și-a dat seama cînd a căzut un timişorean lîngă el. S-a aplecat asupra lui, cu mîinile goale nu avea ce face, *nebunia* îi cuprinsese pe toţi, cineva a strigat că fusese împuşcat un militar, ce militar se întreba, așa, în trecere, fiind aplecat asupra rănitului, numai că n-a ajuns să-și dea răspuns deoarece un glonţ, ce ricoşase ori fusese programat pentru el, i-a intrat în femur.

Din acel moment viaţa lui a fost în mîinile lui Dumnezeu, în mîinile unor tineri trimişi de Dumnezeu, pe care nu-i cunoaște, nu ştie cine sunt, dar cărora le mulţumește în fiecare seară fiindcă l-au scos de acolo, l-au dus pînă după colţ şi cu o maşina, nu a Salvării, a unui timişorean cu suflet mare, a ajuns la spital.

La Judeţean – peste tot răniţi, oameni în agonie, gemete, strigăte, vaiete, morţi, un adevărat infern. A fost dus

în sala de intervenţii, l-au scos pe coridor, se iviseră cazuri mai grave, a rămas acolo la... *coadă* pentru a fi operat. Cînd intrase îi tăiaseră hainele să vadă unde fusese împuşcat, aşa l-au scos pe hol, gol, a început să-i fie frig, nu se uita nimeni la el, la un moment dat s-au apropiat doi indivizi cu halatele albe pe umeri, s-au oprit în dreptul lui, s-au uitat la el, îşi vor fi făcut o părere şi unul din ei, zicînd, *dă-l dracului că şi aşa moare,* a încercat să-i ia ceasul de la mînă. Era pe jumătate mort, pierduse mult sînge, cu toate astea a strigat cît a putut de tare *lăsaţi-mă în pace, că trebuie să fiu dus la Ortopedie!* Ieşirea lui i-a surprins, indivizii s-au speriat, s-au îndepărtat fără să zică nimic.

Dacă episodul ăsta ar intra la rubrica mizerii umane, pe lîngă nemaipomenitul gest al tinerilor datorită cărora am ajuns la Spitalul Judeţean, am mai avut încă o dată noroc. Nu la mult timp după întîmplarea cu cei doi, un brancardier s-a oprit lîngă mine – cine l-o fi trimis, cine l-o fi îndemnat să mi se adreseze tocmai mie? – şi m-a întrebat... ce-ai căutat în Piaţa Libertăţii, de unde eşti? *I-am spus...* lucrez la CAP Tormac, sunt medic veterinar. *El...* eu sunt din Şipet, ce să fac cu tine? *Ce să fi făcut, ce i-aş fi putut eu spune? Noroc că a ştiut el. A venit o maşină cu răniţi, i-au pus pe jos că nu mai erau paturi libere, după care, cînd Salvarea era gata să meargă în oraş după alţi timişoreni împuşcaţi, le-a spus brancardierilor, medicilor ce vor fi fost..., vă rog să-l luaţi, rănitul ăsta trebuie dus la Ortopedie. Ştiţi ce au însemnat vorbele alea? Salvarea mea. Dacă aş fi rămas în Spitalul Judeţean, doar ştiţi soarta unora de acolo, ar fi fost posibil să mă număr printre cei 43 de timişoreni – unii ucişi acolo, în spital – duşi şi incineraţi la crematoriul* Cenuşa...

La Spitalul Ortopedic a suportat prima operaţie, starea lui nu s-a ameliorat, din fericire în zilele următoare Dumnezeu i-a întins mîna încă o dată. I-a întins-o prin… mîinile unor specialişti străini. În zilele acelea Timişoara a fost iubită de întreaga lume, de Europa în mod special, mai toate ţările din Vest sărind în ajutorul ei. Aşa a ajuns, cu un convoi umanitar, în Austria. Ce au constatat specialiştii de acolo? Că mai avea un glonţ în femur! La noi fusese programat pentru amputare, ei i-au salvat piciorul!

Pe Traian Orban Revoluția l-a marcat profund. I-a schimbat ori l-a… *așezat* în adevăratul său destin. Și-a iubit meseria, ani buni a practicat-o cu pricepere, cu dăruire, dar datorită rănii, infirmității cu care a rămas după cele două operații, n-a mai fost capabil să-și continue activitatea în fermă.

DE ATUNCI ÎNCOACE…

Poate, de altfel, că după ce a revenit în țară trebuia să se dedice altei activități. Or ceea ce trebuie spus din capul locului e că Traian Orban i-a închinat acesteia toate eforturile fără reținere, cu entuziasm, dar mai ales cu pricepere și competență. Datorită eforturilor sale, a colectivului cu care lucrează, a subvențiilor de la Stat și bunăvoinței unor sponsori, muzeul **Memorialul Revoluţiei,** deși doar în parte realizat, a devenit un reper important, definitoriu, al Timișoarei. Realizarea proiectului e eşalonată pe mai mulţi ani şi mai multe planuri, ideea de bază fiind, însă, perfect exprimată prin sintagma **Timişoara – oraş al Revoluţiei.** În oraş au apărut și deja există de ani buni, acolo unde s-a tras în demonstranţi, 13 monumente închinate Revoluţiei, în sediul Memorialului se găsesc sălile *Iosif Costinaş* și *George Şerban,* o arhivă cu documente din timpul Revoluţiei, declaraţiile, mărturiile revoluţionarilor, martorilor, răniţilor, rudelor celor uciși, fotografii, filme realizate atunci, de atunci încoace, asociația a publicat lucrările Procesului de la Timişoara – mii de pagini! –, al lui Nicu Ceauşescu ce conține peste cinci sute de pagini, a fost inaugurată Biserica-omagială-muzeu din Popeşti-Leordeni construită deasupra gurii de canal în care a fost aruncată cenușa celor 43 de martiri timișoreni… ***Or dacă suntem bine înţeleşi, ajutaţi în continuare, adăugînd precizarea că biserica de la Popeşti-Leordeni aparţine patrimoniului orașului nostru, Timişoara poate deveni cel mai important obiectiv turistic al Europei de sud-est – oraşul unei Revoluţii!***

MARIAN OLARU

Cînd un tînăr, în vîrstă de 17 ani,
are patru tentative de forțare a graniței,
situația din țară este gravă!

Marian Olaru s-a născut la Timișoara în 18 mai 1972.

Absolvă clasele gimnaziale în două școli din oraș, după care, mai ales din cauza situației materiale precare a familiei, este, cel puțin în parte, constrîns să aleagă alt drum decît al continuării școlarizării.

Din ceea ce i se părea că-i putea oferi statutul de salariat în cel mai scurt timp, domeniul construcțiilor i se releva drept cel mai promițător, cel mai facil și atractiv.

Își caută de aceea un loc de muncă, *ucenicește*, devine calfă, în cele din urmă zidar, în Decembrie ’89 fiind angajat la întreprinderea ICRAL.

În zilele acelea teribile, dramatic-eroice ale Timișoarei, timișorenii au uimit localitățile învecinate, toată țara, întreaga lume prin curaj, determinare, solidaritate, spirit de sacrificiu… Dacă e adevărat, la urma urmei firesc, că **marile realizări** din acele zile – bunăoară înființarea primului partid necomunist de după al doilea război mondial, Frontul Democratic Român; impresionantele prestații ale liderilor timișoreni în discuțiile de la Comitetul Județean de Partid cu ciracii dictatorului, delegația guvernamentală condusă de primul ministru Constantin Dăscălescu – sunt ale timișorenilor maturi, celelalte trăsături le sunt proprii, din plin, admirabililor tineri timișoreni!

Se poate vorbi cu respect, mai mult chiar de-atît cu admirație despre multe, foarte multe manifestări ale acestora, dar cea mai spectaculoasă, **superbă în nebunia ei juvenilă,** este – 17 decembrie în Piața Libertății! – a tînărului Marian Olaru

Marian Olaru este **adolescentul teribil** al Revoluției din Timișoara!

Dacă ar exista un filmuleț, cel puțin cîteva fotografii din momentele fascinantei lui manifestări de atunci, sintagma de mai sus ar fi, sunt sigur, încă nu îndeajuns de expresivă!

ÎNAINTE DE 17 DECEMBRIE

Marian Olaru a avut mai multe tentative de a trece peste hotare. El şi prietenii lui. În primele trei au fost nevoiţi să renunţe în diferite faze ale încercărilor, în a patra au fost foarte aproape de a reuşi. Mai aveau în faţă un şanţ şi, credeau ei, după acela nu îi mai putea opri nimeni. Întuneric beznă, nu trebuiau să producă zgomote, nu ştiau dacă ar fi putut ajunge dincolo printr-o săritură, nici n-au încercat, au păşit mai departe prudenţi, în linişte, cu paşi mici… unul… al doilea… al treilea. Numai că acela a fost ultimul. În şanţ dormea un grănicer şi cînd au călcat pe ceva moale… Grănicerul a sărit speriat, ei au încremenit, celălalt şi-a revenit imediat şi, avînd armă şi o misiune ce pentru locul acela îi dădea dreptul să se considere stăpîn, paşă, rege, a îndreptat ţeava spre ei, ei au încercat un tertip, că veneau de la un chef şi greşiseră drumul… *Textul,* ori *interpretarea,* n-au fost convingătoare, aşa că au ajuns în garnizoană la Jimbolia!

Aici, deşi ploua mărunt, mocăneşte, au fost legaţi de un gard de sîrmă, de care i-au imobilizat tot cu sîrmă. Erau el, prietenii implicaţi în aventura aceea, doi colegi şi încă vreo 45-50 de persoane prinse în restul nopții.

Calvarul lui acolo a început, ca de altfel pentru toate celelalte persoane arestate. Înjurături, bocanci de soldat în spate, picioare, unde te nimereau… *ce-aţi căutat aici, tocmai aici, în zona noastră… cine v-a spus că pe aici se poate trece… păi voi ştiţi ce-am fi păţit dacă nu v-am fi prins, nenorociţilor?...*

Noaptea au petrecut-o în ploaie legaţi de gard, a doua zi au fost duşi la muncă la CAP, au încărcat în camioane bălegar de vaci, de porci, după care au fost duși la Timişoara la Securitate!

Aici i-au bătut, i-au anchetat, i-au tot interogat, tinerii nu-și dădeau seama ce voiau să scoată de la ei deoarece, dincolo de întrebările directe, multe se refereau la persoane

necunoscute, oameni despre care nu ştiau nimic, intelectuali din Timişoara…

Din fericire, fiind minor, n-a făcut puşcărie. Avertisment părinţilor, sarcini speciale maistrului său, dar important a fost fapul că n-a făcut puşcărie.

17 DECEMBRIE

În 17 decembrie se găsea în Piaţa Libertăţii cu nişte prieteni. Erau mulţi, foarte mulţi tineri, *acum zic că ne cam… grozăveam, vîrsta, ce să-i faci, şi pentru că pe linia de tramvai, între fostul magazin* Bega *şi Piaţa 700, trecea un tanc ba încolo, ba încolo, ni s-a pus pata pe el.* Au reuşit să-l oprească în faţa fostei primării. Pînă atunci fel de fel de idei, de indicaţii ale oamenilor din jur, inşi maturi ce făcuseră, firește, armata. Şenilele! Acolo trebuiau să acţioneze, acolo erau sfătuiți să intervină, unul dintre maturi chiar implicîndu-se alături de ei.

Pe tanc se găsea un cablu oţelit, tinerii au reușit să pună mîna pe el, l-au introdus în șenile pe unde și cum au putut, s-au folosit și de o bordură de ciment, reușita a fost asigurată, însă, de o… biată cîrpă! Cineva a înfundat-o în țeava de eșapament și dihania, după doar cîteva gîfîituri… și-a dat duhul. Atunci tinerii au urcat pe tanc, din acele momente avînd alte preocupări. Prima dată s-au repezit la butoiul cu motorină, au introdus o cîrpă în el, i-au dat foc, degeaba, motorina nu s-a aprins… *şi chepengul turelei s-a ridicat şi a apărut un militar, probabil comandantul echipajului, omul ne-a ordonat, ne-a cerut să coborîm, nu l-a luat în seamă nimeni, mai mult de-atît, un coleg de serviciu, Marian Şleahtici, i-a smuls cascheta şi şi-a pus-o pe cap… cascheta de tanchist… Şi-atunci, pentru că nu puteam fi mai prejos decît el m-am… grozăvit şi eu, m-am agăţat cu mîinile şi picioarele de ţeava tancului. Cum pentru cei din tanc devenisem un fel de bărzăune, au încercat să scape de mine rotind ţeava stînga-dreapta* – **imagini în care se pot distinge cu ușurință inocența, bravada și admirabilul teribilism juvenil!** –, *stînga-dreapta, rotaţiile complete fiind imposibile din cauza copacilor… Pînă la urmă am coborît. De*

fapt am fost dat jos de soldaţii din garnizoană, care s-au repezit şi m-au desprins de pe ţeavă, după care, cînd au scos cîrpa din ţeava de eşapament, tancul a plecat ca un cal nărăvaş scăpat din dîrlogi.

Mai tîrziu, pe la ora 16,30, poate 17, Marian Olaru se găsea pe treptele Catedralei. Erau băieţandrii, tineret, foarte mult tineret, şi scandau lozinci revendicative de tipul... *Vrem pîine!... Vrem căldură!...*

De-acolo, cu un grup format la întîmplare, au plecat înspre Primărie. În faţa acesteia, între clădirea ei şi a fostului cinematograf *Capitol*, se găsea un cordon de miliţieni, de militari, ce le barau înaintarea pe bulevardul Loga. Reacţia lor? Huiduieli, lozinci şi, datorită iniţiativei unuia dintre ei, actualul imn al României.

Dar n-au putut trece nici aşa şi-atunci au apucat spre podul *Mihai Viteazu*, noul obiectiv, asumat cu entuziasm debordant, fiind… *eliberarea* studenţilor despre care se spunea că erau închişi în cămine. Pe drum, mai ales din cauza stării în care se găseau, dacă vedeau lozinci, placarde cu citate din Ceauşescu, portrete de-ale lui, orice înscris ce proslăvea comunismul şi persoana dictatorului, le rupeau, le călcau în picioare, le distrugeau. *Aveam în noi o forţă de nestăvilit, o bucurie că se întîmpla ceva deosebit, nu prea ştiam ce, e drept, dar poate că tocmai de aceea ne manifestam fără teamă, cu un curaj nebun, greu, imposibil de strunit, de ţinut în frîu…*

La cămine… Studenţii n-au ieşit, nu li s-au alăturat. S-a dovedit, de altfel, că zvonul cu uşile, cu porţile căminelor închise, a fost fals. Studenţii n-au ieşit pentru că, în cea mai mare parte, erau plecaţi în vacanţă, ceilalţi se pregăteau s-o facă. Din fericire amănuntul nu i-a afectat, entuziasmul nu le-a scăzut, şi-au continuat drumul stăpîniţi de acelaşi entuziasm şi frenezie. Au luat-o de acolo pe strada Ofcea îndreptîndu-se spre strada Pestalozzi, de aici, la sugestia cuiva, s-a pus problema să se meargă la Miliţie, la Municipiu, unde, se spunea, se găseau arestaţii din noaptea precedentă. Şi mergeau acolo ca să-i… elibereze! Pînă cu două-trei zile înainte preferai să treci pe cealaltă parte a trotuarului cînd vedeai un miliţian, şi-acum voiau să se îndrepte spre bîrlogul lor ca să-i salveze pe timişorenii arestaţi. *Asta era, înţelegeţi, asta era starea în care*

ne găseam. Ne simţeam în stare să dăm de pământ cu miliţienii care ne arestaseră rudele, prietenii, de fapt nu doar pe aceştia, pe toţi cei ce fuseseră luaţi de pe stradă şi aruncaţi în beciurile lor! La sensul giratoriu de pe Pestalozzi au luat-o pe strada dintre parc şi canalul Bega îndreptîndu-se spre podul *Decebal*. Numai că, fără somaţie, fără să fie avertizaţi – focuri de armă, gloanţe şuierînd, oameni împuşcaţi. *Panică, fireşte, am fugit care încotro, din nenorocire eu nu prea departe deoarece am simţit un val de căldură, asta a fost prima senzaţie, am simţit căldură mare la un picior. Am căzut, piciorul mă durea, aşa, în mare, senzaţia era neobişnuită, o combinaţie între durere şi căldură, nu prea înţelegeam ce se întîmpla, de fapt conştientizam faptul că fusesem împuşcat. Atunci, jos fiind, mi-am zis să mă tîrăsc spre canal, să cobor taluzul, considerînd că acolo eram mai în siguranţă decît pe drum, după care, cînd aveam să-mi dau seama mai exact în ce situaţie mă găseam, să fac cumva să ajung acasă.*

Din păcate, datorită pavajului în care o piatră era mai sus, una mai jos, piciorul rănit i-a rămas blocat între două pietre și orice mişcare îi producea dureri groaznice. Norocul a fost că după un timp, din spatele unor copaci, cineva i-a adresat o întrebare: *măi copile, ce te doare, unde te-au împuşcat?* I-a răspuns: *undeva în picioare.* I-a răspuns astfel fiindcă nu-și simţea nici celălalt picior. Omul s-a apropiat, s-a uitat la picior, nu ştie ce va fi înţeles, important e ce a făcut. I-a spus: *lasă că o să fie bine, prinde-te de gîtul meu ca să încercăm să ajungem la spital.* A făcut ce-a zis şi, cum-necum, ţinîndu-se de el, sărind într-un picior, au ajuns la sensul giratoriu.

Cred că oamenii care erau acolo, demonstranţii cu care veniserăm înainte ca forţele de represiune să folosească armele, au spart maşinile parcate în zonă. Cei care încercau să ne ajute au strigat după ajutor în dreapta, în stînga, îi întrebau pe cei de la ferestre dacă aveau maşini şi dacă aveau îi rugau să coboare pentru a ne duce la vreun spital. După cîte ştiu nu şi-a oferit serviciile nici unul, maşini de la Salvare nu au apărut, cu toate astea am ajuns la spital. Şi pentru că am ajuns cu un autoturism zic că oamenii au forţat uşile, au pus firele pe direct şi… Sigur, poate că lucrurile s-au petrecut altfel, atunci nu eram capabil să fac observaţii de acest gen, poate greşesc,

totul pleacă de la faptul că nu-mi amintesc să fi coborît cineva cu cheile maşinii în mînă dispus să ne ajute.

Marian Olaru a ajuns la spital cu o astfel de maşină în condiţii incredibile: trei în portbagaj, trei pe capota portbagajului de pe maşină, alţii în habitaclu. El a fost unul din cei de pe capotă, cel mai grav rănit fiind un bărbat între două vîrste cu patru orificii în geacă.

La spital, la Judeţean, a văzut cel mai şocant film de groază din viaţa lui. Nu era nimic de înţeles din ceea ce se petrecea, doctorii nu prea apăreau, dacă un medic striga că avea nevoie de faşă, de pansament, nu se prezenta nici o asistentă, pe coridoare domnea debandada, sînge şi vaiete peste tot, şi răniţi mulţi, tot mai mulţi. Pentru că s-a nimerit să-l plaseze lîngă el, a visat după aceea figura unui copilaş luni de zile. Avea pe cap o căciuliţă tricotată, o privire pierdută, pierită. I-a rămas în memorie chipul băieţelului pentru că a murit acolo, lîngă el. S-a uitat la băieţel o asistentă, a venit doctorul, nu se vedea sînge, n-a sesizat nici o urmă de glonţ, dar medicul, după ce l-a consultat, a dat dispoziţie să fie dus la morgă fiindcă pe drum, ori abia acolo în spital, copilul murise…

Lui i-au făcut întîi o radiografie, după aceea l-au dus în sala de operaţie, l-au tăiat, cînd şi-a revenit se găsea în salon, iar în faţa lui – securistul! De parcă nu era destulă spaima pentru faptul că era împuşcat, operat, a urmat teroarea anchetei. N-a fost tratat în acest fel doar el, securiştii s-au năpustit asupra fiecărui rănit. I-au luat pe rînd, prima dată pe cei ce puteau umbla, apoi pe răniţii fixaţi în cărucioare. Şi care cum revenea, aceleaşi cuvinte: *de la 7 la 17 ani, gata, asta mi-au zis, că o să mă condamne de la 7 la 17 ani*... Erau, deci, condamnaţi înainte de a fi judecaţi.

Marian Olaru a avut noroc. Era imobilizat la pat, îl lăsaseră la urmă. A avut noroc cu domnul doctor Onisei. Poate pentru că era atît de tînăr şi speriat, medicul a venit la pat şi l-a întrebat… întrebarea fiind de fapt mai mult pentru sine… *Mariane, cum să te duc… cum să facem să te iau de aici, că urmezi la anchetă şi…*

În realitate întrebarea a fost pentru sine, şi-a dat răspunsul singur, a spus… *lasă, văd eu ce fac*... şi a mers după

o femeie de serviciu şi frizer. Frizerul era un ins în vîrstă cu părul alb. L-au suit pe targă împreună, l-au dus la o salvare, acolo mai erau două tinere, el era dezbrăcat, complet gol, doar pe piciorul stîng avea ciorapul, atît, în rest era gol… una din fete şi-a scos geaca şi a pus-o pe el şi… De ce a fost dus la Ortopedie? A aflat motivul mai tîrziu. Directorul, şeful clinicii, domnul Petrescu, nu permitea securiştilor să intre în spital! A avut curaj, nu s-a speriat de nici o ameninţare, şi-a menţinut dispoziţia indiferent de presiuni şi telefoane şi acolo nu s-au făcut anchete!

La Ortopedie a fost plasat într-un salon cu ferestre spre parc, în încăperea aceea găsindu-se doar împuşcaţi în revoluţie, nu *cazuri civile,* nu persoane cu fracturi din cauza vreunei căzături ori cine ştie din ce alte motive.

Şi zilele şi nopţile au trecut cu temerile, cu îngrijorările firești, din fericire nu și cu cele provocate de prezența vreunui securist.

20 DECEMBRIE

Şi 20 decembrie, şi zumzet pe stradă, oameni unul lîngă altul, tot mai mulţi timişoreni, o coloană din ce în ce mai compactă ce trecea prin fața spitalului scandînd lozinci ce-i făceau să se întrebe dacă nu îşi pierduseră minţile, dacă nu cumva aiurau. Dar nu, nu era vorba de elucubrații, Timişoara era pe străzi, nu în fabrici, nu în apartamente, or asta însemna… Nu prea ştiau ce însemna dar de atunci dispoziţia sufletească li s-a schimbat, temerile şi îndoielile s-au risipit, au deschis ferestrele şi s-au salutat, i-au salutat pe demonstranți cu bucurie, cu entuziasm dar mai ales cu recunoștință pentru că datorită lor… Și de fericire au plîns, au plîns ca nişte copii, nu le-a fost ruşine, oamenii din coloană îi încurajau, ei plîngeau copleşiţi de gîndul că scăpaseră, în fine, de anchete, de amenințările acelea paralizante… *de la 7 la 17 ani!...* Timişorenii care au intrat după aceea în spital nu i-au mai speriat, erau cunoştinţe, rudele lor, se căutau, se regăseau, de atunci au intrat în grija lor, în noaptea aceea sora lui a rămas

pînă dimineaţa în preajma lui, afară sub geam, să-i spună, să le spună ce se întîmpla în centru, acolo unde cineva din balconul Operei declarase, anunţase că, din acele momente, **Timişoara era oraş liber de comunism!...**

DE CE?... DE CE?... DE CE?...

De-a lungul Istoriei volumul de cunoștințe a crescut continuu, în ultima sută de ani pentru *ritm* am putea folosi cuvîntul *explozie,* pentru *diversitate* vocabula *cvasitotalitate*; sunt însă întrebări cărora pînă acum știința nu le-a dat răspuns, mai mult chiar de-atît și mai mult ca sigur nici nu ni le va oferi vreodată.

Față de ceea ce se știe la un moment dat, noile cunoștințe pot fie să se adauge celor vechi, fie să le înlocuiască. Cum prima situație e prea evidentă pentru a stărui asupra ei, două-trei cuvinte pentru cea de a doua situație.

Sute de ani, începînd cu primii ai erei noastre, datorită filosofului grec Alistarh din Samos, dar mai ales grecului de origine egipteană Claudius Ptolemeu, s-a acceptat *adevărul* promovat de ei, **geocentrismul,** fenomenele din domeniul astronomiei fiind *explicate* prin mișcarea celorlalte corpuri cerești în jurul Pămîntului. Ideea lansată de ei a fost privită drept axiomă, adevăr primar și ani buni – secole! – orice fenomen ceresc era *tălmăcit* plecînd de la această ipoteză.

Cu trecerea timpului cunoștințele s-au adunat, s-au tot adunat, însă de la un anumit moment încercările de a pune în concordanță cele mai recente **observații** cu vechiul **precept** al gînditorilor din antichitate, n-a mai fost posibil. Și cum observațiile nu mai puteau fi ignorate… Altfel spus, observațiile au determinat îndepărtarea preceptului, *înlocuitorul* fiind formulat, după aproximativ un mileniu și jumătate, de omul de știință polonez – revendicat și de germani – Nicolaus Copernic, care a lansat **ideea heliocentrică** a sistemului nostru solar.

Una peste alta, de-a lungul vremurilor **știința** a soluționat mai toate *problemele* tehnice apărute în anumite momente ale existenței noastre, **filosofia** n-a reușit să ofere, însă, nici o explicație pentru întrebări dramatice de forma… *de ce într-o familie de inși fără nici o preocupare intelectuală se poate naște un mare om de știință, în timp ce urmașul unui*

cuplu de intelectuali rafinați e posibil să ajungă infractor… de ce unul din urmașii unui cuplu se realizează în viață, altul nu… de ce un ins poate atinge vîrsta de 90 de ani în timp ce un tînăr se stinge în adolescență…

Doamna Ana Belici din Jebel e chinuită din 1989 de două întrebări: *de ce fiului meu i-a fost luată viața cînd abia împlinise 23 de ani, unde este trupul lui?* Doamna Mihaela Ferkel Șuteu la fel: *cum a fost posibil ca soțul meu să fie împușcat în timp ce ne îndreptam la braț spre casă, unde este trupul lui?!*

RADIAN BELICI

Radian Belici s-a născut în familia Ana și Ion Belici la data de 28 noiembrie 1966 în comuna Jebel, județul Timiș. Are o soră, Rodica, prin căsătorie Ivașcu, stabilită cu familia după 1990 în Statele Unite ale Americii.

Radian Belici urmează și absolvă cele două cicluri elementare la școala din comună, timp de doi ani este elev al Liceului *UMT*, celelalte două clase, cu care încheie școlarizarea preuniversitară, absolvindu-le la Liceul *MIU*.

După obținerea diplomei și a atestatului de muncitor calificat este angajat la Fabrica de Confecții *Bega* din Timișoara, de unde, după puțin timp, este încorporat. Își satisface serviciul militar în perioada 1987-1988. În primele patru luni îl găsim într-o unitate militară din Zalău, stagiul încheindu-și-l în municipiul Arad.

După eliberare revine la locul de muncă, Fabrica de Confecții *Bega*, unde va activa în echipa de pompieri.

Radian Belici își întemeiază familia în septembrie 1987, cei doi, Natalia și Radian, devenind părinții fetiței Larisa în anul 1988.

În 17 decembrie 1989 Larisa, Radian și fiica lor, după o plimbare prin oraș, se îndreptau spre casă. Informați de un cunoscut că în centru se întîmpla ceva neobișnuit, Radian își îndeamnă soția să meargă cu fetița spre locuință, el promițîndu-i că va veni, după ce va face un tur prin centru, în cel mai scurt timp. Pe drum se întîlnește cu cîțiva prieteni, merg spre Operă împreună.

Din păcate Belici Radian nu va ajunge în, pe atunci, Piața Operei. Abia părăsiseră Piața 700, tinerii se găseau în apropierea Spitalului Oftalmologic cînd, în urma unor focuri de armă, Radian cade împușcat în cap.

Pentru eroul martir Radian Belici nu există loc de odihnă veșnică – rămășițele lui pămîntești fac parte din lotul

de 43 de cadavre sustrase din morga Spitalului Județean, incinerate în crematoriul *Cenușa* –, părinții lui retrăindu-și durerea doar în fața unei cruci simbolice din preajma Pieței 700, plasată în locul în care fiul lor a fost împușcat.

ANA BELICI

Sunt mama băiatului, eroului Radian Belici. Noi locuim în Jebel, dar el cu soţia şi fiica locuiau în Timişoara. În acea duminică, fiind timp frumos, au plecat la plimbare. În Piaţa 700 s-au întîlnit cu mai mulţi prieteni şi formaseră grupul acela cînd a venit un om şi a spus că în centru se trăgea. Soţia şi fiica au plecat acasă, el cu prietenii au luat-o spre centru să vadă… să fie şi ei lîngă tineretul Timişoarei. Nu le-a trecut prin cap că s-ar putea întîmpla vreo nenorocire, nu au crezut că vor fi împuşcaţi, de ce să tragă cineva în ei, că nu făcuseră nimănui nici un rău. Mai tîrziu cineva, un taximetrist, mi-a zis că s-a tras dintr-o maşină, apoi, după cîţiva ani, am găsit la placa fiului meu din Piaţa 700 un bilet al unui băiat. Al unui tînăr, pe atunci fiind militar în termen, care scria în bilet că s-a tras din Spitalul Militar prin nişte găuri în ţiglă şi că cine a tras, dar nu i-a precizat numele, era ofiţer cu grad mare din Arad...

De aici băiatul meu a fost dus la spitalul de ochi din apropiere. L-au dus tinerii aceia deşi era mort, că glonţul îl lovise în faţă, pe lîngă nas, şi ieşise în spatele capului. Ştiu asta de la colegii, de la prietenii lui, care ne-au spus şi nouă şi soţiei ce s-a întîmplat.

Pînă a reuşit nora să ne prindă pe noi la telefon, să ne anunţe la Jebel să venim, nu ne-au mai dat voie să intrăm să-l vedem în spitalul de aici, de ochi. Luni am fost la spital mai mulţi, vreo 10-12 persoane, dar nu ne-au dat voie să-l vedem nici atunci. Ne-am dus de aici fiecare pe unde trebuia, unii la serviciu să spunem că avem deces în familie, alţii pe la… pe unde au crezut că trebuiau să meargă. Pe noi ne-a trimis doamna doctor care era de gardă la Pompe Funebre, ca să spunem să trimită maşina să-l ia şi noi să mergem la Spitalul Judeţean să vorbim cu doctorul Crişan, să-l rugăm să-i facă

autopsia cît putea de repede, după ce avea să fie adus de la spitalul de ochi. Asta pentru că erau mulţi morţi şi să-l ia mai repede, ca să-l ducem la Jebel să-l…

Între timp cei de la Pompe Funebre l-au luat de la spitalul de ochi şi l-au dus la Spitalul Judeţean. Cînd am ajuns acolo, a venit un miliţian şi ne-a întrebat ce căutam. Am zis că vroiam să vorbim cu doctorul Crişan, că băiatul meu era împuşcat. El a zis să ne fie ruşine că am crescut un astfel de copil. Cu mine şi cu soţul era o nepoată, care nu s-a abţinut şi i-a zis… vouă să vă fie ruşine, că aţi tras în ei fără să vă facă nimic, oamenii mergeau pe stradă paşnic şi voi cu arma… *Miliţianul s-a enervat, a încărcat arma şi a vrut să tragă în noi. Bărbatul meu a făcut armata la vremea lui, ştia regulamentele militare, nu s-a speriat, ne-a liniştit şi pe noi. Nu ne-a împuşcat, dar nici nu ne-a lăsat să trecem. Am venit la spital şi marţi şi miercuri dar… Atunci, după ce-am ajuns la Judeţean, s-a nimerit că lîngă noi a oprit o maşină din care a coborît un domn îmbrăcat cu un alendelon din piele aşa, mai scurt, şi omul ne-a întrebat ce voiam. N-am apucat să răspundem că miliţianul, cred că tot ăla din prima zi, i-a repetat vorbele noastre, că băiatul nostru fusese împuşcat dintr-o maşină. Omul cu haina de piele a negat, nu, din maşinile lor nu a tras nimeni. Poate pentru că fusese sunat, poate pentru că el sunase, nu mai ştiu exact, domnul acela a vorbit la staţie. Atunci am auzit… dar nu-mi amintesc vorbele, dacă ştiam că nu-mi găsesc băiatul scriam şi ţineam minte, dar eu asta vedeam, asta voiam, să-mi găsesc băiatul să-l înmormîntez… şi după ce-o terminat de vorbit a zis să trecem la Judeţean în partea unde se parchează maşinile. Am stat acolo cît am stat şi pentru că n-a venit nimeni am zis către nora mea…* eu merg să mai întreb pe careva dacă… *Norocul a fost că am dat peste acelaşi domn în haina de piele, de care m-am apropiat şi i-am zis…* domnule, dar cît ne mai ţineţi, cînd ne daţi mortul, cînd ni-l scoateţi ori ne lăsaţi să-l luăm din morgă? *El…* Mergeţi acolo, acolo unde v-am spus să staţi, mergeţi liniştită, că vine cineva şi vă spune ce urmează să faceţi. *Cînd am ajuns lîngă nora mea, a apărut un Aro. Erau trei bărbaţi. Unul a coborît, a deschis uşa din spate şi a zis să urcăm. Eu i-am spus…* domnule nu urc, eu ştiu că morţii sunt

în morgă şi îi primim de aici, de la Judeţean, de la morgă, nu din altă parte *şi n-am urcat şi-am plecat de acolo. Ei au pornit maşina, au venit după noi şi ne-au îndemnat din nou să urcăm, dar am refuzat şi atunci. Ei cu…* doamnă, dar vă rog frumos intraţi*, eu cu…* nu urc, domnule, ce să fac în maşina dumitale, eu am venit după copil, după mortul meu, şi morţii sunt aici, în Judeţean, unde să mă duc cu dumneavoastră*. Din încontrările alea nurorii i s-a făcut rău, a căzut jos şi a zis…* mami, nu te urca, nu te du cu ei că rămîne Larisa, nepoata mea, fără noi. *Atunci, poate pentru că li s-a muiat şi lor inima pentru o clipă, au plecat, ne-au lăsat în pace. De undeva a apărut un om cu o sticlă cu apă, am stropit-o pe față, din fericire nora şi-a revenit şi ne-am întors acasă.*

Dar de copilul meu… de cadavrul lui n-am mai dat… După o lună am găsit în poartă o înştiinţare de la Procuratura Militară. Am mers la Timişoara imediat, la Procuratură era o listă cu toţi decedaţii. O listă, nişte bilețele, în dreptul lor cîte o grămăjoară cu lucruri. Am găsit numele lui Radian, mi-am dat seama că era vorba de copilul meu pentru că ştiam cum fusese îmbrăcat şi... După aceea ne-au trimis la un birou, unde ne-au dat certificate de deces. L-am citit, pe el era scris ***decedat****, eu am spus nu-i bine, nu decedat, împuşcat! Că decedat pot spune despre tata, despre mama, că or murit de moarte… că aşa a vrut Dumnezeu. Dar el a fost împuşcat. Şi n-am plecat de acolo pînă nu a scris pe certificat* ***împuşcat în Revoluţie,*** *nu decedat. Asta pentru că, cine ştie cînd, o dată şi o dată, cîndva, copilul lui, fata, o să arate cuiva de ce a murit tatăl ei…*

Fata avea un an şi două luni, acum e mare, e în anul III la facultate. Atunci îl aştepta pe tata, l-o aşteptat vreo trei zile, cînd bătea cineva la uşa zicea tata… tata*... Ea ştia, că tata suna la uşă şi mama trebuia să-i deschidă, şi cînd nora mea nu auzea, ea sărea şi spunea,* mama, deschide uşa că a venit tata…

În rest ce să spun… Pentru că ne-am pierdut copilul în felul ăsta ne-am îmbolnăvit, am îmbătrînit. Am îmbătrînit înainte de vreme, sănătatea ni s-a şubrezit cum spuneam, soţul meu a fost internat la spital… la spital la Jebel… Şi-acum e bolnav, e bolnav foarte rău. Şi eu sunt bolnavă, dar mă rog la Dumnezeu să mă ţină să pot să merg să fac curat la placa aia,

pusă lîngă locul în care a fost împuşcat, să mătur, să pun cîte un buchet de flori, o lumînare… Vin aici de la Jebel o dată pe săptămînă, uneori vin şi de două ori, că atît mi-a rămas după el, durerea, jalea, de care nu scap nici cînd vin să fac curat, dar mă gîndesc că lui, nu mie, lui, acolo unde e, îi pică bine să vadă că mă îngrijesc de locul ăsta ca de-un mormînt adevărat, ca de el, de copilul meu, aşa cum am făcut cînd era mic, apoi şi mai mare, pînă cînd…

ALEXANDRU ȘTEFAN FERKEL ȘUTEU

Alexandru Ștefan Ferkel, în urma căsătoriei și Șuteu după numele soției, s-a născut la Timișoara în 13 mai 1946, în familia Magdalena și Iosif Alexandru Ferkel.

Elevul Alexandru Ștefan Ferkel și-a încheiat școlarizarea ciclurilor primare în anul 1961, după care a urmat cursurile școlii profesionale *Electromotor*, specialitatea sudor, pe care a absolvit-o în anul 1964.

Primul loc de muncă al tînărului meseriaș a fost întreprinderea *Tehnometal* din Timișoara, după nu mult timp de la angajare a fost încorporat, la finele stagiului militar revine la vechiul loc de muncă; din anul 1973, în urma unei opțiuni personale, lucrează la *Electrotimiș*; în 1978 e transferat în interes de serviciu la Întreprinderea de Mașini Agricole și Industrie Alimentară (*IMAIA*) Balș, unde a activat pînă în 1980; de la această dată ajunge, prin transfer, la *IMAIA* Timișoara, aici lucrînd pînă în Decembrie 1989.

La *IMAIA* Timișoara o cunoaște pe doamna Mihaela Șuteu, cu care se căsătorește în 11 septembrie 1984, cuplul Alexandru și Mihaela avînd trei copii, Alin, Cristian și Alexandru.

Ziua de duminică, 17 decembrie le-a fost fatală. În dimineața aceea localnicii, care nu umblaseră prin oraș în timpul nopții cu vreunul din grupurile ce străbătuseră orașul în lung și-n lat, *intrau* în posesia unor zvonuri de-a dreptul incredibile: forțe de represiune pretutindeni, scutieri, confruntări, vitrine sparte, librării incendiate, arestări! Arestări de sute de oameni – unii ziceau de… mii! –, bărbați, femei, chiar și copii!

Asemenea detalii nu te pot lăsa nepăsător, la urma urmei așa se explică faptul că duminică, 17 decembrie, mai toți timișorenii au ieșit în oraș. Domnul Ferkel Șuteu a fost unul dintre acei timișoreni. Și-a luat soția, au mers în centru,

au trecut prin zonele *precizate în zvonuri,* au văzut mai tot ce se putea vedea, după care s-au îndreptat spre casă. Locuiau în Calea Girocului.

Din păcate domnul Ferkel Șuteu n-a ajuns la locuința sa. Mergînd la brațul soției, împărtășindu-și agale impresiile, îngrijorările, nedumeririle, nu departe de apartament a fost împușcat mortal în abdomen!

Domnul Ferkel Șuteu nu are loc de veci, doamna Ferkel Șuteu nu are unde depune un trandafir, nu are nici măcar o urnă cu cenușa soțului deoarece aceasta, ca și a celorlalți timișoreni din lotul… *Trandafirul,* a fost deversată într-o gură de canal din preajma comunei Popești-Leordeni!

MIHAELA FERKEL ȘUTEU

În 17 decembrie, după-amiază, ne întorceam împreună din centru. Ne găseam într-un grup de mai mulţi timişoreni, alături de care petrecuserăm mai bine de două ore la manifestările de acolo. Mărturisesc că nu prea înţelegeam ce se întîmpla, cum avea să reacţioneze Puterea, ce consecinţe urma să suportăm. Eu personal, de altfel şi soţul, trecuserăm, de cînd auziserăm primul slogan, din uimire în uimire. Lozincile scandate erau atît de îndrăzneţe, de directe, încît Miliţia, Securitatea, nu aveau cum să nu intervină şi atunci… Şi atunci, ne spuneam noi, era posibil să trecem prin momente grele. Datorită televiziunilor iugoslave şi maghiare cunoşteam, în parte, situaţia din celelalte ţări socialiste. Numai că teroarea de la noi nu ne îndreptăţea să fim optimişti. Ne gîndeam mai degrabă la intervenţii brutale ale forţelor de represiune, la arestări, la alte arestări decît cele din noaptea ce trecuse, la procese formale, condamnări grele.

Spunîndu-ne una, alta, ne-am trezit în cartierul nostru, Calea Giroculuí. Cînd am ajuns în preajma oficiului poştal, am văzut şase tancuri. Staţionau. De ce nu părăseau zona am înţeles după ce-am primit explicaţii de la oamenii din jurul lor. Fuseseră blocate. Folosind răngi, pietre, cîrpe, te miri ce, oamenii le aduseseră în starea de nefuncţionare. Cînd am ajuns noi în preajma lor, tancurile erau abandonate. Unii spuneau că oamenii din cartier îi cam zgîlţîiseră pe militarii din tancuri, alţii negau, oricum, cînd am dat cu ochii de ele n-am văzut nici un militar. Localnici, însă, peste tot. De la intersecţia străzii Lidia cu Calea Giroculuí pînă la magazinul alimentar – plin de oameni iritaţi, dispuşi să se manifeste violent, să se ia de gît cu orice militar ori miliţian. Mi-amintesc că cei mai energici erau tinerii. Nu se fereau, îi însufleţeau pe cei mai rezervaţi, scandau lozinci din toate puterile, în aer plutea o tensiune explozivă.

Nu după mult timp a apărut un TAB. A intrat în intersecţie de pe strada Lidia, deoarece artera Calea Giroculuі era blocată din cauza lucrărilor pentru conductele termice aeriene.

Apariţia TAB-urilor nu ne-a speriat. Numai că alta a fost situaţia cînd militarii au deschis focul. Întîi a fost nedumerirea, stupefacţia, apoi panica. Pînă atunci mulţimea vociferase, scandase lozinci, cîntase Deşteaptă-te române. *În prima fază cei mai curajoşi, şi n-au fost puţini, au strigat cîteva sloganuri* Nu trageţi, noi suntem fraţii voştri!... *Din păcate apelurile nu i-au sensibilizat, degetul a apăsat trăgaciul, gloanţele s-au năpustit spre noi. Primul căzut – Dumitru Jugănaru. A fost ucis aici, la cîţiva paşi de blocul în care locuia. Crucea e în memoria lui, ridicată de soţie.*

După Jugănaru au fost împuşcaţi un băiat şi o fată. Despre ei nu ştiu nimic, nu le cunosc numele. Următoarea victimă, a patra, a fost soţul meu. Eram la braţul lui. Cînd a fost împuşcat, a căzut ca secerat. Eu m-am speriat, m-am pierdut cu firea. Noroc cu un bărbat din preajmă, care a intervenit imediat. L-a luat în braţe şi a intrat, am intrat în casa scării unui bloc. Am bătut cu disperare în prima uşă, din fericire aceasta s-a deschis. Doamna, proaspătă mămică – cînd ne-a deschis era în braţe cu un bebeluş – ne-a primit speriată dar cu bunăvoință, după ce l-am aşezat pe canapea am încercat să-i acordăm un prim ajutor, nu ne pricepeam nici unul la aşa ceva, totul s-a redus la aplicarea unui pansament pe rană. Şi pentru că ne îndoiam de eficacitatea intervenţiei noastre, mai mult de-atît, pentru că situaţia soţului era gravă, doamna s-a repezit la telefon. Apelul a fost recepţionat, dar solicitarea refuzată. Ni s-a spus că maşinile Salvării se găseau în centru, la podul Decebal*, primele victime apărînd acolo. Ghinionul nostru nu s-a rezumat la atît. N-am dat peste nici un posesor de autoturism să ne ajute. Dacă primele împuşcături se comiseseră în centru, cel mai intens s-a tras în Calea Giroculuі. Aici a fost, se ştie, o adevărată canonadă. Militarii îi urmăreau pe demonstranţi peste tot, chiar şi în blocuri. Dacă cineva se refugia în casa scării, intrau şi ei şi trăgeau la întîmplare în sus, mulţi timişoreni fiind răniţi, ori chiar ucişi,*

astfel. Fără exagerare, am fost vînaţi. Zeci de minute au tras ca pe front, de parcă ar fi vrut să ne extermine. Din cauza asta nici nu e de mirare că nu a venit vreo Salvare, că nu am găsit pe nimeni care să ne ajute cu maşina. Şi timpul trecea şi nu puteam face pentru soţ nimic, de aceea, cînd, răpăitul armelor a încetat, l-am transportat la spital cu braţele. ***Cu o targă improvizată, pe care au purtat-o patru bărbaţi.***

Cînd a fost preluat de asistentă şi brancardieri, am precizat numele soţului. Atît mi-au cerut, atît le-am spus, nimic despre adresă ori locul de muncă, doar numele şi prenumele. După ce-a fost preluat am fost trimisă acasă, nu mi-au permis să rămîn lîngă el. Ce-i drept pe coridoare, că în saloane nici nu s-a pus problema să fi intrat, era adevărată nebunie. Răniţi peste tot, maşinile soseau una după cealaltă, uneori mai multe deodată, alergătură, dispoziţii strigate, nervi, sînge, gemete…

Luni dimineaţă m-am prezentat la spital la prima oră. Voiam să ştiu cum decursese operaţia, ce puteam face pentru soţ, cînd puteam să-l iau acasă. Fie că deja se acţiona conform unor dispoziţii despre care nu trebuia să ştim nimic, fie că harababura era prea mare ca să fie loc şi pentru normalitate, nu mi-a spus nimeni în ce salon se găsea soţul. Nici mie, nici celorlalţi. Singurul răspuns… nu ştiu, vedeţi ce e aici, vă rog aşteptaţi, o să vă precizăm situaţia răniţilor cît de curînd, vă rog luaţi loc, aşteptaţi…

Am fost duşi cu vorba în acest mod pînă pe la ora 11. Ce s-a întîmplat după aceea întrece orice imaginaţie. Spitalul a fost înconjurat de forţe de represiune, o parte din militari au pătruns în curte, în interior – din cîte am aflat după aceea comandantul acelei unităţi a fost Iosif Veverca – pe noi ne-au scos în stradă ca pe nişte borfaşi. La fel ca toate celelalte persoane am fost depăşită de situaţie, nu înţelegeam nimic, nu mai puteam lega un gînd de altul, am ieşit boscorodind nu mai ştiu ce, am rămas un timp acolo, în faţa spitalului cu gîndurile vraişte, am revenit acasă nu ştiu cum, nu ştiu cînd. Şi pe soţ… Pe soţul meu nu l-am mai văzut de atunci. A făcut parte, spre nenorocirea mea, a copiilor noştri, din lotul de cadavre furat din morga spitalului, transportat la crematoriul Cenuşa*, incinerat… resturile fiind aruncate într-un canal din preajma*

comunei Popeşti-Leordeni, tărăşenia, mîrşăvia, sfidînd cel mai elementar bun-simţ, orice urmă de omenie, fiind numită de comunişti… Operaţiunea Trandafirul!...

După cum se ştie, în Cimitirul Eroilor există cruci pentru martirii incineraţi. Eu nu… poate greşesc dar asta este, eu nu merg, nu pot merge acolo, nu mă pot reculege lîngă o cruce înfiptă în pămînt gol, la capătul unei gropi în care nu există osemintele… Crucile acelea sunt pietre reci, îngheţate, nu transmit nimic, nu au nici o semnificaţie, n-am ce căuta acolo, n-am fost, nu voi merge niciodată să îngenunchez în faţa unei asemenea cruci, soţul meu, cenuşa soţului meu este… nu ştiu unde este, a fost aruncată într-un canal şi nu se ştie unde se găseşte, adică ştiu, el, imaginea lui, persoana lui e în amintirile mele, ale mele şi ale copiilor noştri, acolo şi numai acolo, acolo… Copiii erau atunci mici, n-au putut realiza ce însemna că tatăl lor a fost împuşcat, că trupul era de negăsit, în nopţile acelea mai mult am plîns decît am dormit, mi-a fost greu, foarte greu, trei băieţei şi eu singură, procesul din martie ’90 m-a consumat zi de zi deoarece criminalii erau puşi în libertate sau condamnaţi de formă, ori dacă nu erau pedepsiţi cum s-ar fi cuvenit ce puteau înţelege copiii mei despre ceea ce s-a întîmplat în Decembrie ’89?

După ce-au crescut, după ce-au început să ajungă la sensul profund al cuvintelor, propoziţiilor şi frazelor, şi-au format, încet-încet, o reprezentare a evenimentelor de atunci. Ca şi alte mame, taţi ori fraţi, mi-am dus deseori copiii la Memorialul Revoluţiei unde, arătîndu-le fotografiile, filmele, apelînd la colecţiile de reviste şi ziare, relatările mele au fost percepute altfel decît pînă atunci…

Acum copiii mei sunt mari. Pentru ce s-a întîmplat în Decembrie ’89 au o reprezentare conformă realităţii şi ăsta e un lucru bun. I-am crescut fără tată, dar sub tutela lui afectivă. Sunt mulţumită că şi-a găsit fiecare drumul, că sunt mîndri de tatăl lor, că prin tot ce fac parcă vor să-i demonstreze că nu l-au uitat, că nu-l vor dezamăgi niciodată. Poate n-ar trebui să dezvălui un amănunt oarecum colateral, dar e o bucurie prea mare ca s-o pot tăinui. La vîrsta mea sunt colegă de facultate, de an, de grupă, cu cel mai mic dintre fii. M-au mobilizat ei,

fiii mei. Dincolo de, să zicem… performanţă în sine, tîrzia mea studenţie pune între mine şi disperarea din zilele lui Decembrie ’89 un zid, prin care durerea, chiar dacă trece, e mai blîndă, mai uşor de suportat. Familia noastră e incompletă, dar nu disperată. Prin ceea ce facem încercăm să rămînem egali cu noi înşine, cu cei care am fost înainte de uciderea soţului, a tatălui copiilor mei. Cel puţin egali cu noi înşine. Mai mult de-atît, pentru mine facultatea reprezintă împlinirea unui vis adolescentin. Din motive pe care nu are rost să le înşir, după absolvirea liceului nu am putut să-mi continui studiile. După Revoluţie, în primii ani, mi-a fost greu deoarece rămăsesem singură cu trei copii. Din fericire visul, tainica dorinţă a fostei eleve care am fost odinioară, se va împlini curînd. În condiţii aparte, e adevărat, studiez împreună cu fiul meu, ne consultăm notiţele, ne susţinem, ne încurajăm, ne felicităm reciproc şi e bine, pare poate nefiresc dar e bine, e bine…

LIDERI AI REVOLUȚIEI

În 20 decembrie, a șasea zi de cînd Timișoara era singură împotriva cuplului dictatorial, ce se petrecuse pînă atunci în oraș devine Revoluție, cînd vorbim despre acest stadiu al mișcărilor stradale ajungem la termenul lideri. Se știe, în mare, succesiunea manifestărilor din ziua aceea, cu toate astea multora nu le e clar de ce lucrurile s-au petrecut așa. Spre deosebire de situația din celelalte orașe, inclusiv București, Revoluția din Timișoara a fost bicefală. O parte dintre localnici au părăsit locuințele ori întreprinderile pentru a ajunge în Piața Operei, alta a vizat clădirea Comitetului Județean PCR.

Împărțirea populației în două nu pare deloc firească, din fericire nu a avut repercusiuni negative asupra desfășurării evenimentelor din oraș. Se pot pune în evidență mai multe motive, dintre care vom evidenția, însă, doar două. Numărul locuitorilor și… **repartiția fericită a timișorenilor care aveau să devină lideri ai Revoluției.** Din cei peste 300.000 de locuitori ai urbei n-a fost nici o problemă ca în Piața Operei să se găsească cîteva zeci de mii de timișoreni, în fața clădirii Comitetului Județean alte cîteva zeci, ceea ce a reprezentat unul din factorii importanți, foarte importanți ai victoriei Revoluției, **forța** liderilor în aceasta constînd, în prezența masivă a localnicilor în locurile respective.

În seara, în noaptea 16-17 decembrie, cele mai importante prezențe au fost timișorenii Daniel Zăgănescu și Sorin Oprea; în zilele următoare primul nu s-a mai implicat în manifestările din oraș, cel de al doilea nu s-a ridicat la nivelul cerințelor în dialogul dintre reprezentanții conducerii comuniste și ai Timișoarei; pe traseu, pînă în fața uneia ori a celeilalte clădiri, cea mai spectaculoasă prestație a fost a lui Ioan Marcu, dar în confruntarea cu delegația bucureșteană intervențiile sale au avut impact nesemnificativ.

E drept, se pot pronunța mai multe nume de lideri din unul ori celălalt balcon, Alexandru Ciura, Ioan Chiș, Nicolae

Bădilescu, Cornel Eustațiu… dar liderii decisivi, determinanți, au fost Ioan Lorin Fortuna, Claudiu Iordache, Petre Petrișor și Ioan Savu… **repartizați,** din fericire, cum nu se poate mai bine: Fortuna și Iordache la Operă, unde prima reușită de excepție a fost înființarea Frontului Democratic Român, Petrișor și Savu la Comitetul Județean, cei doi impunîndu-se categoric în fața primului ministru datorită deținerii unor date concrete, cunoștințelor politice, intransigenței revoluționare.

IOAN LORIN FORTUNA

Ioan Lorin Fortuna, născut în Rădăuți la 7 mai 1948, este fiul familiei Silvia Maria Olga, casnică, și Aurel Fortuna, avocat, jurist consult. Școala elementară, gimnaziul şi liceul le urmează în orașul natal, în clădirea ce astăzi se numeşte Colegiul Naţional *Eudoxiu Hurmuzache*. În anii preuniversitari a practicat, obținînd rezultate notabile în competiții județene și interjudețene, atletismul, voleiul și handbalul.

În anul 1967 devine student al Facultății de Electronică şi Telecomunicaţii din București, pe care o absolvă în 1972. Mediile obţinute îi permit să ocupe un post la Centrul Teritorial de Calcul Economic din Timişoara, la vremea respectivă primul institut cu acest profil din ţară. A urmat o perioadă de perfecţionare în munca de informatician, apoi, datorită rezultatelor obținute la un concurs profesional, a devenit asistent universitar la nou înfiinţata Facultate de Electronică şi Telecomunicaţii a Politehnicii timişorene, disciplina Telecomunicaţii. Aici parcurge toate treptele devenirii universitare, asistent, şef de lucrări, conferenţiar, predînd disciplina telecomunicaţii telefonice. Revoluţia îl prinde în calitatea de şef de lucrări suplinitor, doar în acest stadiu, deoarece concursurile de promovare didactică fuseseră blocate.

La vremea aceea își pregătea teza de doctorat, pe care avea s-o susțină la Institutul Politehnic din Bucureşti, titlul lucrării fiind *Robot telefonic de oră exactă cu vorbire artificială*. Acest tip de robot fusese, de fapt, implementat în România cu cîțiva ani înainte, el funcţionînd şi astăzi prin serviciul oferit de automatul ce se declanșează la formarea numărului 958, noutatea adusă de universitarul timișorean constînd în adaptarea acestuia la limba română.

Domnul Ioan Lorin Fortuna este, de asemenea, specialist în ezoterism, studiile publicate de-a lungul timpului aducînd contribuţii esențiale în acest domeniu.

Iar de la aceste preocupări, pe de o parte practice, pe de alta spiritual-filosofice – impresionantele, copleșitoarele prestații social-organizatorice din zilele Revoluției din Timișoara!

ÎNAINTE DE 16 DECEMBRIE

În ce-l privește pe universitarul timișorean, se poate formula o observație oarecum paradoxală: Ioan Lorin Fortuna îi datorează mult din prestanța revoluționară revoltatului poet Ioan Bucovineanu!

În vara anului 1989, Ioan Bucovineanu trimite la *Europa Liberă* două poezii de protest, redate în cadrul emisiunii *De vorbă cu ascultătorii* pe data de 9 iulie 1989.

Strigăt

Se sparge liniştea cu un decret
Scuipat de o trufie suverană.
Cinismul cu prostia, în duet.
Benchetuiesc şi-aruncă, drept pomană.

Cîte-un ciolan dulăului colţos,
Să latre şi să sperie mai bine.
În preajma lor se strîng, după miros.
Tot soiul de gîngănii şi jivine.

E-o cloacă de gunoi şi de putori
Ce spurcă apa şi usucă pomii,
Iar mamelor le mor, de mici, feciori,
Cînd se răzbună, pe întreg, atomii.

Treziţi-vă fiinţe, e tîrziu!
Se stinge viaţa şi-a apus cultura.
Grădina e învinsă de pustiu,
Cuvîntul plînge, rîde înjurătura.

Sculaţi-vă voi oameni, e-un coşmar
Această viaţă ce vi se impune!
Daţi focului tot răul tutelar!
Să ardă ticăloşii pe cărbune!

Deschideţi frîul apelor apoi,
Un larg potop să treacă şi să ducă
Cenuşa blestemată în noroi,
Şi-n urmă vie vîntul ce usucă!

Clădiţi o nouă lume pe ruini
Cu grijă pentru tot ce-i viu sub Soare,
Şi nu scăpaţi, pe ticăloase mîini,
Nădejdea generaţiei viitoare!

Pelerin la Ipoteşti

Mai devreme stinge iarna ochiul zilei, dinspre dealuri.
Vis domol, se-aprinde bolta, peste alb, la Ipoteşti.
Lacul s-a ascuns sub gheţuri, iar tristeţea, dintre maluri,
N-are glas, cînd Tu nu eşti.

Poate vii în umbra zilei, cînd luceafărul scînteie.
O, cît aş dori, prin vremuri, la fereastra ta să bat!
S-ocroteşti, de spaima clipei, gingăşia din femeie
Şi să arzi, cu biciul faptei, laşitatea din bărbat!

N-ai lăsat în gheara vremii vatra care ţi-a fost mamă,
Nici sărmani, întru virtute, n-ai lăsat pe fii ei,
Cînd mai greu apăsa jugul, cînd istoria cerea vamă
Şi se adunau s-o frîngă, cei smintiţi, cu cei mişei.

Să revii ca primăvara, ca o pasăre măiastră!
S-alungi iarna ce ne îngheaţă, răului să-i spui pe nume!
Poate floarea libertăţii va sfinţi grădina noastră.
Floare albastră, floare albastră, n-o fi numai trist în lume!

Iar cînd steaua suferinţei, în destin, o să-mi răsară
Cînd se va împlini sorocul să mai port un singur dor,
Nu lăsa ca disperarea să distrugă şi să doară,
Ci, în linişte senină, mai învaţă-mă să mor.

În zilele Revoluției din Timișoara poetul Ioan Bucovineanu se găsește în balconul Operei unde, copleșit de tulburătoarele trăiri ale acelor momente de neuitat, compune, parcă în transă, un impresionant sonet ce, în 21 decembrie, va fi citit demonstranților timișoreni de actorul Valentin Vârtan.

În cumpăna vremii

Se-adună prin preajmă un dor de schimbare.
Un gust de surpriză aşteaptă ecou.
Apasă pe cuget o gravă întrebare
Şi-i searbăd cuvîntul în vîrf de stilou.

S-ar spune că liniştea arde mai tare.
În ea se destramă şi morţii-n cavou.
Tăcut e înainte de lupta cea mare
Cu sufletul sumbru, chiar bravul erou.

Şi-atunci, dacă viaţa, prea rar milostivă,
O lume mai bună n-aduce cadou,
Las celor bicisnici izbînda fictivă,

Las celor nevolnici jelania tardivă,
Şi coaja prudenţei, ca puiul din ou,
O sparg cu nădejdea în evul cel nou.

Pe fațada Operei din Timișoara se află o placă de marmură, pe care se găsesc versuri ce constituie un adevărat mesaj de trăire revoluționară.

Mesaj

Vouă,
celor care, mulţi,
sau puţini,
cîndva veţi trece,
neliniştiţi,
peste urmele noastre,
ale celor care am fost:
Generaţia lui Decembrie ’89,
un singur gînd:
ROMÂNIA!

Versurile aparţin domnului Ioan Lorin Fortuna. În aceeași măsură lui Ioan Bucovineanu, **poetul și cunoscutul revoluționar fiind una și aceeași persoană!**

16 DECEMBRIE

În 16 decembrie 1989 între orele 21 – 22, fostul cumnat al universitarului îl informează că în Piaţa Maria se întîmpla *ceva* neobișnuit. Domnul Fortuna se așează la volan imediat, ajunge în zonă, parchează vizavi de restaurantul *Flora.* Nu apucă să se îndepărteze de autoturism cînd, dinspre Piaţa Plevnei, apare o maşină cu lumina de interior aprinsă. Era un autovehicul special, o staţie de radio mobilă, în habitaclu găsindu-se patru indivizi, dintre care unul avea microfonul în faţa buzelor. Maşina a oprit în apropierea universitarului, singurul care a coborît fiind persoana ce avusese microfonul la gură. După ce-a trîntit portiera, necunoscutul, ins bine făcut, îmbrăcat într-un parpalac larg, s-a îndreptat spre Piaţa Maria.

Universitarul a rămas pe loc pînă cînd individul a dispărut în mulțime, apoi a apucat spre intersecție fără să se fi grăbit, ca și cum ar fi locuit în zonă și se îndrepta spre locuință.

Priveliștea ce i s-a dezvăluit din momentul în care a cuprins cu privirea aproape toată zona, l-a tulburat: lume multă, lozinci anticeauşiste incredibile, huiduieli, confruntări

între scutieri și timișoreni, bastoanele unora, pietrele altora, primii încercau să blocheze accesul spre Piaţă, timișorenii să pătrundă, după ce se regrupau scutierii încercau să recîștige pozițiile, demonstranții să înainteze cît mai mult… Părea, toată mișcare aceea haotică părea un dans ciudat, incoerent dar, în același timp, oarecum periculos.

Privind browniana mișcare a mulțimii, ținînd cont de faptul că individul din mașina specială se găsea printre acei timișoreni, a ajuns la concluzia că între manifestanţi se infiltraseră fel de fel de inși din cadrul forţelor de ordine, de aceea s-a pomenit sfătuind oamenii din preajma sa să-şi acopere feţele, deoarece puteau fi filmaţi în infraroşu. De altfel el însuși și-a acoperit fața cu fularul știind că, în mișcările studențești din anii ’60, participanții la demonstrații au fost recunoscuţi datorită filmărilor în infraroşu şi exmatriculaţi apoi din facultăţi, fără dreptul de a se mai înscrie.

Cînd, printr-un efort conjugat, organele de represiune au reuşit să împingă manifestanţii pe splaiul Tudor Vladimirescu, spre podul *Mihai Viteazu*, Lorin Fortuna şi-a dat seama că mașina sa era ea însăși în pericol, pe de altă parte îl putea *trăda.* Ar fi putut fi avariată de vreo piatră rătăcită, de vreun baston prost mînuit, mai mult, însă, de-atît, numărul de înmatriculare l-ar fi condus pe orice securist la adresa sa fără nici o problemă. De aceea a revenit la autoturism, s-a așezat la volan și s-a îndreptat spre casă în cea mai mare grabă.

17 DECEMBRIE

În jurul orei 12 se găsea în apropierea intersecției arterelor Circumvalaţiunii şi Gheorghe Lazăr. Nu și-a continuat, însă, drumul, deoarece în zonă a apărut un camion din care, după ce vehiculul a fost oprit, la comanda unui ofițer militarii unui pluton, fie că știau de dinainte ce trebuiau să facă, fie că ordinul li s-a dat atunci – oricum el nu a auzit să se fi rostit vreun ordin – militarii au luat poziții de-a lungul trecerii de pietoni blocînd astfel accesul spre centru. Nu avea informații din alte zone ale urbei, dar nu se îndoia, cîtuși de puțin că, dacă

în zona sa manifestările erau atît de vii, peste tot, mai ales în centru, lucrurile stăteau la fel.

Nu era singur, alături de el se găsea un vecin de bloc, domnul Mircea Anastasiu. Prezenţa soldaţilor, atitudinea lor agresivă, a incitat, firește, spiritele, *replicile* venind, mai ales, din partea tinerilor. Mulți dintre ei se apropiau de ostași și-i priveau, provocator, drept în ochi, pentru a-i determina să reacționeze. *Jocul* era îndrăzneț, dar consecințele puteau fi dramatice. Numai că la consecințe se părea că nu se gîndeau nici timișorenii mai maturi. Mai mult de-atît, la un moment dat unul dintre ei a strigat: *Băieți, haideţi să jucăm* Hora Unirii! Provocarea a avut ecou. Tinerii, de fapt mai toți timișorenii din preajmă, după ce insul cu propunerea a început să cînte, li s-au alăturat din ce în ce mai întărîtați, mai mult de-atît, după cîteva momente s-au prins de după umeri și au încins o horă în adevăratul sens al cuvîntului. Reacția soldaților a fost destul de incertă. Se uitau unul la altul întrebători, priveau spre ofițer, spre demonstranți, se vedea cu ușurință că-i stăpînea nedumerirea, nesiguranța, ceea ce a sesizat domnul Fortuna – care de la un moment dat privea spectacolul alături de profesorul universitar Alexandru Vasilievici de la Institutul Politehnic și de fiica acestuia – concretizîndu-se în senzația că nici ofițerul nu era îndeajuns de stăpîn pe sine.

De altfel, nu după mult timp, ofițerul a dat ordin de îmbarcare și camionul a început să se îndepărteze pe strada Circumvalațiunii. *Fuga* militarilor ar fi putut fi însoțită de huiduieli, de fluierături și gesturi de un anumit gen, cu toate astea a fost însoțită de fluturări de mîini, zîmbete largi și strigăte amicale. Asta pentru că militarii, dînd la o parte prelata din spate, le-au făcut manifestanților semnul victoriei cu degetele.

După ce camionul a dispărut din cîmpul lor vizual, timișorenii s-au îndreptat spre centru.

Universitarul nu i-a însoțit, a mers acasă, însă după-amiază, dar înainte de a se face uz de arme, se găsea în apropierea intrării în Parcul *Central.* Acolo, de altfel, s-a oprit și un timp a privit spre un grup de tineri ce scandau sloganuri antidictatoriale, anticeaușiste, cu un curaj impresionant deși între parc și Comitetul Municipal se găseau cordoane ale forțelor de represiune și TAB-uri în patrulare.

După un timp a părăsit locul îndreptîndu-se spre Operă. N-a apucat să facă prea mulți pași, deoarece au început să șuiere gloanțele. Ceea ce l-a frapat din primul moment au fost dîrele luminoase. Gloanţe trasor! A avut atunci senzaţia că se dorea nu atît asasinarea unor oameni, cît realizarea unui spectacol de sunet şi lumină intimidant. Numai că acesta, se știe, s-a concretizat în drame pentru mulți timișoreni, pentru multe familii din Timișoara…

Deoarece tirurile armelor n-au contenit, încercînd să evite zonele periculoase, strecurîndu-se prin străduțele laterale, s-a îndreptat spre casă.

Deşi n-a mai părăsit apartamentul, universitarul a fost la curent cu manifestările desfășurate mai tîrziu, în seara de 17 decembrie, pe străzile din cartierul Circumvalaţiunii. Știa că o coloană masivă de oameni se deplasase în zonă strigînd *Români veniţi cu noi!... Acesta este momentul!... Jos dictatorul!...* Timişorenii, care veniseră spre pasajul de cale ferată dinspre strada Jiul, au străbătut cartierul şi s-au îndreptat spre Calea Aradului şi Calea Lipovei. Numai că în dreptul cazărmii de pe Lipovei s-a tras asupra timişorenilor înregistrîndu-se mai mulţi morţi şi răniţi. O colegă de la facultate, Veronica Meler, stabilită de ani buni în Germania, i-a relatat, revoltată, cum s-a tras asupra lor deşi ei mărşăluiau paşnic pe Calea Lipovei. Ulterior, anumite cadre cu funcţii de conducere din cadrul *unităţii,* au încercat să se dezvinovăţească susținînd că au dat ordinele, că le-au executat, deoarece au avut convingerea că manifestanţii voiseră să ia cazarma cu asalt…

19 DECEMBRIE

Din dorinţa de a avea date cît mai exacte despre situația din oraș, mai ales că îi parveniseră niște zvonuri, în 19 decembrie Lorin Fortuna a ales ca *obiectiv* întreprinderea *Electrobanat.* S-a apropiat de clădire dinspre Piața Iosefin, oprindu-se în preajma podului dintre piață și întreprindere. Nu venise întîmplător. Fusese informat de cîțiva colegi că *acolo se întîmpla ceva*. Laboratorul de Telecomunicaţii de la Facultatea

de Electronică şi Telecomunicaţii, unde lucra, avea în dotare un aparat de măsurat cîmpul electromagnetic. Care, însă, putea fi folosit şi ca receptor de radio variabil. La rugămintea lui, colegii de laborator Gabriel Ghiocel şi Flaviu Pop au reuşit să intre pe frecvenţele de emisie ale Miliţiei şi, din dialogurile interceptate, au înţeles că la *ELBA* situaţia era explozivă. Neașteptata informație l-a determinat, firește, să ajungă în zonă în cel mai scurt timp.

De pe podul dintre piață și clădire, din cel mai înalt punct al lui, a văzut tocmai ceea ce-ar fi dorit să vadă: curtea întreprinderii plină de salariați! Deci – grevă! 19 decembrie – grevă, o primă întreprindere din Timișoara intrase în grevă! Din tot ce se întîmplase în oraș pînă atunci, greva salariaților de le *ELBA* era cel mai important eveniment al acelor zile!

Atitudinea, reacția muncitorilor, au devenit, în doar cîteva minute, cea mai gravă problemă a autorităţilor comuniste, ce s-au precipitat să aplaneze conflictul. Au încercat s-o facă principalele personalităţi politice ale oraşului, ale judeţului, inclusiv generalul Guşe. Primarul Moț a rămas de atunci, cel puțin pentru salariații întreprinderii, cu o poreclă de care n-are de ce să fie încîntat. El scund, curtea plină de salariați și, ca să se facă auzit, se ridica pe vîrfuri, sărea, repetînd aceeași formulare… *tovarăși… halo… tovarăși, vă rog puțină atenție…* În situația asta cineva, poate în glumă, a lansat o idee. *Măi, ăia din față, ia puneți-l pe primar pe butoi, că din călcîie nici nu se vede, nici nu s-aude.*

Firește, dacă s-ar fi bucurat de mai mult respect oamenii ar fi procedat altfel, dar în zilele acelea activiștii de partid, milițienii, securiștii… erau pentru timișoreni brutele comuniste datorită cărora, din mai mult de opt sute de familii cel puțin o persoană se găsea în penitenciar, din alte peste trei sute patruzeci – pe pat de spital, în jur de șaptezeci de concitadini găsindu-se în morga Spitalului Județean!

La mintea lui, a lui Moț, ridicolul va fi fost interpretat altfel, fapt e că, după ce a fost adus un butoi, săltat de două persoane, primarul Moț s-a uitat la salariați… de sus. Numai că noua poziție n-a schimbat situația deloc, dimpotrivă, a fost luat peste picior, luat în derîdere, huiduit și datorită *poziției* și a vorbelor pe care voia să le articuleze.

Greva de la *ELBA* din 19 decembrie a fost primul *semnal* important, pe care timişorenii îl adresau puterii comuniste!

20 DECEMBRIE

Din 15 decembrie Timişoara s-a deosebit de orice alt oraş din România, în 20 decembrie particularitatea s-a concretizat în mod epocal. Deşi din 17 decembrie nu se mai poate vorbi de grupuri mari de localnici care să fi străbătut oraşul, în 20 decembrie au pornit spre centru, din întreprinderi încolonaţi, din apartamente singuri ori cîte doi-trei, mai toţi timişorenii.

Simţind şi dînsul această stare aparte, mai mult de-atît, în urma unui telefon nu prea *lămuritor* dar îndeajuns de incitant, Lorin Fortuna se îndreaptă cu maşina spre zona industrială Calea Buziaşului. I se spusese că, din sensul giratoriu Calea Buziaşului, se îndrepta spre centru o coloană imensă de salariaţi. Pe drum, ţinînd cont de observaţiile din zilele precedente, i s-a conturat, tot mai exact, o idee ce avea să se dovedească, peste doar cîteva ore, capitală.

Distingîndu-i apropiindu-se, găsind un loc potrivit pentru maşină, universitarul a intrat în şuvoiul demonstranţilor în preajma fostului Abator. Entuziasm da, lozinci da, număr de timişoreni de-a dreptul impresionant, dar dacă la atît se reducea totul…

Pentru a obţine ceva, un grup de oameni are nevoie de lider, o mulţime – de un **for.** Un partid. *Am încercat să discut cu cîteva persoane mai reprezentative din coloană, am început să le spun că ar trebui să ne organizăm, să facem ceva... La început se uitau la mine cu oarecare neîncredere, chiar cu suspiciune. Cei mai mulţi se cunoşteau între ei fiind colegi de serviciu, de mărşăluitul cot la cot pe o distanţă de, probabil, mai mare de trei kilometri, de aceea, în prima fază, s-au uitat la mine cu rezervă vădită. La urma urmei eram un intrus, de la care păreau să se aştepte la provocări, nicidecum la manifestări sincere, constructive. Dar oricum, din moment ce îşi asumaseră riscul de a participa la demonstraţie, dovediseră destul curaj civic pe care, recunosc, am mizat din*

plin deşi, la momentele acelea, nu eram pregătit să-mi asum un rol deosebit, să spunem de primă linie, ci doar să ofer nişte sfaturi în legătură cu modul în care ar trebui să fie organizată manifestarea aceea. Pe scurt spus căutam posibilii lideri ai mişcării timişorene, cărora să mă adresez. Numai că, şi subliniez acest fapt în mod special, am constatat că timişorenii cei mai decişi, cei mai mobilizanţi, mai antrenanţi din coloană, oameni de mare curaj fără nici o îndoială, erau mai degrabă, cum să spun… ***scîntei****, nu* ***flacără****. Era lesne de înţeles că în întreprinderi provocaseră discuţii aprinse, incitante, plecînd de la arestările din zilele precedente, de la răniţii şi morţii noştri, de la interdicţiile de a intra în spitale ori morgă, dar în intervenţiile lor, mi se părea mie, lipsea…* ***perspectiva****. Una peste alta, am rămas la impresia că, dacă ar fi fost abrogate interdicţiile acelea, oamenii s-ar fi… liniştit, fapt ce pe mine începuse să mă îngrijoreze din ce în ce mai puternic. Ceea ce se întîmpla în Timişoara nu trebuia să rămînă la stadiul de* ***întîmplare****, ci să ajungă la cea de* ***eveniment!*** *Atmosfera creată în oraş de şase zile încoace, puternicele reacţii ale membrilor familiilor în care existau arestaţi, răniţi sau ucişi, însuşite de toţi concitadinii, trebuiau să ne transforme într-o forţă ce putea împlini orice vis, în cele din urmă* ***Visul!*** *Oricum faptul este fapt, coloana din Calea Buziaşului a fost factorul ce-a asigurat transformarea mişcărilor de revoltă de pînă atunci din oraş în Revoluţia de la Timişoara!*

Neîncrederea cu care a fost privit la început a fost atît de puternică, încît un timişorean i s-a adresat astfel: *Mă, dacă eşti aşa deştept hai cu noi în centru! Hai cu noi şi vom vedea ce e de făcut în continuare acolo, nu aici!*

În timpul marşului spre centru, universitarul era preocupat de identificarea unor timişoreni care gîndeau ca dînsul, pe care să fie sigur că s-ar putea sprijini. Primul demonstrant de care s-a apropiat a fost Ioan Chiş. Nu-l cunoştea, a aflat mai tîrziu că era maistru la *Electrotimiş,* ceea ce l-a determinat să şi-l apropie fiind vehemenţa cu care se manifesta, primele impresii confirmîndu-se cu cît se apropiau de centru. Ioan Chiş este, de altfel, unul din primii cinci membri ai *nucleului* ce a devenit primul partid necomunist de după război, Frontul Democratic Român.

Revoluția din Timișoara, în pofida atîtor *fumigene pestilente* lansate de dictator, însușite de o armată de servi, *glosate* de o hoardă de *cronicari* năimiți ori *siliți*, nu datorează nimic *priceperilor organizatorice* ale celor de la CIA, MOSAD KGB… În imensa coloană a timișorenilor ce se îndreptau întărîtați spre centru, domnul Fortuna, care peste mai puțin de trei ore avea să devină cel mai important lider al Revoluției din Timișoara, n-a primit nici o consiliere de la vreun agent străin! Mai mult de-atît, nici de la cine știe ce altă persoană cunoscută. Printre miile de timișoreni a identificat, de fapt, o singură persoană ce nu-i era întru totul străină – domnul Ștefan Holban, universitar ca și dînsul, domnul Holban activînd la Facultatea de Automatică, domnul Fortuna la Electronică şi Telecomunicaţii. Se cunoșteau, fără să fi avut, însă, *tangențe* prea dese, din perioada în care lucraseră amîndoi la Centrul Teritorial de Calcul din Timişoara.

Cînd coloana a ajuns în intersecția dintre bulevardele Mihai Viteazu și Victor Babeș, s-au formulat două propuneri. Unii demonstranți considerau că ar fi fost firesc să se îndrepte spre centru pe cel mai scurt drum, alții că era mai mult decît util să urmeze un traseu datorită căruia să treacă pe lîngă Consulatul Iugoslav, singura instituție din oraș prin care Occidentul ar fi putut afla adevărul despre manifestările din Timişoara.

Universitarul a insistat să se opteze pentru a doua variantă, cu toate astea a părăsit coloana. S-a despărțit de demonstranți nu pentru că ar fi intenționat să renunțe la acest statut, ci din cauza unui gînd demn de tot respectul.

În momentul în care manifestanții s-au încadrat pe strada Mugurilor (astăzi Sfînta Rozalia), Ioan Fortuna a făcut cîțiva pași pe bulevardul Mihai Viteazu, a intrat pe poarta Institutului Politehnic, apoi în laboratorul dînsului unde, pe nişte hîrtii de desen tip ciocan folosite de regulă la confecţionarea planşelor de uz didactic, a scris trei lozinci cu litere de o şchioapă : *Asta-i Timişoara, unde este ţara?... Jos dictatorul!...* cea de a treia dezvăluind, cît se poate de exact, capacitatea de *anticipație* a universitarului timișorean, *Frontul Democrat Român! Mi-am dat seama că nu aveam… elemente vizuale care să sugereze faptul că exista o organizare, că se va constitui un complet ce își va asuma, de atunci înainte, organizarea corespunzătoare a manifestărilor din oraș.*

După ce-a scris textele a prins foile de desen în stinghii, în acest fel cartoanele au devenit placarde și, cu ele sub braț, s-a îndreptat spre centru pentru a se alătura din nou demonstranților.

A ajuns coloana cînd aceasta trecea prin dreptul clădirii Primăriei înaintînd pe strada Săvineşti, ce astăzi se numeşte 20 Decembrie. Se purtau discuţii încotro să o ia, unii susţineau că ar trebui să meargă spre sediul Comitetului Judeţean, alţii spre Piaţa Operei. Nu s-a ajuns la consens, coloana s-a divizat, Ioan Lorin Fortuna rămînînd printre demonstranții ce vizau Piața Operei.

Primul grup de manifestanţi a intrat în Piaţa Operei în jurul orelor 12,30 – 13,00. Aflat printre ei, Lorin Fortuna a repartizat pancartele unora dintre oamenii din preajmă, după care a încercat să ia legătura cu oamenii care i se păreau lideri ai manifestaţiei. Avea să constate, însă, că nu existau astfel de persoane!

Și timpul trecea, numai că trecea în *defavoarea* manifestanților deoarece scandarea lozincilor nu putea fi un scop în sine, în acest mod nu se putea obține nimic, mai mult de-atît, după o oră, două, poate după mai mult ori mai puțin timp, avea să apară oboseala, sentimentul inutilității, și dacă demonstranții începeau să părăsească Piața Operei…

Una peste alta, timișorenii erau în centru dar nu știau ce să facă în continuare, *cel mai grav fapt fiind acela* că *admirabilii* agenți CIA, KGB, MOSAD… care *umblaseră din casă în casă pentru a scoate oamenii pe străzi, nu precizau cum să procedeze în continuare..*

Trecînd dincolo de ironie, adevărul era destul de dramatic. Demonstranții nu aveau nici o idee vizavi de *pasul următor,* Ioan Lorin Fortuna avea dar, de pe treptele Operei, nu se putea impune mulțimii ce ocupa mai tot spațiul dintre clădirea din spatele său și Catedrală.

În cele din urmă soluția s-a constituit dar, spre dezamăgirea cititorilor loiali *cronicarilor* la care s-a făcut referire cu puțin timp în urmă, nu datorită intervenției vreunui ins de la… *agenturili străine!* La un moment dat cineva a lansat o propunere, aceasta a ajuns din aproape în aproape prin

cuvînt, dar mai ales prin gest și, de pe buzele zecilor de mii de timișoreni s-au ridicat spre cer cuvintele rugăciunii *Tatăl nostru* pentru toți ucișii Timișoarei. Atunci, după doar cîteva clipe de cînd se rugau, bunul Dumnezeu și-a dezvăluit mărinimia. *Ne-am pus în genunchi şi stînd aşa, cu pleoapele peste ochi, cu frunțile plecate, la un moment dat am simțit nevoia, impulsul, chiar mai mult de-atît, mişcarea s-a produs de parcă cineva mi-ar fi prins capul între palme şi mi l-ar fi întors. Ei bine, cînd am văzut balconul, am trăit o adevărată revelație. Mi-am dat seama, într-o fracțiune de secundă, că trebuie să ajungem acolo deoarece de sus speranța de a comunica cu mulțimea era reală, perfect posibilă și, după ce s-a terminat rugăciunea am spus:* Oameni buni, trebuie să ajungem în balcon, trebuie să urcăm şi să vorbim mulţimii de acolo, din balcon!

Ideea a fost împărtăşită de toți timișorenii din preajmă, Ioan Chiş a pus mîna pe clanță imediat numai că, din păcate, ușa era închisă. Cunoscînd bine clădirea, administratorul Operei, Vasile Bledea, fiindu-i prieten, Ioan Chiş s-a îndreptat spre intrarea artiştilor promițînd să deschidă ușa el, din interior.

Numai că minutele treceau și ușa… Părîndu-i-se că trecuse prea mult de cînd Ioan Chiş ar fi trebuit să-și fi onorat promisiunea, universitarul a început să bată în ușă din ce în ce mai nervos. Într-una din mişcările acelea, în loc să lovească în lemn, a nimerit geamul ce, în mod firesc, s-a spart. Cîteva clipe mai tîrziu ușa a fost deschisă de directoarea Teatrului Naţional, doamna Lucia Nicoară, lîngă care se găsea şi directorul tehnic al instituției. Au avut un schimb scurt de vorbe, neesențial pentru gîndurile, ideile și impetuozitatea universitarului, prima inițiativă, luată pe loc imediat, fiind aceea de a asigura un serviciu de pază la intrarea în clădire.

Considerînd că era un spațiu potrivit, Lorin Fortuna și însoțitorii săi s-au oprit în foaierul Operei. Nu la mult timp după aceea au ajuns şi cei care intraseră pe la poarta artiştilor, un grup destul de consistent. Aceştia fuseseră opriţi, în prima fază, de un pluton de soldaţi, care însă, în urma unui ordin, s-au retras şi revoluţionarii au putut urca în clădire. Printre ei se afla şi poetul Claudiu Iordache, care îşi dezvelise pieptul spunînd militarilor care stăteau cu puştile în poziție de luptă: *Dacă vreţi să trageţi în cineva, trageţi în mine!*

După ce s-a intrat în foaier, după ce-au ajuns şi reprezentanţii grupului ce pătrunsese în clădire prin intrarea laterală, am început să discutăm despre ce-ar fi trebuit să facem pentru ca revolta timişoreană să capete consistenţă corespunzătoare şi jertfa celor care au murit, care au fost răniţi, în cele din urmă prestaţiile tuturor timişorenilor din Piaţă, să nu fi fost zadarnice. Ideea mea, dezvăluită imediat ce-am început să ne împărtăşim gîndurile, a fost crearea unui partid politic de opoziţie cu denumirea Frontul Democrat Român. Le-am precizat, de altfel, că afară sunt persoane cu o placardă pe care se găsea această sintagmă, le-am subliniat faptul că dacă ne-am adresa conducerii de atunci a statului ca membrii unui grup de iniţiativă, ca reprezentanţi ai unor întreprinderi din oraş, nu ni s-ar fi acordat nici un credit, dar dacă aveam să ne prezentăm ca membrii unui partid politic, chiar dacă formularea i-ar fi şocat pe mai marii zilei, lucrurile ar fi stat cu totul altfel.

În prima fază am propus crearea unui Comitet de Iniţiativă, un comitet de înfiinţare, care să-şi asume această sarcină. Ideea fost acceptată, moment din care s-a ajuns la… metodologia adecvată. Am adoptat o metodă… incisivă. Adică am pus întrebarea direct, fără nici un ocol: cine este de acord să facă parte din acest comitet? Ei bine, din acel moment s-a produs o oarecare… sortare a celor din foaier. Unii urcaseră, probabil, din dorinţa de a-şi exprima un anumit curaj, o anumită atitudine faţă de ce s-a întîmplat la Timişoara, numai că nu erau dispuşi să-şi asume un asemenea risc, mai ales că au înţeles ce însemna… riscul. Prezentarea componenţei Comitetului de la microfonul din balcon demonstranţilor din Piaţă, devoalarea identităţii fiecărui membru, a situaţiei familiale, precizarea locului de muncă… Reacţiile timişorenilor din foaier? Unii au fost de acord imediat cu aceste condiţii, li s-au părut fireşti, alţii în schimb… păi da… însă aş vrea să mă consult cu familia… cu colegii din întreprindere…

Atunci am tras o linie pe parchet şi am spus: domnilor, cei care vreţi să rămîneţi, care aveţi curajul să rămîneţi treceţi de partea asta a liniei, ceilalţi…

Alegerea primului Comitet n-a oferit celor din foaier o componență stabilă, de durată. În funcție de situații, de

propuneri, s-a lărgit de mai multe ori, modificările fiind firești deoarece Comitetul trebuia să fie cu adevărat reprezentativ pentru un oraș ca Timișoara. De altfel la un anumit moment s-a lansat din balcon o invitație expresă. Erau așteptați în foaier cîte doi-trei reprezentanți din fiecare întreprindere timișoreană, deoarece în alt mod Comitetul ar fi fost format din oameni curajoși, curioși, dar nu din specialiști capabili să asigure reluarea proceselor de producție din întreprinderile orașului.

Apariţia revoluţionarilor, a membrilor Comitetului în balconul Operei, a reprezentat un moment crucial în desfăşurarea Revoluţiei la Timişoara. Marca, de fapt, dacă nu victoria, începutul ei!

Început ce s-a constituit din pași mărunți, neanticipați nici măcar de concitadinii ce acceptaseră să rămînă în foaierul Operei. *Cînd am ieşit în balcon să anunț intenția de constituire a unui Comitet de Inițiativă pentru fondarea Frontului Democrat (denumirea inițială, înlocuită, însă, la sugestia celor din preajma sa cu Democratic) Român, văzînd mulţimea adunată am spus:* Stimaţi timişoreni*... la care de jos am auzit strigăte ce pînă la urmă s-au sincronizat. Ce strigau? Cine eşti?... Cine eşti? Mi-am dat seama că nu mă prezentasem. Atunci am spus:* Mă numesc Ioan Lorin Fortuna, sunt cadru didactic la Institutul Politehnic din Timişoara şi vreau să vă spun că pentru mine cale de întoarcere nu există, că, adică, am hotărît să lupt pentru ca jertfele celor care au murit în Timişoara între 16-20 decembrie, rănile celor care au fost împuşcați, suferințele celor arestați, implicarea noastră de acum, să nu fie inutile. De aceea vă propun să constituim un partid politic, să organizăm revolta în mod temeinic, să-i conferim forța datorită căreia puterea comunistă să se simtă obligată să ne considere partener de dialog, nu masă de manevră*... Ei bine, mai tîrziu am auzit astfel de cuvinte:* Domnule, cînd am înțeles că ne vorbea un cadru didactic universitar m-am simțit dintr-o dată altfel, încrederea a sporit, convingerea că făceam tocmai ceea ce trebuia să fac a fost totală...

Cînd s-a finalizat lista cu propunerile celor din foaier, cu cele sosite de la manifestanţii din Piaţa Operei, universitarul a ieşit din nou în balcon, le-a prezentat-o, în final cerîndu-le părerea. *Am început să le expun, apoi, principiile legate de*

democratizarea statului, de ameliorarea condiţiilor de lucru, de îmbunătăţirea condiţiilor de alimentaţie, de dreptul la circulaţie în afara ţării, de libertatea cuvîntului, independenţa presei… Ei bine, e cazul să fac o precizare importantă: fiecare propunere a fost însoțită de aplauze, altfel spus era ***votată public****, ceea ce nouă ne dădea legitimitatea statutului pe care ni-l asumasem din momentul în care am făcut primul pas în clădirea Operei.*

Firește că nu s-a lucrat în condiții normale, în funcție de noii veniți Comitetul s-a lărgit de mai multe ori. S-a lărgit ori de cîte ori urca cineva de la o întreprindere fără nici un reprezentant în Comitet pînă la ora aceea, aceștia, dar nu mai mulți de trei inși, fiind automat cooptați în Comitet…

Chiar de la prima încercare de acest fel am precizat că trebuia să concepem un program politic, care să constituie baza ***Proclamaţiei Frontului Democratic Român****, făcut public a doua zi, dar enunţat, în principiu, în 20 decembrie, o problemă foarte importantă fiind alegerea unui birou format din cinci persoane. În cadrul acestui birou, sau colectiv de conducere, s-au pronunțat numele a trei bărbaţi şi două femei. Cineva a întrebat:* Pe cine să propunem ca președinte? Cine vrea să fie? Tu?... Tu?... *Întrebat dacă vreau să fiu, am răspuns:* Da, vreau. *La urma urmei nu era vorba de ambiție prostească ci de implicare, de capacitate organizatorică, de curaj.*

Primul Comitet a avut următoarea componență: Ioan Lorin Fortuna, Claudiu Iordache, Ioan Chiş, Mihaela Munteanu, Maria Trăistaru. Primul sediu – foaierul Operei. O zonă a acestuia. Locul e marcat de o placă comemorativă, locul, placa, fac parte din Istoria Revoluției din Timișoara. Acolo s-au pus o masă şi cîteva taburete din dotarea bufetului, acolo se putea ajunge din două direcţii, ambele fiind prevăzute cu pază pentru a preîntîmpina eventualele evenimente neplăcute, acolo au activat atît Comitetul de Inițiativă al constituirii Frontului Democratic Român cît şi Biroul Permanent. Odată stabilit locul de muncă, s-a trecut la redactarea revendicărilor, ce deveneau puncte din Programul nou creatului Front.

E de precizat că, pentru ce s-a întîmplat la Timişoara, toată lumea a fost de acord că trebuia să pornim de la îndepărtarea dictatorului şi a familiei sale de la putere.

Propunerile s-au înserat într-o anumită ordine, s-au cenzurat, s-au detaliat, s-au reformulat… mă rog, în această privinţă nici unul din noi nu avea experienţă că, vorba aceea, pînă atunci nu mai mai participaserăm la vreo revoluţie niciodată.

Odată încheiată această treabă, factorii de decizie s-au despărţit în două grupe. Unii s-au postat în balcon pentru a întreține starea de spirit a demonstranților, ceilalţi au rămas în *birou* pentru a redacta Programul Frontului. Oricum, fiecare membru al Comitetului a vorbit la microfon, s-a prezentat, și-a mărturisit necazurile, nemulțumirile, şi-a dezvăluit visele, speranțele… adică au *vorbit* cu timișorenii deschis, fără temeri, pentru că atunci mai tot orașul… *uitase* de activiști, securiști, turnători…

De la un moment dat au început să ajungă mesaje, mesageri, de la Comitetul Judeţean de Partid. Erau chemați acolo deoarece, de cînd sosise delegația bucureșteană în frunte cu primul ministru Dăscălescu, se purtau discuții între aceștia și un grup de timișoreni constituiți, ad-hoc, într-un grup, într-un comitet de inițiativă orășenească. O vreme cei de la Operă au ignorat solicitarea, și-au văzut de treburile lor, lucru foarte important părîndu-li-se a fi menținerea atmosferei, a entuziasmului demonstranților. *E adevărat, la început n-am dat curs solicitărilor timișorenilor de la Judeţeana de Partid, dar despre situația de acolo aveam destul de multe date prin emisari trimiși, care reveneau și ne dădeau toate informațiile.*

Între timp aveam şi noi destule probleme: trebuiau rezolvate lucruri aparent simple, normale, fără de care, însă, nu ne puteam desfăşura activitatea. În primul rînd ne lipsea o maşină de scris și, firește, o dactilografă. Am solicitat, de asemenea, refacerea legăturii telefonice, lărgirea ariei de audiţie a staţiei de amplificare, ce nu bătea mai departe de Fîntîna cu Peşti. Eu îl cunoşteam destul de bine pe directorul Traian Vesa de la Direcţia de Poştă şi Telecomunicaţii deoarece, ca inginer de telecomunicaţii, am avut cîteva contracte de cercetare cu Ministerul Telecomunicaţiilor. Lui, de altfel, i-am adresat rugămintea noastră. Am ieşit în balcon și am zis: facem un apel tovarăşului director Vesa Traian pentru instalarea unui telefon în foaier şi lărgirea ariei de audiţie a staţiei de amplificare.

Deoarece afluxul persoanelor ce urcau din Piaţă devenise deranjant, factor turbulent pentru activitatea din foaier, domnul Fortuna a cerut întărirea măsurilor de pază, controlarea strictă a identităţii celor ce veneau de afară. Între timp se înteţiseră mesajele sosite dinspre Comitetul Judeţean. Erau chemaţi, cu tot mai multă insistenţă, pentru a participa la negocierile de acolo cu primul ministru. Nicolae Bădilescu mai neliniştit, mai curios decît ceilalţi, s-a repezit la Judeţeana de Partid fără să fi ştiut prea mulţi de *escapada* sa şi, la întoarcere, a venit cu argumente ce n-au mai fost tratate cu rezervă. *Am constituit atunci o delegaţie şi, ca să nu fim arestaţi pe drum, am ieşit în balcon şi am spus*: ne vom deplasa la Judeţeana de Partid, de aceea vă rog ca două, trei sute de oameni, să veniţi cu noi, să ne însoţiţi, pentru a preîntîmpina orice situaţie neplăcută…. *Cînd am ajuns acolo, am fost întîmpinaţi cu strigătele:* vine Comitetul de la Operă!... vine Comitetul de la Operă!...

Odată ajunşi acolo, au urcat în sala de şedinţe a instituţiei. Din păcate discuţiile se încheiaseră şi primul ministru, cei care îl însoţeau se retrăseseră în biroul primului secretar, în sală mai găsindu-se doar Cornel Pacoste, Radu Bălan şi Ioan Toma, ministrul Tineretului, alături de cîţiva reprezentanţi ai puterii locale. *După ce-am ajuns în sală ne-am dus la microfon, am spus cine suntem, am anunţat mulţimea de demonstranţi că şi noi avem o grupare, care a format Frontul Democratic Român în clădirea Teatrului Naţional, i-am sfătuit să ne grupăm acolo toţi, am explicat de ce. Comitetul Judeţean reprezenta un sediu de putere şi faptul că se pătrunsese oarecum brutal putea justifica orice intervenţie a forţelor de represiune, în timp ce prezenţa în încăperile Operei, clădire ce găzduia o instituţie de cultură, nu putea fi taxată în acelaşi mod.*

Deoarece importanţii lideri comunişti din Bucureşti lipseau, am început să schimbăm cîteva cuvinte cu activiştii din sală. Din păcate pentru el, Cornel Pacoste mi s-a părut mărginit, cu totul şi cu totul străin de realităţile acelor zile. Cînd i-am spus că Timişoara nu-l mai voia pe Ceauşescu, că orice discuţie putea începe după ce era acceptată condiţia ca acesta şi familia lui să fie eliminaţi din viaţa politică, viceprim-ministrul ţării a sărit ca ars. Cum vă permiteţi să propuneţi aşa

ceva, tovarășe?!; Cum?!...; Cu convingere, tovarășe Pacoste! Cu toată convingerea! Iar dacă nu sunteți de acord cu această condiție, plecăm și... *Atunci Pacoste a avut un moment de furie atît de puternic, încît a început să se bîlbîie.* Mă… mă Furtună… mă Vijelie… păi tu ai venit aici să… Păi de ce-ai venit aici, mă Furtună, de ce?... Păi tu crezi că nu știm cine ești, că nu ne-am interesat ce hram porți?... Păi lasă, lasă c-o să vezi tu... *Credea, poate, că în felul acesta mă intimida. Dimpotrivă, vorbele lui m-au întărîtat într-atît, încît am întins mîna după microfon, care era la el.* Dă microfonul. Dă-mi-l, să mă adresez mulţimii! Să le dezvălui demonstranților ce mi-ai spus, că amenințarea dumitale nu se referă doar la mine ci la toți timișorenii, la toți românii!... *În acel moment omul s-a îngălbenit, şi-a dat seama că sărise peste cal, că nu eram omul ce se lasă călcat în picioare şi a spus:* Stai. Stai, nu sări așa, m-ai înțeles greșit... *A respirat atunci de cîteva ori adînc, şi-a mai revenit, după care a folosit alt ton. Dar eu am rămas la ale mele, așa că l-am întrebat direct, rece, ce pot să ne ofere? Nu s-a angajat cu nimic, a pus totul pe umerii şefului său. A spus că primul ministru s-a retras pentru un dialog cu capitala, pentru ultimele directive de la centru vizavi de solicitările prezentate de reprezentanții demonstranților din fața Comitetului Județean. Partea bună a fost, firește, că a renunțat la acute, la amenințări, că s-a calmat, de atunci, folosind cu totul alt ton, asigurîndu-ne că lucrurile se vor rezolva dar… dar nu așa… nu cu… Mă rog, nu prea știa ce să spună, evita să pronunțe vreo afirmație consistentă, ce spunea nu mă mai putea interesa, însă, cîtuși de puțin…*

De la un moment dat, universitarul timișorean, deși vorbea cu Pacoste, îl avea în *vizor* pe primul secretar al județului. Activistul arăta ca un ins… *strivit* între două opțiuni. Pe de-o parte părea că nu era împăcat cu represaliile exercitate împotriva timișorenilor… pe de alta nu se simțea capabil să împiedice abuzurile gestionate de politrucii și generalii veniți din București. Deși ocupa postul de doar cîteva zile, Radu Bălan nu era necunoscut localnicilor. Fusese, înainte de a fi numit prim secretar al județului Hunedoara, primar al Timișoarei între anii 1978-1981, funcție în care lăsase o impresie bună.

Universitarul timișorean, bazîndu-se pe impresiile din perioada aceea, l-a abordat deschis, sperînd să aibă și la finele discuției aceeași părere despre el. *L-am tras deoparte şi i-am spus:* Tovarăşe Bălan, vreau să am o discuţie cu dumneavoastră între patru ochi... *Ne găseam în balcon, l-am tras de-o parte, am pus pe cineva să ne asigure intimitatea și i-am spus:* Tovarăşe Bălan, noi am constituit un partid politic la Operă, încercăm să facem ceva pentru oameni, pentru țară, sper că sunteţi conştient în ce situație ne găsim, că, adică, nu se mai poate merge pe drumul de pînă acum, că Ceaușescu e depășit de situație, pe de altă parte este surd, orb, refractar față de frămîntările din celelalte țări socialiste, inclusiv din URSS… *În fine, ca să n-o mai lungesc, voiam să-l atragem de partea noastră fiind dispus, ținînd cont de experiența și competența sa, să… da, să-l acceptăm, cel puțin pentru o perioadă, lider. Nu al Revoluției, aceasta era a noastră, a timișorenilor. De fapt nu lider ci, mai exact, specialistul nostru în problemele gospodăreşti ale oraşului, ale județului…*

Din păcate Radu Bălan din fața mea nu mai era omul pe care-l cunoscusem cu ani în urmă. Ferindu-se de cei din jur, adresîndu-mi-se cît se poate de discret, mi-a spus: taci, mă, să nu ne audă ăştia!...

Ulterior aveam să ajung la o concluzie ce m-a întristat. Îi fusese teamă, îi fusese într-adevăr teamă că ne va fi auzit cineva. Atunci, însă, înfierbîntat, am continuat pe aceeași direcție. Haideţi cu noi, tovarăşe Bălan. Haideți cu noi, e un moment unic, păcat să-l pierdeți… *De data asta replica lui mi-a blocat orice intenție de a continua dialogul.* Nu vă mai amăgiți, măi băieți, nu vă îmbătați cu apă rece, mergeți acasă, c-altfel va fi de rău!...

Firește, schimbul de astfel de replici s-a încheiat aici, dar înainte de a coborî i-am mai spus, totuşi ceva. Nişte cuvinte ce au legenda lor, poate cea mai comentată intervenție formulată de mine în zilele acelea fabuloase. Claudiu Iordache îmi spusese, înainte de a fi urcat în clădire, că familiile noastre erau în pericol. Îl informase cineva, nu mai ştiu cine, că familiile noastre vor fi arestate. Amintindu-mi vorbele lui Claudiu, m-am întors spre Bălan şi i-am spus: Domnule Bălan,

noi ne întoarcem la Operă, nu știu ce va fi cu mine, cu noi, de aceea vă propun, dacă se poate, un tîrg. Dacă noi vom cîştiga vă promitem c-o să avem grijă de familia dumneavoastră, dacă vom pierde, vă rugăm să procedați la fel cu familiile noastre.

Ulterior această discuţie a fost exploatată în sens negativ, ceea ce, însă, n-are nici o importanță. Oricum, răspunsul lui, dar bine că nu s-a întîmplat astfel, a fost: mergeți liniștiți, măi băieți, nu se va întîmpla nimic. O să vedeți, nu se va întîmpla nimic, mergeți acasă…

Pentru că nu avea nici un rost să mai fi rămas acolo, grupul de la Operă, după ce-a formulat o ultimă invitație liderilor din sală să vină, cu demonstranți cu tot în centru, au părăsit clădirea Județenei de Partid.

În jurul orei 22 au venit trupele USLA, au evacuat sala, au încuiat poarta; în jurul orei 3 o grupă de parașutiști i-au îmbarcat pe delegații din capitală într-o mașină specială și i-au dus la aeroport de unde, cu avionul special cu care veniseră, s-au înapoiat la Bucureşti.

Întorşi la Operă, au luat măsuri de întărire a pazei. Se înnopta şi se puteau aştepta la diversiuni din partea organelor de represiune. Nimeni nu mai avea acces în foaier şi balcon fără aprobarea expresă a membrilor comitetului de conducere. Între timp, lumea din Piaţă începea să se împuţineze, ceea ce putea să însemne **sfîrșitul a ceea ce abia începuse**. În situația asta universitarul a apelat la microfon, de mai multe ori, adresîndu-le timișorenilor vorbele: *Nu plecați, dragii mei. Nu plecați, rămîneţi peste noapte cu noi, pentru că dacă părăsim Piața jertfele de pînă acum sunt inutile, pierdem totul, vă rog rămîneți pînă obţinem ce ne-am propus, ce ne-a făcut pînă acum să înfruntăm bastoanele scutierilor, gloanțele…*

Apelurile au fost zadarnice, oamenii au plecat. E drept, nu toți, dar numărul celor rămași față de imensa mulțime din după-amiaza aceea era de-a dreptul nesemnificativ.

Înainte de a se deplasa la Comitetul Judeţean de Partid, s-au consumat evenimente ce abia mai tîrziu, seara, aveau să se dovedească a nu fi chiar neînsemnate.

În cursul după-amiezii universitarul li se adresase demonstranților, de mai multe ori, astfel: *Mergeţi în întreprinderile dumneavoastră, spuneţi celor pe care-i găsiți*

acolo ce se întîmplă aici, constituiți în întreprinderi nuclee ale Frontului Democratic Român, pe urmă reveniţi cu colegii aici. Dacă întreprinderile sunt cu foc continuu să rămînă acolo schimbul respectiv, dar ceilalţi să vină să participe la demonstraţie, ca s-o susţină, să ne susţină, pentru că fără prezența voastră noi vom fi arestați, hăituiți în fel și fel de anchete de milițieni, securiști, procurori comuniști…

Au fost cazuri în care au venit oameni care ne-au spus că mulţi colegi ar vrea să vină în Piață dar directorii nu îi lasă. îi amenință că vor fi concediați, dați pe mîna Securității. Mi-am asumat responsabilitatea și de data asta, am ieşit în balcon şi am spus… consideraţi că suntem într-un oraş liber, vă împuternicim noi cu acest statut, mergeţi în întreprinderi și, dacă directorii au această atitudine daţi-i afară, alegeţi alţii, puterea e a noastră, a tuturor celor de aici, aici se găsește întreaga Timișoară, orașul este al nostru, al celor din Piață, al timișorenilor nu al comuniștilor, consideraţi că suntem într-un oraş liber, comportați-vă ca niște oameni liberi!*… Acesta e, de fapt, momentul ce marchează proclamarea oraşului Timişoara ca primul oraş liber, primul oraş eliberat de sub dictatura comunistă. Sigur, formal lucrurile stăteau altfel, dar faptic aşa cum spuneam eu. Una peste alta, am început să coordonăm situația din oraș, sigur, nu cu rezultatele pe care le-am fi vrut, dar în mod cert* ***noul*** *cîştiga teren,* ***vechiul*** *pierdea.*

Ajunşi aici, trebuie să fac o precizare oarecum… surprinzătoare. ***Mărturisesc că, la momentul respectiv… n-am fost conştient de faptul că proclamasem Timişoara oraş liber de comunism.*** *Înşirasem cuvintele acelea din entuziasm, din dorința năvalnică de a-i însufleți pe timișoreni, de a le stimula inițiative noi, proprii oamenilor liberi nu cocîrjați de terorile comuniste și doar după aceea mi-am dat seama de efectul lor, de cînd oamenii îmi ziceau…* domnule, datorită cuvintelor dumneavoastră ne-am simţit altfel, dintr-o dată altfel, și din acel moment*… Vorbele au încărcătură emoțională, încrederea celor din jur te stimulează, simțind-o ne-am străduit s-o onorăm din plin. Pe scurt, atunci, abia atunci, ne-am pus problema* ***Proclamației Revoluției din Timișoara****!*

Pe scurt dar, firește, fără să omit situații ce pot fi, într-o oarecare instanță, considerate nesemnificative, în realitate având, totuși, importanța lor. De aici încolo nu pretind că voi respecta cronologia, ceea ce nici nu e important, esențială fiind inițiativa, inițiativele.

La un moment dat am lansat ideea trimiterii unor oameni de încredere în gări. Scopul? Să apeleze la călătorii ce părăseau orașul, pe care să-i roage ca, odată ajunși la destinație, să relateze localnicilor manifestările din Timișoara…

Apoi… A, la poartă se afla un telefon. Era necesar, numai că a fost folosit și de cine nu trebuia. Oricum, mai tîrziu Radu Tinu, fostul comandant adjunct al Direcţiei Securităţii Timiș, s-a lăudat că ştiau tot ce se întîmpla aici…

Tot din acea primă noapte Lorin Fortuna își amintește, printre altele, că îi atrăsese atenţia un grup de ofițeri postat în dreptul străzii Paris. Priveau în jur, spre Operă, părînd să stabilească numărul timișorenilor din preajmă, la fel de posibilă fiind și ideea că aveau cine știe ce altă misiune. Oricum, după un timp au plecat, dar îngrijorarea a rămas. Universitarul, ca de altfel și cei din jurul său, s-au gîndit și la aceea că era… începutul sfîrşitului. Că se va da semnalul intervenţiei armate. Din fericire, poate pe baza informațiilor acelor militari, ori a dispozițiilor venite de *mai sus,* n-a fost așa. Evenimentele ce-au urmat creditează cea de a doua supoziție. N-a fost așa deoarece s-a mizat pe reușita intervenției Gărzilor Patriotice ce urma să aibă loc în ziua următoare, intervenție numită de universitar… Mineriada Zero!

Sigur, fiind convinși că Securitatea ne avea în vizor, am încercat să le contracarăm inițiativele. Așa că după ce-am obținut niște date, m-am adresat mulțimii, de fapt unor anumite persoane: atenție, tovarăși securiști, vă informăm că am întocmit o listă cu domiciliile voastre, și dacă veți iniția represiuni în ceea ce ne privește, vom proceda la fel și noi...

Din păcate, de parcă problemele astea nu ne-ar fi stresat îndeajuns de mult, e de spus că s-au ivit conflicte și în cadrul colectivului nostru. Asta pentru că, pe de o parte

oamenii, venind din medii diferite, nu apucaseră să se cunoască între ei, pentru că aveau mentalităţi diferite dar, poate şi… misiuni diferite. Oricum, în noaptea 20-21 decembrie, după ce sesizasem că la poartă lucrurile nu decurgeau chiar cum ar fi trebuit, Sorin Oprea, comandantul gărzii, a încercat să destabilizeze coeziunea grupului nostru. Vorbea de schimbare, de înlăturarea noastră, a liderilor, de alegerea altora, despre care îi asigura pe cei din jur că sunt mai potriviţi, mai eficienţi. L-am surprins într-o astfel de situaţie chiar cînd am revenit de la Judeţeana de Partid. Firește a tăcut, s-a blocat, iar doamna Mihaela Munteanu, răsuflînd uşurată, a zis… uite, a venit domn' profesor, gata*... Şi a fost într-adevăr… gata. Sorin Oprea nu avea, de fapt, argumente pentru afirmaţiile lui, s-a retras imediat şi lucrurile au revenit pe făgaşul firesc.*

Una din măsurile salutare a fost întocmirea listei cu membrii Comitetului, cu obiectivele programatice ale partidului Frontul Democratic Român, trimisă la Consulatul iugoslav cu rugămintea de a fi transmisă agenţiilor de presă internaţionale, principalelor ziare din întreaga lume, postului de radio *Europa liberă…* Lista, de altfel, a fost predată, în acelaşi scop, şi unor radioamatori din oraş, ca şi unor salariaţi de încredere de la *Telefoane*.

Episodul *lista* are istoria lui… tulbure. Ajunşi cu ea – dacă au ajuns?! – la Consultat, mesagerilor li s-a spus s-o depună în cutia poştală. Oamenii spun că au depus-o. Se cunoaşte faptul că, o astfel de listă au trimis şi liderii aflaţi la Comitetul Judeţean. Numai că de a lor nu ştie nimeni nimic, de a celor de la Judeţeana de Partid – da. Mai tîrziu domnul Fortuna a avut o discuţie cu consulul iugoslav, explicaţia acestuia fiind că, poate, pe *parcursul* de la poartă pînă la clădire au intervenit… alţii…

Dacă înserarea a adus îngrijorări, generozitatea, solidaritatea timişorenilor, mai ales a acelor din zonă, le-a *contrabalansat*. De la persoane neidentificate dar oricum de la timişoreni, au ajuns la grupul de pază de la poartă, în foaier, cantităţi suficiente de hrană şi apă!

În seara, în noaptea aceea, a fost redactată **Proclamaţia Frontului Democratic Român**. La un moment dat, deoarece

curentul a fost întrerupt, s-a lucrat la lumina lumînărilor, procedînd în același mod și mai tîrziu, după ce a fost restabilită aprovizionarea cu curent electric, de data aceea din motive de camuflaj. Textul a fost scris cu un pix de către domnul Lorin Fortuna. În prima fază s-au conturat ideile, s-au dezbătut, li s-a dat forma finală, au fost înserate pe o ciornă – azi document oficial al Revoluției din Timișoara! –, după care, sperînd că se vor putea procura cîteva mașini de scris, a doua zi textul urma să fie multiplicat pentru a fi difuzat timișorenilor.

Și redactarea Proclamației are… istoria ei.

În seara aceea, după ce-am întocmit textul, după ce l-am copiat de mînă în, dacă mi-aduc bine aminte, trei exemplare, constatînd cît de puțini timișoreni se mai găseau în Piață, ne-am dat seama că exista riscul de a fi atacaţi. Ulterior s-a şi spus că a existat un plan de atac al Operei. Manevra n-a fost executată din motive pe care o să le prezint mai tîrziu, acum să încheiem episodul Proclamația. Deci am copiat textul în mai multe exemplare, le-am împărţit membrilor Biroului Permanent, unii au rămas aici, alţii au coborît în Piaţă. Coboram, de fapt, cu schimbul. Eu mergeam în mijlocul lor pentru a întreţine atmosfera revoluționară, entuziasmul, la urma urmei pentru a le oferi argumente să rămînă în Piață.

Din păcate în noaptea aceea au rămas în fața Operei puțini localnici, poate două sute de persoane, din fericire a doua zi Piața a fost plină de timișoreni din nou.

Amintirile de atunci sunt de neuitat. Tinerii din fața Operei, prea cruzi pentru a fi fost striviți de tăvălugul comunist, păreau a fi într-o… excursie montană. Făcuseră un foc cu ce găsiseră prin apropiere, cîntau, recitau versuri… De fapt lucrurile stăteau chiar așa. Numai că vîrful spre care priveau cu cefele date pe spate nu se numea Semenic, ori Țarcu… ci ***Libertatea!*** *Cînd mă apropiam de ei renunțau la cîntece, apelau la maturitatea, la experiența mea, mă asaltau cu fel și fel de întrebări.* Domnule profesor – așa îmi spuneau toți – ce-o să se întîmple mîine, în zilele următoare?... Credeți că vom reuși?... Care sunt șansele noastre, domnule profesor?... *Ei bine, înțelegeți de ce nu voi uita niciodată momentele acelea, parcă de vis?*

21 DECEMBRIE

În 21 decembrie timişorenii au început să apară în Piaţă devreme, unii chiar de pe la ora 7. S-a venit şi individual ori în grupuri mici, cei mai mulţi, însă, în coloane, direct din întreprinderi.

Era nemaipomenit să vezi cum Piaţa Operei se umplea de lume, era de-a dreptul entuziasmant, nu puteai să nu te simţi mîndru că erai timişorean, nu eram în stare să le mulţumesc, în gînd – dar am mărturisit-o de nenumărate ori şi de la microfon! – admirabililor timişoreni ce apăreau din toate părţile, de pe toate străzile. Nu e uşor de spus ce i-a adus în centru de la orele acelea, în număr atît de mare, cu disponibilităţile ce se deduceau fără nici o dificultate. Poate că prezenţa şi atitudinea fermă a concitadinilor se datora nemulţumirilor îndurate în anii din urmă, evenimentelor din ţările vecine, abuzurilor exercitate de Putere, victimelor din zilele anterioare… Poate că lor, dar acestor motive li se poate adăuga încă unul – calitatea civic-umană a timişorenilor. Ştiţi, de altfel, ce sintagmă folosea conducerea comunistă pentru oraşul nostru? ***Vestul sălbatic al ţării!*** *Sigur că, din motive bine cunoscute, ne găseam în Piaţă ori de cîte ori dictatorul… delira din balconul Operei, numai că în Timişoara n-a fost niciodată aplaudat ca în alte oraşe. Niciodată. Vorba aceea, pînă atunci bănuia că nu era acceptat ca în alte părţi, în zilele lui Decembrie ’89 s-a convins!*

S-a convins deoarece, din 20 decembrie, în acest balcon s-au rostit altfel de cuvinte. Cuvinte prin care îl condamnam, prin care precizam că nu-l mai acceptam, ***cuvinte de îmbărbătare, versuri şi cîntece de-ale noastre, de-ale creatorilor bucovineni, basarabeni, deci de-ale noastre****, rostite pentru noi înşine, pentru ortodoxismul nostru şi credinţa în Dumnezeu cînd îngenuncheam şi îngînam rugăciunea* Tatăl Nostru*, cînd ridicam ochii spre cer şi spuneam* Există Dumnezeu! Există Dumnezeu! Există Dumnezeu!...

Proclamaţia Frontului Democratic Român a fost citită din balconul Operei în jurul orei 9, prima dată de domnul

Ioan Lorin Fortuna, apoi, pe rînd, de toţi membrii Biroului. A fost citită, de altfel, din oră în oră, pentru a fi cunoscută şi de timişorenii ce ajunseseră în Piaţă mai tîrziu.

S-a cerut, de fiecare dată, părerea timişorenilor, sugestiile lor. Din fericire nu a fost nevoie de nici o completare, propunerile formulate în ziua anterioară *acopereau* toată gama de revendicări dorite de timişoreni.

Cum în cursul nopţii 20-21 decembrie fuseseră informaţi că urmau să ajungă în gări garnituri de trenuri cu membrii unor gărzi patriotice, universitarul s-a repezit spre Gara de Nord cu maşina sa. N-a ajuns pînă la gară, s-a oprit în dreptul viaductului de pe strada Jiul, pentru a observa mişcările de pe calea ferată. Informaţia s-a dovedit a fi reală, dar oamenii din ele nu au fost *activaţi* decît în cursul dimineţii, cînd sosiseră toate garniturile planificate. *Ce se dorea de fapt? O* ***represiune parţial civilă*** – Gărzile Patriotice *aveau statut militar, dar membri trimişi aveau în dotare doar ciomege! – ce n-ar fi stîrnit în exterior reacţii comparabile cu cele în care Armata, Securitatea şi Miliţia ar fi procedat ca forţele de represiune în Piaţa Tiananmen din Beijing. Mai mult de-atît, ceea ce credeau că avea să se întîmple în Timişoara trebuia să aibă, în contrapondere internaţională, reacţia bucureştenilor în mitingul din aceeaşi zi. Ceauşescu era sigur că în Bucureşti va fi ovaţionat, ca de atîţia ani încoace, ceea ce însemna că manifestările din Timişoara reprezentau acţiunile iresponsabile ale unor huligani, ale unor vagabonzi, nu ale localnicilor onorabili ai urbei.*

Sigur, gîndurile astea mi s-au conturat mai tîrziu, însă atunci am tratat starea de lucruri altfel, cu responsabilitate. Adică nu ascund faptul că am fost destul de îngrijorat, de aceea am trimis la gară detaşamente de timişoreni, pentru a aplana eventualul conflict înainte de a se fi declanşat.

O dispoziţie proastă se întoarce împotriva emitentului. Conducerea comunistă, necunoscînd ori ignorînd acest adevăr, s-a trezit în cea de a doua situaţie. În loc să-i liniştească pe *huligani şi vagabonzii timişoreni*, ei înşişi, membrii Gărzilor Patriotice, au devenit *huligani şi vagabonzi în localităţile de baştină* la întoarcere. Altfel spus, propagarea **răzmeriţei timişorene** a fost asigurată de conducerea comunistă!

Deşi în ochii manifestanţilor din Piaţă balconul Revoluţiei de la Operă *funcţiona* bine, în foaier existau tensiuni, concordia era pasăre exotică. Motivele? Confruntarea, mai mult ori mai puțin deschisă dintre… entuziasm, incompetență, intenții bune, soluții neviabile, grabă, formalism, sinceritate, suspiciuni, gînduri ascunse…

Din păcate atmosfera din foaier avea să devină și mai încordată după apariția unor lideri ai mulțimii ce, în ziua precedentă, ocupaseră spațiul din fața clădirii Comitetului Județean. *Cei de la Judeţena de Partid au venit aici cu pretenții. Doreau să fie cooptaţi în conducerea Frontului Democratic Român, a Biroului Permanent. Ca să salvăm situaţia, am propus extinderea Comitetului de la cinci la şapte persoane, fiind, deci, incluse în forul nostru încă două persoane, Dorel Curuţiu ca reprezentant al Gărzilor, şi Ioan Marcu. Din păcate Ioan Marcu ne-a creat multe probleme, ca de altfel și Sorin Oprea, inși incomozi, impulsivi, inadaptabili în colective mai largi.*

O situaţie ce ne-a dat multă bătaie de cap a fost cea a unei grupări, ei au zis organizație, a tinerilor de la Judeţeana de Partid, care se zbătea pentru includerea unora dintre ei în Consiliul nostru de Conducere. Sigur, schimbări s-au mai făcut, însă o anumită animozitate între cei de dincolo și noi a persistat mult timp. Astfel unii au plecat și nu s-au mai întors, alții, apărînd mai tîrziu, emiteau pretenții asemenea celor de dinainte. În această privință amintesc numele lui Cornel Eustațiu, cel care avea să devină președintele Camerei de Comerț. Într-un anumit moment a fost cooptat în structurile noastre, numai că a doua zi a plecat acasă și nu s-a mai întors.

O altă problemă ne-au creat-o băieții de la intrarea de pe strada Mărăşeşti. Nu ne mai consultau, stabileau de capul lor cine urca, cine nu, motiv pentru care comandant al gărzii întregii clădiri, căreia i se subordonau și tinerii de la intrarea artiștilor, a fost numit Dorel Coruțiu.

Cu toate astea, într-un mod sau altul, diferendele au fost soluționate, nu s-a ajuns niciodată la situații ireconciliabile.

22 DECEMBRIE

În pofida acestor stări de lucruri, în foaierul Operei au urcat și timișoreni competenți, specialiști de care era nevoie stringentă. Dintre aceștia se distinge cunoscutul jurist, profesorul universitar, doctor în Drept, Radu Motica. În noaptea 20-21 decembrie fusese concepută ***Proclamația Frontului Democratic Român***, act politic oportun, firește, dar din punct de vedere juridic situația nu era în regulă. Înțelegînd că în foaier nu se găseau persoane capabile să definitiveze un astfel de document, domnul Motica urcă și își oferă serviciile. Colaborarea a fost perfectă, așa că, din 22 decembrie exista și acest act, intitulat **Rezoluţia Marii Adunări din Piaţa Victoria din Timişoara,** în care se punea problema reformării juridice a sistemului, adică introducerea statului de drept.

În mod firesc, din dimineața aceea problemele s-au multiplicat, situațiile neobișnuite nu au lipsit nici ele. Una din cele mai crase obrăznicii ale acelei zile a fost prezența la intrarea din strada Mărășești a primarului, scriptic încă în funcție, Petru Moț. Ce voia activistul comunist? Să stea de vorbă cu conducerea Frontului, să afle revendicările revoluționarilor, pe care se angaja să le comunice mai departe, pe scară ierarhică, organelor competente. Treaba asta se petrece în jurul orei 9, înainte de fuga dictatorului. Sesizarea acestui amănunt i-a prilejuit universitarului să formuleze o observație ce, în mod cert, activistului comunist n-avea cum să-i placă. Ce și-a spus domnul Fortuna? Dacă insul acesta și-a oferit serviciile, **înseamnă că e convins de prăbușirea sistemului dictatorial din România!**

REFLECȚII NETĂINUITE

Doresc să mă pronunț asupra unor opinii legate de Revoluţia din Timişoara ce, după părerea mea, au fost, sunt percepute și acum în mod necorespunzător.

Unii timişoreni au încercat să-şi aroge merite mai mari de cîte aveau, afirmînd că, încă din 16 decembrie, în Timişoara

au strigat: Jos comunismul! *Chiar mai mult de-atît, că în timpul Revoluţiei la Timişoara se scanda… S*ă vină regele!... Regele Mihai!... *Cei care am fost în zilele acelea în oraş, în unul ori celălalt balcon, ştim că lucrurile nu stau aşa. Nici nu era posibil. La vremea aceea, la constrîngerile de atunci – vorbesc de perioada de pînă la arestări, cu atît mai mult de pînă la folosirea armelor – nu ne-am permis să atacăm sistemul ori forma de guvernare, ci* ***exponentul răului!*** *După primele sintagme revendicative din Piaţa Maria…* Vrem apă caldă!... Vrem căldură!... *care a fost cel mai incisiv slogan scandat în Timişoara? Cel al lui Daniel Zăgănescu,* Jos Ceauşescu! *Nu* Jos comunismul!... *Nu* Regele Mihai!... *ci* Jos Ceauşescu!...

Or dacă medităm la situaţia de atunci, atitudinea noastră, a timişorenilor, faptul că am ales şi lansat acest slogan este, întrutotul, explicabil. Pe lîngă reacţiile faţă de starea materială şi nemulţumirile faţă de îngrădirile cetăţeneşti, trăiam un stresant sentiment de frustrare. În fosta Uniune Sovietică, în ţările comuniste din estul Europei, situaţia se schimba, începuse destinderea, dezgheţul politic era în plină desfăşurare, în România, datorită dictatorului închistat în gogoaşa lui comunistă, lucrurile stăteau pe loc. Se cade să ne amintim că, pînă şi în timpul demonstraţiei din 20 decembrie, nu s-au lansat lozinci anticomuniste, nu au fost formulate revendicări anticomuniste ci, exclusiv, sloganuri antidictatoriale deoarece de dramele din Timişoara vinovat era, în primul rînd, el. El dăduse ordinele criminale din 17 decembrie, după care urcase în avion senin, perfect împăcat cu el însuşi şi menirea sa faţă de români.

O să mă refer acum la alte afirmaţii. Unii spun că în România a fost revoluţie doar la Timişoara, în rest fiind vorba de lovitură de stat. Această aserţiune vizează orizontul îngust al persoanei, lipsa elementelor politice necesare unui comentator căruia se cade să-i acorzi atenţie. ***Într-un oraş, într-un singur oraş al unei ţări, nu se poate face revoluţie!*** *E drept, sintagma nu e insolită. În secolul trecut s-a vorbit, de pildă, despre Revoluţia de la Ploieşti a lui Candiano Popescu împotriva regalităţii. Numai că aceea n-a fost o revoluţie – a fost revoltă. O revoluţie este un fenomen mult prea complex pentru a fi realizat într-o singură localitate. Urbea aparţine*

unei țări, regimul politic al acesteia vizează întregul teritoriu, în Istoria Umanității nu există nici un caz în care o localitate să aibă alt statut social decît al restului țării. Pe scurt spus, dacă manifestarea se produce într-un judeţ, într-un oraş, este răscoală, revoltă de mici sau mai mari proporţii, dar nu este revoluţie.

Pe de altă parte şi sintagma lovitură de stat este inacceptabilă. Folosim formularea lovitură de stat cînd manevra este înfăptuită de oameni din preajma conducătorului, cînd aceştia îl îndepărtează pe rege, pe preşedinte, oferindu-i statutul respectiv altei persoane. Bunăoară dacă armata l-ar fi eliminat pe Ceauşescu, după care ar fi oferit prerogativele unui ofiţer de rang superior, ar fi fost vorba de o lovitură militară de stat. Astfel de ipostaze se cunosc, nu e cazul să insistăm. Or la noi situaţia a fost cu totul alta. Ceauşescu a fost îndepărtat de la Putere – a abandonat-o! – de marea demonstraţie bucureşteană din 22 decembrie. Prezenţa sutelor de mii de salariaţi în Piaţa Palatului pe atunci, Piaţa Revoluţiei astăzi, a creat asupra dictatorului o presiune imensă, capitală, iar acesta, pentru a nu fi linşat, a părăsit clădirea fostului Comitet Central împreună cu soţia şi doi demnitari apropiaţi.

***În acel moment Puterea a devenit vacantă. Ajunşi aici, se cade să formulăm o observaţie peste care nu se poate trece cu vederea. De atunci, de fapt de mai dinainte şi pînă s-a organizat Bucureştiul, singura formaţiune politică care şi-a asumat rolul de a înfăptui Revoluţia, care a prezentat o platformă-program a ei, a fost* Frontul Democratic Român, *platforma fiind* Proclamaţia Frontului Democratic Român!**

Se ştie, s-a redactat şi în martie 1990 o platformă-program a Timişoarei, dar documentul cu adevărat reprezentativ pentru oraşul nostru este cel întocmit atunci, în decembrie, în noapte 20-21 decembrie, în condiţii, trebuie să se ţină cont de acest amănunt, de… ilegalitate. De risc maxim. În ceea ce priveşte constituirea Frontului Salvării Naţionale, a Consiliului Frontului Salvării Naţionale în 22 decembrie seara tîrziu, practic noaptea, această formaţiune exercitîndu-şi atribuţiile asumate abia a doua zi, 23 decembrie, lucrurile stau cu totul altfel. Pentru ce s-a întîmplat atunci, în Istorie se foloseşte sintagma ***confiscarea puterii!***

Acesta este adevărul, dar vreau să precizez că nu este… crud. Este cît se poate de firesc. ***Timișoara a pus ștreangul în jurul gîtului Puterii, Bucureștiul a tras scaunul de sub picioarele ei,*** *aceasta a sucombat, s-a creat vidul de Putere or noi, de aici, oraș mare dar nu sediu al celor mai importante instituții ale statului, n-aveam cum să organizăm viața social-politică, economică pentru întreaga țară. Bine, în schimb, că a făcut-o Bucureștiul. Și a făcut-o pentru că aveau cum. Atuul a fost Armata. Subordonîndu-și Armata, Frontul Salvării Naționale a devenit noua forță politică din țară, a devenit* Puterea!

Dacă pentru cele înserate în rîndurile anterioare nu pot exista critici cu adevărat obiective, ce s-a întîmplat în continuare se plasează în zona maculată, infamă, a luptei pentru Putere. Mă refer la episodul numit teroriștii. A fost inutil dar dramatic, a fost regizat dar păgubos. Așa numiții teroriști făceau parte din cadrul Armatei, victimele aparțineau Armatei, dar și populației civile! O să mă refer, bunăoară, la Batalionul 404 de Cercetare și Diversiune din Buzău. Sarcina lui expresă? Să mediatizeze, să înrădăcineze în conștiința românilor faptul că Ion Iliescu și ai lui erau continuatori ai Revoluției, factori decisivi, legitimi, ai victoriei Revoluției în acea perioadă critică, în care elementele fostului regim amenințau să preia din nou Puterea. În realitate nu exista un astfel de pericol, totul a fost o înscenare ce trebuia să le legitimeze statutul de ***noua Putere****, prețul fiind însă imens, un adevărat genocid, în care au pierit de zece ori mai mulți cetățeni, civili ori militari, decît pînă atunci, ca să nu vorbim de numărul imens al răniților. Cu toate astea, se știe, pentru acele orori n-a fost condamnată nici o persoană, n-a fost tras la răspundere nimeni. Asta pentru că nu există voința politică necesară, motivele fiind mai mult decît clare, iar cu trecerea timpului probabilitatea elucidării acelor evenimente condamnabile este din ce în ce mai mică, în timp ce, pe de altă parte, se încearcă să se acrediteze ideea că acel segment faptic a făcut parte din Revoluția autentică, că fără el nu s-ar fi putut merge mai departe, nu s-ar fi reușit înlăturarea efectivă a regimului comunist.*

După Revoluţie, după preluarea puterii de către Frontul Salvării Naţionale, greutatea evenimentelor avea să se deplaseze la Bucureşti. Deşi Frontul Democratic Român dăduse sens şi construcţie politică momentelor revoluţionare din Timişoara prin preluarea puterii la nivel judeţean şi local, formaţiunea politică timişoreană s-a trezit în situaţia ingrată de a fi marginalizată, eliminată din mecanismul social-politic al ţării.

După ce-am preluat Puterea la nivel judeţean şi local, ne-am trezit în faţa a nenumărate agresiuni din partea fostelor structuri comuniste. Bunăoară Teodor Bulza, redactor-şef al fostului cotidian comunist Drapelul Roşu*, împreună cu directorul Întreprinderii Poligrafice* Banatul*, a lansat în Timişoara ziarul* Luptătorul Bănăţean *– continuatorul publicaţiei comuniste* Drapelul Roşu *– în paginile căruia, pe 23 decembrie 1989, se preciza că fostul prim-secretar al judeţului, Radu Bălan, preluase conducerea Frontului Democratic Român. Mai mult de-atît că, în această calitate, trebuia să revină la conducerea judeţului nostru.*

*Greu de spus unde s-ar fi ajuns dacă n-ar fi intervenit… **întîmplarea.** În după-amiaza zilei de 22 decembrie plecasem spre capitală cu o delegaţie a partidului nostru. E clar că absenţa mea le-a convenit colportorilor comunişti, că au folosit momentul. Au fost pe faţă. Numai că de la Arad a trebuit să facem cale întoarsă din cauza fenomenului numit… terorism, aşa că am contracarat manevra – la vremea aceea numită, mai în glumă mai în serios… lovitură de judeţ – prompt. Bun, ce s-a întîmplat, în sine, nu m-a deranjat atît de mult, sunt îndeajuns de stăpîn pe mine ca să mă calce în picioare chiar oricine, gustul amar vine de la altceva. La baza acestei manevre a stat Ioan Savu. Asta m-a deranjat, faptul că iniţiatorul a fost nimeni altcineva decît Ioan Savu.*

După ce-am înţeles cum stau lucrurile, am acţionat imediat. L-am trimis pe Claudiu Iordache la Poligrafie cu o dezminţire scrisă, care a şi fost publicată în ziar a doua zi.

Pe termen lung manevrele de acest fel au fost susţinute de colonelul Zeca la început, după aceea de generalul Gheorghe Popescu.

Forma prin care activitatea noastră a fost tulburată, șicanată tot mai insistent, a fost cea a demonstrațiilor zilnice, în care ni se aduceau acuze aberante. Noi am fi fost vinovați că nu se făceau investigații în legătură cu morții, cu răniții Timişoarei, şi ca atare ni se contesta dreptul de a conduce judeţul, oraşul. Pentru mine, însă, lucrurile erau clare. Erau clare pentru toți. Miza era Puterea. Preluarea, însușirea ei de către reprezentanți ai fostelor structuri comuniste, în primul rînd de către foștii clienți ai Securității, de foștii informatori

Ca să vă dați seama cît tupeu aveau – un detaliu. În 12 ianuarie m-am trezit în față cu un astfel de ins care, nici mai mult nici mai puțin, m-a obligat să-mi prezint demisia. Nu să mi-o dau, să mi-o prezint, ceea ce nu e totuna. I-am spus textual. Dacă este nevoie, eu îmi prezint demisia fără nici o ezitare. Atît i-a trebuit, la disponibilitățile lui intelectuale a considerat că, de fapt, mi-am și dat-o. Și după nu mai mult de un sfert de oră – în prag generalul Popescu, ca să preia conducerea Județului! Consternant, nu? Cum s-ar spune… cusut cu ață albă, dar nu ca să nu se vadă ruptura. Am încercat atunci să mă fac înțeles măcar de acest ofițer cu grad de general. Domnule, nu am demisionat, doar m-am oferit s-o fac, însă demisia n-o să ţi-o prezint dumitale, nici ăstora care demonstrează afară, ci Consiliului Judeţean Timiş al F.S.N. cînd se va întruni acesta!... *Ceea ce, de altfel, scîrbit de situația în care mă puseseră, am şi făcut.*

Vreți cumva să știți de o altă manevră murdară a securiștilor, a… era să zic oamenilor, a indivizilor vechii Puteri? 12 ianuarie 1990 a fost zi de doliu național în memoria victimelor Revoluției din Decembrie 1989. A fost o zi în care trebuia să ne exprimăm recunoștința, regretele, durerea. Pentru a preîntîmpina situațiile neplăcute, s-a interzis vînzarea de băuturi alcoolice. Ce reacție au avut inșii pentru care eroii Timişoarei fuseseră, după cum se pronunțase dictatorul, huligani, vagabonzi? În parcul de lîngă Catedrală a apărut un camion, din care niște ipochimene degenerate ofereau, gratuit, sticle cu băutură! Gratuit, nu oriunde ci în preajma Catedralei, unde urma să aibă loc slujba de pomenire!

Dar să revenim la alegeri. Alegerile anticipate din 1990, primele alegeri libere din România. Libere… e un fel de

a spune, o să vedeți imediat rostul acestei precizări. Am fost de acord, nu s-a pus problema vreunui refuz ori tergiversări, am început, de altfel, să lucrăm la elaborarea documentaţiilor necesare. Însă ne-am pomenit că Armata şi redactorii fostului ziar Drapelul Roşu*, devenit* Renaşterea Bănăţeană*, au format o comisie formată din, în mare parte, foşti informatori, pe atunci… conspiraţi, după ceva ani deconspiraţi, pe care au prezentat-o drept Comisie electorală oficială propusă de salariații de la un grup de întreprinderi timişorene! Discuţia a avut loc la* UMT*, numai că nu exista nici o legitimitate în acest sens! Legitimitatea era a celor care au înfăptuit Revoluţia, nu a foştilor colaboratori ai Securității, nu a foştilor informatori. În aceste momente a intrat pe fir generalul Popescu, tip subversiv, cameleonic, reactivat de generalul Militaru, şi acesta ins de aceeaşi teapă. Una peste alta le-a dat acest gir şi astfel, încet-încet, pe noi ne-au scos din cursă, moment din care alegerile au fost organizate de reprezentanţii întreprinderilor, un adevăr de necontestat, coordonaţi, însă, mai exact spus… struniți de această Comisie Electorală, ceea ce e mai mult decît limpede din rezultatele alegerilor.*

Eu am acceptat situația, de fapt nu doar eu, dar au existat și revoluționari care nu s-au împăcat cu această stare de fapt. Florin Marton, ceferist, căruia i-a rămas în gît episodul din 12 ianuarie, s-a gîndit, de altfel, la o contrademonstrație. S-a oferit să mobilizeze, în numele meu, chiar și oameni de prin satele din jur, nu doar din oraș, pentru un protest față de manevrele securiștilor, ale foștilor activiști comuniști.

Numai că lucrurile erau mult mai complicate decît par celor ce nu cunosc anumite amănunte. Băieții cu ochi albaștri și buze subțiri aveau vederi… largi! Sau, dacă vreți… bifocale! În 12 ianuarie, cînd mie mi se cerea demisia, în capitală se petrecea a doua încercare de răsturnare a regimului Iliescu!

Lăsînd acum paralelismul la o parte, nu ezit să susţin că cei din Bucureşti meritau, pe undeva, să fie schimbaţi. Iliescu şi ai lui nu erau legitimaţi de Revoluţie! Nu fuseseră aleşi de reprezentanţii întreprinderilor, care şi acolo au făcut marea demonstraţie, în timp ce noi eram legitimaţi de participarea la Revoluţie, de faptul că structurile noastre se formaseră cu reprezentanţi ai întreprinderilor din oraş. Se ştie, am

cerut acest lucru încă din 20 decembrie, cînd unii timişoreni spuneau că mulţi dintre colegii lor de serviciu nu se găseau în Piaţă deoarece fuseseră opriţi de director, de conducerea întreprinderii.

Ziua de 12 ianuarie e plină de întîmplări deloc comune. Atunci, dar nu mai pot preciza ora, a venit un individ uns cu toate alifiile şi ne-a spus că în faţa Consiliului Judeţean, printre demonstranţi se găsesc zeci de informatori, el ştiindu-i din vremea cînd lucrase în Securitate. Mai mult de-atît, ne-a explicat că în oraş numărul informatorilor era de ordinul sutelor, în judeţ de ordinul miilor, indivizii constituind o structură subversivă ce putea fi folosită oricînd pentru manifestări diversioniste, ei fiind, de fapt, cei ce îi incitau pe timişoreni împotriva noastră, miza constituind-o preluarea Puterii la nivel judeţean şi local.

Ceea ce urmează să spun o să vi se pară, sunt sigur, în afara oricăror scrupule. Persoana respectivă a detaliat aceste amănunte şi în faţa carului tv. al Televiziunii Libere Timişoara de atunci, interviul fiind filmat. Numai că la sfîrşitul înregistrării declaraţiilor, operatorul emisiunii, s-a trezit în faţă cu un ofiţer şi doi soldaţi, insul cerîndu-i caseta. Ce să fi făcut tînărul, i-a predat-o. Cu asta materialul n-a mai fost difuzat… După un timp, aflînd amănuntul că în treaba asta se pronunţa şi numele lui Pompiliu Alămoreanu, primul primar ales al Timişoarei, l-am întrebat ce s-a întîmplat cu caseta. Răspunsul lui – am predat-o domnului Petre Roman! *E cumva ceva ce pare firesc în toată povestea asta? Dacă nu e, să… vedem nefirescul. Ştiţi pînă unde s-a ajuns cu suspiciunea, de fapt cu subversiunea? Pînă la acuzaţia că noi, cei de la Opera din Timişoara, eram o structură KGB-istă! E cunoscut faptul că numele Ion Iliescu a fost lansat din balconul Operei noastre. Politicianul fusese un timp secretar cu propaganda în Timişoara, la vremea aceea lăsase o impresie bună iar în ultimii ani, chiar dacă nu se poate spune că era disident în adevăratul sens al cuvîntului, părea altceva decît gloata de aplaudaci din jurul dictatorului, motiv pentru care numele lui a fost scandat pentru prima dată aici, în Timişoara, nu în Bucureşti, dacă bine-mi aduc aminte de poetul Nicolae Bădilescu. De aici – acuzaţia că am fi făcut*

parte dintr-un grup conspirativ ținînd de fosta Securitate şi de KGB, ce a urmărit să-l propulseze pe Ion Iliescu în fruntea conducerii ţării.

Ei bine, credeți că șicanele foștilor securiști au încetat, că vechii activiști au renunțat la pretențiile pe care și le satisfăceau în vechiul regim? Să revenim la alegeri, la așa numitele… primele alegeri libere din România. ***Au fost atît de… libere, încît Frontul Democratic Român n-a avut dreptul să prezinte candidaţi!*** *Organizatorii de care v-am vorbit, cei ce ne-au dat pe noi la o parte, au impus o modalitate procedurală ce aparținea Trecutului, nicidecum Prezentului în care, datorită atîtor jertfe umane și îndepărtării dictatorului de la Putere, era firesc să nu ne mai întîlnim cu metodele din vremurile acelea!*

Găselnița lor a constat în aceea că doar întreprinderile puteau să propună candidaţi. Model de democraţie impus de cei ce, pînă în 16 decembrie, fuseseră stîlpii dictaturii comuniste! Or întreprinderea la care lucram, Institutul Politehnic, a propus pe altcineva, nu pe mine și cu asta… S-a lucrat şi acolo în stil comunist, la nivel de conducere a fost mîna foștilor informatori şi eu am fost scos din cursă. Din fericire Claudiu Iordache a avut mai mult noroc. Noroc în alt sens decît s-ar putea crede la prima vedere. Deși avusese o atitudine exemplară, eroică, în sedința oamenilor muncii din 17 decembrie, cînd activiștii se dăduseră peste cap ca să se ajungă la cuvintele vagabonzi, huligani, la ideea că orașul era pe dos din pricina lor, deși în dimineața zilei de 20 decembrie salariații îi ceruseră să-i conducă în Piața Operei, deși în 20 decembrie îşi dezvelise pieptul oferindu-și-l militarilor dacă aceștia voiau să facă uz de armă, Claudiu a fost propus drept candidat nu de institutul în care lucra, ci de… Teatrul Naţional Timişoara!

În rest… Da, doar vreo trei revoluționari timișoreni din grupul nostru au apărut pe acele liste, ceilalți am fost dați la o parte, am fost înlocuiți cu foști securiști, activiști ori membri ale vechilor partide PNŢ şi PNL care, fără scuze de rigoare, n-au avut nici un merit în declanșarea și conducerea Revoluției din Timișoara…

Nu se cade să nu aducem în discuţie Proclamaţia din martie 1990 din Timişoara. La vremea respectivă autorii ei se prezentau drept continuatori ai partidului Frontul Democratic Român. Continuatori?... Să vedem dacă lucrurile stau chiar aşa. În orice împrejurare ziceau… noi, cei care din primele zile am fost pe străzile Timişoarei, care am luptat, care am transformat revolta în Revoluţie… *Să vedem, însă, cît adevăr e în afirmaţia… din primele zile pe străzile Timişoarei!*

Iniţiatorul, cel care a conceput Proclamaţia, este scriitorul George Şerban. În preambulul ei – sintagma: a fi comunist, nu este o vină.

Bun, să acceptăm că nu este o… vină. Numai că renunţînd la a spune ce nu este, spunînd ce este, singurul cuvînt potrivit mi se pare… oportunism! Numai că în această situaţie lucrurile se complică. Pentru vinovăţie se pot găsi circumstanţe atenuante, iertarea, pentru oportunism există o singură reacţie – dispreţul!

După părerea mea afirmaţia lui George Şerban reprezintă o jignire la adresa celor ce-au rezistat presiunilor, constrîngerilor, şicanelor declanşate de refuzul carnetului roşu. Eu – şi tot respectul pentru semenii de această ţinută morală – nu am fost membru al Partidului Comunist. M-au tatonat, m-au tachinat de timpuriu, dar fără succes. Cînd eram student în Bucureşti la Institutul Politehnic au provocat o discuţie, în cadrul căreia le-am formulat răspunsuri ce i-au determinat să mă considere nesigur din punct de vedere politic şi nu s-a mai ambiţionat nici unul dintre politruci să mă provoace la o nouă dezbatere.

Revin, deci, şi afirm că a oferi credit afirmaţiei lui Şerban înseamnă atac la bunul simţ şi demnitatea umană. Ce trebuie, însă, să ştiţi, e că afirmaţia nu era deloc nevinovată: ***cei ce au redactat Proclamaţia fuseseră, în marea lor majoritate, membri ai partidului comunist!*** *Ca să nu dezvălui încă un amănunt – actualul preşedinte al Societăţii* Timişoara *este, după cîte ştiu, fiul unui fost ofiţer de Securitate!*

Dar să nu abandonăm această societate şi aşa zisa Proclamaţie de la Timişoara. Ce trebuie să se ştie e că ***Societatea*** **Timişoara** ***a fost înfiinţată de noi!*** *A apărut datorită ideii şi implicării lui Claudiu Iordache.* Renaşterea

Bănăţeană, *fostul* Drapelul Roşu, *nu-şi schimbase orientarea, promova pe mai departe, sigur nu ostentativ dar deranjant de consecvent, ideile, valorile vechii orînduiri. În această situaţie s-a impus apariţia unui cotidian care să promoveze alte valori, cele noi, misiune şi grea şi necesară, mai mult decît necesară. Astea fiind spuse – apariţia ziarului* Timişoara *e pe deplin justificată. Şi, mai ales datorită lui Claudiu Iordache, ziarul a apărut.*

Numai că… Din păcate şi în acest caz există un… numai că! Numai că, din nefericire ziarul Timişoara *a încăput pe mîna unor reprezentanţi ai fostelor structuri. Practic pe a lui George Şerban. Sunt om de ştiinţă, nu emit afirmaţii fără să le pot justifica, aşa că vă supun atenţiei date concrete privitoare la George Şerban. În decembrie '89 era redactor şef adjunct al publicaţiei* Forum studenţesc*, responsabil cu problemele ideologice. Pentru a elimina orice suspiciune nu emit, în ceea ce-l priveşte, nici o afirmaţie, vă invit în schimb că citiţi ultimul număr al respectivei gazete, ca să vedeţi ce ditirambi aşternuse pe hîrtie cu prilejul celui de al XIV-lea Congres PCR, în care Ceauşescu fusese reales în funcţia de preşedinte, număr ce, din nefericire pentru el dar concludent pentru statutul lui, a apărut chiar în zilele Revoluţiei!*

Una peste alta, George Şerban, ca atîţia alţii, era tipul de om giruetă! Abil, mereu pe fază, versatil, practic.

Proclamaţia sa nu e, de fapt, proclamaţie în adevăratul sens al cuvîntului. Adevărata proclamaţie de la Timişoara este Proclamaţia Frontului Democratic Român întocmită atunci, în zilele, în noaptea fierbinte 20-21 decembrie! În al doilea rînd nu e proclamaţie deoarece au emis măsuri pe care n-au reuşit, n-au ştiut să le implementeze, în timp ce pretenţiile-doleanţele noastre, formulate în condiţiile dramatice din decembrie '89, au fost acceptate, satisfăcute!

Notorietatea Proclamaţiei din martie e legată de punctul 8. Lustraţia era, nu încape nici o îndoială, o propunere-condiţie bună. Numai că… Da, ideea e că a rămas pe hîrtie, nu s-a reuşit impunerea ei în stabilirea dreptului de a fi trecut pe listele candidaţilor!

Ce-i drept, FSN-ul a executat o mişcare vicleană. Iliescu a creat, prompt, CPUN-ul, formă destul de dubioasă de

parlament, după care… a deschis ușa pentru partidele ce voiau să intre în această mega-formulă politică. Lucrurile au decurs așa cum va fi gîndit abilul politician. Confederaţia pentru Proclamaţia de la Timişoara, ce milita pentru legalizarea lustrației, a început să-și piardă partenerii de proiect, deoarece atît partidele istorice, cît și cele nou create, s-au dat peste cap să intre în acest conglomerat, mare dar diform, pestriț, numit CPUN. În consecință de la zi la zi Societatea Timişoara *își pierdea susținătorii, cu asta forța, prestigiul, în cele din urmă ajungînd ceea ce e și astăzi, o asociație civică. Doar o asociație civică!*

N-ar fi corect să înserez numai critici. Dacă doar de observațiile acestea aș fi fost în stare, aș fi evitat comentariile de mai sus. Mi-am permis să le evidențiez, însă, ca în final să precizez cum ar fi trebuit să procedeze membrii acestei societăți pentru a fi receptați ca adevărate personalități politice. Ar fi trebuit să-și ***restrîngă aria de operare*** *la nivelul județului nostru. Adică ar fi trebuit să militeze ca alegerile din Timișoara să se desfășoare sub imperativul legii lustrării! Ar fi fost formidabil dacă ar fi zis… voi faceți cum vreți, noi, în Timișoara, facem alegeri fără comuniști!*

Numai că pentru o astfel de inițiativă ar fi trebuit să se expună, să aibă curaj, impetuozitate, demnitate. Ceea ce… Adică n-au luat taurul de coarne, și cînd nu-l iei, nu-l poți înjunghia! La urma urmei ce valoare umană aveau persoanele din Societatea Timișoara*? Nu mă pronunț nici de data asta, ofer, însă, amănunte din care răspunsul se poate deduce fără nici un efort: o mare parte din membrii* Societăţii Timişoara*, mulți redactori de la ziarul* Timişoara*, au părăsit țara, s-au stabilit în străinătate! Au folosit aura acelor zile drept trambulină și, cînd au prins momentul, l-au fructificat în interes personal.*

În Piața Libertății, după cum se știe, Primăria a afișat respectivul text ce e, în fond, doar o declarație de principii, nicidecum un document istoric real, așa cum este Proclamația Frontului Democratic Român. Dar formalismul, mimetismul, fariseismul sunt manifestări ce, din păcate, nu ne sunt străine. Iar dovada cea mai elocventă că așa stau lucrurile, rezultă din ceea ce vă spun în continuare, amănunt ce, poate vă e cunoscut, poate nu. După modelul lor au apărut astfel de texte și în alte

oraşe. Există, astfel… Proclamaţia de la Cluj, Proclamaţia de la Vaslui… şi nu numai acestea!

Dar să revenim la alegerile locale din 1990. Cînd am văzut că nouă, celor din Frontul Democratic Român, nu ni se permite participarea la primele alegeri… libere din România, pentru partidul creat de noi s-a pus problema viitorului său. Ei bine, din acest moment vorbim despre calitatea cetăţenească a unora dintre membrii partidului nostru. Nu a acelora care au avut curajul să adere la el chiar de la început, 20 decembrie, ci a unora infiltraţi după aceea în fel şi chip, inşi versatili, cameleonici. Patricidul, mă pot exprima astfel fără să confer vreun sens nobil termenului, s-a produs de către Petrişor Morar şi grupul din jurul său. Ce îşi propuseseră aceştia muşinînd cu lăcomie… viitoare prăzi concretizate în fel şi fel de funcţii, în poziţii sociale bine, foarte bine retribuite? Să-l îndepărteze pe Lorin Fortuna din ecuaţia momentului. Schema logică e simplă, banală, uzitată însă des de o anumită categorie de indivizi: în 20 decembrie, înainte ca mulţimea să fi ajuns în Piaţa Operei, lansasem o placardă cu numele partidului, după amiază în foaier l-am înfiinţat, a doua, a treia zi, cînd nu mai era nici un risc, au aderat la el tot felul de pigmei care acum, deoarece în mine, în noi, vedeau o stavilă între ceea ce erau şi ceea ce li se părea că pot obţine, voiau să mă dea, să ne dea la o parte.

Dacă n-ar fi fost vorba despre o creaţie ideologică a mea, dacă n-ar fi fost vorba de Frontul Democratic Român, dacă n-ar fi fost vorba de ceea ce a însemnat Frontul Democratic Român pentru Timişoara, pentru România, pentru Istorie, poate că i-aş fi tratat cu indiferenţă. Cum lucrurile nu stăteau deloc aşa, m-am adresat mai multora dintre membrii fondatori ai Frontului Democratic Român cerîndu-le părerea. Şi pentru că eram membri fondatori am decis să anunţăm autodesfiinţarea Frontului Democratic Român. Ei puteau face orice, să înfiinţeze alt partid, să-l reînfiinţeze pe al nostru, dar toată lumea va şti adevărul, că adică nu mai este Frontul Democratic Român din Decembrie 1989 ci cu totul altceva, o altă structură politică, înfiinţată ulterior.

Şi ca lucrurile să fie clare pentru toată lumea, am mers la Bucureşti la televiziune, am citit mesajul, acesta apărînd şi

în presă la începutul lui februarie, cînd partidele începuseră să se înscrie pentru alegeri. Consecvenţi cu ei înşişi, în urma noastră, tot în februarie, o echipă condusă de Petrişor Morar a înfiinţat partidul Frontul Democrat Român. Care, însă, era altceva, nu partidul nostru. Din gruparea care s-a pronunţat pentru autodesfiinţarea Frontului Democratic Român am făcut parte eu, Radu Motica, Claudiu Iordache, Mihaela Munteanu… majoritatea celor care am fost în conducere anterior, care am făcut parte din Comitetul de înfiinţare a Frontului Democratic Român.

Petrişor Morar a participat la alegeri în numele acestui partid, Frontul Democrat Român, a obţinut ce a sperat pe plan local, după care a fuzionat cu Partidul Democrat al lui Petre Roman, între condiţiile de fuzionare fiind şi aceea a numirii lui ca vicepreşedinte al Organizaţiei Timiş a Partidului Democrat!

Ar mai fi ceva de spus? Nu. Nu, pentru că din faptele înserate se înţelege totul fără nici o dificultate!

Cînd l-am întîlnit, după nu mai ştiu cît timp, l-am întrebat… Ei, domnule Morar, ce-ar fi spus lumea dacă te-aş fi lăsat să… vinzi Frontul Democratic Român pentru un post de vicepreşedinte?...

Am autodesfiinţat adevăratul partid Frontul Democratic Român la începutul lunii februarie 1990 conştientizînd că nu mai era ceea ce fusese, în acelaşi timp pentru a evita să fie transformat într-un alt tip de FSN. Or atunci, ca şi acum, nu preget să mulţumesc tuturor timişorenilor care au fost alături de noi cînd Frontul Democratic Român a declanşat şi condus Revoluţia din România de la Timişoara.

Revoluţia din Timişoara… Istoria ei… implicarea mea… consecinţele…

*Vreau să vă spun că, în ciuda a ceea ce-ar fi trebuit să se întîmple la finele acelei perioade fabuloase, de la sfîrşitul lui ’89 şi începutul lui ’90, pentru ce am trăit singurul cuvînt potrivit mi se pare a fi… **incredibil.** Cînd m-am întors la facultate am fost tratat cu rezervă, chiar cu ostilitate. S-a ajuns pînă acolo, încît colegii cu anumite funcţii au încercat să-mi blocheze participarea la un concurs profesional. În fruntea grupului de foşti colegi, acum ostili mie, se găsea profesorul*

Eugen Pop. După Decembrie ’89, datorită unor restructurări, unele cadre didactice şi-au pierdut funcţiile de conducere şi, vezi bine, de toate astea considerau că vinovat eram eu! Eu, cu Revoluția mea! Profesorii Corneliu Toma, Vasile Stoica… au mers pînă acolo, încît le-au cerut, i-au determinat pe colegi să se angajeze că vor vota împotrivă cînd se va discuta, în cadrul colectivului de catedră, recomandarea necesară pentru prezentarea la concursul de ocupare a postului de şef de lucrări. De fapt au mers și mai departe, cum spuneam mai sus… decît pînă acolo. Au stabilit că această recomandare era necesară doar pentru cei din interiorul catedrei, nu și pentru cei ce veneau din exterior!

*Dacă pînă acum totul vi se pare nefiresc, urmează… **grotescul!** S-a ajuns pînă acolo, încît a fost convocată o ședință, o adunare generală, în care am fost pus… în discuţie, votul urmînd să fie… secret! Pentru că la noi nu se mai procedase astfel niciodată, întrebarea mea a fost firească, răspunsul – blocant: pentru că așa e democratic!*

Și atît de democratic a fost, încît din cei peste 30 de membri cîți avea catedra la vremea respectivă, doar cinci mi-au acordat votul. Cinci colegi cinstiți care, după ședință au venit la mine spunîndu-mi… Lorin, e ceva dar nu știm ce, oricum noi am votat pentru tine, însă*… În fine, s-a întocmit raportul, actul a ajuns la Consiliul Profesoral al facultăţii unde era admisă și prezența studenților. Acolo aceleași presiuni, în consecință colectivul catedrei de Măsuri electrice şi electronice, condus de profesorul Pop, a votat, din nou, împotriva mea, însă colectivul catedrei de Electronică aplicată, condus de profesorul Tiberiu Mureşanu, s-a abţinut. Nu mi-a acordat votul, s-a abţinut, numai că abţinîndu-se responsabilitatea cădea pe cei care votaseră împotriva mea, adică, în cea mai mare parte, pe studenți. Atunci un profesor mai tînăr, Ionel Savin, şi-a luat inima în dinți și a spus…* Stimaţi colegi, nu putem să comitem această nedreptate, mai ales că la mijloc este domnul Lorin Fortuna, pentru că ne va condamna toată Timişoara!... *Ceilalţi au rămas cu capul în pământ, s-a trecut din nou la vot şi s-a votat așa cum s-a votat, remarcabile fiind luările de cuvînt ale unor studenți, mai ales a unuia care s-a pronunțat cam așa…*

Domnilor, noi suntem reprezentanţi ai studenților, venind aici am fost siguri că vom participa la o manifestare memorabilă, de nivel academic… numai că din păcate… ceea ce sperăm să fie un accident, doar un accident, pentru că altfel...

Referatul a ajuns la Consiliul Profesoral al Institutului cu menţiunile făcute de profesorii respectivi, eu am făcut contestație din nou, apoi m-am prezentat în faţa Senatului explicînd de unde mi se trag toate astea. Ei bine, justificările unora au fost de-a dreptul caraghioase. Nu contraargumente de fond, științifice, dimpotrivă – penibile. Că sunt tip asocial… că nu se pot înţelege cu mine…

În Consiliul Senatului am avut, însă, cîştig de cauză, datorită intervenției salutare a unui coleg… Domnilor, în fond ce e cu recomandarea asta? Ne-am întors cumva la practicile comuniste, cînd pentru o prestație științifică aveai nevoie de recomandare de la biroul PCR, de la catedră, de nu știu unde?

În fine, ca să n-o mai lungesc, e de spus că, datorită atitudinii acelui coleg, lucrurile au reintrat în normal. Adică mi s-a permis să mă prezint la concurs, în urma acestuia să-mi ocup postul dorit, post în care am activat pînă cînd m-am pensionat.

E drept, problema profesională s-a rezolvat, dar amintirile neplăcute îmi tulbură seninătatea sufletească dese ori. Nu pot, nu voi uita niciodată faptul că nici unul dintre colegii care s-au pretat la manevrele acelea murdare n-a încercat să-mi dea o explicație, necum să-şi ceară scuze pentru ce făcuse. Din cauza asta, cînd am ieşit la pensie am avut trăiri aparte, greu de descris… Pe de-o parte mă bucuram că mă despărțeam de oameni ce se dovediseră mărunți, fără personalitate, pe de alta simțeam păreri de rău că le acordasem, ani de-a rîndul, considerația, prietenia mea…

Dar, de parcă astea n-ar fi fost îndeajuns, mi-a fost dat să mă consternez datorită vorbelor nu unui ins oarecare, ci ale ale unui fost coleg de pe vremea studenției, Alimpie Ignea, cu care eram coleg și la facultate. La întrebarea… Alimpie, ne știm de-atîta timp, mă cunoşti mai bine decît oricine altcineva, cum ai putut să intri în jocul murdar al unor inşi demni de tot disprețul? *Vreți răspunsul lui?...* Păi ce, trebuie să gîndim la

fel, nu am dreptul la o opinie personală, a mea, de fapt nu doar a mea, că voturile…

Din păcate, tolba situațiilor nefirești nu s-a golit…

Nu la mult timp după acele prime dezamăgiri, am publicat o carte de specialitate. Subiectul era vorbirea artificială, titlul volumului: Aplicații ale vorbirii artificiale în telecomunicații. *Cartea a fost primită atît de bine de specialiști, încît a fost propusă, de către Baza Academiei din Timişoara, pentru Premiul Academiei în anul respectiv. Asta se întîmpla în 1996 sau 1997. Cu avizele de la Institut, volumul a ajuns la Academie. Acolo, la secţia Informatică electronică şi telecomunicaţii, la vremea respectivă preşedinte era domnul Dan Dascălu, profesor de electronică din Bucureşti. Se știa că vor fi acordate două premii, fiind vorba de două domenii. A mea a fost nominalizată pentru unul dintre ele, a autorului de la Institutul Politehnic București pentru celălalt.*

Toate bune şi frumoase, dar de aici încolo lucrurile n-au mai stat așa. Profesorul Mihai Drăgănescu, fost vicepreşedinte sau prim vicepreşedinte în guvernul Petre Roman, abandonează funcția politică ori este înlăturat, ceea ce nu schimbă situația cu nimic, practic se retrage la Academie. Fiind personalitate cunoscută, importantă, face presiuni pentru a reveni preşedinte al secţiei de Informatică şi, firește, la statutul lui obţine numirea. O obține înaintea alegerilor generale. Odată instalat la conducerea secției, face o reevaluare a propunerilor pentru cele două premii bazîndu-se, chipurile, pe o intervenţie a lui Eugen Simion – preşedintele Academiei la vremea aceea –, care se arăta nemulțumit de faptul că sumele acordate drept premii erau prea mici. Aceasta fiind situația, președintele recomandă reducerea numărului de premii, ceea ce permitea mărirea sumei pentru premiu. Pentru a fi îndeajuns de convingător, Eugen Simion amintește situația lui Octavian Goga. Poetul și-a construit conacul de la Ciucea dintr-un premiu al Academiei pentru nu mai știu ce volum. Ce a urmat, dacă tot am amintit această întîmplare, se deduce de la sine. Domnul Drăgănescu scoate de pe listă cartea mea, suma ce urma să fie încasată de celălalt candidat devenind, nu-i așa, de două ori mai mare!...

Cînd l-am întrebat, la prima întîlnire de după episod, de ce m-a eliminat printr-o simplă trăsătură de pix, răspunsul m-a nemulţumit, dar nu m-a surprins… Domnule Fortuna, astea au fost condiţiile, aşa s-a discutat, aşa s-a apreciat… *Vreți să vă spun de ce nu m-a surprins?... Meditați cîteva momente la următoarele vorbe: Mihai Drăgănescu era omul lui Petre Roman… numele meu era cunoscut amîndurora… disputele mele politice cu primul ministru nu fuseseră tocmai amicale…*

Sunt multe, foarte multe de spus, dar după această intervenție vom pune capăt discuției. Ne găsim la Timișoara în Decembrie 1989, în a șasea zi de cînd eram singuri în fața dictatorului, cîțiva timișoreni urcă în una ori cealaltă dintre clădirile importante ale orașului transformînd mișcările stradale în Revoluție… Revoluția se extinde în toată țara… Revoluția învinge, dictatorul abandonează Puterea… în situația că Puterea comunistă ar fi reușit să se mențină la Putere oamenii aceia ar fi fost lichidați… timișorenii din Piață nu, dar cei care apăruseră în balcoane, mai ales primii, ar fi fost lichidați, familiile persecutate… e posibil să vorbim de un dram de nebunie dar și de curaj, de risc asumat, de spirit de sacrificiu… Or față de astfel de oameni cei care, după aceea, se înfruptă din plin din tot ce le oferă noua stare de lucruri, ar trebui să manifeste o oarecare… cu toate astea ei îi cinstesc, onorează cu diplome și medalii inși de aiurea, ambasadori ai Statelor Unite, ale altor țări, reprezentanți ale unor instituții ce-au venit cu cine știe ce ajutoare, despre care, însă, nu știu să-și fi pus viața în joc înfruntîndu-l pe Ceaușescu pentru a aduce schimbarea în România…

Recunosc, o bună bucată de timp am sperat că persoanele, care ***acum*** *ocupă funcții importante fiindcă* ***atunci*** *altele și-au riscat viața, vor găsi modalități prin care să-și manifeste prețuirea față de cei mai importanți lideri ai Revoluției din Timișoara. Am sperat.* ***Dar timpul poate ucide orice speranță.*** *Oricum, în încheiere declar că, dacă de acum înainte mi se va acorda titlul de Cetățean de Onoare al Timișoarei, pe care cred că-l merit, în semn de protest față de incalificabila atitudine a celor ce s-au găsit în fruntea orașului din 1990 pînă acum, voi refuza distincția!*

CLAUDIU IORDACHE

Claudiu Iordache s-a născut la Bucureşti în anul 1942, în familia Maria şi Nicu Iordache. Şcoala generală şi liceul le-a urmat în Urziceni, Vaşcău, Craiova, Deva, Facultatea de Construcţii în Bucureşti şi Timişoara. Nu-şi termină studiile. În anul trei părăseşte institutul (ulterior va absolvi Facultatea de Istorie din Craiova) avînd, consecutiv, mai multe locuri de muncă. În anul 1973 se stabileşte în Timişoara, unde a lucrat pînă la Revoluţie la IPROTIM.

Debutează în 1973 – poezii în revista *Flacăra* –, fiind prezentat de Adrian Păunescu, cu toate astea, din motive de conştiinţă, şi-a întrerupt apariţiile în revistele literare, continuînd, însă, să scrie teatru, roman, poezie. Două piese au fost pe punctul de a deveni spectacole dar, pentru că n-a acceptat modificările sugerate, au fost scoase din repertoriu. Debutul editorial se produce – poeme – abia în 1990 la editura *Facla*, Timişoara

A fost anchetat de Securitate fiind acuzat că ar fi propus poezii la *Europa Liberă*. Traduse în limba franceză de Şerban Foarţă, ele fuseseră trimise, de fapt, la Bruxelles, la un concurs internaţional de poezie.

Cu ani în urmă *România Mare* a publicat poezii din manuscrisul *Poeme pentru muncitori*, volum pe care domnul Ion Iliescu, în perioada sa timişoreană, l-a propus spre publicare. Demersurile au avansat, dar volumul n-a apărut, situaţia repetîndu-se în 1974, cînd volumul… *s-a pierdut* după jurizare! Nu a depus niciodată cerere de înscriere în partid, nu a fost membru PCR.

Domnul Claudiu Iordache este **primul timişorean** care, în 1989, şi-a asumat statutul de oponent al regimului. În 18 decembrie 1989 la IPROTIM – ca în toate întreprinderile din ţară – s-a desfăşurat adunarea de **înfierare** a situaţiei din oraş. După expunerea prezentată de activist, Claudiu Iordache declară că, în pofida materialului prezentat, e solidar cu manifestările timişorenilor.

16 DECEMBRIE

În jurul orei 10 se găsea la Trustul de Construcţii din Piaţa Unirii, unde cineva vorbea despre manifestări neobișnuite din oraş. Cum Claudiu Iordache locuia în Calea Torontalului, Piaţa Maria nefiind în drumul spre serviciu, despre cele prezentate nu știa nimic. Relatarea l-a surprins, a trăit momente de excepţie. Şi de teamă şi de optimism. Informaţiile l-au tulburat într-atît, încît s-a trezit pe buze cu cuvinte pe care nu le mai rostise niciodată. *E bine. E foarte bine dacă au început să iasă oamenii în oraş...* acestora adăugîndu-le altele, *pentru că ieşind toţi în stradă, riscul pe cap de om e mai mic*.

Acasă, după-amiază, a primit un telefon de la prietenul său Victor Catona, care, ştiind cum gîndea, i-a înşirat vorbele ce-i umblau şi lui prin cap. *A început. Cred c-a început...*

După ce-a pus receptorul în furcă, a avut o discuţie cu soţia. I-a împărtăşit mai toate gîndurile, intenţiile, cînd a venit fiica lor au plecat spre *Maria* toţi trei. Asta deoarece seara aceea putea deveni prea importantă pentru naţiune ca, avînd şansa de a fi timişoreni, să rămînă acasă. Au mers în oraş de fapt *patru fiinţe*, nu trei. Aveau pe atunci un cîine nemaipomenit – mai tîrziu cineva l-a otrăvit – l-au luat şi pe el, făcea parte din familie. Au plecat de acasă cu maşina pe care a lăsat-o la IPROTIM, de acolo luînd-o pe jos.

Era, încă, lumină. E posibil să fi fost ora 16 jumătate, cel mult 17. Vreme frumoasă, de primăvară. Nu va uita plimbarea aceea niciodată. Mergeau şi vorbeau, vorbeau şi mergeau, analizau evenimentele cu luciditate dar parcă vorbeau și de un… **vis**… Au ajuns, în fine în *Maria*, au intrat printre oameni, au ascultat ce ziceau.

Şi lumea se aduna, cine trecea pe-acolo se oprea, punea întrebări, intra în dialog. S-au întîlnit cu multe cunoştinţe, s-au salutat. A făcut observaţia că prudenţa, dominantă pînă cu cîteva zile în urmă, dispăruse! Asta pe de-o parte. Iar pe de alta, că entuziasmul, exuberanţa, chiar agresivitatea celor din jur, era molipsitoare. Lucrurile au evoluat rapid, peste doar cîteva

zeci de minute circulaţia era blocată! Într-un oraş – ca de altfel în toată ţara – în care pînă cu o oră, două în urmă nu mulţi inşi aveau curajul să spună vreun banc *interpretabil*, oamenii blocaseră circulaţia scandînd lozinci nemaiauzite nicicînd!

Nu la mult timp după ce se găseau acolo, a început un fel de tangou. Undeva se întîmpla ceva şi mulţimea *pulsa*. Se *deplasau* dintr-o parte în alta haotic, fără să se ştie de ce, fără să se poată împotrivi. Aşa au ajuns să aibă sub ochi casa pastorului, să-l vadă apărînd la fereastră debusolat, speriat de situaţia în care se trezise poate cu voia, poate fără voia lui. Cele cîteva intervenţii i-au trădat starea, numai că oamenii, *îmbătaţi* de visul acela frumos de nebun, ori nebun de frumos, nu aveau cum să-i sesizeze debusolarea, panica. Între oamenii din preajmă şi el exista o prăpastie. El *cobora* în infernul fricii, ei se avîntau pe *crestele gesturilor sublime*, el îi îndemna să plece deoarece oficialii comunişti îl asiguraseră că totul era în ordine, oamenii îi răspundeau că rămîn, că nu vor pleca şi nu-l vor lăsa singur orice s-ar întîmpla!

La un moment dat a început să circule zvonul că se apropia o formaţie de miliţieni. Vînzoleală, strigăte de mînie, de afront. E posibil ca acesta să fi fost momentul ce poate fi considerat drept *începutul* Revoluţiei Române. Ceea ce a transformat masa de curioşi în revoltaţi, în revoluţionari, a fost apariţia forţelor de represiune. **Pe oameni i-a unit, deci, ura!** De la reproşuri s-a ajuns la lozinci, după aceea, pentru că au vrut să-i împrăştie ca pe nişte orătănii, s-a ajuns la violenţă. Şi pietrele, sticlele, zburau, strigătele nu conteneau, de la un moment dat începînd să se audă propunerea, *spre complex, să mergem să-i luăm pe studenţi, spre complex…*

În această situaţie a apărut dinspre Piaţa Küttl (Ştefan Furtună, azi Alexandru Mocioni) o maşină a pompierilor, dinspre Catedrală o formaţie de scutieri. Aceştia au intrat în acţiune, învălmăşeală, busculade, lozinci, strigăte, mişcări într-o parte, în alta. Nu era vorba de panică, nu se fugea cu gîndul de a părăsi locul, ci pentru a evita busculadele, mai toţi revenind cînd riscul era mai mic. Într-o astfel de împrejurare s-a pierdut de soţie şi fată. Le-a căutat, a intrat în cîteva curţi, le-a găsit, au pornit spre Piaţa Küttl.

Maşina pompierilor intrase în acţiune, dar jetul era slab. Scutierii, însă, au declanşat o şarjă datorită căreia s-a *trezit* printre ei. Nu l-au *iertat*, cînd a simţit lovitura s-a întors, l-a prins pe agresor de braţ, dar totul s-a consumat într-o înfruntare de priviri. Scutierul nu ştia ce să facă, el nu-şi dădea seama cum ar fi trebuit să procedeze. Claudiu Iordache e înalt, puternic, dar violența îi repugnă. Omul avea vreo patruzeci de ani, i s-a părut că-i citea pe faţă o nehotărîre, o oarecare nesiguranţă, ba şi frică. I-a dat drumul, l-a abandonat şi el, după care insul s-a luat de alţii...

N-au plecat spre casă. Ocolind cvartalul, au revenit, pe lîngă Spitalul CFR, la pod.

Învîrtindu-se pe-acolo, a auzit strigîndu-se *vin studenţii*. Nu ştie cît de adevărat a fost zvonul, n-a văzut apropiindu-se nici un grup. Cu toate astea nu exclude apariţia, integrarea lor în mulţime în cine ştie ce loc…

Între timp se făcuse tîrziu, *apele* se mai domoliseră, au hotărît să revină acasă. Pînă la maşină au întîlnit mulţi timişoreni, era bine, oamenii trebuiau să umble, să fie peste tot.

Cînd au intrat în apartament s-a năpustit la telefon, pentru a-și anunța prietenii din Bucureşti ce se întîmpla în Timişoara, pentru a afla dacă începuseră să iasă şi ei pe străzi.

Peste un timp – să fi fost ora 22 – a auzit scandal de undeva din apropiere. A deschis ferestrele în timp ce gîndurile i se *legau* nebuneşte. Să fi venit cei de la *Maria*? Să fi apărut alt focar aici?

De data asta a plecat singur. A dat de demonstranţi în Piaţa Dacia. De aici, poate la o comandă, poate la o propunere – el, însă, nu a auzit nimic –, ori pentru că totul fusese stabilit dinainte, mulţimea a apucat spre Calea Torontalului. S-a trezit în primele şase-şapte rînduri, înaintau pe aleea aceea strigînd lozinci, cîntînd, păreau capabili să înfrunte orice primejdie. Numai că marşul s-a sfîrşit brusc şi ruşinos. De data asta se poate vorbi de debandadă. Aveau în faţă o mulţime de miliţieni și şapte-opt camioane în care aceştia au început să-i arunce pe cei pe care reuşeau să pună mîna. S-a creat panică, fiecare a încercat să se salveze. Claudiu Iordache s-a descurcat uşor. Cunoştea locurile, locuia în zonă de ani buni, a ajuns acasă din

doar cîteva sprinturi. Şi-odată sus fiind, a urmărit totul de pe balcon. Pentru ceea ce vedea cuvîntul potrivit e *vînătoare de oameni.* În România așa ceva avea să se petreacă în 14 şi 15 iunie 1990, în timpul mineriadei aceleia de pomină.

După Claudiu Iordache noaptea aceea e **scînteia Revoluţiei Române!** Fără ea comunismul ar fi dăinuit. Nu ştie cît, dar ar mai fi rezistat. În noaptea aceea, însă, mai toţi timişorenii au fost cuprinşi de **febră**, au avut **vedenii**, **intuiţie, nebunie.** Dacă pînă către ora 18 existase un singur *punct de acumulare*, după aceea se scanda şi se distrugeau placardele ceauşiste în tot oraşul. Oriunde se strîngeau 10-20 de persoane, se auzeau aceleaşi lozinci anticeauşiste, Timişoara se decisese, nu-l mai accepta, hotărîse să-şi ia soarta în mîinile sale. Adică nu se solicitau cine ştie ce revendicări, **nu-l mai voia!** Timişoara pornea de la **Jos Ceauşescu!**; nu de la *Vrem căldură…pîine ori lapte!*

După vreo oră, în zona Basarab a reapărut o coloană de demonstranţi! A coborît din nou şi un timp a umblat cu ei. Starea grupului era alta. Poate pentru că fuseseră agresaţi, pentru că împotriva lor se folosise violenţa, erau violenţi şi ei. Distrugeau lozincile, călcau în picioare tablourile dictatorului şi consoartei lui, spărgeau orice vitrină, unii şi luau ceea ce se nimerea, băutură, conserve, pachete de macaroane…

Oamenii se manifestau astfel şi pentru că violenţa forţelor de ordine îi întărîtase, şi pentru că aveau cămările de alimente goale şi, mai ales, pentru că militarii şi miliţienii dispăruseră.

Un timp a umblat cu ei, după care a revenit acasă şi s-a năpustit spre telefon din nou.

17 DECEMBRIE

A adormit tîrziu, după miezul nopţii, spre dimineaţă trezindu-se datorită unui telefon. L-a sunat Victor Catona, în jurul prînzului. Fusese pe bulevardul 23 August şi-i spusese ce văzuse. Lucrurile evoluaseră uluitor de rapid. Nu trecuse o zi de cînd timișorenii se strînseseră în *Maria* fără să ştie prea bine

de ce, şi la ora aceea oamenii se aflau în faţa sediului Puterii locale pentru a-i trage la răspundere pe ciracii dictatorului!

Au plecat de acasă, din nou, întreaga familie. N-au reuşit să ajungă la Comitetul Judeţean, drumurile de acces erau blocate. Au fost opriţi pe undeva prin apropierea *Anticariatului*. S-a întîmplat ca acolo să dea peste ofiţerul din seara precedentă. Omul, subalternii lui, i s-au părut obosiţi. A remarcat şi faptul că purtau efecte uzate, oarecum improprii. L-a izbit... *necalitatea* lor. Oricum, pe la ora 16, pentru că toate tentativele eşuaseră, se găseau, încă, în Piaţa Unirii, pe străzile din zonă. Ţinta din ultimele cîteva zeci de minute era Piaţa Libertăţii, numai că nu reuşeau să pătrundă în ea. Ce-i drept de ici, de colo, au văzut cîte ceva. Dar nu din apropiere. Nu de *la locul faptei.*

A văzut, bunăoară, chioşcul de ziare în flăcări, a văzut *Consignaţia* ce ardea şi ea, apoi un tanc imobilizat pe linia de tramvai…

În Piaţa Libertăţii se întîmplau lucruri nemaipomenite. Pe tancul ori TAB-ul acela se cocoţaseră tineri – unii dintre ei băieţei de 12-14 ani – care se manifestau fără reţinere, alţii aruncînd spre clădirea Garnizoanei cu pietre, cu bucăţi de asfalt, cu te miri ce. Recunoaște, a fost, la rîndu-i huligan. A aruncat cu o cărămidă undeva pe strada Ungureanu, și-ar mai fi aruncat, dar pe a doua n-a apucat s-o expedieze deoarece s-au auzit împuşcături! Primul glonţ a fost tras din clădirea *Casei Armatei*. De acolo, de altfel, s-a tras după aceea minute în şir. Nu rafale, ci foc cu foc. S-a tras, cu toate astea, nu se putea vorbi de panică. Oamenii se ascundeau, firește, cînd glonţul şuiera își căutau un loc ferit, dar reveneau de fiecare dată încercînd cu pietre, bucăţi de asfalt, chiar cu pămînt… să *neutralizeze* armele.

Numai că piatra e piatră şi glonţul... Cei din zonă au stabilit *diferenţa* cînd a căzut un timişorean, un tînăr de 20, 25 de ani. Timișoreanul a căzut pe undeva prin faţa *Gostatului* din apropierea staţiei tramvaiului 4.

Sfîrşitul zilei i-a prins în aceeaşi încleştare, el avea *fixul* său, voia să treacă de cordoane, nu putea, cu nişte militari de pe Ungureanu ori Vasile Alecsandri a schimbat cîteva vorbe, tinerii nu erau agresivi, păreau, dimpotrivă, speriaţi, aveau

arme dar fără gloanţe, aşa i-au spus, deci de arme s-au folosit ofiţerii, nu militarii în termen…

Atunci, pentru că îl deranjau nereuşitele de a trece de cordoane, a renunţat la ideea de a pătrunde în Piaţa Libertăţii şi, printr-un ocol pînă pe strada Paris, au ajuns la Catedrală. În zona acea forţele de represiune se găseau în jurul Comitetului Municipal. A distins trei-patru rînduri de militari cu civili printre ei, în apropiere găsindu-se şi cîteva camioane de-ale lor.

Aici, deşi locul gemea de oameni, s-a întîlnit cu criticul Cornel Ungureanu. Au schimbat cîteva vorbe, şi-au împărtăşit două-trei gînduri, nu chiar profunde deoarece locul era plin de oameni şi, între ei şi forţele de represiune distanţa mică, dacă şi-ar fi întins mîinile şi le-ar fi putut atinge. Numai că ei stăteau ca stanele de piatră, timişorenii scandau lozinci, de fapt n-au avut sorţi de izbîndă nici *întreprinderile particulare*, mulţi dintre demonstranţi au încercat să vorbească deschis, ca de la om la om, nu i-a învrednicit însă cu vreun răspuns nici un militar.

Lucrurile nu puteau continua în acest mod mult timp, se produseseră, se produceau acumulări, se… *simţea* că avea să apară o scînteie, la aceasta contribuind şi lumina tot mai slabă, şi iniţiativele timişorenilor, şi zvonurile – se spunea că o parte din demonstranţi s-a dus la Cămine pentru că studenţii erau blocaţi în clădiri de către cadrele didactice şi tinerii merseseră să-i… *elibereze*... – şi, mai ales, nerăbdarea oamenilor.

Greu de spus care a fost picătura din cauza căreia s-a vărsat paharul. Oricum, la un moment dat – focuri de armă! O salvă a celor din preajma Primăriei. Din fericire în aer. Totuşi o salvă, nu o singură împuşcătură. Prudenţa şi cumpătarea au dispărut. A fost răsturnat şi incendiat un tun cu apă, s-a dat foc magazinului de lîngă Cinematograful *Timiş*, apoi celui de blănuri, apoi aprozarului, după aceea...

Intervenţia militarilor din preajma Primăriei a fost, parcă, un semnal. Curînd au început să se audă împuşcături dinspre Operă. De acolo oarecum mai regulate, mai *calificate*. Militarii ori miliţienii, ori securiştii ce vor fi fost, înaintau, pe ambele părţi, înspre Catedrală, trăgînd rafale lungi,

înnebunitoare. Şi strigăte, oameni căzînd, apoi tîrîndu-se, unii rămînînd pe loc pentru totdeauna, aşa cum e cazul unui tînăr ce-a fost împuşcat mortal în timp ce fugea spre chioşcul de ziare din preajma Catedralei. Oameni şi oameni! Tînărul, împuşcat mortal, cei din jur, poate prieteni, poate văzîndu-se pentru prima dată, au încercat să-i dea o mînă de ajutor, dinspre *Maria* venea o maşină, semne, conducătorul le-a ignorat, cei din faţă s-au repezit spre mijlocul carosabilului, de frică ori pentru că aceea îi era *calitatea* insul a călcat pe acceleraţie şi, încălecînd bordura, a dispărut spre Spitalul de Copii!

Pentru că era tîrziu – să fi fost ora 21 – au decis să apuce spre casă. N-a fost uşor. Pînă pe bulevardul Republicii au mers pe lîngă restaurantul *Cina*, aici şi-au întrerupt, însă, înaintarea, deoarece în cunoscuta reprezentanţă a *Comtimului* ardea ceva iar în clădire, la etajul unu, locuia mama sa. Şi-a lăsat fiica şi soţia, a urcat, din fericire nici un pericol, apăruseră persoane din imobil şi focul se găsea sub control, nu se produsese nici o stricăciune. Liniştit din acest punct de vedere au apucat, toţi trei, din nou spre casă. Tentativa de a se înscrie pe strada Paris a eşuat, în lungul ei se trăgea. Un dement, un militar în pufoaică, cu arma la şold, trăgea în tot ce mişca de-a lungul străzii! De aceea au ieşit pe cealaltă parte – blocul din Republicii 10 are ieşiri în două străzi – de aici au apucat-o spre *Casa Sindicatelor*, după care tot aşa, pe străduţe laterale, pe unde nu se auzeau focuri de arme, au ajuns acasă. Pînă la ploaia aceea neobişnuită, cu tunete şi fulgere în plin decembrie, a stat pe balcon simţindu-se pălmuit, parcă atins fizic, tresărind şi muşcîndu-şi buzele ori de cîte ori auzea împuşcături.

18 DECEMBRIE

Luni, 18 decembrie, a fost zi grea. A fost ziua confruntărilor individului cu el însuşi, cu conştiinţa şi slăbiciunile lui, cu obtuzitatea şi agresivitatea celor din prezidii. În acest început de săptămînă au fost declanşate *celebrele* şedinţe de condamnare a acţiunilor *huliganilor* din Timişoara, de *adeziune* a oamenilor muncii cu… Numai că de data asta...

Ce s-a întîmplat la *IPROTIM,* crede Claudiu Iordache, se va fi petrecut şi în alte unităţi din oraş. Timişorenii nu mai erau oamenii de pînă atunci, trăiseră uluitoarea noapte de 16 spre 17 decembrie, *noapte mîntuitoare*, în care *ne-am îndreptat coloana, ne-am regăsit privirile îndrăzneţe, cutezanţa şi demnitatea*!

Claudiu Iordache s-a prezentat luni la serviciu ca în oricare altă zi. Fiica sa fiind pictor executant la Operă, au plecat de acasă împreună. Peste tot, dar mai ales din Piaţa Mărăşti, semne ale manifestărilor de duminică, militari oriunde te întorceai, prin centru eforturi de readucere a magazinelor la aspectul de dinainte.

Reacţiile faţă de felul în care arăta oraşul erau diferite. Activiştii aveau ochii scoşi din orbite, spumegau de mînie, un oarecare Anca, ins cu ceva funcţii pe la partid, i-a şuierat colegului său, inginerul Bădescu, vorbe care spun totul despre starea lor de spirit: *la noapte îi nimicim, îi tocăm, trecem peste ei cu buldozerele!*

Sigur, nu se poate spune că spargerea vitrinelor, distrugerea unor bunuri, au fost acte sociale ori dovezi de civilitate. Dar dacă e să folosim cea mai potrivită sintagmă, trebuie să zicem astfel: **manifestările, prin rolul lor mobilizator, au fost fireşti, s-au încadrat în strategia luptei cu rechinii comunişti!**

Deci reacţii diferite, atitudini ce reflectă nivelul de înţelegere a evenimentelor şi, în mod cert, interese personale...

De fiică s-a despărţit la Operă fără să-i fi împărtăşit grava hotărîre pe care o luase, a mai făcut cîţiva paşi, a intrat în Institut. Nu se lucra la nici o planşetă. De altfel cum să-ţi aduni gîndurile cînd oraşul era răvăşit?

Şi aşa, comentînd evenimentele mai mult ori mai puţin deschis, sincer ori formal, s-au trezit la mijlocul zilei. De fapt *au fost treziţi*. Conducerea instituţiei îşi convoca salariaţii la şedinţa de înfierare a…

Manevra activiştilor, a conducerii institutului, n-a fost surpriză pentru nimeni. Pentru Claudiu Iordache cu atît mai puţin. A aşteptat-o cu seninătate, ca pe ceva implacabil, mai mult chiar de-atît, **pregătit!** În sinea sa *evenimentul* se derulase, de altfel, nici nu ştia de cîte ori.

Pentru a înțelege corect ceea ce urmează, e necesară o precizare. De pe la 35 de ani, **Claudiu Iordache a încercat să nu se mai mintă niciodată, în nici o împrejurare**, să nu-și mintă nici prietenii, cunoscuții, nici măcar pe cei pe care-i vedea prima dată!

A intrat în sală decis, eliberat de orice convenienţe, fiind sigur că avea să vorbească, ştiind ce cuvinte avea să folosească indiferent de atmosferă ori consecinţe!

Intervenţia aceea e importantă, **face parte** din Revoluţia Română. E relevantă, îl caracterizează! După ce, făcînd spume la gură, activistul a *înfierat* în fel și chip manifestările timișorenilor, Claudiu Iordache a cerut cuvîntul și a demolat jenanta bîlbîială pro-ceaușistă în doar cîteva propoziții, precizînd în final că, manifestările timișorenilor fiind legale, constituționale, era solidar cu faptele oricărui concitadin!

Atitudinea sa a avut în zilele acelea ecou larg. Omul de cultură Cornel Ungureanu l-a contactat imediat şi, în primul număr de după Revoluţie al revistei *Orizont* – nr. 1 din 27 decembrie 1989 – sub titlul *Un document*, a publicat materialul ce conţine, pe lîngă intervenţia lui Claudiu Iordache la şedinţa aceea, o introducere pentru acest adevărat moment al Revoluţiei din Timișoara

După şedinţă Claudiu Iordache a mers acasă, din acel moment rămînînd în… *aşteptare*. **Aştepta să cadă Ceauşescu, ori să fie arestat.**

20 DECEMBRIE

Nici o bătaie în uşă luni după-amiază... nici o ciocănitură luni noaptea... nici o descindere marţi... Faptul că în atît timp n-a venit nimeni să-l aresteze, i-a oferit prilejul unei reevaluări a situaţiei din oraş şi, prin extensie, din ţară. Aveau probleme! Grave! Trăgînd de hăţurile comunismului în stînga, în dreapta, *marele cîrmuitor, ciracii* lui, constatau că… oiştea era în gard! Cu cîteva zile în urmă, o astfel de intervenţie ar fi însemnat puşcărie, chiar execuție, or dacă după două zile continua să fie liber, însemna că *ăia*, cei de *sus*, se confruntau cu situaţii mult

mai grave decît cea în care se găsea el începînd de luni de la prînz. Ăsta era un lucru bun. În primul rînd, trăgea Claudiu Iordache concluzia, nu se mai simțeau la fel de puternici ca înainte. După cum se ştie, o dictatură îşi exercită funcţia de conducere bazîndu-se pe doi *piloni*: **forţa clicii** şi **supunerea mulţimii**. Pe un **ascendent** şi un **accept**. Ce se întîmpla începînd din 16 decembrie? Se clătina, tot mai puternic, al doilea *pilon.* Lor nu le luase nimeni *manetele Puterii*, numai că **la celălalt capăt** se găseau oameni ce-şi recîştigaseră, în doar cîteva zile, demnitatea!

Luînd lucrurile astfel îngrijorările se disipau, şansele că va dormi pe mai departe în patul lui, încrederea că avea să se **întîmple** ceea ce-şi dorea orice român… *neceauşizat*, se găseau la alte *cote* decît înainte.

Trebuie spus, din capul locului, că atitudinea din şedinţa aceea nu are la origine vreun calcul ori dorinţa de a brava în faţa colegilor de serviciu. Nu era vorba de ceva *exterior,* ci de intimitatea sa. De statutul lui de cetăţean. A acţionat astfel pentru că acela a fost *momentul* în care voise să-şi verifice calitatea de om! Nu se poate, aşa crede, ca măcar o dată în viaţă să nu te comporţi în aşa fel încît să fii sigur că pentru acel gest nu vei roşi nicicînd.

Miercuri, ca în orice altă zi de lucru, a mers la Institut. Pe drum, înaintînd liniştit în răcoarea dimineții – fără să fi intuit nimic din dramaticele, fascinantele întîmplări în care avea să se implice peste doar cîteva ore, datorită cărora traiectoria existenței sale avea să se schimbe în mod radical! – se simțea *încercat* de un neașteptat… **sentiment de mîndrie**. Își spunea că orice concitadin trebuia să fie încîntat că era timișorean. Ca locuitor al… Dej-ului… ori Giurgiu-lui… ar fi trăit un sentiment agasant de frustrare, de care nu s-ar fi eliberat niciodată! Or timișorenii aveau dreptul să fie încîntați, mîndri, pentru modul în care se comportaseră în acele cîteva zile. Un ins din cine ştie ce sat, din Oradea ori Suceava, nu poate avea *statutul* unui timişorean, *în Timişoara s-a făcut* **ISTORIE!** *Prin felul în care ne-am comportat în decembrie,* ***ne-am spălat de toate laşităţile şi compromisurile!*** *Ne-am manifestat atunci cu îndrăzneală, cu entuziasm, cu o disponibilitate de sacrificiu ce au uimit întreaga lume, cuvîntul Timişoara era pe buzele tuturor, cu el*

se deschideau toate emisiunile tv., el se găsea pe pagina întîi a tuturor publicaţiilor, se întîmplase ceva nemaipomenit, greu de prevăzut, un adevărat miracol, scăpaserăm de teama ce ne chircise sufletele ani de zile, ne eliberaserăm de degradanta suspiciune care ne făcea, cînd ascultam vreun banc cu adresă, să ne uităm în jur cu îngrijorare întrebîndu-ne dacă nu cumva ăla, ori ăla, ori chiar cel cu poantele...

Miercuri mergea spre serviciu, pentru prima dată de ani şi ani, ca un **Om!** *Călcam demn, mulţumit de mine însumi, convins că mă puteam uita în ochii oricui! Pentru ceea ce se întîmplase luni la şedinţă, în urmă cu nu mai mult de o săptămînă de zile aş fi fost terminat. Şi-acum iată, umblam liber, mă îndreptam spre… locul faptei fără frică. Vă rog să excludeţi ideea că mă simţeam astfel avînd impresia că aş fi făcut cine ştie ce lucru ieşit din comun. Nu e vorba de aşa ceva. Eu eram conştient de următorul adevăr, simplu şi curat: mă comportasem ca un om şi, datorită acestui fapt, mă simţeam, în fine, OM! Atît şi totuşi, extraordinar de mult. După ani şi ani de laşităţi şi compromisuri, mă simţeam OM!*

Se auzise, toată lumea ştia că aveau să *iasă* marile întreprinderi. *Schimbarea* se produsese şi în institutul *IPROTIM*. Se vorbea deschis, direct, colegii îl tratau cu confidenţă măgulitoare, simţea că aveau încredere în el, erau nerăbdători, spuneau că trebuie să iasă, că era cazul să meargă spre centru, el îi tempera, erau puţini, o mînă de oameni, le explica că ar fi fost potrivit să apară în stradă cînd acţiunea ar fi fost cu adevărat eficientă, dar oamenii nu aveau răbdare, mai ales femeile, unii se şi cocoţaseră pe acoperiş pentru a-i anunţa apropierea demonstranţilor din timp. Şi, în fine – fluviul de oameni reperat! *Claudiu, ieşim? Da, e momentul s-o facem!* La poartă – conducerea instituţiei. *Ce faceţi, gîndiţi-vă la consecinţe, aveţi familii, copii… Aveam, sigur că aveam, tocmai de aceea ne-am continuat drumul fără ezitare trecînd pe lîngă ei de parcă nici nu i-am fi văzut!*

În 20 decembrie Claudiu Iordache a ieşit din IPROTIM urmat de 40 de femei şi 4 bărbaţi.

Fiind aproape de centru, au ajuns la Operă în cîteva minute, înaintea coloanei ce venea dinspre întreprinderea

Solventul, ceea ce a făcut ca ei să se găsească în primele rînduri în faţa intrării principale.

Duminică, luni şi marţi în Timişoara s-au făcut arestări, s-a tras, oamenii au fost răniţi, unii au murit, primul contact cu forţele de represiune din ziua de miercuri a avut loc în faţa Primăriei, din fericire armele au tăcut, oamenii au umplut apoi Piaţa, s-au îndreptat spre Operă, în jurul clădirii au dat de militari părînd gata-gata să se folosească de arme. Aici şi acum, preţ de cîteva minute, situaţia a fost pe muchie de cuţit. Cei din faţa Primăriei nu trăseseră, poate, pentru faptul că mulţimea dorea să îşi continue drumul, numai că Opera era *punct terminus*. De aici unde să meargă? Aici veniseră să stea, să... asculte, să audă ceea ce ar fi trebuit să fie făcut în continuare. Pentru asta se impunea să se intre în clădire, să se ajungă în balcon, militarii păreau, însă, hotărîţi s-o apere, demonstranţii să intre, cine putea prevedea ce avea să se întîmple? Din fericire atunci, cînd totul atîrna de un fir de păr, Claudiu Iordache a ieşit în faţa timişorenilor, s-a postat între armele militarilor şi piepturile demonstranţilor, înclinînd **balanţa confruntării** în favoarea manifestanţilor prin **cuvînt!** S-a plasat în *faţa gurilor de foc*, şi-a dat jacheta jos, şi-a dezvelit pieptul şi a folosit cuvîntul în aşa fel, încît violenţa a fost neutralizată, Claudiu Iordache fiind, astfel, primul timişorean care a vorbit mulţimii în Piaţa Operei în data de 20 decembrie 1989. La sfîrşitul intervenţiei, după ce militarii s-au retras, după ce a fost clar că nu va curge sînge, urmat de cîţiva timişoreni s-a îndreptat spre scara B a clădirii Operei.

Acolo au dat de doamna Nicoară. Claudiu Iordache şi directoarea se cunoşteau, a salutat-o, ea n-a încercat să îi oprească, ei n-au dat nici o explicaţie, au trecut pe lîngă dînsa, au urcat în foaier.

În doar cîteva cuvinte Claudiu Iordache reliefează adevărul de necontestat al acelor zile de foc ale Timişoarei. **Nu ştiam** (unde sunt deloc nevinovatele referiri la prestaţiile agenţilor KGB, CIA, MOSAD… *fumigene* lansate nu în mod neintenţionat de Marius Tucă, Ion Cristoiu, Alex. Stoenescu, Grigore Cartianu?...) **ce aveam de făcut. Sigur, se impunea să vorbim mulţimii. Dar cum să stăpîneşti un vulcan cum era cel de jos?**

Exista, totuşi, ceva ce îl liniştea. Simţea, la fel ca orice timişorean ce se găsea în faţa Operei, o ură desăvîrşită faţă de comunism! Asta i se părea îndeajuns, asta îl unea cu cei de jos şi era sigur că în starea aceea avea să găsească cuvintele aşteptate de timişorenii din mulţime. Şi doar la ea se gîndea, la mulţimea de demonstranţi din Piaţă, era într-un fel de transă, de familie uitase, nu comunicase cu ai lui, nu le spusese nimic Antoanetei şi Aliciei, de fapt cînd plecase de acasă cum să-i fi trecut prin cap în ce, iată, se implicase fără nici o rezervă, mai mult chiar de-atît, poate fără… scăpare. Deci nimic din toate astea, doar revolta faţă de cele îndurate de-a lungul timpului, toate acestea concretizîndu-se în disponibilitatea de a vorbi în numele tuturor, de a spune ce dorea el, ce gîndeau cei de jos răspicat, fără nici o reţinere, deoarece în viaţa unei comunităţi se poate ajunge, uneori, la situaţia **în care cineva trebuie să se expună, pentru a-i determina pe ceilalţi să nu dea înapoi**!

Primul a vorbit domnul Lorin Fortuna, a fost un început bun, mobilizator. În cuvîntul său Claudiu Iordache s-a referit, printre altele, la sentimentul riscului maxim, sentiment ce trebuie să te mobilizeze în situaţiile în care apare pericolul înfiripării fricii, tentaţia de a te retrage, de a renunţa. A recunoscut cu sinceritate că, la fel ca şi pe ei, îl încercau nesiguranţa, îndoielile, fel şi fel de temeri, dar le-a promis timişorenilor că, împotriva acestor stări de lucruri, va rămîne alături de ei pînă la capăt, aceeaşi atitudine cerîndu-le-o şi el deoarece doar în acel mod aveau să obţină ceea ce-şi doreau.

De atunci s-a vorbit într-una, *astenia de libertate* ce-i cuprinsese pe toţi a adus la microfon fel de fel de timişoreni, unii ştiind să vorbească într-adevăr, reuşind să impresioneze mulţimea, alţii nefiind în stare decît să lanseze, să relanseze lozincile din ultimele zile. A fost bine, a fost foarte bine, orice intervenţie contribuia la mobilizarea oamenilor şi acesta era cel mai important scop în momentele acelea, că deocamdată altceva…

După ce s-au retras din balcon, s-au lansat fel de fel de propuneri. Primul pas a constat în formarea unui birou de revoluţionari, pentru a şti cui să te adresezi cînd se ivea vreo problemă. În acel prim birou, după cîte îşi aminteşte, fuseseră

cooptate cinci persoane: Fortuna, Iordache, Bădilescu, Chiş şi încă o persoană, de numele acestea din urmă nefiind, însă, sigur.

Ideea de a solicita prezenţe din toate întreprinderile municipiului a sporit dezordinea, dar a avut şi consecinţe pozitive. Au apărut şi au rămas în foaier şi persoane de nădejde, al căror aport la activitatea desfăşurată a fost real.

Curînd, pentru că nu se mai putea lucra în atmosfera aceea şi pentru că exista pericolul unor diversiuni, s-au creat un fel de gărzi, ce răspundeau de ordine şi pază. În foaier cu treaba asta s-a ocupat Curuţiu, la intrare Sorin Oprea, acesta organizînd activitatea cu pricepere, ocupîndu-se de oamenii lui tot timpul, în foaier urcînd rar.

După acel prim birou s-a constituit altul, apoi altul… S-au făcut mai multe alegeri, greu de spus cîte. Oricum în toate se regăsesc cei deja numiți și, de la a doua, ori cel mult a treia, doamna Mihaela Munteanu, care în perioada aceea făcea serviciul unei secretare de birou, și tînăra Maria Trăistaru – elevă de liceu! Doamnei Munteanu i se înmînau toate listele, toate cuvîntările, în fine, tot ceea ce era hîrtie scrisă.

De la un moment dat au început *să circule* prin foaier nume de persoane necunoscute lui, Ioan Savu, Marcu, Petre Petrişor... ca şi ale membrilor delegaţiei bucureştene, Dăscălescu, Bobu, Toma, Pacoste... De atunci probleme noi, întrebări fără răspunsuri unanime, toate plecînd de la atitudinea pe care ar fi trebuit să o adopte. Să meargă la Comitetul Județean? Să rămînă în Operă?

Hotărît lucru, cea mai puternică personalitate din foaier a fost domnul Lorin Fortuna. Despre universitar Claudiu Iordache spune. *Avea defectele lui, era autoritar, dorea să se impună mereu, să aibă întotdeauna ultimul cuvînt. Dar dacă am făcut această menţiune, o să spun încă un lucru. În momentele acelea defectele lui s-au dovedit calităţi! A fost bine că a existat printre noi un ins energic, care şi-a asumat responsabilităţile fără nici o ezitare. Că mai tîrziu acest mod de a acţiona l-a făcut indezirabil e altceva. Atunci însă, repet, impulsivitatea lui a fost necesară, eficientă, utilă.*

După ce-a vorbit din balcon, după ce-a revenit în foaier, s-a retras şi, în tăcere, a urmărit… *spectacolul* de

acolo. S-au derulat scene pe care, din păcate, nu se simte în stare să le *însufleţească*: agitaţie de iarmaroc, un du-te-vino continuu, manifestări de tot felul, entuziasm debordant, ieșiri intempestive, intervenții deplasate, propuneri nepotrivite, idei plate, sugestii deosebite, ticuri verbale, gesturi caracteristice…

În *perioada de contemplare* cele mai multe vorbe le-a schimbat cu Ioan Chiş. Acesta s-a ataşat de el mai mult decît de oricine altcineva și, cînd i se părea că lucrurile nu mergeau cum se cuvenea, se apropia şi-i zicea *domnule, nu ne puteţi da şi dumneavoastră o idee?*

Îi *dădea*, îi spunea ce credea, Chiş îi prezenta ideile lui Fortuna, acesta le *cenzura* comunicîndu-le biroului doar dacă se *încadrau* în felul lui de a vedea lucrurile.

La un moment dat a apărut o delegaţie de la Comitetul Judeţean condusă de Cornel Eustaţiu, care considera că acolo era nevoie de ei. Eustaţiu a insistat, zicea că trebuiau să meargă deoarece acolo se găsea primul-ministru, cea mai indicată persoană căreia să i se pună întrebări, de la care să audă răspunsuri. Părerile au fost împărțite, Claudiu Iordache fiind unul din cei care s-a opus ideii de a merge la Judeţeana de Partid. Considera că delegaţia guvernamentală ar fi putut spune că alergau după ea. Ei trebuiau să vină la Operă! De aceea fuseseră trimişi din Bucureşti, să vorbească cu timişorenii. Or timișorenii acolo se găseau, la Operă, atunci să vină ei!

Argumentele li s-au părut tuturora întemeiate, în consecință au rămas pe loc, delegaţia întorcîndu-se la Comitetul Judeţean însoţită de tineri de-ai lor, care urma să le spună cum gîndeau, îndemîndu-i să vină ei la Operă. Ulterior a fost *atacat*, i s-a imputat faptul că se împotrivise ideii deplasării la Comitetul Judeţean și, în consecință, după un timp s-a format un grup, de fapt mai multe, dintr-unul făcînd parte și el, ce s-au deplasat acolo.

O situaţie în care s-a implicat e legată de... preşedinţia Comitetului Revoluţionar. Cornel Eustaţiu se dovedea om energic, s-a impus prin ce făcea, avea în preajma lui cîţiva tineri ce-l susţineau în orice acţiune și aşa stînd lucrurile, într-un moment de… *criză guvernamentală*, cînd s-a constituit al cine ştie cîtelea birou, a apărut o variantă la situaţia de pînă

atunci. Cineva l-a propus ca preşedinte pe Eustaţiu. Atunci domnul Fortuna a sărit ca ars punîndu-i în faţa unei conjuncturi dilematice. *Eu,* a precizat universitarul, *ori sunt preşedinte, ori nimic!* De aici discuţii, păreri pro şi contra*,* Claudiu Iordache susţinîndu-l pe Fortuna. A procedat astfel deoarece Fortuna era cunoscut de mulţime, mai cunoscut decît oricare altul din foaier, de cînd erau acolo se implicase în ceea ce se petrecea fără nici o rezervă. Poate că ar fi rămas preşedinte oricum, poate că a rămas datorită intervenţiei sale, fapt este că universitarul a continuat să exercite această funcţie. Din fericire Eustaţiu n-a fost afectat de împrejurare, a continuat să fi acelaşi om activ, intrepid. Ştie că, bunăoară, a mai mers la Comitetul Judeţean de cel puţin două ori.

Ceea ce i-a interesat la un moment dat a fost contactul cu *ceva* cu *cineva*, pentru a face cunoscut, mai ales străinilor, ce se întîmpla în Timişoara. S-a luat legătura cu Consulatul Iugoslaviei din oraş, le-au trimis lista membrilor Comitetului pentru ca, în caz de nereuşită, şi deci de prigoană comunistă, să beneficieze de o oarecare imunitate. Nu ştie ce s-a întîmplat cu lista. De fapt cu listele, pentru că s-au mai comis de încă două-trei ori asemenea tentative.

Cel mai important lucru era că mulţimea din faţa Operei îi susţinea în continuare fiindu-şi sieşi credincioasă, părînd hotărîtă să ducă pînă la capăt acţiunea începută cu cîteva zile în urmă. La situaţia în care se găsea Timişoara s-a ajuns, după părerea lui, în patru etape. În prima fază se poate vorbi de ***tulburare de stradă,*** după aceea de ***revoltă de stradă,*** acestea fiind urmate de o ***insurecţie*** şi, în fine, din 20 decembrie, de o ***revoluţie*** în adevăratul sens al cuvîntului. În 16, 17, 18, ba şi în 19 decembrie, nu se poate vorbi de o platformă. Dar în 20 decembrie, după-amiază, exista o listă cu propuneri concrete, radicale, într-adevăr radicale, ce porneau de la abolirea comunismului!

Participarea la evenimentele din oraş, ieşirea în stradă, s-a făcut în etape, în raport cu experienţele trăite, în funcţie de întîmplările şi riscurile asumate. Luni, în 18, puterea comunistă a împins lucrurile dincolo de orice limită. Pelticul tiran a părăsit ţara ignorînd convulsiile poporului, ale oamenilor unui

oraş de aproape patru sute de mii de locuitori, lăsînd dispoziţia de a se folosi armele în caz că oraşul nu avea să se liniştească.

Dar timişorenii n-au cedat. Ba dimpotrivă, ca reacţie la faptul că au fost etichetaţi huligani, derbedei, şi mai ales pentru că s-au folosit împotriva oamenilor gloanţele, miercuri, în 20 decembrie, au fost pe străzi mai toţi locuitorii urbei. Există limite ale răbdării peste care, dacă se trece, omul scapă de sub imperiul oricărei frici. Altfel spus, ceea ce a împins lucrurile pînă la deznodămîntul ştiut a fost **aroganţa Puterii**!

Insistînd pe această pîrtie, e de specificat un detaliu important. O radiografie a evenimentelor relevă o stare nu tocmai firească a lucrurilor, în acelaşi timp şi un paradox. În primul rînd e de spus că rolul studenţimii în această revoluţie e irelevant, determinant fiind aportul oamenilor de rînd. De unde şi paradoxul : **comunismul a fost decapitat de sabia muncitorească!**

În după-amiaza aceea, atît de importantă pentru că era perioada primelor ore de cînd Timişoara trăia în afara comunismului, oarecum *în afara* României, au avut loc în foaier fel de fel de convulsii. Ceea ce i-a frămîntat cel mai mult pe timişorenii din foaier, a fost aspectul... **bicefal** al Revoluţiei. Cei de la Judeţ vorbiseră cu Dăscălescu şi ai lui, cei din foaier nu ştiau cu ce rezultate dar, din moment ce îi chemau, nu era greu de imaginat cum stăteau lucrurile, în timp ce ei, de la Operă, nu se puteau lăuda cu reuşite deosebite. Se scandau lozinci, mulţimea era îmbărbătată de cei din balcon, aceştia îşi *încărcau bateriile cuplîndu-le la entuziasmul mulţimii,* dar cît timp se putea miza pe ideea că de comunism se putea scăpa în acel mod, scandînd lozinci?

În jurul orei 22 Claudiu a primit un bileţel de la Antoaneta, soţia sa. Era avertizat că: „Se ştie tot ce faceţi" Informaţia Antoanetei a avut şi alt efect. Le-a trezit suspiciunile. De atunci s-au tratat cu rezervă sporită, interpretau fiecare propoziţie în fel şi chip şi, pentru că nu se putea altfel, au făcut ceea ce ar fi trebuit, poate, să fi făcut demult – au mers la Comitetul Judeţean. Hotărîrea s-a anunţat la microfon. N-au plecat toţi nici din foaier nici de jos, fiind decişi să revină la Operă cît se putea de repede.

În clădirea Judeţenei de Partid a intrat un grup destul de compact: Fortuna, Iordache, Bădilescu, Săsăran... În total vreo 10 inşi.

Accesul spre sala de şedinţe a fost un *drum al Infernului*. Întuneric şi, totuşi, *prezenţe* în toate părţile! Se simţeau urmăriţi nu doar de după perdele şi draperii, ci şi din tavan! Pe Claudiu Iordache îl încerca ciudata senzaţie de… *diblu*! *Pătrundeau,* numai că posibilitatea de a face drumul invers i se părea din ce în ce mai iluzorie

În fine, au intrat în sala în care se purtaseră discuţiile cu Dăscălescu şi ai lui! Numai că încăperea era goală! Nimeni nici pe balcon! Fortuna şi-a continuat înaintarea şi, ajuns în faţa mulţimii, le-a spus timişorenilor din faţa Comitetului Judeţean cîteva cuvinte. Între timp, poate din cauza scandărilor celor de jos ori pentru că fuseseră informaţi de prezenţa lor, au apărut Radu Bălan şi Cornel Pacoste. Din cîte îşi aminteşte, încă în debutul discuţiei, Fortuna i-a spus lui Bălan fraza atît de cunoscută de toţi cei care ştiu cîte ceva despre Revoluţia din Timişoara: *dacă veţi cîştiga voi vă rog să aveţi grijă de familia mea, dacă vom cîştiga noi vă promit să am grijă de ai dumneavoastră eu!*

Radu Bălan le-a vorbit cu blîndeţe, evenimentele din ultimele zile îl obosiseră, îl îmbătrîniseră, părea un ins la începutul unei convalescenţe de la care nici medicul nu aştepta prea multe. Cu toate astea, Claudiu Iordache îi pune sinceritatea la îndoială şi acum. *Măi băieţi*, a încercat el să le risipească temerile, *păi cine credeţi că se va atinge de familiile voastre, băieţi? Cine?...* În fine, s-au formulat cîteva propoziţii, s-a deschis un oarecare dialog, după care Lorin Fortuna a *mers* la subiect. *Atunci veniţi să comunicaţi mulţimii că şi dumneavoastră sunteţi de acord cu demiterea lui Ceauşescu!* Din păcate pentru el, Bălan s-a dovedit ins comun, lipsit de adevăratele calităţi ale unui politician, *n-a simţit* pulsul momentului.

Atunci, ori mai tîrziu, greu de precizat cînd, a intervenit Pacoste întrebîndu-i cum puteau crede că aşa ceva era posibil? Cît timp a fost prim-secretar Timişoara n-a dus-o chiar rău, unora le-a lăsat o amintire agreabilă, numai că în momentele acelea lui Claudiu Iordache i s-a părut ins mărunt, mărginit.

Mai tîrziu, Fortuna i s-a adresat din nou lui Bălan. *Domnule Bălan, veniţi cu noi! Este cel mai bun lucru pe care-l puteţi face!* Acelaşi mod de a *o scălda*, bălmăjeli incoerente, penibile, copilăreşti. Şi adevărul e acesta, Radu Bălan a pierdut atunci o şansă unică! O ocazie cu care te poţi întîlni în viaţă o singură dată.

Într-o discuţie cu Cornel Pacoste, la care au asistat încă 3-4 persoane din delegaţia cu care venise de la Operă, Claudiu Iordache i-a pus o întrebare incomodă. *Ce căutaţi aici, domnule Pacoste? Ce credeţi că se mai poate face pentru a împiedica mersul Istoriei?* Fostul prim-secretar al județului i-a răspuns ca din... *Munca de partid.* Că, adică, Timișoara făcea *jocul* străinilor, în special al ruşilor, şi dă-i cu Malta, cu împărţirea lumii, americanii în Panama, sovieticii la noi... Nu se putea vorbi cu el. Nu gîndea, nu reuşea să intre în contact cu realitatea din jur, chiar şi spectaculoasele răsturnări de situaţii din Cehoslovacia şi Germania nu-i spuneau nimic, era îmbuibat pînă la refuz cu dogme, cu… *indicaţii şi reţete ceauşiste*, recurgea de fiecare dată la interpretări *stas*, la citate din… *opera geniului din Carpați*.

Oricum, deși cîndva fusese real, respectul pentru el scădea tot mai mult. I-a făcut responsabili de ceea ce se întîmplase, de ceea ce se întîmpla, le-a imputat faptul că demonstranţii înconjuraseră clădirea exercitînd asupra ei un control total, atenţionîndu-i şi de faptul că, dacă demonstranţii aveau să spargă un singur geam, armata şi securitatea vor riposta conform dispoziţiilor şi nimeni nu va putea împiedica tragedia.

Discuţia cu ei nu a durat mai mult de opt-zece minute, fostul prim-secretar i-a părut depăşit de evenimentele din oraş, incapabil să înţeleagă momentul istoric prin care trecea țara.

După vreo jumătate de oră de cînd se găseau acolo, datorită absenţei primului ministru cît şi a prestațiilor deplorabile ale fostului și primului secretar județean din zilele acelea, a început să-i încerce un tot mai agasant sentiment al zădărniciei! Veniseră pentru o discuţie cu șeful guvernului, poate nu îndeajuns de siguri pe ei dar sperînd, totuşi, să facă faţă situaţiei, nu se considerau tocmai siguri că formulările

revendicărilor erau cele mai potrivite, însă mizau că, dacă aveau să transforme în clauze ale dialogului sloganurile celor de jos, se găseau pe drumul bun. Oricum nu pentru a discuta cu politrucii locali veniseră de la Operă. Şi pentru că bucureştenii nu reveneau, pentru că din sală lipseau chiar şi loderii timişoreni ce-i înfruntaseră pe trepăduşii dictatorului în discuţiile avute pînă atunci, începuse să-i stăpînească un tot mai iritant sentiment de nesiguranţă. Nu îşi găseau locul, nu vedeau rostul întreprinderii lor, în atmosferă plutea o ameninţare de care nu se puteau elibera, la Operă era cu totul altceva, acolo erau *acasă,* aici printre străini, printre duşmani care puteau în orice clipă să îi pună într-o situaţie fără ieşire. Mai mult chiar de-atît, la un moment dat – zvonul că Securitatea începuse să le aresteze familiile. Atunci Lorin Fortuna s-a repezit la Bălan şi Pacoste ameninţîndu-i că va da în vileag, de la balcon, întreaga mîrşăvie, toţi erau ca leii în cuşcă, ei veniseră pentru tratative or ciracii dictatorului îi loveau pe la spate, ceea ce… Primul care s-a repezit la telefon a fost domnul Fortuna, din fericire s-a liniştit, ai lui nu păţiseră nimic, a pus atunci mîna pe receptor şi Claudiu Iordache, n-a răspuns nimeni, noroc că ştia ce ştia, a format alt număr, s-a liniştit şi el, Antoaneta şi Alice se găseau la prietena lor, Adriana Babeţi.

21 DECEMBRIE

Claudiu Iordache suferă de inimă. În noaptea aceea, din cauza formidabilelor întîmplări prin care trecuse, l-a prins o astfel de stare în timp ce cobora treptele spre parterul clădirii. S-a întins, de aceea, imediat pe betonul de la intrare, Curuţiu a rămas cu el, l-a ajutat, l-au ajutat şi alţii, în jurul lui au fost mai mulţi inşi, le-a spus să nu se sperie, după vreo 15 minute şi-a revenit, a vrut să-şi continue drumul.

Dar pînă să ajungă din nou la Operă s-au întîmplat multe. După ce-a făcut cîţiva paşi, s-a repezit la el un individ care, luîndu-l de revere, l-a întrebat de ce părăsea Comitetul Judeţean? Ce puteau înţelege ei, cei mulţi, din faptul că ei, reprezentanţii lor, abandonau clădirea? Nu se numea treaba asta

trădare? În felul său omul avea dreptate, la ora aceea înaintată în balcon nimeni, în faţa Judeţenei de Partid doar cîteva sute de timişoreni! Păi unde erau demonstranţii, unde dispăruseră cei de sus, de ce să se mai expună ei, cele cîteva sute de *nebuni* din moment ce rămăseseră singuri în faţa unei clădiri în care nu se întîmpla nimic? A încercat să-l liniştească, i-a spus că nu avea motive să se teamă de trădare, că ei, timişorenii, că ei, liderii, ba chiar şi cei care plecaseră acasă, toată lumea ştia ce trebuia să facă şi îl asigura că vor face indiferent ce piedici vor întîmpina, numai că acea clădire era periculoasă, era a *Lor*, nu a *Noastră*, a demonstranţilor, timişorenii dincolo trebuiau să rămînă şi să se manifeste deoarece la Operă, în preajma unei clădiri a Culturii, existau alte şanse decît în faţa... *bunkerului* comunismului din judeţ.

Nu ştie cît de convingător a fost, omul a luat totuşi mîinile de pe el, a mai bombănit ceva, cu toate astea s-a retras. Dar abia scăpat din mîinile lui, l-a abordat altul. Omul l-a tras de-o parte, şi-a desfăcut paltonul şi, arătîndu-i ce avea la el, i-a oferit un pistolet scurt. L-a refuzat. Ce să fi făcut cu el? I-a spus de altfel să-l ascundă, să nu apeleze la el, ca să nu se producă cine ştie ce nenorocire.

Oricum, datorită intervenţiilor celor doi a rămas în urma celorlalţi, alături de el fiind doar poetul Ioan Monoran. Din cauza celor două incidente, dar mai ales pentru că în faţa Comitetului Judeţean se găsea doar o mînă de entuziaşti, se simţea tot mai indispus, îl *muşcau* tot mai multe incertitudini. Era tîrziu, poate ora 1, practic nu ştia nici el unde erau comitetele revoluţionare, pe cel de aici nu-l găsise, cel de la Operă se afla pe drum, ce argumente să le ofere, deci, timişorenilor de acolo, ca să-i convingă că exista, totuşi, o mînă de oameni care îşi asumase rolul de a le susţine, indiferent de consecinţe, interesele în faţa reprezentanţilor Puterii comuniste? A recurs atunci la un subterfugiu. Strîngînd lîngă el pe cei din preajmă, le-a spus că nu aveau motive să se teamă deoarece iată, Comitetul exista. Sigur o parte, doar o parte, important fiind, însă, faptul că exista. Deci nu se putea vorbi de trădare. Numai că cel mai bun lucru rămînea acela de a merge acolo unde se găseau ceilalţi membri ai Comitetului, şi mai ales mulţi, foarte mulţi timişoreni, la Operă.

A avut atunci parte de o *confruntare* cu un tribun din *tabără adversă*. În faţa Comitetului Judeţean staţiona un TAB, de pe care un individ blond încerca să convingă oamenii să meargă acasă, chipurile pentru a se odihni, urmînd ca a doua zi lumea să revină cu forţe proaspete.

Nu ştie ce hram purta individul. Nu e exclus să fi fost bine intenţionat, însă în clipele acelea, poate din cauza epuizării nervoase, i s-a părut o manevră necinstită şi a intervenit energic. **Nu! Nu acasă trebuie să mergem ci la Operă, pentru că nici un timişorean adevărat nu poate dormi în noaptea în care este posibil să se nască Noua Românie!**

A avut cîştig de cauză, a convins destul de mulţi timişoreni să-l urmeze, au pornit astfel spre Piaţa Operei cîntînd, scandînd lozinci ca nişte adevăraţi revoluţionari.

Din fericire Monoran a fost tot timpul cu el. Vedea în ce stare se găsea, îl îngrijora faptul că era palid, obosit, şi de aceea i-a zis să urce la el să se odihnească măcar cîteva minute, deoarece greul abia începea.

L-a ascultat, e convins că a procedat bine. În perioada în care a stat la el s-a remontat într-adevăr. Au urcat, au mîncat ce-au găsit, a stat întins în pat spunîndu-şi... Doamne, cîte nu şi-au mai spus atunci, în noaptea aceea, în care poate că puţin, puţin-puţin, au şi… **visat**!

Au pornit spre Operă în zori, la primele semne ale dimineţii. Pe drum întrebări, mii de întrebări, de fapt variante ale unei singure îngrijorări. Aveau să mai găsească pe cineva în Piaţa Operei? Cînd au dat cu ochii de spaţiul din faţa clădirii au trăit o fericire fără seamăn. Mulţi, mult mai mulţi timişoreni decît se aşteptau, ţinînd cont de oră! S-au privit zîmbind larg, au mărit pasul, s-au apropiat. Şi atît de încîntat a fost, încît Claudiu Iordache i-a propus lui Monoran să rămînă jos, ca să umble printre timişoreni. Au trecut printre ei într-o parte, în alta, ascultînd ce-şi spuneau, ce sperau, ce aşteptau de la ziua aceea, a doua zi a *nebuniei* timişorene, a vieţuirii *în afara* comunismului. A fost o idee grozavă. Oamenii păreau optimişti, nu au surprins la nici unul îngrijorare ori nesiguranţă, asta le-a ridicat tonusul, le-a redat starea ce îi determinase ieri să nu ezite, să nu renunțe la ceea ce întreprinseseră.

Firește, dacă jos erau mulţi timişoreni, acelaşi lucru se putea spune şi despre numărul celor din foaier, din balcon. Dintre vorbitori o bună, o foarte bună impresie a lăsat Dan Mîndrilă, *studentul braşovean*, cum i se spunea. Mîndrilă s-a remarcat prin coerență, prin elocvență, vorbea bine, frumos, se înflăcăra şi găsea cele mai potrivite cuvinte, iar entuziasmul celor de jos se manifesta tot mai viu, la asta contribuind şi constatarea că veneau oameni din toate părţile şi mulţimea creştea văzînd cu ochii, deci nu încăpea nici o îndoială, Piaţa avea să se umple şi astăzi, timişorenii se respectau, îşi onorau statutul de oameni iubitori de viaţă demnă şi libertate, de oameni care ştiu să se ajute între ei.

Afirmația avea acoperire prin ceea ce s-a petrecut începînd de la primele ore ale zilei: **în mulţime au început să apară camioane cu pîine, cu fructe, cu ţigări,** În general nu se ştia cine le trimitea, dar nu încăpea nici o îndoială că gesturile erau ale unor timişoreni, ale celor care renunţaseră la bucuria de a se găsi în Piață pentru a oferi celor din centru motive de recunoștință, de mîndrie citadină.

În iureşul acelor stări şi-a amintit, pe neaşteptate, de soţie şi fiică. Îi era dor de ele, voia să ştie unde se găseau, ce făceau. De aceea a mers la părinţi. Din fericire totul era în regulă. Pe fiică a găsit-o acolo, despre Antoaneta a aflat că era redactor de număr. Viaţa mergea înainte, era bine, cei de la *Orizont* se ocupau de apariţia primului număr de după Revoluţie, treaba asta avea un fond tonic, **Timişoara începuse să se pună pe picioare**, aşa se cădea să procedeze şi întreprinderile, oricum apariția unei publicații eliberată de orice constrîngeri şi îngrădiri, o **Revistă Liberă**, era un fapt important deoarece în momentele acelea era nevoie mai mult decît oricînd de **CUVÎNT – la început a fost cuvîntul!** –, oamenii trebuiau să vadă negru pe alb cum stăteau lucrurile, ce se întîmplase, ce aveau de făcut în continuare.

Cînd a intrat în Operă, a aflat ceva ce l-a surprins. Fusese căutat. Întrebase de el nimeni altul decît Moţ, primarul! Doamna Nicoară, directoarea din acea perioadă a Teatrului Naţional, l-a expediat. Deşi se ştiau bine, i-a spus că nu-l cunoştea, mai mult chiar decît atît că, din cîte informaţii avea,

nici o persoană cu numele acesta nu fusese şi nu se găsea în interiorul clădirii.

Din păcate în foaier *ciocnirile* continuau, din fericire Piaţa se umplea de oameni, de parcă întreaga Timişoară se îndrepta spre Operă. Însă, nu după mult timp, au început să circule fel şi fel de zvonuri. Unele cu efecte negative asupra moralului mulţimii, ei trebuind să facă faţă situaţiilor, să dea explicaţii, să rezolve problemele, să demonstreze că erau capabili să ia cele mai potrivite decizii, de felul în care acţionau depinzînd totul, în primul rînd prezenţa timişorenilor în Piaţă, altfel spus Revoluţia însăşi.

Din dimineața aceea, 21 decembrie, în foaier exista un televizor, așa că au urmărit mitingul de la Bucureşti în direct. Cînd emisiunea a fost întreruptă din cauza tulburărilor din Piață, Claudiu Iordache a formulat o frază memorabilă: **dictatorul a *trăit* ani de zile din discursuri, gîtul frîngîndu-și-l tot într-un discurs!**

Privirile răvăşite, gîngăvelile celor doi, îndemnurile ei, asigurările lui, expresiile tîmpe de pe chipurile amîndurora, au *trasat* traiectorii diferite față de **încrederea în demersuri.** La el urma o curbă descendentă, abruptă, la cei din foaier ţîşnea spre ceruri, iar cînd s-a întrerupt emisiunea… nu se mai îndoia nimeni că zilele dictatorului erau numărate.

Asta n-a însemnat că în foaier atmosfera s-a destins, dimpotrivă, din acele momente se găseau în ipostaze în care, pînă atunci, nu mai fuseseră nicicînd. Joi a fost ziua în care au sosit trenurile cu gărzile patriotice. La primul zvon derută, îngrijorări fireşti, întrebarea fundamentală fiind legată de atitudinea față de trimişii dictatorului *înarmați* cu ciomege, pentru a elibera străzile orașului. Liderii timișoreni n-au găsit altă soluţie decît a unei delegaţii, ce i-a întîmpinat la gară fără teamă ori dușmănie, dimpotrivă, prietenește. Din fericire, totul s-a încheiat cu bine.

La urma urmei venirea oltenilor a fost cea mai simplă problemă a zilei, a celor din foaier, marile *dureri de cap* constituindu-le întreprinderile. Situația era oarecum paradoxală. Pentru oraș, pentru Revoluție însăși, era important ca Piața să fie plină de oameni, pentru stabilitatea stării sociale era obligatoriu ca timișorenii să se găsească la locurile de

muncă. Ce s-ar fi întîmplat dacă *mîine, poimîine*, în alimentare nu se găsea pîine, carne, lapte, brînză… dacă s-ar fi întrerupt aprovizionarea cu apă, încălzirea locuinţelor din blocuri… dacă n-ar fi fost eliberate fondurile pentru salarii, pentru pensii… Una peste alta, întreaga activitate din municipiu, din judeţ, trebuia readusă la, cel puţin, parametrii de dinainte de 16 decembrie, or treaba aceasta cădea în sarcina lor, a celor din grupul ce urcase în foaier, a celor ce se constituiseră în primul partid necomunist de după război… Numai că pentru a rezolva problemele urbei era nevoie de specialişti, entuziasmul şi lozincile nu sunt suficiente, aşa că… Așa că, solicitînd prezenţe de la mai toate întreprinderile din oraş, s-a ajuns la un comitet de 56 de persoane! Cîte doi-trei se ştiau din vedere, se întîlniseră în diferite împrejurări, alături nu lucraseră, însă, niciodată.

După ce s-au prezentat unii altora, s-au apucat de lucru.

Una din primele îndatoriri era aceea de a face cunoscut faptul că existau, că aveau un nume, *Frontul Democratic Român*, că erau decişi să se implice în rezolvarea problemelor ce deja se conturaseră, ce aveau să apară în continuare. S-a pus apoi problema tipăririi unor manifeste ale *Frontului* – la treaba asta s-au angajat Savu şi Laslău –, apoi a elaborării unei *platforme juridice* a Frontului, activitate coordonată de juristul Radu Motica.

Se poate spune că se depuneau eforturi serioase, că se lucra cinstit, cu tragere de inimă, dar şi că apăreau disfuncționalități, că se iscau dispute, că suspiciunile nu dispăruseră. Că cinstea unora se putea pune la îndoială e un fapt ce, mai tîrziu, a fost dovedit. La arestare, într-un buzunar al ministrului de Interne, Tudor Postelnicu, s-a găsit un bileţel cu numele *agitatorilor* timişoreni! .

De joi a fost posibilă comunicarea cu ţara. N-au avut telefon pînă în ziua aceea şi le-a fost greu deoarece nu se putea contacta nici o instituție, nici o întreprindere. Racordarea cu țara prin intermediul telefoniei a fost rezolvată de un specialist – inginerul Alexandru Ciura de la Regionala CF– invitat, miercuri, să urce în foaier.

Cu toate măsurile, recomandările și restricțiile, gălăgia, fluctuaţia și superficialitatea erau la ele acasă. Pentru

a împiedica vînzoleala din foaier, au fost emise legitimaţii. Fiind falsificabile, s-a apelat la această măsură de mai multe ori. Scopul, oricum, nu a fost atins. Cele mai mari probleme se datorau incoordonărilor, incapacităților, indisciplinei. Aveai nevoie de ajutorul cuiva, voiai să te consulţi cu cine ştie ce membru al Comitetului, nu-l găseai, sigur, era posibil că, din proprie iniţiativă, încerca să rezolve cine ştie ce altă problemă, faptul era, însă, fapt, nu-l găseai, or asta te scotea din răbdări şi ridicai tonul, chiar mai mult de-atît, ajungeai să te certi cu prima persoană din preajmă fără motiv real, doar pentru că nu-ți puteai stăpîni nervii.

Joi a fost ziua în care au apărut aparatele de fotografiat, de filmat. Nu au fost primite cu bucurie, fiecare se gîndea la... *dar dacă...* Firește, în situaţia că revoluţia ar fi eşuat nu o fotografie, ori alta, ar fi fost determinante în stabilirea măsurilor coercitive stabilite de *Putere*, numai că atunci, din cauza stresului nu reuşeau să gîndească astfel şi la fiecare declic ridica tonul unul, altul, de multe ori reacțiile, cînd cineva îndrepta camera pe chipul cuiva, fiind de-a dreptul violente.

După-amiază Claudiu Iordache s-a dus la Tipografie. Se știa că trebuia să meargă, cineva din foaier s-a oferit să-l ducă cu maşina, au mers în Circumvalațiunii împreună.

La Tipografie a nimerit în mijlocul unor animozităţi dintre o trupă de paraşutişti şi un grup de demonstranţi. Din proprie inițiativă ori pentru că li se sugerase manevra aceea, niște timișoreni se dădeau peste cap să ocupe Studioul de Radio. Or, deoarece armata fraternizase cu civilii, studioul se găsea sub protecţia armatei. Mai mult de-atît, militarii, tot așa, din pricina vreunei dispoziții *de sus* ori inițiativei cuiva, și-au asumat și paza Tipografiei. Deci instituția era sub controlul lor, demonstranții vroiau să intre. Claudiu Iordache n-a apucat să se prezinte comandantului formațiunii, să precizeze cine era, să-i spună ce însărcinare avea. Ca toți ceilalți, și militari și timișoreni, a rămas blocat din cauza unei impresionante manifestări civice. O tînără despre care, din păcate, n-a mai auzit, nu știe nimic, s-a comportat cu un curaj ieșit din comun. Clădirea era înconjurată de paraşutişti, nu se putea ieşi, nu se putea intra, cu toate astea, în ciuda situației tensionate ce-ar fi putut degenera în orice clipă, fata aceea... **Ana Ipătescu a**

Timişoarei, s-a desprins din mulţime, a înaintat spre paraşutişti şi, prin felul în care a vorbit… **s-a putut intra în Tipografie!**

De la Tipografie, pentru că pînă la blocul în care locuia avea doar vreo cinci sute de metri, a mers acasă. S-a întîlnit, în fine, cu Antoaneta, şi-au spus multe, aveau ce să-şi împărtăşească, însă *ceva* din dezvăluirile acelea a avut cu totul alt efect decît cel vizat. Dacă soţia sa ar fi zis să rămînă acasă poate că ar fi acceptat, din fericire Antoaneta e o luptătoare, l-a încurajat să continue. *Dacă la început ai urcat în balcon pentru că ai vrut tu, acum îţi cer eu să mergi acolo!*

Şi-a mers şi s-a întors la Operă (avea să-şi dea jos pantofii abia după 25 decembrie, de Crăciun!) Noaptea ce-a urmat – 21 spre 22 – a fost grea. Manevra cu mitingul îi ieşise *geniului din Carpaţi* pe dos dar insul era, încă, în scaunul lui şi faptul că fusese informat despre starea de spirit a demonstranţilor, despre hotărîrea de a nu da înapoi, n-avea să-l ducă, oare, la crize în care să ia hotărîri grave în ceea ce privea Timişoara?

Poate gîndind astfel, poate din cu totul alte motive, în noaptea aceea mulţi dintre ei au avut surpări de moral, de voinţă. Au dispărut atunci, pentru mult timp, Lorin Fortuna, Ştefan Ivan şi mulţi, de fapt toţi timişorenii a căror implicare în activitatea din foaier a fost discretă, practic nulă. Claudiu Iordache a rămas în Operă dar, cînd rămînea prea mult timp singur, se *vedea*… mort. Se vedea mort în nişa din stînga din foaier, ceea ce îi alimenta pesimismul fiind poziţia armatei. Garnizoana nu făcea nici o mişcare. Era alături de ei şi, totuşi, nu era! Patru-cinci securişti cu arme i-ar fi lichidat fără nici o problemă. Or dacă armata fraternizase cu demonstranţii de ce nu se găsea nici un militar pe aproape, printre ei? Ce fel de om era, ce intenţii – ori interese! – avea colonelul Zeca?

Au stat atunci, mai toată noaptea, în jurul aparatelor de radio. Unele intervenţii ale comentatorilor îi remontau cît de cît, altele îi consternau. Din fericire lumea ştia de ei, cei din Vest aflaseră ce se întîmplase, ce se întîmpla în oraş şi se declarau solidari cu timişorenii, numai că, spre disperarea lor, se ştia puţin. Bunăoară *Europa Liberă* se exprima cu o prudenţă exasperantă, după ei în Timişoara existînd **cel puţin doi morţi.**

22 DECEMBRIE

În dimineaţa zilei de vineri, primul semn că lucrurile se îndreptau a fost apariţia în foaier a maiorului Viorel Oancea. Hotărîrea de a declara în faţa mulţimii că era alături de Revoluţie, atunci cînd dictatorul încă deţinea funcţia de preşedinte al ţării, l-a impresionat profund.

L-a urmărit de aproape, cu atenţie. Maiorul era palid, marcat vizibil de gravitatea actului său. Dar tot atît de adevărat e şi faptul că hotărîrea de a rămîne, în fruntea unităţii sale, alături de ei, era de nezdruncinat! Şi încrederea, optimismul, i-au mai revenit, a început să creadă, din nou, că nimeni şi nimic nu mai putea înăbuşi mişcarea timişoreană.

La fel de impresionat a fost şi de prestaţiile altor doi timişoreni. Doctorul Ioan Rab a asigurat mulţimea că medicii de la Spitalul Judeţean au făcut totul ca timişorenii răniţi să fie trataţi cu profesionalism, în cele mai bune condiţii, comandantul de atunci al portului de pe Bega i-a asigurat că, dacă lucrurile aveau să iasă altfel decît se spera, îi va trece în Iugoslavia cu şlepul!

Între timp s-a repezit iarăşi la Tipografie, lucrurile mergeau bine, a revenit, a urcat în foaier.

Spre deosebire de celelalte două zile, chiar de se ocupau de-o problemă, de alta, **intimitatea le era dominată de o stresantă stare de aşteptare.** Şi cei din foaier şi cei din Piaţă aşteptau ceva, nu se putea să nu se întîmple în vinerea aceea un fapt deosebit, trecuseră atîtea zile de cînd în oraş se scanda *Azi în Timişoara, mîine-n toată ţara!,* păi cum, acel *mîine* să nu fi sosit nici azi, adică Bucureştiul nu se va urni nici acum? De aceea, mai mult decît pînă atunci, erau cu urechile la aparatele de radio, cu ochii la televizor, ceea ce aflau comunicînd mulţimii.

Şi, în fine – **MAREA VESTE!** Mult aşteptata şi atît de dorita **VESTE!** Atunci, deşi apărea la microfon rar, s-a repezit în balcon şi şi-a manifestat fericirea prin cuvinte pe care, firește, nu e capabil să le reproducă. Cum să-ţi aminteşti

ceea ce faci ori spui cînd eşti… *beat*? Or el era chiar aşa – ca de altfel toţi timişorenii, toţi românii! –, *beat* de fericire că dictatorul *ieşise* din Istorie, că românii îşi luaseră, în fine, **raţia de libertate** ca nişte bărbaţi adevăraţi, ca un popor ce se respectă şi trebuie să fie respectat!

După aceea a început emisiunea la televiziune. Pe Ion Iliescu nu-l mai văzuse din ’73, în prima fază l-a confundat cu Teodor Brateş. Amănuntul nu are, însă, nici o pondere. Important era faptul că se simţea altfel, că spaimele şi temerile dispăruseră, că speranţele de pînă atunci nu mai păreau iluzorii.

Fortuna, entuziasmat ca orice demonstrant, a vorbit la microfon despre Ion Iliescu şi Corneliu Mănescu. A dedus că şi universitarul avea aceeaşi părere – doar unul dintre ei putea întruni adeziunile oamenilor, ceea ce, mai mult ori mai puţin, s-a adeverit.

Claudiu Iordache nu trece sub tăcere **vocaţia creştinească a românilor.** Deşi îndepărtaţi de Biserică mai bine de 45 de ani, cînd au apărut preoţii în balcon a constatat că oamenii ştiau să-şi facă cruce, să îngenuncheze, să spună *Tatăl Nostru* chiar şi tinerii născuţi şi crescuţi în *iepoca de aur!*

După ce la Bucureşti situaţia a intrat pe făgaşul dorit a auzit de **Frontul Salvării Naţionale**, adeziunea la platforma acestuia a fost firească, s-a pus problema unei delegaţii timişorene pentru capitală. Au plecat Lorin Fortuna, Gruia Săsăran, Tudorin Burlacu…

Delegaţia n-a ajuns la Bucureşti, s-a *împotmolit* la Arad.

Plecînd Fortuna, Claudiu Iordache a rămas în locul său, o perioadă ocupîndu-se de mai toate problemele. Chiar şi de oaspeţi. Foaierul se umpluse de ziarişti şi operatori străini, deci interviuri, relaţii, explicaţii, informează-i pe toţi pe rînd şi cu cea mai mare precizie.

Mai spre prînz s-a repezit la Garnizoană. A plecat de la Operă însoţit de Ghica. În birou la Zeca a asistat la o scenă ciudată. De unde pînă cu cîteva ore în urmă nu făcuse pentru ei nimic, acum se dădea de ceasul morţii ca să arate ce resentimente avea faţă de fostul lui şef suprem. Îi lua cărţile din bibliotecă, le deşira, le trîntea şi dansa pe ele... *Numărul de circ* nu merită atenţie, Claudiu Iordache a trecut la… subiect

– organizarea municipiului, a județului. *Zelosul contestatar* al tiranului n-a dat nici o soluție, a zis că doar Bălan o poate face, l-a îndemnat să ia legătura cu el.

Claudiu Iordache l-a chemat la Operă să vorbească Timişoarei. Colonelul Zeca avenit. A urcat în foaier, a ieşit pe balcon şi a citit cele cîteva cuvinte.

După căderea dictatorului, în loc ca totul să se liniştească, au apărut conflicte noi. Bunăoară gărzile, improvizate din tineri nepregătiţi dar animaţi de un entuziasm enorm, au prins, în diferite locuri, securişti cu arme. Unsprezece ofiţeri de securitate! Pentru că se temea să nu fie linşaţi de demonstranţi, i-a spus lui Zeca să-i ţină la Garnizoană pînă vor şti ce să facă cu ei. Cînd a venit cu Zeca la Operă, au fost însoţiţi de un camion cu militari. Colonelul urma să vorbească, după aceea să-i preia pe provocatori. A ieşit în balcon, a citit frazele pe care i le scrisese în biroul lui, mulţimea i-a făcut o primire deosebită, a fost ovaţionat, poate nu din cauza textului ci pentru că deţinea funcţia de şef al Statului Major al Garnizoanei, oricum aplauzele şi lozincile l-au cam *îmbătat*, a coborît parcă *dus* de ele și, ieșind, a trecut pe lîngă băieții din gardă fără să-i preia pe securişti. Cînd a fost informat Claudiu Iordache a mers după el, l-a întors, a organizat un culoar de militari pînă la camion, i-a îmbarcat pe cei unsprezece securişti.

Ce a urmat? Colonelul, fără să fi primit dispoziţie de la vreun superior, a eliberat grupul de securişti după doar cîteva ore!

În după-amiaza aceea în balcon a fost un adevărat pelerinaj. Se prezentau persoane de la fel de fel de întreprinderi salutînd Revoluţia, se vorbea altfel de acum, năvalnic, cu entuziasm, dar mai ales cu o justificată mîndrie pentru că manifestările din Timișoara, chiar dacă cu o întîrziere de aproape o săptămînă de zile, *ridicaseră* orașele mari ale țării, Bucureștiul, moment ce a consfințit **ieșirea dictatorului din Istorie!**

Spre seară vremea s-a schimbat, un val de aer nordic a modificat temperatura în mod simţitor, de aceea i-a sfătuit pe demonstranţi să meargă acasă să se odihnească, sărbătorirea Victoriei, în parte deja trăită, urmînd să fie savurată în ziua următoare, de fapt de atunci înainte în fiecare zi.

Deşi a insistat, nu i-a putut determina pe toţi demonstranţii să părăsească Piaţa, cei mai entuziaşti timişoreni au rămas în fața clădirii cîntînd, scandînd lozinci, spunînd poezii în **Piaţa… sfîntă a ţării!**

Lumina pierea... se întuneca tot mai tare... din dispoziţia cuiva, dar nu știe a cui, armata era, în fine, cu ei. Adică au apărut militari ce s-au plasat în locurile strategice ale clădirii.

De aici încolo explicaţiile pentru ce a urmat sunt greu de dat. Se spune că armata a fost cu timişorenii din 20 decembrie, fără, practic, să fi fost cu ei din moment ce **militarii au fost retraşi în cazărmi!** Or în acest caz formularea adecvată e cu totul alta – *armata n-a fost împotriva timişorenilor*, ceea ce este, oricum, altceva. Numai că în seara lui 22 decembrie, deşi timişorenii din Piață, din foaier, intraseră sub protecţia ei, asupra tuturor a fost declanşat focul! S-a tras dinspre acoperişurile înalte ale clădirilor din Piaţă, dinspre Muzeu.

Atacul i-a făcut să se repeadă spre telefon, au cerut ajutoare, a apărut o maşină blindată comandată de maiorul Ghinea şi, nu la mult timp după aceea, o trupă de paraşutişti.

Declanşarea atacului, tot ce s-a întîmplat după aceea, pentru Claudiu Iordache rămîne în afara explicațiilor. Se găseau în balcon, acesta era luminat ca ziua, dintr-o singură rafală ar fi putut deveni cu toţii victime, cu toate astea n-a fost rănit nici unul. Au fost, deci, cruţaţi în mod intenţionat? Au tras nişte începători? Să fie vorba despre mult comentatele simulatoare?... Greu de făcut o afirmaţie inatacabilă, Claudiu Iordache nu acordă credit total nici uneia din variante.

După un timp, cîțiva tineri entuziaști care nu ştiau ce poate face *bucăţica* de plumb numită glonţ, au vrut să iasă. I-a oprit. Ce-ar fi putut face junii cu mîinile goale împotriva unor arme?

În perioada aceea a stat aproape tot timpul cu Dan Mîndrilă care, la un moment dat, l-a întrebat. *De ce eşti trist?* Claudiu Iordache i-a răspuns ***sunt trist pentru că simt că tot ce a fost frumos e în spatele nostru!***

Pe la ora 1, poate 2 noaptea, gărzile l-au anunţat că spre Operă se îndreptau elicoptere ce aveau să bombardeze clădirea. Cum afară se trăgea dinspre acoperişuri spre Garnizoană, de

aici spre Muzeu, dinspre Muzeu spre Spitalul Militar etc, i-au cerut să coboare la subsol. A coborît împreună cu mulţi alţi timişoreni şi, din întîmplare, cu nişte reporteri maghiari. În timpul nopţii a încercat să iasă de mai multe ori, dar ce-i din gărzi nu l-au lăsat spunîndu-i că se trăgea şi în faţa intrării de pe Mărăşeşti!

Că se trăgea cu, sau și cu muniție de război, nu încăpea nici o îndoială. La un moment dat a apărut în subsol o tînără rănită, o femeie care, poate din cauza stării în care se găsea, poate din cauza temperamentului, era vehementă, de-a dreptul agresivă. I-a criticat, a folosit cuvinte grele, i-a acuzat spunînd că ei, cei din Comitet, erau fricoși, lași, burghezi care mîncau bunătăţi din străinătate în timp ce afară tinerii, adevăraţii revoluţionari, se luptau folosind pietre împotriva puștilor, piepturile contra automatelor. Vorbele l-au pus pe gînduri, l-au întristat. Dacă se exprima așa, era destul de posibil să gîndească la fel și alţii, toţi cei de afară, ceea ce… Pînă atunci se bucuraseră de totala lor încredere, numai că de cîteva minute, poate ore, între ei și demonstranți apăruse o falie ce îi plasa pe poziții adverse.

Și afară şuierături, se trăgea întruna, de parcă indivizii aceia cu arme ar fi vrut să-i lichideze pe toţi.

Ce aveau să aducă, oare, orele, zilele următoare?...

PETRE PETRIȘOR

Petrişor Petre s-a născut la 1 octombrie 1958, în Broscari, Mehedinţi. Părinţii, Petre şi Maria, au fost învăţători. Are doi fraţi şi o soră. În 1981 se căsătoreşte cu domnişoara Violeta, avocată. Soţii Petrişor au doi copii.

Absolvă şcoala generală în localitatea natală, liceul în Drobeta Turnu Severin, în toamnă devine student al Facultăţii de Drept Bucureşti.

Îşi încheie studiile universitare în anul 1982, cu media 9,79.

Funcţionează, perioade scurte, în Reşiţa şi Lugoj, din 1984 fiind judecător la Judecătoria Timişoara şi Tribunalul Timiş.

E doctor în drept, conferenţiar universitar, a publicat mai multe lucrări de specialitate, a participat la numeroase simpozioane, cursuri de specialitate în ţară şi străinătate, a reprezentat România la manifestări ştiinţifice ce au avut loc la Haga, Bruxelles, Strasbourg, Madrid etc.

În februarie 1992 e numit vice-preşedinte al Tribunalului Timiş, la 1 iunie preşedinte cu grad de judecător la Curtea de Apel.

A fost membru în primul Consiliu Superior al Magistraturii.

În 1997 revine în avocatură, pune bazele cabinetului SCPA DR. PETRE PETRIȘOR ŞI ASOCIAŢII, fiind coordonatorul activităţii acestuia.

A fost la curent cu ce se întîmpla în Timişoara chiar de dinainte de 16 decembrie, implicarea directă consumîndu-se, însă, în 20 decembrie. Atunci, alături de Ioan Marcu, Ioan Savu… face parte din grupul de timişoreni ce pătrunde în Comitetul Judeţean de Partid pentru discuţiile cu delegaţia bucureşteană.

După ce e formulat setul de propoziţii ce constituie prima platformă revoluţionară a Timişoarei, domnul Petre

Petrişor – însărcinat fiind de colegi – prezintă timişorenilor revendicările solicitate oficialilor comunişti.

Pentru activitatea din zilele lui Decembrie 1989 este posesor al medaliei *Luptător cu Merite în Revoluţie*, fiind decorat de mai multe ori.

16 DECEMBRIE 1989

Deși avocat, om al legii, domnul Petre Petrișor a ajuns să înfrunte, în 1989, *ordinea de stat şi de drept a societăţii noastre socialiste!* Nu pretinde că ştia cînd va cădea dictatura, dar de faptul că evenimentul era inevitabil nu se îndoia cîtuși de puțin, subiectul fiind evaluat în discuțiile din cercul lor de prieteni de ani buni.

Prin 28 ori 29 septembrie 1989, mutîndu-se într-un apartament nou, și-a sfințit locuința. Oaspeți – bunii săi prieteni judecătorul Victor Ionescu, procurorul Pompiliu Stanciu, doctorul Florin Miculiţi, şeful Autorităţii Tutelare a Primăriei Vasile Tărciatu, preotul Doru Cârstoi din Cebza care, de altfel, a oficiat slujba.

După încheierea ceremoniei au *ajuns,* în mod inevitabil, la politică. Au discutat despre abuzurile politicienilor, ale activiștilor, despre tupeul lor dar mai ales al securiștilor, își dezvăluiau ce-au întîmpinat ori de cîte ori au încercat să obţină ceva fără să aibă pe cineva *acolo sus*.

În ziua sfinţirii casei a fost rîndul părintelui să se destăinuie. Preotul avea, din cauza unor cărţi bisericeşti, necazuri cu Securitatea. Primind cîteva biblii şi cărţi de factură bisericească, le-a dus la Făget. În localităţile necolectivizate s-au păstrat datinile bătrîneşti, oamenii au nevoie de astfel de cărţi, preotul le-a dus dintr-un firesc simţ al datoriei, al misiunii sale, numai că *băieţii cu ochi albaştri* au intrat pe fir cu… *De ce?... Cum?... De unde?... Prin cine?...* adică interogatorii în toată regula, în cele din urmă și cu o percheziţie! Faptul constituia un abuz chiar și după normele juridice comuniste, cel care-l exercita era Radu Tinu, securist care, cînd se ocupa de tine, deveneai victimă sigură. Afară de cazul în care cineva… *acolo sus te iubea*.

După ce li s-a *împărtăşit* au ajuns la... *rădăcinile* răului. La urma urmei Tinu nu era decît un pion. Dacă n-ar fi fost el, s-ar fi găsit altul, poate chiar mai ranchiunos. Una peste alta, de vină era cadrul, sistemul, lipsa de repere umane viabile. Atunci părintele s-a sculat, a ridicat ochii spre cer şi a zis *Doamne Dumnezeule, ca slujitor al tău nu e bine să doresc moartea cuiva, dar dacă aş şti că foloseşte la ceva aş face în fiecare zi o rugăciune în biserică, să ne scăpăm odată de un ins ca ăsta*, şi şi-a făcut cruce.

Asta era, *izbucneau* cînd unul cînd altul, după cum le cedau nervii. Doctorul Florin Miculiţi, om liniştit, ardelean *cumpătat*, *explodase* şi el, în urmă cu cîteva luni. *Nu se mai poate, ăştia sunt inconştienţi, **ăsta** e nebun de legat, ne lipsesc pînă şi mănuşile chirurgicale, nu mai vorbesc de medicamente. Am ajuns în situaţia în care pacientul trebuie să vină cu **marfa,** adică cu medicamentele la el! Încep să am impresia nu că operez, ci ciopîrţesc. Şi din nefericire nu se poate face nimic decît să pleci unde vezi cu ochii! Nu-nu, vorbesc serios. Nu mi-am dorit treaba asta niciodată, dar aşa nu se mai poate şi la prima ocazie...*

Domnul Petre Petrişor e coleg de birou cu soţia medicului Miculiți. Doamna e cumpătată, echilibrată, de ani buni îl *tempera* cînd nu se *controla,* numai că în ultimul timp începuse şi dînsa să *scape* cîte un... *nu, nu se mai poate, oameni buni, trebuie, în mod sigur o să pice...* vorbe la care făcea avocatul pe *înţeleptul* ea acceptînd dojana tacit, după care ridica neputincioasă din umeri a *ce să fac, nu mai pot...*

În desele lor discuții îşi spuneau că lucrurile se vor rezolva în cadrul celui de al XIV-lea Congres PCR din noiembrie 1989. Pentru dictator ar fi fost cea mai *elegantă* modalitate de a ieşi din viața politică. Într-un anumit fel, *semne* au existat. Cei de... *sus* au şi avut insomnii, s-au temut, au luat tot felul de măsuri. Se ştie că, înainte de congres, pe lîngă fiecare instituţie au fost repartizaţi securişti, activişti, funcţionari de la Consiliile Judeţene şi Municipale. Tărciatu a avut şi el o astfel de *însărcinare*. Îl delegaseră pe lîngă *Fabrica de Piele şi Mănuşi*. Sigur, vor fi fost destui zeloşi ce şi-or fi stîlcit stilourile pe fel de fel de referate şi informări, în ceea

ce-l privea pe el, *informările* li le *raporta* lor. Le spunea, ori de cîte ori avea ocazia, cum stăteau lucrurile, ba le *arunca* şi cîte o informaţie despre o întreprinderea ori alta, ei între ei făcîndu-şi, în mod firesc, confidenţe. Aşa, de altfel, a aflat avocatul că, la *UMT*, se **întîmplase ceva**. Că oamenii încercaseră să organizeze o grevă, că de altfel ieşiseră în curte, dar...

Şi iată ziua Congresului... şi rezultatul!... Şi *cel mai iubit fiu* pupat în fund de toţi lingăii din sală, de atîţia alţii ce se călcau în picioare pentru a trimite telegrame de felicitări! Realegerea l-a cam întors pe dos, începuse să creadă că, măcar pentru un timp, dictatorul n-o să aibă nici un fel de probleme.

În procesul Tökés e vorba de o *lucrătură*, de un nume deja menționat, Radu Tinu. În perioada procesului securistul a fost în fiecare zi la doamna Elena Topală, pe atunci preşedinta Tribunalului Judeţean, şi la domnul Mihai Brătuianu, fostul preşedinte al Judecătoriei Timişoara.

Mult trîmbițata *problemă Tökés* era următoarea. Eparhia Reformată din Oradea şi pastorul se găseau într-un diferend. Eparhia e persoană juridică, ea îndrumă, supraveghează şi ia măsuri în secţiunea bisericilor de acest cult din ţară. Pentru manifestări pe care le considera inacceptabile, forul a dispus transferarea pastorului şi evacuarea lui din locuinţa de pe strada Timotei Cipariu.

Altfel spus Tökés nu mai figura ca preot în Timişoara, scriptic era mutat la Mineu. Numai că pastorul îşi continua activitatea ca şi cum nu s-ar fi pronunţat împotriva lui nimic. Posibilităţile ei de acţionare fiind depăşite, Eparhia s-a adresat Judecătoriei Timişoara. Acţiunea forului a fost admisă, procesul a fost judecat de Dan Diaconescu, sentinţa Judecătoriei a fost aceeaşi, evacuarea pastorului. Drept răspuns, Tökés a înaintat un recurs. Dosarul a ajuns la instanţa superioară, Tribunalul Judecătoriei Timiş. A avut loc procesul, preşedinte a fost doamna Topală. Asta se întîmpla pe la sfîrşitul lui noiembrie. E de spus că, la dezbateri a participat doar soţia pastorului, el nu. A fost în schimb prezent… maiorul Radu Tinu! Cum era de aşteptat, recursul a fost respins, decizia anterioară, evacuarea, a rămas în vigoare. În pofida acestui fapt, pastorul şi-a văzut mai departe de serviciul lui! Pe cine ştie ce căi, din iniţiativa unor

anumite persoane, situaţia de la Timişoara a ajuns pînă... *sus*. Sus de tot. Aşa se face că prin 13 ori 14 decembrie, doamna Topală a primit o notă telefonică de la Maria Bobu, pe atunci ministrul Justiţiei. Intervenţie scurtă, la obiect. *Dragă Elena, te rog să realizezi executarea sentinţei în orice condiţii şi la orice oră*, semnat Maria Bobu.

Radu Bălan, pe atunci prim-secretar ai judeţului, desigur... *scuturat* şi el de cineva *de sus*, *de sus de tot*, a chemat-o pe doamna Topală şi a pus-o în faţa întrebării *de ce nu-şi face Justiţia datoria?* Din clipa aceea s-a acţionat în forţă. Doamna Topală a dat dispoziţii exprese executorului judecătoresc Ion Matiş, după care sîmbătă seara, în 16 decembrie, au mers toţi trei la pastor. Acolo lume multă, multă şi ameninţătoare, maşini, armată, securitate, pe deasupra şi reprezentanţi ai forurilor locale de conducere, Moţ, Florea, Cumpănaş, Ţeperdel, Rujoi, şi nelipsitul maior… Radu Tinu, maiorul Veverca şi alţii. *Oalele* s-au spart în capul celor trei oameni ai legii, Moţ şi ai lui imputîndu-le tergiversările care, iată, în ce situaţie aduseseră oraşul. Atunci nu a avut nimeni curajul să sfideze mulţimea. De altfel, după nu mai mult de o jumătate de oră, cei trei colegi ai avocatului au părăsit zona.

A urmat acţiunea Securităţii din noaptea de 16 spre 17, arestarea familiei pastorului.

A doua zi la radio, fără să se spună un singur cuvînt despre ridicarea lui, a fost difuzat, la ora 7,13, un comunicat în care se vorbea despre legi, despre hotărîrile judecătoreşti, despre răspunderile ce le revin organelor de resort, obligaţiile celor împotriva cărora sunt luate deciziile respective.

Pentru ţară, ba şi pentru timişorenii care n-au aflat pînă dimineaţă ce s-a întîmplat peste noapte în oraş, comunicatul a fost straniu.

17 DECEMBRIE

Domnul Petrişor locuia departe de centru, lîngă podul *Sarmisegetuza*, în noaptea de 16 spre 17 prin apropiere n-a trecut nici un grup de demonstranţi, a dormit buştean. Nici prin

telefon n-a aflat nimic aşa că în 17, duminică, a ieşit, pe la ora 9, poate 10, la plimbare într-o zi de sărbătoare.

Din Piaţa Petru Maior a luat-o spre Piaţa Traian, pe drum s-a întîlnit cu Dumitru Ceulescu, continuînd să înainteze spre centru împreună. Nici el nu ştia nimic, aşa că mergeau senini, fără să se grăbească, spunîndu-şi una, alta.

Primul indiciu că în noaptea precedentă se întîmplase ceva neobişnuit au fost cîteva geamuri sparte la nişte magazine în Piaţa Traian. Dintr-o dată dispoziţia lor a fost alta, singuri nu-şi putea da nici o explicaţie, pe stradă trecători puţini şi parcă grăbiţi, indispuşi, inabordabili, cărora le-a fost peste mînă să li se adreseze cu întrebarea… *domnule, nu vă supăraţi, ştiţi cumva ce s-a întîmplat azi-noapte în oraş?...*

Şi cum n-au dat de nici un grup pe parcurs, au înaintat spre centru sperînd că acolo aveau să afle vreo noutate.

În Piaţa Libertăţii nimic deosebit, prin dreptul localului *Doi Cocoşi* s-a despărţit de Ceulescu.

După cîţiva paşi s-a întîlnit cu Vasile Bălan, şef de unitate la Restaurantul *Palace*. El i-a spus ce ştia, ce auzise, în acel timp gîndurile începînd să-l răvăşească. Ce urmări puteau să aibă întîmplările din noaptea precedentă?... Cum de fuseseră posibile?... Cine le organizase?... Cine le condusese?... Şi, mai ales, marea, teribila întrebare. **Sosise, oare, momentul?**

Fără să-şi dea seama cum, timpul a trecut. Cînd s-a uitat la ceas – ora 13. Şi-atunci a observat ceva impresionant: Piaţa Operei începuse să se populeze. Veneau oameni din mai toate părţile, veneau de parcă… **ştiau de ce vin, de parcă li se dezvăluise ceva ce lui îi rămînea ascuns!**

Pentru cîteva minute a intrat la Bălan. N-a stat mult, n-a avut răbdare, au ieşit, întîmplarea a făcut s-o vadă pe doamna Elena Manole, secretară la Biroul de Avocaţi Timişoara, au schimbat cîteva cuvinte, o chinuia şi pe dînsa senzaţia că avea să se întîmple ceva deosebit, ceva ieşit din comun. Şi pînă la ora 14 au pendulat aşa, fără nici o ţintă, între Catedrală şi Operă. Atunci au observat că în faţa Comitetului Municipal lumea se masase de parcă... De parcă oamenii nu se temeau de nimic, mai mult de-atît, lăsau impresia că nu acţionau, deocamdată, nu pentru că nu ştiau ce să facă, ci pentru că nu sosise, încă… momentul!

Pentru că nu voia să întîrzie la prînz, a luat-o spre casă. Bulevardul Victoriei, Emil Bodnăraş – pe aici pe undeva s-a despărţit de doamna Elena – Splaiul Industria Lînii, Peneş Curcanul, Griviţa. Dar cînd a ajuns la colţ, a înlemnit. Pe pod – militari! A intrat în apartament în jurul orei 15,30, soţia era speriată, şi-a mai revenit, au luat masa el relatîndu-i ce văzuse în oraş, încercînd apoi, împreună, să intuiască evenimentele din zilele ce urmau.

Peste vreo oră – zgomote pe care nu le mai auzise niciodată. A ieşit, a rămas stană. De-o parte şi cealaltă a podului – două tancuri!

Primele veşti din oraş i le-a adus vecinul Mircea Măgureanu. Dînsul e şofer. Venind spre casă – să fi fost ora 18 – a trecut prin centru. Magazinul *Consignaţia* şi chioşcurile de ziare din Piaţa Libertăţii ardeau, zona era plină de militari şi demonstranţi, TAB-uri, tancuri!... Nu peste mult timp au auzit împuşcăturile. Primele. Ce însemna asta, se întrebau stupefiaţi, în cine trăgeau?

Din păcate se trăgea în oameni. După ora 22 l-a sunat avocatul Olimpiu Teuşdea din Calea Girocului. *Ce se întîmplă la voi, că aici e jale!...*; *Cum jale?...; Păi ăştia au început să tragă ca pe front...; Am auzit, dar...; Nu, nu, trag în oameni. Trag în plin!*

Cu toate astea, avocatul avea oarecari îndoieli. Ar fi vrut să-i confirme informaţia aceea teribilă şi altcineva, dar cele trei sau patru apeluri au rămas fără rezultat. Nu ştia de ce, poate era vorba de defecţiuni, poate nu, greu de spus. În seara aceea a vorbit doar cu Victor Ionescu. L-a sunat el, era năucit, tocmai se întorsese de la Alba Iulia şi ceea ce se întîmpla în Timişoara i se părea de necrezut. *Dar ce-i, Petre? Ce se petrece în oraş?... Doar nu cumva...; Nu ştiu, Victor, dar dacă o fi să fie...*

18 DECEMBRIE

Deşi era împotriva modului lor de a proceda, cauzele penale prevăzute pentru luni au fost amînate. Din 18 decembrie reprogramate pentru 29 ianuarie!

Totul se stabilise la recomandarea lui Nicolae Bracaciu, adjunctul Mariei Bobu, sosit la Timişoara pe nepusă masă. Cum pusese piciorul în urbe, luase legătura cu judecătorii dîndu-le dispoziţii să amîne orice cauză!

De ce această intervenţie? Şi-a dat următoarea explicaţie. Evenimentele din Timişoara *ajunseseră* la cele două cabinete şi *marii gînditori* ai României or fi judecat astfel. Ce s-a întîmplat a atins dimensiunile respective pentru că nu fuseseră luate măsuri ferme. Or după teribila noapte de 16 spre 17 decembrie, se dăduseră dispoziţii extreme! Şi dacă se trăsese, se aşteptau ei, oamenii aveau *să-şi bage minţile în cap*. Aveau să revină la atitudinea de pînă atunci, la ascultare şi supunere. Da-da, numai că şi în această situaţie Timişoara trebuia tratată cu asprime exemplară: arestaţii anchetaţi, forţaţi să dezvăluie numele liderilor, instigatorilor, acestora urmînd să li se intenteze procese spectaculoase, care să-i sature pe timişoreni să mai... atenteze la marile cuceriri revoluţionare, obţinute cu precădere în anii de cînd la cîrma partidului şi statului... După avocat cam aşa se părea că judecaseră ei, cei doi şi ai lor, şi aveau nevoie de timp.

Şi aceasta părea să fie explicaţia mai ales că Bracaciu şi Gheorghe Diaconescu, pe atunci procuror general adjunct, au declanşat cîteva acţiuni cu bătaie lungă. Au constituit o echipă de procurori ce urmau să interogheze timişorenii arestaţi în ultimele două zile, Bracaciu nominalizînd grupe de judecători cărora le-a planificat pînă şi şedinţele pe zile, pe ore, precizîndu-le pentru încălcarea cărui articol trebuiau să-i condamne pe deţinuţi – era vorba de Decretul 153 emis în 1970 –, acesta ori altele a mai precizat el, important fiind să se acţioneze cu exigenţă şi *vagabonzii* să fie pedepsiţi în mod exemplar, ca gîndul vreunei alte manifestări de acest fel...

Unui procuror îi reveneau între 20 şi 30 de arestaţi. Cifră enormă. Mai ales că totul trebuia făcut în grabă. Din fericire – afirmaţia ce urmează poate fi verificată! – **Procuratura din Timişoara nu a emis nici un mandat de arestare!** Nu s-a mînjit nici un procuror chiar dacă s-a lucrat sub presiune, în cunoscutul stil comunist.

Treaba cu amînarea proceselor, ceea ce se întîmplase în oraş în ultimul timp, putea să-i facă pe avocaţi să discute zile

întregi. Şi chiar au discutat. La un moment dat a intrat în birou un cunoscut de-al lor, Gabriel Serafim, prietenul avocatului Dorel Julean. Omul era pe vremea aceea inspector la Inspecţia Comercială. S-a întîmplat să intre în momentele în care Maria Miculiţi le povestea ce noapte de coşmar trăise Florin, în realitate toţi chirurgii de la Spitalul Judeţean. Răniţi, morţi, nu mai pridideau cu înregistratul, se opera în toate sălile, la urgenţe atît sînge încît alunecau, pardoseala trebuind să fie spălată din jumătate în jumătate de oră...

Doamna Mariana le dădea aceste informaţii cutremurătoare, toți erau revoltaţi, scîrbiţi, numai că domnul Serafim gîndea altfel. *Nu, domnilor, pe ăştia nu trebuie să-i compătimim deloc.* Un moment de încremenire și o întrebare formulată oarecum în colectiv. *Ce înseamnă să nu-i compătimim?...; Păi dacă nu interveneau forţele de ordine, ăştia devastau tot oraşul…; Omule, încearcă să înţelegi un lucru – s-a murit! Au fost omorîţi oameni! Au fost împuşcaţi, pe timp de pace, tineri, femei, chiar şi copii!...; Vagabonzi! În oraş au fost produse pagube materiale imense! Ştiţi voi cît...* Avocatul Petre Petrișor n-a rezistat, nu l-a menajat cîtuși de puțin. *Păi, bine, mă cretinule, de aceea trebuiau să tragă? Să împuşte?...; Dar cum să-i fi oprit? Şi la urma urmei, ce-au omorît? Nişte inşi fără căpătîi, nişte nima-n drum...* Petre Petrișor și-a dat seama că n-avea rost să continue discuția, l-a dat dracului, l-a făcut în chip şi fel, după care i-a spus lui Victor să-l însoțească. *Unde?...; În oraş…; În oraş-în oraş, dar cum, că peste tot sunt cordoane şi nu te lasă să treci…; Lasă, c-om vedea noi ce-i de făcut. Şi hai odată, că dacă mai spune ceva, îi crăp capul!*

Au plecat. De la tribunal au trecut pe lîngă magazinul *Bega*, au intrat în Piaţa Libertăţii – plin de militari dar au putut trece –, Opera, Catedrală, Piața Maria, Küttl, Liceul de Construcţii nr. 8. Acolo au ajuns pe la ora 11.

Pe drum au tot vorbit. Aveau despre ce. Era o vreme, o lumină, un cer… ce te făceau să simţi primejdia aproape fizic. Lumina bătea în vineţiu, într-un anumit fel te irita, iar în ceea ce privea... solul – *băieţi* la datorie peste tot! Mulţi dintre ei umblau în civil, cu armele la spate, cel mai des, însă, cu ele în cumpănă. În apropierea bisericii reformate – inşi pe care-i

cunoştea: locotenentul major Eugen Peptan, căpitanul Vînătu... Cu ăştia s-a şi salutat, prin înclinări de cap…

La întoarcere au luat tramvaiul, în Piaţa Libertăţii militarii făceau semne şi vatmanii treceau fără să oprească, au coborît la *Continental* de unde, pe jos, au luat-o spre Comitetul Judeţean. Aici au stat şi au privit clădirea din toate părţile. Urme *frumoase*, nu glumă. Şi priveau, priveau bîntuiți de gînduri, de întrebări fără răspuns, de neliniști firești…

Cînd să plece, l-au zărit pe inginerul Luca Olteanu, fost director la Liceul Industrial nr. 7. Au schimbat nişte vorbe – starea de spirit a timişorenilor era alta decît în urmă cu cîteva zile, se vorbea tare, nu se ferea nimeni – au mers apoi în Piaţa Traian, au avut ce privi şi aici, se *lucrase* serios și în zona aceea, în fine, s-au întors la Tribunal.

Au revenit dar n-a stat mai mult de-o jumătate de oră, n-avea… *stare* de stat pe loc! Iar cînd își amintea de Serafim… De altfel aşa a plecat, invocîndu-i numele. *Nu mai rămîn, nu pot, şi mi-e să nu dea din nou pe-aici boul ăla de Gabi, că-i sparg capul!*

De data asta a plecat cu Victor Ionescu şi avocata Tania Bura, oprindu-se la el acasă. Ceea ce se întîmplase în oraş depăşea orice imaginaţie, de data asta erau în altă fază a preocupărilor, încercau să anticipeze consecinţele. Optimism? Mai deloc. Ce era Timişoara faţă de întreaga ţară dacă avea să rămînă singură?... Şi temerile erau pe deplin justificate. Timişorenii săriseră cumva în ajutorul celor din Valea Jiului? Ori a celor din Braşov? Şi de aici concluzii pesimiste că aşa-i românul, stă şi aşteaptă, e în structura lui să privească cum se zbate altul şi dacă... Deci aşa gîndeau, nu erau optimişti, prevedeau că Timişoara va rămîne în faţa dictatorului singură. Ceva *semne*, de altfel, păreau să le dea dreptate. Se întîmplase ceva asemănător și în alt oraș din țară? Iar replica ceauşistă fusese dură, se apelase la arme, cine avea deci să mai iasă pe stradă cînd ei, cei ce reprimau, erau la fel de mulţi ca şi nemulţumiţii din oraş?

Între timp a fript nişte cîrnaţi, dar tot venind în cameră, ca să audă ce ziceau, i-a ars. Deci vorbe, fum, cîrnaţi-tăciuni, important era că-și împărtăşeau părerile. Aşa i-a găsit soţia, pe

la ora 14 şi 30 de minute. Atunci conversaţia s-a animat. Venea cu noutăţile, cu părerile ei.

Victor şi Tania au plecat pe la ora 16 voind să ajungă acasă înainte de a se fi întunecat – şi casa goală, şi linişte… bubuitoare, de nu-şi găsea locul! A încercat atunci radioul – nimic, iar în ceea ce privea televiziunea…

A rezistat vreo jumătate de oră, după care – soţiei. *Dragă, hai prin oraş, că pocnesc.* Ea nu, cum să iasă, se întuneca şi era posibil să se tragă… *Atunci rămîi*, *plec singur*, a întrerupt-o. *Cum să pleci?... Uite aşa, păşind de unul singur*. A început să se încalţe, şi-a luat scurta. Dacă a văzut că nu îl poate opri, s-a decis, au ieşit împreună.

Au luat-o spre Piaţa Traian, acolo l-a recunoscut pe maiorul Gheorghe Avram de la Miliţie, pe alţi tablagii. Nu puteai sta, nu te lăsau, *Circulaţi, circulaţi!...* Apăreau ca din pămînt, cînd te întîlneai cu un cunoscut şi te opreai să schimbi o vorbă, două – hop şi ei şi cu *Circulaţi, circulaţi!...* Asta au şi făcut, pe la 17 şi 20 de minute găsindu-se în faţa Spitalului de Copii. Începea să se întunece. Ei erau pe partea Secţiei de chirurgie pentru copii voind să traverseze spre Facultatea de Electrotehnică. N-au trecut, cineva dintr-un grup i-a sfătuit să nu se avînte, că... *se dăduse liber la gloanţe!* Au înţeles că se trăgea în lungul Bulevardului Republicii. Pînă au schimbat cîteva vorbe, *proba* – împuşcăturile! Împuşcături adevărate, rafale scurte, dar rafale. Soţia, *na, asta ţi-a trebuit, eşti mulţumit, dar acum gata, hai acasă*. Hai-hai dar pe unde, că se trăgea ca pe front. Trebuia, înainte de toate, să se dumirească pe unde riscul era mai mic. Au luat-o pe strada 7 Aprilie înspre *Casa Universitarilor*, de lîngă *IPROTIM* au ieşit în faţa Hotelului *Timişoara*, acolo n-au prea ştiut ce să facă, soţia trăgea de el *hai Pupu, hai acasă că ăştia nu glumesc*, numai că el voia să vadă ce se întîmpla în urmă, s-a uitat spre Rectorat, prin faţă pe la *Mercur* oamenii fugeau, unii aplecaţi ca pe front, *hai Pupu, hai acasă că…* n-au mers spre Operă, au luat-o spre Piaţa 700, liceul *Lenau*, Piaţa Unirii, Tribunal, *Continental*. Acolo, prinzînd din întîmplare un tramvai – se trăgea şi totuşi tramvaiul acela circula, de fapt se retrăgea în depou – au urcat, în Piaţa Sarmisegetuza au coborît – era deja întuneric bine –,

hai Pupu, hai acasă mai repede că nu ştii de unde te trezeşti cu un glonţ în cap, şi chiar au mers repede că e cumplit să fii în întuneric şi să auzi împuşcături dintr-o parte, din alta, şi, pentru că aşa le-au spus vecinii de scară, s-au culcat pe hol, au aranjat cum au putut nişte saltele şi s-au culcat pe hol.

19 DECEMBRIE

După noaptea aceea – dimineaţă la serviciu. Ştia că nu avea ce face, dar i-a fost peste puteri să rămînă acasă. A mers pe jos voind să vadă cum arăta oraşul. N-a văzut cine ştie ce, oraşul era, încă, în… *hibernare*.

La Tribunal s-a întreţinut pe hol cu judecătorul Virgil Damşa. Era indispus. *Dar ce-i? Nu-mi pari în apele tale; Trebuie să merg la Penitenciar; De ce?; Cu Brătuianu şi cu Cristea, bănuieşti de ce; Sigur că bănuiesc, dar vreau să cred că nu eşti nebun să te duci; Păi asta-i prostie curată. Ce să judeci? Şi-apoi ştii cum o să se sfîrşească treaba asta, mai ales că o să trebuiască să semnezi o sentinţă pentru care;... Lasă-mă dracului, că ştiu, spune-mi tu cum să fac să scap.* Au mai vorbit un timp, şi-au mai spus cîte ceva legat de încurcătura în care se găsea, nu crede că i-o oferit o soluţie viabilă, s-au despărţit, ultimele cuvinte ale avocatului fiind… *prudent… atent… grijă...*

Mai tîrziu a aflat la ce manevre s-au pretat oamenii generalului Nuţă. Vorba ceea: *Afară-i vopsit gardu', înăuntru-i leopardu'!* La Miliţie, pe uşile sălilor în care se făceau anchetările, se găseau tăbliţe pe care era scris PROCUROR. Numai că înăuntru dădeai de securişti, oamenii lui Nuţă! Începuseră să umble după lideri, după cei care-i conduseseră pe timişoreni în cele două nopţi de pomină.

La vreo două ore după discuţia cu Damşa, s-au întîlnit din nou. De data asta părea liniştit. *Păi ce-i, nu te-ai dus cu Brătuianu?; Nu; Ai găsit ceva plauzibil?; Truc vechi, dar... Le-am spus c-a murit soacra, că... mă rog, înţelegi tu…*

N-au mai stat mult, au ieşit. Voiau s-o ia şi pe Mariana Miculiţi, ea avea ceva de făcut, a plecat doar cu Victor.

Au mers pînă în Piaţa Libertăţii, n-au avut ce vedea, despre greva de la *ELBA* au aflat doar peste cîteva zile, s-au întors, a plecat spre casă şi, cu *Europa Liberă*, cu vecinii, cu ce şi-au mai spus unul altuia, vremea a trecut.

Spre cinstea lor, oamenilor legii care au fost în Penitenciar nu li se poate imputa nimic, nu au pronunţat nici o sentinţă.

20 DECEMBRIE

Din zilele acelea avocatul Petre Petrișor e convins că maxima **nu ştie omul de ce iese din casă** nu e vorbă în vînt.

Pînă miercuri nu se poate spune că se implicase în manifestările din oraș. Nu a condus nici un grup de demonstranţi, n-a umblat pe străzi cu ei, n-a scandat lozinci, n-a deteriorat pancarte ceauşiste… Cu toate astea, deşi dimineaţa a intrat pe porţile Tribunalului ca în orice altă zi, peste cîteva ore avea să facă parte din comitetul care, la Comitetul judeţean de Partid, a purtat tratativele cu fostul prim-ministru Dăscălescu!

A plecat de acasă pe jos, a ajuns la Tribunal, a intrat, a deschis un dosar, altul. Gesturi inutile, nu se putea concentra. Nu avea răbdare, nu era capabil să aprofundeze vreun text, să analizeze conținutul propozițiilor citite. Voia altceva! Voia să vorbească! Să-și spună părerile, să-și exprime nedumeririle, să-și manifeste revolta pentru ce se întîmplase de la prima împuşcătură în oraş, să asculte opiniile interlocutorului. Cea mai serioasă discuţie a avut-o cu Mariana Miculiţi. Doamna era îngrijorată din cauza lui Florin. Soţul ei se certase cu şeful de la Clinica I Chirurgie, Petru Ignat, din cauza unui fapt stupefiant. Nişte decedaţi din morgă fuseseră duşi… în altă parte! Nu se ştia unde – în altă parte! Securiştii încărcaseră noaptea mai mult de 40 de cadavre într-un autotren frigorific, după care plecaseră de parcă ar fi avut în maşină saci cu grîu! Aşa ceva nu se mai întîmplase niciodată, nu era consemnat în Istoria medicinei niciunde, decedatul aparţine familiei, doar membrii acesteia îl pot prelua… Și în discuţia pe marginea acestei incredibile situaţii cu şeful clinicii, Florin făcuse o criză de nervi.

Avocatul a rămas la Tribunal vreo două ore, n-a făcut nimic deosebit, nu făcea nimeni nimic, doar discutau, comentau evenimentele din oraş.

S-a plictisit însă şi de treburile astea şi, fără să fi ştiut prea bine de ce, a luat-o spre casă. A ajuns pe la ora 11. Spre surprinderea lui, soţia era acasă. *Ce faci?...; Dar tu?...* Oricum, după vreo oră l-a *muşcat* neastîmpărul din nou. *Nu, acum chiar că nu ieşi, să-ţi fie clar!; Păi merg... după carne…* a încercat el o manevră. *N-am nevoie de nimic, stai acasă; Au carne în Traian, la colţ. O şansă ca asta… nu înţelegi?; Poate să aibă şi de balenă albă, nu ieşi, aici rămîi!*

N-a rămas, ar fi ieșit pe geam, pe horn… a plecat certîndu-se, a lăsat-o supărată.

Şi tot bodogănind, în prelungirea schimbului de replici cu soţia, preocupat de gînduri ce nu-i ieşeau din cap, s-a trezit în faţa Tribunalului! A privit clădirea de parcă pînă acolo ar fi fost adus legat la ochi şi-acum trebuia să recunoască locul în care fusese lăsat. Ce căuta acolo?... De ce alesese această destinaţie?... N-a urcat, fireşte, şi-a continuat drumul. Înainte a schimbat, însă, cîteva cuvinte cu doi colegi. Erau la o fereastră de pe strada Ceahlău, i-a zărit – e vorba de Rodica Olaru şi Ieronim Ursu – l-au întrebat unde mergea. *Cum unde, spre centru. Voi nu veniţi?* Ei… *nu*. Atunci… *noroc* şi dă-i mai departe spre întîlnirea cu... Constantin Dăscălescu!

N-a mers mult, s-a oprit în Piaţa Vasile Roaită (astăzi Sfântu Gheorghe), în apropierea sediului revistei *Orizont*. S-a oprit pentru că l-a întîlnit pe inginerul Ilcău. După nu mult timp ochii în dreapta, în stînga, în toate părţile, urechile la fel, din cauza unei rumori ce nu se poate degaja decît din mijlocul unei mulţimi imense! Continuînd *scanarea orizontului* şi-au mai spus una, alta, dar din ce în ce mai superficial, fiindcă rumoarea devenise inteligibilă. Erau… lozinci! Scandate de o mulţime de oameni ce se găsea, parcă, pe la Operă! Priveau stupefiaţi în direcţia aceea, dar strada 9 Mai era blocată de militari! Păi în situaţia aceea… Nu peste mult timp şi-au zis, însă, că nu trebuiau să meargă ei spre mulțime, venea ea spre ei! Strigătele erau din ce în ce mai puternice, mai distincte, însemna că oamenii veneau spre Comitetul Judeţean! Se

găseau în calea lor. Dar între ei şi oamenii ce se apropiau – cordonul de militari! Înarmaţi! Dacă aveau să deschidă focul, ieşea un măcel!

Din fericire lucrurile s-au petrecut altfel. Cînd manifestanţii au apărut în capătul străduţei 9 Mai, militarii s-au dat în lături. Ca la comandă. De parcă asta le fusese misiunea, să stea în acel loc pînă la apariţia demonstranţilor, pentru a le asigura trecerea fără nici o problemă!

Spectacolul era fantastic. Oamenii *curgeau* spre strada Eminescu (astăzi strada Proclamaţia de la Timişoara) din toate străduţele, ca rîuleţele în albia unui fluviu, unii fugeau ca să fie în frunte, se scandau lozinci, oamenii erau încrezători, veseli, volubili. Şi fără să-şi dea seama cum, avocatul a fost luat de val, de prima… *viitură* a demonstranţilor. *Haideţi cu noi, domnule, nu vă fie frică, haideţi cu noi!...* Şi datorită invitaţiei, din cauza vreunui imbold intim… **a mers**. Cu aproximaţie de cîteva minute în plus ori minus, a intrat printre demonstranţi în jurul orei 13. Fără Ilcău. Nu ştie dacă l-a urmat, dacă s-a integrat şi el mulţimii, nu s-a mai uitat în dreapta ori stînga ci numai înainte, cînd a trecut pe lîngă magazinul *Bega* vînzătoarele le-au făcut cu mîinile, ei le-au răspuns cu gesturi largi, cu zîmbete şi lozinci, era mulţi, încrezători, exuberanţi, nu se gîndea la pericol şi primejdii nimeni, se simţeau puternici, invincibili, învingători!

Şi iată-i în faţa clădirii Comitetului Judeţean! Pînă acolo au mai dat peste cordoane de militari. Prima dată prin faţa spitalului ORL. Nici o problemă, băieţii au luat poziţia de drepţi de parcă ar fi vrut să-i asigure că-şi puteau continua drumul în condiţii de maximă siguranţă şi, în fine, în faţa Judeţenei. Clădirea era înconjurată de soldaţi. De fapt… de statui! Nu s-au dat la o parte, dar nici n-au intervenit în vreun fel, au trecut printre ei fără nici o problemă.

Erau în faţa clădirii de minute bune cînd, în fine, în balcon au apărut Dăscălescu, Bobu, Bălan, Pacoste... Cel care a luat microfonul a fost şeful delegaţiei ceauşiste. *Tovarăşi, sunt Constantin Dăscălescu, prim-ministrul ţării. Oameni buni, vă rog să vă întoarceţi liniştiţi la lucru, problemele dumneavoastră vor fi...* Intervenţie de ins depăşit de evenimente,

oamenii nu l-au lăsat să vorbească, l-au acoperit cu huiduieli, cu scandări de lozinci. Iritaţi ori pentru că voiau să se consulte în liniște, cei din balcon s-au retras. Atunci lumea a strigat un nume. Nu al lui Dăscălescu, al lui Bălan! După un timp acesta a reapărut cu o portavoce, numai că instrumentul era defect, nu se auzea nimic. Oamenii au intervenit din nou, invitîndu-l în mijlocul lor, Bălan a coborît. În momentele acelea avocatul se găsea în al patrulea ori al cincilea rînd. Însă, încet-încet, fără să ştie de ce şi cum, a ajuns printre primii. Aşa că la apariţia lui Bălan era în faţă. Marcu era acolo şi el cu celebrul lui cearşaf. Văzîndu-l pe primul-secretar, electricianul s-a apropiat de el, i-a spus ceva. După un foarte scurt schimb de cuvinte, Bălan s-a adresat mulţimii. Din păcate cu aceleaşi sfaturi, să nu se comită nici o imprudenţă, pentru că atunci... Deşi nu poate face nici o precizare, presupune că Marcu şi Bălan au ajuns la un fel de învoială. Oricum, după ce Bălan a vorbit mulţimii, au urcat împreună, Marcu apărînd la balcon după doar cîteva minute, atîtea cîte sunt necesare pentru a străbate distanţa respectivă. Se găseau în jurul lui Bălan, Dăscălescu, Florea, Pacoste… Marcu s-a prezentat, a dezvăluit faptul că era electrician la *UMT*, că timişorenii trebuiau să fie uniţi... Una peste alta, a spus cuvinte de îmbărbătare cu un curaj nebun. Cu un curaj ce-ţi tăia răsuflarea, la urmă lansînd, deşi era înconjurat de activiştii comunişti de vîrf din oraş, din ţară, lozinca *Jos Ceauşescu!* Oamenii erau extaziaţi, în delir, s-au trăit momente unice, mulţimea părea un vulcan în acţiune, în erupţie, se degaja din ea ceva și frumos şi primejdios, de-acum gata, nu se mai putea da înapoi indiferent ce s-ar fi întîmplat.

Cînd Marcu şi Bălan au coborît, s-a pus problema constituirii unei delegaţii pentru discuţiile cu reprezentanţii guvernului.

Greu de spus cum s-a constituit acel comitet, practic imposibil. Cineva a zis, desigur un ins care îl cunoştea, *să meargă şi domnul avocat.* Marcu l-a auzit, s-a întors spre el, l-a întrebat. *Eşti avocat?; Da!* Atunci, în stilul lui inimitabil, s-a întors spre mulţime şi a *spus merge cu noi şi Petre Petrişor, avocatul Timişoarei!* Asta l-a amuzat. Devenise, brusc, *avocatul Timişoarei!* Cu cîteva ore în urmă plecase spre Tribunal ca om

al legii, ca **garant** al respectării ordinii şi relaţiilor socialiste şi-acum iată, era propus ca pledant al celor ce se ridicaseră împotriva acestora!

Părerile erau împărţite. Unii, dintre ei Savu fiind cel mai categoric – atunci nu-l cunoştea, i-a aflat numele după aceea – ziceau că trebuiau să intre cît mai mulţi. El, amintindu-şi optica lui Napoleon – cînd voia să se rezolve o problemă dădea sarcina unui singur ofiţer, cînd nu voia constituia un corp de generali! – credea că ar fi trebuit să urce doi, trei inşi. Pînă la urmă au urcat mai mulţi. Poate nu cîţi ar fi vrut Savu, oricum mai mulţi decît propusese el, avocatul. Pe lîngă ei, Savu, el şi Marcu au urcat profesorul Mureşan, două femei una fiind Simona Tomuţă, celeilalte nu-i ştie numele, un tip de la *Electrobanat*, un tînăr împuşcat în picior, al cărui nume l-a aflat mai tîrziu, Sorin Oprea… Au mai urcat şi alţii, nu e imposibil să fi uitat vreun nume, dar nu poate preciza cine li s-a mai alăturat. Una peste alta, crede că pentru discuţiile cu Dăscălescu şi ai lui au urcat opt-zece timişoreni.

Şi – în faţa lor, a ciracilor bucureşteni! De-o parte Dăscălescu, Bobu, Bălan, Pacoste, Florea... de cealaltă ei! Care abia acolo, abia atunci, şi-au dat seama că nu ştiau ce să spună, ce să facă, ce să pretindă! Lui, desigur şi altora, i-a trecut prin cap c-ar fi trebuit să aibă o platformă cu revendicările Timişoarei, numai că…

Cîteva momente au avut, totuşi, timp să se consulte între ei. Parcă în sală, ori pe coridor, nu poate preciza unde. N-au ajuns la cine ştie ce rezultat, unele sugestii fiind de-a dreptul... caraghioase. Bunăoară Mureşan voia să propună predarea sociologiei în şcoală, cineva, pe bună dreptate, l-a repezit prompt cu *lasă-mă domnule, nu ne înnebuni cu amănunte de-astea*, altul...

Discuţia a fost deschisă de primul-ministru. *Ce vreţi, tovarăşi? Ce-i cu circul acesta de afară? Ce doriţi?* După cîte îşi aminteşte, primul a intervenit Marcu. *Înainte de toate vrem să ne spuneţi de ce aţi tras în noi*. Dăscălescu a încercat o manevră. Că nu ştia, că abia venise în oraş dar că avea să se informeze şi apoi... Avocatul nu l-a lăsat să continue, avea suficiente *lecturi politice*, deţinea un radio la care se prindeau şi

alte posturi decît le-ar fi convenit lor, altfel spus intrase pe *uliţa* sa. *Cum puteţi spune că nu ştiţi ce s-a întîmplat în Timişoara, domnule prim-ministru? Cum, cînd Douglas Hurt, ministrul de externe al Marii Britanii, i-a înmînat domnului Stan Soare, ambasadorul ţării la Londra, o notă de protest în care sunt incriminate intervenţiile forţelor de represiune împotriva cetăţenilor timişoreni?! Cum puteţi afirma că dramele noastre vă sunt necunoscute din moment ce şi ambasadorul României la Viena a fost chemat, de ministrul de externe austriac, pentru a-i fi înmînată o notă asemănătoare, el refuzînd să dea însă curs invitaţiei pe motiv de boală?! Cum vreţi să vă credem că situaţia din oraş vă e necunoscută cînd şi peste ocean se ştie ce e la noi, doamna Tutwiller şi Baker începîndu-şi raportul către Bush cu prezentarea situaţiei din Timişoara?! Cum deci, domnule Dăscălescu, cînd toată lumea civilizată ştie ce e la noi, dumneavoastră încercaţi să ne convingeţi că nu ştiţi nimic din cele întîmplate aici?! Cum?!*

Şi, de parcă astea n-ar fi fost îndeajuns, cam pe atunci a sărit Savu cu o frază zdrobitoare. *Domnule Dăscălescu, sînteţi şeful guvernului, or dacă dacă nu ştiţi ce se-ntîmplă în ţară, înseamnă că nu meritaţi să fiţi prim-ministru!*

Reacţia lui, a celorlalţi, a fost explozivă, dar ineficientă, n-a intimidat pe nimeni. *Ne constituiserăm în acel comitet prin hazard, nu ne cunoşteam nici măcar doi cîte doi, cu toate astea… De fapt cuvîntul hazard nu mi se pare întrutotul potrivit. Ne caracteriza, totuşi, ceva –* ***îndîrjirea, hotărîrea de a merge pînă la capăt!*** *În mod straniu nu ne gîndeam la consecinţe, la faptul că pînă ieri se făcuseră arestări, că unii timişoreni fuseseră răniţi, nu puţini ucişi. Se poate vorbi şi de o anumită inconştienţă, de un fel de… beţie, ne gîndeam doar la ce se putea obţine dacă dictatorul ar fi fost îndepărtat, nu şi la ce ni s-ar fi întîmplat dacă s-ar fi menţinut pe poziţii… E necesară, însă, o precizare. Pentru statutul din momentele acelea cuvîntul revoluţionar nu e tocmai potrivit. Eram doar nişte nemulţumiţi. Revoltaţi, răzvrătiţi şi ne manifestam fiecare în felul lui. Bunăoară Sorin Oprea a vorbit cu o amărăciune pe care n-o s-o uit niciodată. Nu ştiţi ce se întîmplă în Timişoara, domnule prim-ministru? Nu ştiţi ce s-a întîmplat pînă acum în*

ţară? Nu ştiţi că aţi făcut românii să părăsească România?... Eu sunt unul dintre ei, domnule Dăscălescu. Unul dintre cei mulţi. Deşi o iubeam, m-aţi adus în situaţia de a face totul ca să fug. Odinioară se venea aici, domnule prim-ministru. Au venit ungurii, nemţii, evreii, slovacii… şi alţii. Dar de cînd sunteţi voi la putere pleacă toţi. Ei, dar şi noi, românii! Şi noi, cei cu sînge românesc din tată-n fiu, şi dumneavoastră nu ştiţi nimic?...

Pe acelaşi ton a intervenit şi timişoreanul de la *Electrobanat*. *Domnule prim-ministru, dumneavoastră chiar vreţi să ne faceţi să credem că nu ştiţi cum se obţin paşapoartele? Că acestea se vînd pe valută?* Atunci Dăscălescu s-a întors spre primul-secretar. *Ai auzit, Bălane? Ştiai de treaba asta, așa se procedează aici?*

După alte intervenţii, mai mult ori mai puțin pertinente, avocatul a monopolizat discuția cu date concrete, cu cifre exacte. L-a întrebat dacă știa ori nu că în Penitenciarul din Timişoara erau deținute, ilegal deoarece nu fusese emis nici un mandat de arestare, peste 800 de oameni. Premierul a tresărit și, în loc să răspundă, l-a întrebat de unde avea datele astea. *Sunt jurist, știu ce spun!* Cu asta și-a dat seama că nu îl putea duce cu vorba, a acceptat că discuţia trebuia să înceapă de aici și s-a întors spre Bălan. *Așa e, Bălane? Așa?* Primul-secretar a bolmojit-o… *da, erau nişte arestaţi, dar nu atîţia, nişte vagabonzi, cîţiva huliganii care spărseseră vitrinele…* Avocatul nu l-a lăsat să-și încheie intervenţia, au protestat, de altfel, toţi, cineva a formulat o întrebare de-a dreptul paralizantă. *Tovarăşe prim-ministru, în Timişoara s-a tras în civili. Și avem răniți, morți. Ştiţi cumva să fie trecut acest abuz în convenţiile internaţionale?*

Ce să fi răspuns al doilea om din stat – statut formal, deoarece în afara dictatorului și a soției sale nu putea lua nimeni vreo decizie! –, și primul ministru se întorcea buimac la unul, la altul, părînd căzut de pe lună.

În acest timp domnul Petre Petrișor și-a ordonat gîndurile, din răzvrătitul de pînă atunci *redevenind* avocatul de totdeauna. *Tovarăşe prim-ministru, va trebui să ieşim pe balcon să vorbim mulţimii. Avem doleanţe sfinte. În primul rînd va*

trebui să ni se spună cine a dat ordin să se tragă în populaţie. Apoi să daţi dispoziţii să fie eliberaţi deţinuţii revoluţiei. În sprijinul lui a sărit atunci Savu, cu o încrîncenare ce-i plăcea tot mai mult. *Cerem să fie admişi ziariştii şi reporterii străini. Cerem ca şeful statului să facă la radio şi televiziune o informare publică a situaţiei din ţară.* Și cum aceste propoziții se definitivau pe fondul lozincilor de afară… *Să fie judecat, aicea în Banat!... Criminal din Scorniceşti, pentru morți ai să plăteşti!...* s-au formulat încă două puncte. *Cerem constituirea unei Comisii de anchetare pentru cercetarea crimelor comise în Timişoara. Cerem tragerea la răspundere penală a tuturor celor vinovaţi de omor*. Moment în care Savu a intervenit din nou, transformînd o lozincă în punct al improvizatei platforme revoluționare. ***Cerem demiterea lui Ceauşescu!*** Afară se scanda *Jos Ceauşescu!*, Savu a schimbat verbul dar a păstrat substantivul, intervenţia a fost nemaipomenită, cele patru cuvinte *umblau* prin cap tuturor dar nici unuia nu i s-au rînduit atît de bine, după el au pronunţat propoziţia toţi cu ton ridicat. Bătînd cu pumnul în masă, Dăscălescu a sărit ca ars, nu s-a putut controla, i-a făcut inconştienţi, iresponsabili, i-a amenințat, timișorenii nu s-au speriat, n-au dat înapoi, au rămas pe poziţii.

Incapabil ori neavînd, într-adevăr, nici o putere deşi era prim-ministrul ţării, Dăscălescu i-a părăsit. A spus că le va răspunde după ce se va consulta cu preşedintele ţării şi a ieşit.

În timp ce Dăscălescu era la telefon, s-a conturat o idee importantă. Să trimită la Consulatul iugoslav o listă cu datele lor, ale timișorenilor din sală, precum şi una cu ceea ce ceruseră comisiei bucureştene. Era o încercare de a-și asigura, cît de cît, o *imunitate*. Mai mult de-atît, stabiliseră că, dacă emisarii n-aveau să se întoarcă într-un anumit interval de timp, să anunţe mulţimea de eventuala lor răpire. *Cum*, a sărit unul din politrucii locali, *de ce la Consulatul iugoslav? Nu aveţi încredere în noi?* Ioan Marcu i-a *retezat-o* scurt, dîndu-i răspunsul gîndit de toți. *N-avem!*

La un moment dat, într-una din situațiile în care Dăscălescu nu era în sală, și-a făcut simțită *prezența* și Laurențiu Rujoi, fost prim-secretar UTC Timiș. Pe *linie* şi el,

exact la celălalt pol și acest *politician subtil* pentru că i-a luat cu... *Ce faceţi, măi? Ce credeţi voi că obţineţi în acest fel?* Nu i-a răspuns nimeni, firește, era un ins prea mărunt pentru a fi băgat în seamă.

Mai rafinat s-a dovedit Ioan Toma, ministrul Tineretului. *Tovarăşe, dumneata eşti jurist, ştii ce e aceea legea. Hai atunci să găsim o soluţie legală. Cred că nu speri ceva de la tîmpenia cu demiterea preşedintelui... Or pentru distrugerile din oraş trebuie să plătească cineva. Paguba, dacă nu e vorba de catastrofă naturală, presupune existenţa unui făptaş, iar într-o ţară civilizată vinovatul trebuie tras la răspundere…* Cît timp a vorbit i s-a părut că totul era în regulă, dar cînd a deschis gura avocatul … *domnule ministru, nu vreți cumva să faceți un comentariu avînd în vedere două fapte, pe de o parte spargerea cîtorva vitrine, pe de alta, arestarea a peste 800 de timișoreni, împușcarea a peste 300 de bărbați, femei, copii și uciderea a peste 70 de localnici?...* N-a vrut.

Suspiciunea era firească, de faptul că printre ei se găseau și securiști nu se îndoia nimeni. Petre Petrișor nu ştie nici acum ce să creadă despre inițiativa jurnalistului George Boieru care, la un moment dat i-a șoptit: *Fii atent, e plin de securişti. Fă-mi o listă cu numele şi adresele voastre, că s-ar putea ca aia trimisă...* Avocatul l-a repezit. *Ca să le-o dai lor?* Jurnalistul s-a comportat destul de penibil, a început să se jure cum unui bărbat nu-i stă deloc bine. *Pe crucea mea, pe Dumnezeul meu, eu vreau să vă ajut, nu să vă fac rău…* Nu l-a crezut, și-a dat, însă, seama că nu avea ce pierde, așa că a luat-o pe Simona de-o parte, au întocmit lista, i-a dat-o. Nu ştie ce-a făcut jurnalistul cu ea, nu ştie ce scop a avut Boieru, poate a vrut într-adevăr să-i ajute, poate nu, cum însă Revoluția a învins...

Petre Petrișor este timișoreanul care a citit ***Platforma-program*** din balconul Comitetului Județean. După ce-a fost întocmită, Marcu s-a arătat dispus s-o citească mulțimii. Ioan Savu a avut altă părere. *Lasă, Marcule, e mai bine s-o citească domnul avocat, că dînsul e avocatul Timişoarei, nu?*

Apariția directorilor de întreprinderi, aduși pentru a prelua arestații, i-au *aţîţat* suspiciunea. Pe vremea aceea, se

știe, aceştia *dădeau cu subsemnatul* în mod obligatoriu și compania lor… Mai mult de-atît, a avut parte de o amenințare personală. L-a învrednicit cu ea Mangu, pe atunci adjunct la propagandă. *Dumneata, tovarăşe Petrişor, ca om al legii, ştii ce te aşteaptă. Vei răspunde în faţa poporului pentru ce s-a întîmplat, pentru tot ce se va mai întîmpla de acum înainte!*

Cînd Dăscălescu lipsea, în sală se instala nesiguranța, îngrijorarea, temerile. Ce punea la cale, ce manevră va încerca?... Într-o astfel de situație, cineva a avut o idee. *Hai să le spunem celor de jos că Dăscălescu nu se întoarce cu răspunsurile.* Au ieşit în balcon, cineva a precizat comportamentul primului-ministru, lumea a început să huiduie, să scandeze lozinci, Savu a avut o nouă intervenție salutară, a cerut să se facă liniște, apoi le-a propus celor de jos să înconjoare clădirea, să organizeze paza Judeţenei de Partid în aşa fel încît să nu poată ieşi nici unul din oamenii lor.

La una din reveniri, Dăscălescu li s-a adresat directorilor de întreprinderi. *Se vor elibera deţinuţii, tovarăşilor directori. Se vor elibera cu condiţia să-i preluaţi dumneavoastră. Veţi trimite la penitenciar reprezentanţi ai întreprinderii, îi veţi prelua, în zilele următoare le veţi analiza comportamentul în faţa colectivelor de oameni ai muncii*. Pe lîngă acestea a dat și cîteva răspunsuri, nu pentru toate întrebările, ei l-au invitat în balcon să vorbească mulţimii, el a refuzat, avea doar răspunsurile acelea, celelalte urma să le dea altcineva, nu el, altcineva… *Le va da însuşi preşedintele ţării, tovarăşilor. Tovarăşul Ceauşescu. Spuneţi oamenilor să aibă răbdare, să se comporte civilizat, dar mai ales să meargă acasă deoarece la ora 19, într-o emisiune televizată, preşedintele ţării va prezenta o analiză detaliată a situaţiei din România, din Timişoara…*

Între timp a apărut inginerul Vesa, directorul Poştei, cu sarcini legate de stație. Le-a rezolvat, a dispărut.

Şi iar fără Dăscălescu şi ai lui, el fiind, desigur, cu telefonul la ureche pentru a prezenta situația din Timișoara, cum o percepuse el, pentru a asculta dispozițiile formulate pe baza informațiilor lui, timp în care timișorenii din sală se confruntau cu gîndurile, cu îndoielile, cu temerile lor care, în aşteptarea orei 19, erau tot mai negre.

În fine, discursul dictatorului.

Pentru Petre Petrişor intervenţia televizată a fost demolatoare. Nu-şi zicea altceva decît… *e clar, nu se va întîmpla nimic, suntem singuri, izolaţi, o să ne împuşte, mi-am lăsat familia pe drumuri!...*

Prima persoană căreia i-a cerut ajutorul a fost colega sa, avocata Mia Jelişca. O văzuse jos, în primele rînduri şi, din fericire, se găsea acolo şi după încheierea emisiunii. A coborît, s-a apropiat de ea, doamna Jelişca a început să plîngă. *Ce-ai făcut, Pupu, ce-ai căutat acolo, ai înnebunit?* Nu-i ardea să facă pe eroul, recunoaşte că era dezorientat, speriat, ştiind cît se poate de bine de ce erau în stare securiştii. Nu pentru lacrimi coborîse. *Lasă asta, te rog. Te rog frumos. Am coborît… Ascultă, vrei să-mi dai o mînă de ajutor?*; *Adică?; Un telefon. Atît te rog, dă un telefon acasă. Ăsta e numărul; Cum s-o fac eu, Pupu? Cum? Hai vorbeşte tu, e mai bine, poate pune şi alte întrebări...* Mia locuia pe strada Filipescu, aproape de locul în care se găseau, a mers la ea, a sunat pînă şi-a pierdut răbdarea, din cauza unei defecţiuni ori pentru că legătura fusese întreruptă n-a putut vorbi cu soţia şi şi-a zis atunci că trebuia să încerce de altundeva, îşi pusese speranţa în ideea că nu aparatul de acasă era defect – dimineaţa funcţionase, îl lăsase în stare bună – ci al Miei, aşa că se gîndea la altă cunoştinţă, Mia, îngrijorată de soarta lui l-a sfătuit să nu iasă, coborînd se expunea, putea dormi la ea şi în acest timp poate că... Nu, era obosit, sfîrşit, dar nu putea sta locului, nu-şi găsea liniştea, i-a mulţumit, i-a prins bine solidaritatea ei dar i-a mulţumit şi, ajuns în stradă, a luat-o spre bulevardul Sălăjan (astăzi Take Ionescu) pentru a ajunge la prietenul său Vasile Tărciatu. Numai că Vasile nu răspundea. A bătut, a insistat, şi-a dat seama că nu era acasă, a coborît numai că afară era atît de întuneric şi atît de nesigur de făcut orice pas… N-a avut altă alternativă, a *intrat* în întunericul nopţii şi, suspectînd orice mişcare, privind mereu în spate, în toate, părţile, a luat-o spre… Comitetul Judeţean! De-acolo plecase, alungat de îngrijorări şi temeri, şi totuşi s-a întors acolo! Nu ştia de ce, nu şi-a pus întrebarea, n-ar fi avut răspuns, de fapt multe s-au făcut atunci fără să ştii de ce, justificarea găsindu-se în instinct, în entuziasm, în dorinţa de descătuşare, într-o anumită inconştienţă, datorită curajului pe

care-l ai în mijlocul altora, din cauza unui **vis** seducător dar care, ca orice vis, putea fi spulberat.

Culmea, la Judeţeană porţile erau închise. A strigat la cei de sus, a venit cineva după el, a urcat.

Speranţe deşarte, nu şi-a găsit liniştea nici aici. A vorbit cu unul, cu altul încercînd să deducă în ce dispoziţii sufleteşti se găseau. Trebuia să fii de-a dreptul nebun să nu ai îndoieli, era, deja, întuneric, mulţimea de afară se risipise, bănuia că aveau să plece toţi, ceea ce însemna că ei, rămaşi acolo, în mîinile lor...

După vreo oră a coborît din nou, ajungînd acasă exact la 22 şi 5 minute. Dar pînă a ajuns... Deci după vreo oră a ieşit pe coridor, apoi aşa, într-o *plimbare*, a coborît scările. Pe lîngă pereţi flăcăi ca brazii cu armele la îndemînă uitîndu-se la el de parcă ar vrut să-l înghită. A ajuns jos fără nici o problemă şi, uitîndu-se mai la fiecare pas în spate, în lături, deoarece i se părea că peste tot erau ascunşi doi-trei zdrahoni gata să pună mîna pe el, a luat-o spre casă. Nu direct. Prima dată a mers la un cunoscut, domnul Stelian Lazi, care locuia pe strada Bicaz. Cînd l-a văzut, nevasta acestuia a început să plîngă. *Ce-ai făcut, domnule? Ce ţi-a trebuit dumitale treaba asta?...* A încercat s-o liniştească, a sărit Stelian, doamna şi-a mai revenit, le-a dezvăluit motivul vizitei. Nu voia să rămînă, dorea doar să îl însoţească Stelian, pentru orice eventualitate. A acceptat, gestul i-a prins bine, l-a întremat. Cînd au ajuns în apropierea blocului în care locuia au sesizat prezenţa a doi indivizi. El, care vedea peste tot securişti, s-a ascuns rugîndu-l să meargă să vadă cum stăteau lucrurile el. Din fericire se speriase degeaba, cei doi erau vecini ce stăteau de vorbă spunîndu-şi unul altuia ce văzuseră, ce aflaseră, Stelian i-a făcut semne, a ieşit de după zid, a urcat. Soţia... Nici nu ştie cît timp i-a trebuit s-o liniştească. Oricum hotărîrea fusese luată de mult. Avea să înnopteze în altă parte, nu acasă, problema fiind, însă, că nu ştia unde…

La ora aceea nu-i venea la îndemînă să traverseze oraşul pe jos, a apelat la un cunoscut, Sandu Berceanu, rugîndu-l să-l ducă cu maşina la Florin Miculiţi. Lui Berceanu i-a fost teamă, s-a codit, practic l-a refuzat, i se părea un lucru primejdios, atitudinea acestuia l-a panicat, se şi vedea înhăţat de uslaşi,

bălăbănind din picioare la vreun metru deasupra solului. *Atunci te rog altceva. Dă un telefon, al meu nu merge; Bine, asta fac; Nu de la tine, jos e un telefon public, te rog sună-l de acolo pe Florin Miculiţi, ăsta e numărul, spune-i c-o să merg în noaptea asta la ei; Bine, îi spun...* Avocatul nu ştie dacă şi-a ţinut ori nu promisiunea, n-a avut răbdare să aştepte confirmarea. Aşa că după ce-a liniştit-o pe soţia lui Sandu Berceanu a ieşit. Ce-a fost atunci în sufletul lui…

Cînd şi-a revenit, cît de cît, şi-a luat inima în dinţi şi, fluturînd *suta*, a oprit o maşină. Omul a acceptat, l-a dus la Florin, a plecat în treaba lui… Şi-a rămas singur! Nu singur – cu spaimele lui! Dincolo de *muşcăturile* acestora îl încerca strania senzaţie că, dintr-un loc în altul a ajuns repede, nefiresc de repede. În maşină fusese bine, avusese un oarecare coeficient de siguranţă, dar aşa, singur în întunericul nopţii… Şi i-a părut rău că-l lăsase să plece.

Cînd e să nu se lege, nu se leagă! La Florin - nimeni! A aflat după aceea că fusese de gardă, iar Mariana şi copiii se refugiaseră la nişte vecini. Deci la Florin nimeni, aproape miezul nopţii şi el în Cartierul Soarelui pe străzi! Încotro s-o ia?... La ce uşă să bată?...

Cel mai aproape de locul în care se găsea locuia un unchi de-al său, Nicolae Duţu. Sta pe strada Peşterii, în zona Calea Girocului. A luat-o spre el. Nici o maşină, nici un trecător. Şi, în plus, trebuia să treacă printr-o pădurice, pe care a traversat-o tresărind la orice zgomot, chiar şi al paşilor lui…

A ajuns la ei, erau acasă, le-a spus ce făcuse. El l-a luat în braţe, l-a pupat, l-a felicitat, ea l-a făcut albie de porci! A încercat s-o liniştească, i-a precizat că nu intrase să înnopteze la ei, intrase pentru altceva, să-l roage să-l ducă cu maşina la un prieten. Cum au auzit ce voia unchiul a sărit după chei, mătuşa *la gîtul lor. Nu ieşi, nu te duci nicăieri! Voi aţi înnebunit?* Unchiul a repezit-o, a suduit-o, au ieşit, dar maşina – cînd e să nu se lege nu se leagă! – n-a pornit! A tras de cheie pînă a omorît bateria, degeaba. Ce să facă, cum să ajungă la Fila, la cel la care voia să înnopteze?... Şi gînduri-gînduri, cel mai gîtuitor fiind legat de lista dată jurnalistului George Boieru. Acum era mai mult decît convins că de-asta i-o ceruse, pentru adresele lor. Deci acasă în nici un caz, numai că, din păcate,

pînă la Fila, care se găsea în celălalt capăt al orașului, nu-i venea deloc la îndemînă să meargă pe jos. *Hai pînă la Poşta din Calea Giroculuі*, i-a propus unchiul, *că acolo este o staţie de taximetre.*

Dar cînd e să nu se lege… În locul știut nici un taximetru, și nici vreo maşină ce să fi trecut dintr-o parte în alta!

În disperarea sa și-a amintit, din fericire că avea un cunoscut prin apropiere, Eugen Bonaţ, proiectant principal la *ICSITUMMR*. Stătea pe strada Lidia, spera să-l ajute el.

A avut noroc, l-a găsit acasă, i-a spus ce făcuse, ce dorea de la el, omul l-a blagoslovit, firește, cu toate epitetele, iresponsabil, nebun, aiurit, visător, inconștient, naiv, credul… dar i-a sărit în ajutor. *Fii atent*, l-a prevenit, *s-ar putea să fi fost urmărit; Păi dacă n-ai fi, m-ai dezamăgi, Petre. La valoarea ta… Dar dă-i în mă-sa, cumva-cumva tot o să ne descurcăm. Hai!*

Au luat-o prin spate, pe strada Mureș, au făcut un ocol din motive lesne de înțeles, au ajuns pe Drobeta. Propriu-zis Ion Fila nu îi era prieten, nu făcea parte din cercul lui de apropiați. Erau doar cunoscuți. Se știau de la procesul de divorţ, în care avocatul îl reprezentase. Atunci îi lăsase o impresie deosebită şi spera... Nu s-a înşelat, omul l-a primit cu braţele deschise. N-a dat buzna, firește. Eugen a oprit maşina la colţ, a stins motorul, luminile, un timp au rămas în maşină privind cu atenţie în jur, după care la Fila s-a dus Duţu, spunîndu-i ce făcuse şi ce voia avocatul. *Sigur, nici o problemă, unde este, să vină, aici n-o să-l găsească nimeni.*

Primirea lui Fila l-a remontat în bună măsură. N-au dormit, însă, nici măcar cinci minute, toată noaptea au vorbit, au ascultat *Europa Liberă*, *BBC*, *Vocea Americii*, toate posturile ce prezentau materiale despre cele întîmplate în Timişoara.

Spre dimineaţă l-a rugat să meargă la soție după haine şi pentru a-i comunica acesteia sfaturile lui...

21 DECEMBRIE

Pe Fila l-a trimis după haine pe la ora 6. Nu oricum, cu trusa de scule ce trebuia să reprezinte un alibi, el lucrînd la Întreprinderea de gaze naturale, ceea ce, spera avocatul, nu trebuia să trezească vreo suspiciune nici celui mai aprig securist.

Domnul Fila s-a întors pe la ora 8. Din fericire acasă totul era în regulă, datorită informației și-a mai revenit. Nu într-atît însă, încît să poată rămîne în casă. Îl *trăgea afa*, iarăși, spre centru. Și dacă îl *trăgea* – a plecat. Nu singur, cu domnul Fila. Au mers pe jos, nu circula nici un tramvai, n-a trecut nici un taximetru. Au mers și s-au oprit la… Tribunal! Nu-și explică de ce a mers acolo, nu înțelege cum de nu s-a gîndit că, dacă ar fi fost să-l caute Securitatea, după locuință acolo ar fi ajuns orice copoi.

Primii colegi de care a dat cu ochii au fost Rodica Tudoran și Victor Ionescu. Cînd l-au văzut… *Doamne, Pupu, păi tu eşti om normal?; De ce?; Adică nu ştii ce-a făcut Bîcă?* – președintele Colegiului de Avocați Timiș – *;De unde să ştiu, că abia am intrat; Păi nu intra şi dispari, că ăştia sunt pe urmele tale de la două noaptea! Securistul care răspunde de noi i-a cerut dosarul tău şi Bîcă a venit şi i l-a dat atunci, noaptea, la două şi jumătate!*

N-au mai rămas nici o clipă, au ieșit, *au dispărut* imediat ajungînd pe strada Drobeta de parcă ar fi fost catapultați.

Aici, după ce și-au revenit cît de cît, au luat dejunul. Avînd o preocupare, timpul a trecut ușor, însă după aceea... De fapt cum se putea sta liniștit în situația lui? Cum să se întindă, să doarmă, fără să știe ce se întîmpla la Comitetul Județean, în Centru? Și-atunci, amintindu-și de un cunoscut ce locuia prin apropiere, l-a trimis pe Fila să dea, de la el, un telefon lui Silviu Luncan, consilier juridic la Centrala Industriei Tutunului, ca să-l întrebe dacă cunoștea amănunte de ultimă oră. Mai ales dacă știa ceva de București, de bucureșteni, dacă aceștia *porniseră* ori nu.

Fila a revenit dezamăgit, telefonul cunoștinței era defect. Defect ori… De fapt, pe lîngă noutatea comunicată, amănuntul părea să nu aibă nici o importanță – urma să fie transmis la televizor mitingul oamenilor muncii din București. Miting de solidaritate în jurul partidului și al genialului său conducător, miting de condamnare a evenimentelor *regretabile* din Timișoara...

Informația l-a siderat, nu-și mai acorda nici o șansă, soarta Timișoarei, mai ales a lor, a celor din balcoane, i se

părea pecetluită. Şi n-a fost în stare să zică nimic minute în şir, a tăcut cotropit de tot felul de gînduri, şi-a retrăit, în jumătatea aceea de oră, toată existenţa, copilăria, tinereţea, viaţa de familie, aşteptînd transmisiunea de la Bucureşti cum aşteaptă un condamnat ghilotina.

Şi crainicul – *disidentul* George Marinescu, la fel ca în seara ce trecuse –, imagini ale pieţii din faţa CC-ului, lume multă, steaguri, tablourile *lui*, apoi dictatorul în persoană cu liota după el. Debutul mascaradei l-a făcut să se *piardă* în scaun tot mai mult, simţea că începuseră să i se topească… oasele, nu mai exista în el nici un fir de speranţă.

Şi, dintr-o dată, privirea lui rătăcită şi zgomote nedesluşite! Nu stupidele lozinci de atîţia ani, nu aplauze – chipul lui pierdut şi întreruperea emisiunii pentru nu ştia nimeni ce defecţiune! Din infern – în rai! Din disperare – în extaz! Din mort – viu! A sărit ca un apucat, s-au strîns în braţe, au chiuit, Fila, bărbat în toată firea, a dat în lacrimi, l-a liniştit după care şi-au luat *zborul* spre centru.

Piaţa gemea de lume, niciodată nu şi-a închipuit că în Timişoara locuiau atît de mulţi oameni, s-a despărţit de Fila, s-a strecurat printre timişoreni cu greu, voia să ajungă în foaier, a înaintat cu un gînd clar, primul om cunoscut a fost Oprea, era şeful pazei, a urcat cu sufletul încărcat de bucuria pe care spera s-o împărtăşească cu ceilalţi.

Numai că ajuns în foaier... Ajuns în foaier, starea de pînă atunci s-a risipit în doar cîteva clipe. Grupuri-grupuleţe, stare de suspiciune, tonuri ridicate, priviri piezişe, arme întoarse înspre cîte un piept... A dat de Fortuna cu care se văzuse miercuri la Comitetul Judeţean, de Marcu, de cele două fete cu care urcase ieri în clădirea Judeţenei de Partid, de Savu, Vârtan, de profesorul Ivan, de Iordache, Ieremia, Morar, actorul Haiduc...

Numai că, din păcate, atmosfera de acolo… Fapt e că nu-şi găsea locul, se uita pierdut într-o parte, în alta, de aceea a şi părut cuiva suspect, unui tînăr cu o armă, care s-a şi repezit la el strigînd *culcat!* A privit în jur nedumerit, nu înţelegea ce i se năzărise, insul a insistat *culcat, culcat că te împuşc!* A deschis, în fine gura… *poftim?...* Nu ştie dacă l-ar fi potolit, din fericire au intervenit ceilalţi, Claudiu Iordache impunîndu-se destul de uşor.

După un timp a avut loc o şedinţă. Ioan Savu a vorbit ca totdeauna argumentat, concis dar înflăcărat, cu patimă. Esenţa intervenţiei lui era constituirea unui comitet revoluţionar. Care de altfel a şi fost alcătuit. Nu reţine din cîţi inşi, dar ştie că s-a ales şi că fiecare membru avea cîte o responsabilitate.

După un timp a avut un schimb de replici cu regizorul Ieremia. *Dumneata eşti Petrişor?; Da; Am nişte informaţii neliniştitoare; Mă rog... Eşti persoana care a insistat ca deţinuţii să fie eliberaţi. Aşa-i?; Exact; Ei bine, află că aţi bătut apa în piuă degeaba. În loc de deţinuţi, vi s-au vîrît sub nas securişti!* Afirmaţia l-a scos din ţîţîni şi i-a întors-o fără nici un menajament. *În fond, cine eşti dumneata, domnule? Nu ţi-e ruşine să vorbeşti astfel? Ai fost cumva acolo?*

Oricum nu s-a putut acomoda şi în cele din urmă a hotărît să plece. Era, aproximativ, ora 14. Ioan Savu a sesizat şi el starea lui, la un moment dat spunîndu-i *lasă-i în pace, domnule avocat, lasă-i în pace...*

Ultima persoană cu care a vorbit a fost Simona Tomuţă. I-a spus că merge la Tribunal, i-a lăsat un număr de telefon – al avocatei Aurora Scărlătescu – după care a coborît.

La Tribunal – nimeni. Nici avocaţi nici judecători. A urcat pe la Aurora, a stat de vorbă cu ea vreo oră, a avut ce-i spune, a sunat Bucureştiul, pe Luncan din fericire l-a prins şi acesta i-a dat veşti bune. *Aici e balamuc, Pupu. Balamuc mare. Oamenii au ieşit, ies mereu, par hotărîţi, se adună, s-ar putea... Dar lasă, mai vorbim, te ţin la curent cu tot ce se va întîmpla, sună-mă şi tu...*

Vorbele astea l-au scos din nou în stradă, a ajuns iarăşi la Operă. A făcut drumul ăsta între orele 17 şi 18. De la poartă i s-a dat un ghid, Mitică Cizmaru, tînăr simpatic, mai mult decît încîntat de misiunea lui, îi dădea pe toţi la o parte cu *pardon… pardon, dînsul este avocatul Timişoarei, vă rog faceţi loc…* A urcat, le-a împărtăşit vestea, erau în altă dispoziţie, a şi vorbit de două ori la microfon, nu ştie ce-a zis, ce impresie a făcut, se vorbea într-una, trebuia menţinută înflăcărarea celor de jos, cei mai mulţi, pentru că nu-i uşor să vorbeşti unei mulţimi, îşi mărturiseau bucuria, adeziunea, terminînd cu cîte o lozincă, de regulă cu *Jos Ceauşescu!; Jos criminalul!*

Atunci l-a cunoscut pe Dorel Curuţiu, timișoreanul întrebîndu-l dacă își amintește de el. *Nu; Cum nu? Păi n-am fost acolo, la intrarea în Comitetul Judeţean cînd aţi urcat în clădire pentru discuţii cu Dăscălescu?; Da? Se poate...* i-a întors-o fără, însă, să-și fi amintit figura lui.

De jos se trimiteau bileţele tot timpul. Unul dintre ele e semnificativ pentru perioada trecută, pentru un anumit soi de indivizi. A aflat prin el că la *Electromotor* fusese gata-gata să se organizeze un miting de solidaritate cu dictatorul. Atunci, în 21, după ce în oraș șuieraseră gloanţele și se murise. Numai că inițiativei conducerii nu i-a răspuns nimeni.

A plecat de la Operă către miezul nopţii. În privinţa soţiei și a Ancuţei era liniștit, se găseau la socri, el a apucat-o spre Fila. Era obosit și credea că avea să doarmă. N-a reușit nici de data asta. *Europa Liberă, BBC, Vocea Americii*, discuţii, discuţii…

22 DECEMBRIE

Pe 22 avea proces. Aţa îl *trăgea* spre Operă, dar dacă trebuia să susțină o cauză… A mers în altă dispoziţie decît în ziua precedentă. Știa că dictatorul era, încă, în *scaunul* lui, dar avea convingerea că în noaptea ce trecuse nu dormise nici el. Mai mult de-atît, că în noaptea de 21 spre 22 decembrie trecuse și el prin spaimele trăite de avocat cu o noapte în urmă.

Pe drum s-a întîlnit cu Florin Miculiţi, s-au strîns în braţe, s-au îmbrăţișat, și-au spus pe nerăsuflate o mie de amănunte.

A ajuns la Tribunal – locul din care ieri fugise de-a dreptul disperat – a deschis ușa de la sala 52. Judeca Silvia Nebela, procuror fiind Rodica Olaru. Cînd l-au văzut au făcut ochi mari, Rodica s-a ridicat imediat, Silvia nu mai știa cum să-l întrerupă pe martor. *Dar taci, omule, te rog taci! Reluăm audierea peste cîteva minute.*

Au lăsat totul baltă, au venit spre el, au ieșit din sală, Rodica a dat în lacrimi de parcă i-ar fi fost soră, au făcut cîţiva paşi asaltat de întrebările lor, el neputînd spune mai nimic

pentru că săreau cu cîte ceva ba una ba alta, pe coridor s-au întîlnit cu şeful gărzii de la Penitenciar, unul Ion Roman, l-au înconjurat toţi, poate vreo 20, 25 de persoane, un coleg, avocatul Haitonic, i-a şoptit să fie, totuşi, prudent *du-te, Pupu, nu sta pe-aici, nu se ştie nimic, tipul e încă pe poziţie, e tare...* Livia Neda i-a şoptit şi ea ceva, *dacă ai nevoie de o cameră te duc la mama, stă pe aproape, pe Splaiul Griviţa, acasă nu-i bine să mergi...*

Cînd s-a smuls dintre ei a mers, din nou, la Operă. Agitaţie şi acum, dar parcă nu-l mai deranja atît de mult, începuse să admită că se găseau în faţa unor probleme grave, recunoştea că *demarajul* era dificil, oricum se obţinuse mai mult decît se sperase şi, odată ajunşi în această situaţie, le era clar tuturor că erau multe de făcut, vremea scandărilor trecuse… acum era nevoie de altceva… de altceva…

Nu peste mult timp – vestea despre Milea. Ştirea n-a păcălit pe nimeni. Pe avocat, oricum, nu. Dacă nu şi-o fi făcut-o singur, Milea era nimic altceva decît *colac de salvare* pentru dictator. Însă în *apele* în care colcăise pînă atunci, *colacul* acela n-avea cum să-l salveze…

Dar avocatul n-apucă să-şi încheie raţionamentele, că *explodează* vestea cea mare! *Ce-a fost în foaier, ce-a fost jos, nu va reuşi să pună nimeni pe pînză, portativ ori, iertaţi-mi îndoielile, pe pagină! Nimeni! De aceea nici nu insist. Totul ar trebui să pornească de la sublim în sus, ori cuvinte care să se aşeze peste acesta nu există.*

După aceea, după ce mi-am revenit cît de cît, m-am simţit cuprins de o stare aparte, reconfortantă, pe care de altfel bărbaţii cred că nici nu o cunosc, ea fiind proprie femeilor. Mi se pare că doar ele o pot trăi, atunci cînd dăruiesc bărbatului iubit copilul aşteptat de cine ştie cîţi ani!

Atunci a coborît printre manifestanţi. Între timp apăruse Radu Bălan, se pregătea ieşirea lui în balcon, se dădeau telefoane într-o parte, în alta pentru rezolvarea unor probleme, dar toate astea parcă nu-l mai interesau. Nu-i mai stîrneau nici o curiozitate, de aceea a coborît printre oameni pentru ca aşa, neştiut de nimeni, necunoscut şi nebăgat în seamă, să trăiască cu ei imensa fericire că apucase să prindă o zi cum românii nu mai avuseseră de 71 de ani, din Decembrie 1918.

Apoi a mers la socri după soţie şi Ancuţa. Plimbare ca aceea nu a mai făcut niciodată. *Dar nu, nu pot să-mi dezvălui starea, cum n-am putut descrie nici ce-am trăit la aflarea fugii dictatorului. Ce mai, a fost mai mult decît sublim! Mergeam cu soţia la braţ, pe Ancuţa o ţineam de mînă, vremea era splendidă, mă simţeam liber, LIBER cu adevărat şi... Nici nu ştii*, i-a spus la un moment dat soţia, *prin ce clipe de iad m-ai făcut să trec. Eşti un aiurit, un ins imprevizibil, un vulcan, dar de-acum o să mă mîndresc cu ce-ai făcut în aceste zile toată viaţa!*

IOAN SAVU

Ioan Savu s-a născut la 4 februarie 1950 în comuna Sinersig, județul Timiş, în familia Aurelia şi Nicolae Savu. Domnul Nicolae Savu a fost de-a lungul anilor agricultor apoi, după ce comuniștii i-au luat pământul, miner, doamna Aurelia fiind casnică.

Ioan Savu a absolvit școala generală în comuna natală, liceul în localitatea Belinț, o școală tehnică sanitară, cursuri de specializări post-liceale în domeniul informaticii și construcțiilor de mașini.

Este căsătorit cu doamna Olga, profesoară de muzică, are o fată, Carina, şi doi băieţi, Alin Gabriel şi Adrian Lazăr.

Familia Olga și Ioan Savu are opt nepoți!

Ioan Savu a semnat primul contract de muncă la ILSA, a lucrat după aceea la Detergenţi, AEM, apoi din nou la Detergenţi.

Zilele Revoluţiei îl prind ca salariat la această întreprindere.

Pînă în 19 decembrie implicarea în evenimentele din Timişoara este nesemnificativă. A umblat prin oraş cu cunoscuţi, cu prieteni, a constatat şi comentat ce-a văzut, n-a întîlnit niciodată un grup activ, nu s-a găsit în situația de a fi arestat ori rănit.

Însă, în 20 decembrie, intervenţia sa în dialogul cu delegaţia bucureşteană a fost fulminantă! **„Tovarăşe Dăscălescu –** politicianul comunist voind să lase impresia că nu era la curent cu dramele din oraș – **conform Constituţiei ţării, în lipsa preşedintelui statului primul-ministru are toate prerogativele puterii. Dacă nu cunoaşteţi situaţia din ţară, nu meritaţi să fiţi prim-ministru!”**

20 DECEMBRIE

În zilele de 16, 17, 18 și 19 decembrie a umblat prin oraș singur ori în compania unor prieteni ajungînd, însă, în *locurile fierbinți* doar după... *consumarea evenimentelor.* Poate tocmai de aceea nedumeririle, discuțiile, explicațiile nu s-au conturat, în locul acestora insinuîndu-se nedumeririle, neliniștile, revolta. Din fericire o revoltă ce s-a concretizat într-o impresionantă prestație revoluționară în discuțiile cu delegația guvernamentală comunistă condusă de primul ministru Constantin Dăscălescu.

În 20 decembrie a mers la serviciu pe jos. În dimineața aceea timișorenii nu dețineau date exacte despre criminalele reprimări din oraș. Se știa doar că se făcuseră foarte multe arestări, că Ortopedia, Clinicile Noi și Spitalul Județean erau pline de răniți, că în morga celei mai mari unități spitalicești din oraș se găseau zeci de cadavre, cel mai teribil zvon fiind, însă, acela că foarte multe cadavre din incinta Spitalului Județean… dispăruseră! Fuseseră încărcate în noaptea de 18 spre 19 decembrie într-o mașină frigorifică ce părăsise orașul în jurul orei 5 îndreptîndu-se… Numai că despre destinația acelui transport nu putea spune nimeni nimic.

Ioan Savu a mers spre locul de muncă pe jos deoarece voia să *vorbească cu el însuși* dar, odată ajuns în întreprindere, a simțit nevoia să intre în dialog cu oricine ar fi fost dispus să-l asculte. Și avea multe de spus, dar cînd a înșirat propozițiile… *Voi sunteţi prietenii mei… Nu ştiu dacă va fi cazul, însă… În fine, asta vreau să vă rog, dacă mi se va întîmpla ceva să aveţi grijă de copii, de soție, de familia mea...* colegii de birou și-au manifestat îngrijorarea, nu disponibilitatea de a se angaja într-un schimb de idei. *Dar ce-i? Eşti chiar atît de implicat în ce s-a petrecut pînă acum? Eşti cumva în vizorul lor, al ştii tu cui?…*

Ce să le fi zis? Ce-ar fi putut ei înţelege dacă le-ar fi răspuns că înșirase acele vorbe din cauza unei nelinişti de care nu scăpa, de cîteva zile, nici măcar în somn?

Adevărul era că nu-i *lipsea atenţia* Securităţii. Marţi, 19 decembrie, cînd ieşise din întreprindere, securistul acesteia, căpitanul Constantin Andrei, ofițerul ce avea în *supraveghiere* de fapt mai multe întreprinderi, îl salutase. Gest neașteptat, de-a dreptul surprinzător. Din vară, cînd fusese chestionat în legătură cu faptul că în biroul lor se comentau ştiri transmise la *Europa Liberă*, militarul îl ocolise în mod demonstrativ. Şi-acum așa, dintr-o dată, îl saluta…

În jurul orei 10 era cu o colegă de birou prin curte. Doamna Mariana Covaci e femeie sensibilă, evenimentele majore o marchează puternic. Cu o zi în urmă le ceruse colegilor o fotografie a lui Gorbaciov. Ori, măcar, a lui Lenin. *De ce?* s-au mirat toți. *Ca s-o pun pe sacoşă! Se poartă genți cu fel de fel de pletoşi, de bărboşi, ei bine, vreau şi eu să... plimb pe cineva prin Timişoara!* Ioan Savu a înțeles natura protestatară a gestului, n-a găsit o fotografie a premierului sovietic, de una a lui Lenin a dat, i-a adus-o, i-a plăcut, doamna Covaci a promis că a doua zi va veni cu ea pe geantă.

Nu mai știe ce-și spuneau acolo, în curte, cînd doamna Covaci l-a întreabat dacă nu era dispus să iasă în oraș. Nu-și vedea de sarcinile de serviciu nimeni, o neliniște aparte, o **așteptare** neobișnuită dar imposibil de ignorat pusese stăpînire pe toți salariații. Întrebarea fusese formulată cu doar cîteva clipe înainte de a se auzi cîteva bufnituri, în același timp voci omenești, de fapt… sloganuri anticomuniste. Cei doi se reped la gard și, în aceeași clipă, frămîntările lui Ioan Savu se risipesc. Cei de la cooperativele de vizavi, *Timiș* și *Progresul*, dezlipeau portretele dictatorului, lozincile comuniste, trîntindu-le de pămînt, pe bulevard se apropia coloana de demonstranți. Deci oamenii porniseră spre centru! Ioan Savu era îmbrăcat, doamna Covaci ieșise în halatul de birou. Uneori hotărîrile majore se iau după îndelungi meditații, alteori spontan, fără a te gîndi la consecințe. *Te deranjează cumva dacă merg cu ei?* a întrebat-o precipitat. *Nu, dar vezi, că direcțiunea…* Voiseră să iasă împreună, doamna Covaci ar fi trebuit să meargă în birou pentru a-și lua paltonul, el nu mai avea, însă, răbdare, nu mai putea sta pe loc nici o clipă. *Treaba lor. Dacă tu nu ai nimic împotrivă totul e în regulă, ce vor zice ei nu mă interesează cîtuși de puțin.*

Ioan Savu a rămas cu impresia că în clipa următoare s-a întîmplat o minune. Cu toate că la poartă se găseau 40-50 de persoane – unele din conducere –, a ieşit fără nici o problemă! Nu ştie de ce, nu ştie cum, dar cînd să iasă, aceasta era deschisă. Ori nu fusese încă şi o deschisese el... În fine, e convins că a ieşit pe poartă, nu sărind gardul, e sigur că n-a avut loc nici un incident, că nici unul din cei de acolo n-a încercat să-l oprească ori măcar să-l atenționeze că nu era bine ce făcea.

Cum cei ce veneau din Calea Buziaşului treceau chiar atunci prin faţa întreprinderii, odată dincolo de poartă s-a trezit în capul coloanei. În capul coloanei şi într-o stare interioară imposibil de descris. S-a simțit, după spusele lui, **ca peştele care, după ce pescarul i-a scos cîrligul din buză, e aruncat din nou în rîu!** S-a simțit printre ai lui, în locul în care trebuia să fie, simțea că se implica exact în ceea ce dorea, se cădea, se cuvenea să facă.

Pe unii demonstranți îi cunoştea, de altfel, bine – un timp lucrase la *AEM* –, a strîns mîini în dreapta şi stînga, a trimis mii de bezele spre cei din spate, a ridicat mîinile deasupra capului salutîndu-se şi cu cei pe care-i vedea prima dată, oamenii erau stăpîniți de o euforie greu de descris, s-a angrenat în *atmosfera* mulţimii instantaneu, a strigat lozinci, s-a lăsat antrenat de ceilalţi, i-a stîrnit el… Dar ce n-a făcut atunci?... Da, recunoaște, e ceva ce n-a făcut. A trăit atît de intens clipele acelea de frumoasă nebunie, încît n-a întors privirea nici măcar pentru a prinde mai mult curaj văzîndu-se urmat, nici pentru a-i condamna pe colegii de serviciu dacă n-ar fi fost însoțit de nici unul din ei! Nici nu-i trecea prin cap că ar fi trebuit să comită acel gest. Privea doar înainte, s-a *topit* în coloană cu totul, e sigur că îl vor fi urmat cîțiva dintre ei, nu poate da însă nici un nume

Înaintînd, extaziindu-se în modul acela unic de atunci, nu după mult timp a ajuns la observaţia că nu ştiau să strige lozinci. Lipseau profunzimea, respiraţia largă, forţa. Se striga *Libertate! Libertate!* scurt, precipitat, fără vigoarea de care erau în stare. Din acel moment a încercat să îi determine, întîi pe cei din jurul lui, apoi şi pe ceilalţi, să strige în aşa fel încît sunetele să fie ample, mobilizatoare. Adică nu *Libertate!,* ci *Li-ber-ta-te! Li-ber-ta-te!*

Cuvîntul de ordine a fost, ori de cîte ori situaţia putea scăpa de sub control, *Fără violenţă!* Nu trebuia să le ofere nici un prilej celor care se folosiseră de arme trei zile la rînd.

La *Banatul* – porţile închise! Coloana s-a oprit, el, cei din fruntea timișorenilor, au încercat să-i convingă pe oameni să iasă, e posibil ca îndemnul să fi avut efect, or fi venit ei cîţiva, nu zice nu, dar li s-au alăturat puţini, nu ştie cîţi. Și nu știe deoarece se ocupa de demonstranții din coloană. Aceasta nu era într-atît de compactă încît să fie mulțumit, în multe locuri erau *goluri,* ceea ce însemna că unii demonstranți ieșiseră dintre timișoreni ori așteptau un moment potrivit pentru a o face, de aceea rămînea în urmă, se ridica pe ce apuca, propunea o lozincă cu ritm şi rimă, îi însufleţea, fugea iarăşi înainte, rămînea din nou în urmă şi, ridicat pe ce găsea...

De aici coloana a luat-o pe bulevardul Eroilor, la *Guban* oamenii s-au oprit din nou dar uşi închise şi aici și nici un salariat în curte, motiv pentru care inițial au vrut să-și continue drumul însă, cînd a văzut placardele ceauşiste de deasupra clădirii de la intrare, Ioan Savu s-a ridicat iar pe soclul gardului întrebînd *nu se încumetă nimeni, nici un tînăr, să urce să le dea jos?* N-a fost cazul să repete întrebarea, nişte flăcăi au ajuns sus în doar cîteva clipe și le-au făcut vînt, reuşita fiind urmată de urale, de manifestări de satisfacţie tumultoase, entuziasmante.

La intersecţia cu Aleea Sportivilor mai toți timișorenii au avut intenția să se îndrepte spre podul *Michelangelo,* pentru a ajunge în centru cît mai repede. Ioan Savu a sărit ca ars, s-a opus, a lansat îndemnul de a merge înainte, a explicat de ce ţinea să se procedeze astfel, coloana trebuia să facă un ocol mare, cît mai mare, pentru a strînge cît mai mulţi concitadini, oameni de la toate întreprinderile de pe traseu. Demonstranţii i-au înţeles gîndul perfect, au înaintat de aceea mai departe pe Eroilor, trecînd pe lîngă Institutul de Igienă au strigat *Aveţi grijă de răniţi*, cei de sus le-au făcut cu mîinile, ei au scandat lozinci ce nu mai fuseseră auzite niciodată *Jos Ceauşescu!, Criminal de Scorniceşti, pentru morţi ai să plăteşti!;* în dreptul Maternităţii s-au trăit momente unice, femeile erau cu copiii în braţe, medicii la fel şi le-au strigat *Aveţi grijă de copiii noştri!,* mamele plîngeau, medicii lăcrimau şi ei, entuziasmul era debordant, ce se întîmpla în Timişoara în momentele acelea era incredibil, unic, imposibil de descris.

Coloana a continuat să înainteze spre bulevardul Mihai Viteazu, la Ortopedie oamenii au vrut s-o ia spre Operă din nou, Ioan Savu s-a opus şi de data asta, avea un gînd aparte, practic, util, ca să-i convingă a trebuit să li-l dezvăluie. *Zic s-o apucăm în stînga, apoi pe strada Remus pentru a trece prin faţa Consulatului Iugoslaviei, ca diplomaţii să vadă ce se întîmplă în Timişoara şi să comunice la Belgrad, lumii întregi, că noi demonstrăm în mod civilizat pentru drepturile noastre...* Explicaţia a fost acceptată, oamenii l-au înţeles, au urmat traseul propus, la Consulat a vorbit cu cineva, nu ştie cu cine şi, jumătate pe româneşte, jumătate pe sîrbeşte, a explicat acelui oficial ce dorea Timişoara. *Taniug*… radio… Televiziunea Belgrad… *Europa Liberă... BBC... Vocea Americii*… morţii Timişoarei… copiii ucişi pe treptele catedralei… cadavrele furate… TAB-urile… tancurile... Diplomatul iugoslav a dat asigurări că va comunica mai departe ceea ce vedea şi auzea, Savu i-a mulţumit în numele întregului oraş, oamenii au aplaudat, au strigat lozinci, i-au oferit oficialului iugoslav cea mai grozavă serenadă, l-au *colindat* ca pe nimeni altul, i-au făcut cu mîinile semne de rămas bun, după care au plecat spre gară pentru a-i lua pe salariaţii de la *ELBA*, întreprindere ce era în grevă de marţi, cînd încă se mai trăsese, cînd fusese, de altfel, ucis un copil, pe care criminalii l-au aruncat după aceea în Bega...

Ajunşi la gară au aflat că oamenii de la *ELBA* plecaseră cu cei de la *Solventul* şi *Electromotor* cu vreo jumătate de oră înainte. A aflat, apoi, că aceştia au mers spre centru pe drumul cel mai scurt. Savu nu a renunţat la ideile sale nici atunci, a impus coloanei încă un ocol. Din dreptul Facultăţii de Electrotehnică, în loc să-i lase pe oameni să meargă direct spre Operă, a reuşit să impună direcţia spre Catedrală…

Ajunşi în dreptul fostului local *Expres*, cei din primele rînduri au dat cu ochii de cordonul plasat între magazinul de îmbrăcăminte şi statuia lui Eminescu din apropierea cinematografului *Capitol*, de TAB-urile din spatele militarilor. E drept, cîţiva paşi au fost mai şovăielnici, dar n-a dat înapoi nici un timişorean chiar dacă ţevile armelor, în prima fază îndreptate cu orificiile spre cer, coborau, prin mişcări ce puteau

să-ți înghețe sîngele în vene, cu cît distanța dintre demonstranți și ei se micșora. Cînd demonstranții au ajuns la vreo 60-70 de metri puștile se găseau în poziții orizontale. Cu toate astea, scandînd lozincile *Armata e cu noi!, Noi suntem poporul, voi pe cine apărați?...* timișorenii au continuat să înainteze. Să înainteze și, de la un moment dat, să-și dea seama că militarii, nu ei, demonstranții, erau tot mai derutați, nesiguri, în cele din urmă de-a dreptul speriați. Și lucrurile au stat chiar așa deoarece, poate la vreun ordin, poate din inițiative proprii, militarii… au *dispărut*! Cînd distanța dintre cele două *fronturi* se redusese la cîțiva pași, militarii au rupt rîndurile dispărînd în clădirile Municipiului de Partid ori a cinematografului! În entuziasmul declanșat unii dintre timișoreni au fugit să-i îmbrățișeze, n-a reușit s-o facă nici unul, iar după ce soldații au ajuns în una ori cealaltă dintre clădiri, timișorenii au revenit în coloană, n-a fost forțată nici o poartă, nici o ușă.

Din colțul Comitetului Municipal, din intersecția bulevardului Loga cu strada Săvinești (astăzi 20 Decembrie 1989), liderii de pe parcurs nu se mai implică în stabilirea traseului și coloana se divide. Timișorenii erau prea aproape de *obiective* ca să mai fi ascultat de altcineva decît de propriile lor inițiative, de aceea din acest loc unii îți contiunuă drumul spre Comitetul Județean pe bulevardul Loga, alții, pe strada Săvinești, apoi pe Lenau ori pe lîngă Muzeu, pătrund în Piața Operei.

Ioan Savu face parte din mulțimea ce-și continuă înaintarea pe strada Săvinești. Demonstranții, care trecuseră cu doar cîteva minute în urmă de un baraj militar, pe noua direcție de înaintare dau – formația militară fiind plasată perpendicular pe stradă între Policlinica de Stomatologie Infantilă și curtea Liceului *Electromotor* – de încă unul. De data asta ezitările au lipsit, încrederea oamenilor era prea mare pentru a mai fi loc și pentru temeri; mai mult de-atît, îndrăzneala unui demonstrant ar fi anulat ordinul criminal al oricărui ofițer din lume. Timișoreanul, care pînă atunci pășise în coloană fără să se fi remarcat în alt mod decît prin faptul că avea în brațe un băiețel, văzînd cordonul de militari, TAB-urile, și-a așezat copilul pe umeri și, strecurîndu-se printre oameni, a ajuns în primele

rînduri. Scena a rămas în amintirea tuturor, băieţelul făcea semne militarilor cu mînuţele lui mici şi grăsuţe, rîdea, vorbea, încerca să se facă auzit şi înţeles de aceştia, nu reuşea, firește, din cauza maturilor, a lozincilor pe care le scandau timişorenii, cu toate astea nu e exclus ca glăsciorul, zîmbetele, semnele lui de *salut* către *nenea ăia,* să fi avut importanța lor în economia manifestărilor din acele momente. Faptul este fapt, militarii nu s-au folosit de arme, cei mai exuberanţi dintre timişoreni au profitat de situaţie şi au urcat pe maşini – şi strîngeri de mîini, îmbrăţişări dintre demonstranți și militari, şi unii şi alţii avînd pe chipuri însemnele unei descătușări, a imensei bucurii pe care o trăiau, avînd aceste însemne şi în ochii lor limpezi, deschişi şi parcă... nu tocmai uscaţi...

În fine, pe strada Lenau și pe lîngă Muzeu, timişorenii au pătruns în Piaţa Operei. Clădirea era păzită nu de militari, nu de miliției, ci de trupe de securitate. Dincolo, însă, de această observaţie. atenţia lui Ioan Savu a fost acaparată de altceva. Lîngă zid, undeva în partea dreaptă, două grupe de cîte două megafoane şi firele ce urcau spre balcon! A tresărit, și-a pus nişte întrebări, s-a lansat în fel și fel de presupuneri, în cele din urmă zicîndu-și… **ne-au aşteptat... am venit unde voiseră ei!...** De aici gînduri, îngrijorări, deducții firești. Deci în balcon, în foaier – înspre acolo *duceau* firele – sunt microfoane peste tot, ceea ce însemna că vor fi înregistrate luările de cuvînt și dacă dictatorul avea să reușească să *rămînă în scaun*... Observaţia l-a neliniştit şi, amintindu-şi un dicton celebru – *nu e bine să duci o bătălie acolo unde te aşteaptă duşmanul!* – a decis să plece de acolo cît mai repede. N-a plecat singur, și-a împărtășit gîndurile celor din jur, oamenii i-au dat dreptate, l-au urmat. Și-au continuat drumul pe strada Alba Iulia, în Piaţa Libertăţii au dat de două TAB-uri, n-a avut loc nici un incident, au intrat în Piaţa Vasile Roaită, pînă la Judeţ a profitat de orice *suport* ce-i permitea să li se adreseze timişorenilor pentru a-i mobiliza, pînă la Județeana de Partid n-au mai dat de forțe de represiune.

În fine – Judeţul! Punctul terminus al periplului! S-a simţit dintr-o dată obosit, s-a retras lîngă clădire, a pus agenda – cu care ieșise din întreprindere întîmplător, doar pentru că se

găsea la el și, cînd a văzut coloana, nu s-a mai gîndit că ar fi trebuit s-o lase în birou – pe soclu şi s-a aşezat pe ea gîndindu-se la ce se întîmplase de cînd intrase în coloană. De cînd se atașase coloanei din Calea Buziașului trecuse, parcă, o viață de om. Se agitase tot timpul, folosise orice piedestal, lansase lozinci, îi însufleţise pe timișoreni pe tot traseul, li-l impusese, vorbise cu o persoană din Consulatul Iugoslaviei…

Și-acum, că erau de minute bune în fața clădirii Comitetului Județean, ce-ar fi trebuit, oare, să facă?... În mare, sigur, ideea exista. Veniseră la sediul puterii comuniste și voiau să pună întrebări, să primească răspunsuri pentru ce se întîmplase în Timișoara începînd din noaptea de 16 spre 17 decembrie, dar nu-i lua în seamă nimeni, ei erau în fața clădirii, satrapii comuniști în interior, iar în fața intrării în imobil, cu mîinile pe arme – o formațiune de militari.

După un timp, greu de stabilit după cîte minute, a apărut, în fine, cineva în balcon. Ioan Savu nu-l cunoștea, nu știe nici acum cine era. Oricum nu părea persoană cunoscută, apariția lui n-a impus respect, se strigau pe mai departe lozinci și, pentru a se face auzit, insul s-a ajutat de mîini îndelung. În fine, după ce s-a instalat liniștea, și-a îndeplinit misiunea. Venise pentru a invita la discuţiile cu reprezentanții *Puterii* doi-trei timișoreni.

Deși obosit, cu toate că îl cuprinsese o apatie profundă, propunerea l-a făcut să sară ca din catapultă. *Doi, trei timișoreni, nu pot reprezenta un oraș ca Timișoara, trebuie să urce 10-13 oameni!* Dacă nu știuse pînă atunci ce să facă, intuise pe moment ce trebuia să fie evitat.

După intempestiva sa intervenție și-a dat seama că se *condamnase* singur, că trebuia să urce și el. N-ar fi fost corect să precizeze numărul respectiv, el eschivîndu-se.

Ioan Savu urcă alături de Ioan Marcu, Sorin Oprea, Petre Petrișor, Petru Juravle, profesorul de istorie Mureșan, două femei…

Militarii s-au dat la o parte, ușa a fost deschisă și grupul de timișoreni a urcat fiecare fiind stăpînit – pe trepte soldați cu priviri reci, agresive, cu automatele în cumpănă! – de fel și fel de întrebări… *voi mai ieși vreodată de aici… ce se va întîmpla*

cu familia… cum se va descurca soția cu copiii fără mine, mai ales că din cauza mea ei...

Şi încă un pas, altul, următorul pe culoarul, poate, fără întoarcere… Ioan Savu găsind puterea să înainteze cu oarecare îndrăzneală datorită gîndului că, poate, de data asta… *Adică*, își zicea, *nici în Valea Jiului, nici la Braşov, nu se ajunsese* ***la aşa ceva*** *şi dacă aveau să se descurce în fața satrapilor dictatorului…*

Grupul de demonstranți, format la întîmplare, a pătruns în sala festivă cu reținere firească dar fără să fi dat înapoi nici unul. Ei, *mai marii momentului,* stăteau pe scaune, numărul mare al oficialilor comuniști avînd rolul său. Ioan Savu nu e sigur că poate să-i numească pe toți activiștii, tensiunea era prea mare pentru amănunte de acest fel, de aceea rezervele sale în această privință nu sunt excluse. E sigur că-i aveau în față pe Dăscălescu, Pacoste, Bălan, Bobu…apoi niște generali, poate Guşe, Nuță, Macri, Coman… alături de ei niște activişti locali ca Florea şi... şi alți inşi, destui alți inşi, unii fiind în haine civile, alții în scurte de piele Parker, civilii avînd sub haine, după cum se putea deduce fără nici o problemă, automate…

Intrarea timişorenilor, din acel moment ei devenind automat lideri ai demonstranților din fața imobilului, grupul lor, *comitetul de acțiune* al mişcărilor din Timişoara, n-a fost deloc triumfală. Cei mai mulți s-au cam *pierdut*, s-au prăbuşit în ei înşişi, cîțiva au şi folosit, cu ton moale, deloc… revoluționar, formula: *Să trăiţi, tovarăşe prim-ministru!*

Cu un… *Ce vreţi, tovarăşilor, cu adunătura asta de afară? Cine credeţi că va răspunde de ceea ce s-a întîmplat în Timişoara?...* pe unii dintre ei Dăscălescu i-a intimidat şi mai puternic şi s-a ajuns la schimburi de replici ce aveau în centru probleme mărunte. S-a vorbit despre servicii, locuințe, paşapoarte... În acele momente, abia acolo şi doar atunci şi-a dat seama Ioan Savu că **bucureștenii îi considerau altfel decît pe cei din fața clădirii**, **că de la ei aşteptau altceva decît lamentări personale.**

Un moment de inspirație face mai mult decît o zi de meditații. Ideea a fost urmată de gest, şi-a deschis blocnotesul, pe pagină s-au înşirat cîteva cuvinte, din momentul acela **fiind**

ceea ce trebuiau să fie de dinainte de a urca în clădire. Deoarece demnitarul comunist *cîştiga tot mai mult teren* n-a apucat să formuleze prea multe *propoziţii*, se adunaseră, însă, suficiente ca schimbul de replici să fie cel firesc, nu unul de conjunctură. Şi cu blocnotesul în mînă s-a ridicat precizînd că discuţia de pînă atunci trebuia abandonată! Se impunea să se renunţe la ea fiindcă fuseseră greşit înţeleşi! Nu era vorba de paşapoarte, nu se punea problema părăsirii ţării, **ei erau acolo pentru a prezenta revendicările poporului român!** *Aşa că domnule prim-ministru, vă rugăm să răspundeţi următoarelor întrebări:* ***Cine a dat ordin să se tragă în demonstranţi? Care e numărul morţilor şi răniţilor? Unde sunt morţii noştri, pentru a-i îngropa creştineşte?...***

Intervenţia a fost şocantă, de-a dreptul stupefiantă, a creat un moment de tensiune gîtuitor. După ce şi-a revenit cît de cît, după ce şi-a găsit cuvintele, Dăscălescu a spus că, fiind la Timişoara de doar cîteva ore, nu cunoaştea situaţia exactă şi, în consecinţă, nu putea da răspunsurile pe loc. Lui Ioan Savu replica i-a convenit mai mult decît şi-ar fi putut închipui demnitarul comunist şi, firește, nu a scăpat ocazia de a profita de situația creată. ***Tovarăşe Dăscălescu, conform Constituţiei ţării, în lipsa preşedintelui statului primul-ministru are toate prerogativele puterii. Dacă nu cunoaşteţi situaţia din ţară, nu meritaţi să fiţi prim-ministru!***...

Înaintea unei *explozii* liniștea e totdeauna apăsător de gravă. De o parte era îndrăzneala, de cealaltă uluirea; Ioan Savu părea să se fi gîndit la cuvintele astea de cine ştie cît timp, primul-ministru nu-şi revenea netrecîndu-i niciodată prin cap posibilitatea că avea să-i fie adresat, de către un timişorean oarecare, un asemenea afront.

Premierul n-avea calități de diplomat, era politician tipic comunist, în fața dictatorului pleca fruntea, pentru ceilalți folosea răcnetul. A dat cu pumnul în masă, s-a ridicat, a strigat, l-a amenințat în mod special, pe toți în grup; după el au *sărit* și ceilalți, cel care a făcut cele mai multe spume la gură fiind Sofronie Florea, secretar al Comitetului Județean de Partid; după ce și-a tras sufletul premierul a revenit cu *precizări extreme* – avea să-l împuște, să-i împuște pe toți deoarece

erau instigatori, dușmani ai orînduirii socialiste, unelte ale serviciilor secrete occidentale… Ioan Savu n-a dat înapoi în fața avalanșei de amenințări, mai mult de-atît, i-a replicat că prevăzuse posibilitatea de a plăti pentru îndrăzneala sa – e cazul să fie precizat faptul că schimbul de replici se desfășura în condiții infernale, demonstranții scandau lozincă după lozincă și activiștii se enervau, nu se mai stăpîneau, ridicau tonul pentru a fi auziți, pentru a se impune – chiar de la început, de cînd intrase, de cînd intraseră în clădire, erau oameni maturi, cu experienţă, știuseră din capul locului că gestul lor, din punct de vedere al Constituției legal, din al *Puterii* incriminabil, putea fi taxat în mod dur; altfel spus era cazul să admită că-și asumaseră riscurile la care se referea… – şi scandările celor de jos erau parcă mai puternice iar ei deveneau tot mai nervoşi – erau dorinţele poporului şi poporul, ținînd cont de lozincile scandate, dorea … da, *le auziți? E clar conținutul lozincilor?... Or astea, formulate puțin altfel, înseamnă…* ***Demiterea guvernului, Demiterea lui Ceauşescu!*** *Eşti nebun*, l-a întrerupt violent al doilea om al României socialiste. ***Constituirea unui guvern al salvării naţionale***, a continuat cu acelaşi ton şi îndrăzneală Ioan Savu, *şi mai vrem* ***Să se comunice numărul morţilor şi răniţilor, Să se elibereze deţinuţii, Să ni se dea morţii pentru a-i înmormînta, Să se asigure transmisia în direct la Radio şi la Televiziune a evenimentelor din oraş, Să se comunice Consulatului Iugoslav o listă a membrilor Comitetului cetăţenesc...***

Intervenţia n-a fost cursivă, e de la sine înțeles, Dăscălescu îl întrerupea mereu, se enerva la orice propoziție, lozincile celor de afară făcîndu-l să-şi piardă şi mai mult cumpătul. Cînd a terminat, premierul a încercat să-l intimideze în mod direct, personal. ***Tovarăşe… nu ştiu cum te cheamă, dar asta nu are nici o importanţă, află că te fac răspunzător de tot ceea ce se va întîmpla. Dacă cei de jos vor intra, soldaţii din clădire vor trage şi de toate nenorocirile ce vor urma vei răspunde dumneata!***

Nu i-a fost totuna, din fericire i-a trecut prin cap, din nou, o idee de excepție. A ieşit pe balcon – asta se întîmpla cu ceva după ora 14 – a încercat să se facă auzit, cînd oamenii

s-au liniştit le-a spus cum se numește, unde lucrează, inclusiv adresa şi, mai ales, faptul că avea trei copii. A înșirat aceste date deoarece voia ca oamenii să aibă încredere în el, să simtă şi el încrederea lor, după care i-a prezentat pe membrii grupului de timișoreni din clădire folosind, prima oară, o formulă ce apoi s-a încetățenit, **Comitet cetăţenesc**, după care le-a spus ceea ce-i ceruse primului-ministru. Manevra a fost bună, demonstranţii au aplaudat toate propunerile, la urma urmei ele reprezentau durerile şi ofurile demonstranților, ale tuturor timișorenilor, ale întregului popor român, fiecare intervenție fiind urmată de urale, aplauze, euforie… După ce-a revenit în sală, *avînd în spate* manifestările de entuziasm ale timișorenilor, activiștii comuniști erau vădit alţii. Tot nervoşi, tot gata să explodeze, dar mai puţin agresivi, mult mai puţin siguri pe ei. Nu i-a lăsat să se dezmeticească. Încercînd să se facă auzit peste vuietele de afară, le-a zis: *Domnilor, încercaţi să realizaţi dimensiunea exactă a situaţiei. Îi auziţi? Vă rog, deci, acceptaţi ideea că oamenii aceştia au depăşit bariera psihologică a fricii, că nu se mai tem nici de gloanţe, nici de blindate, nici de tancuri deoarece le-a fost împuşcat copilul, ori fratele, ori părintele, şi cînd ţi-a murit cel drag... Sigur, se pot întîmpla nenorociri, cei de jos sunt imprevizibili şi de aceea vă întreb: doriţi un dezastru? Nu vreţi să ieşim din situaţie în mod democratic, ca într-un stat în care puterea e în mîna oamenilor muncii?... Fugi de-aici cu chestiile aste, tovule!* – l-a repezit Dăscălescu. *Şi dacă tot vrei să spui că doreşti să discutăm, spune-le să plece*. Efectul ieșirii în balcon se prelungea, parcă bănuind ce se petrecea în sală scandările celor de afară erau puternice, din ce în ce mai puternice iar oficialii comuniști păreau tot mai nesiguri pe ei, tot mai dezechilibrați, în timp ce pe Ioan Savu îl întremau, îl plasau tot mai ferm pe o poziție forte**.** *Uite, îţi dau cuvîntul meu de onoare, vă dau cuvîntul meu de om că n-o să păţiţi nimic! Nici voi, nici familiile voastre! Dar trimiteţi-i acasă,* a încercat Dăscălescu *varianta* duplicității. *Credeți că ne-am pierdut mințile*, a sărit Ioan Savu ca ars. *Să-i trimitem* – a intervenit şi altcineva – *ca să păţim ce-au păţit cei de la Braşov?* Fățărnicia nu are limite. *Vai de mine, doar suntem bărbaţi serioşi...* a *plusat* oficialul comunist pe aceeași *carte*.

Repet, vă dau cuvîntul meu de om că... Ioan Savu nu l-a lăsat să-şi încheie fraza, a ieşit iarăşi pe balcon, le-a spus timişorenilor cum mergeau tratativele dar i-a asigurat că n-o să dea înapoi deloc; şi le-a mai spus ceva – altă idee de excepție ce i-a trecut fulgerător prin cap! –, i-a rugat să înconjoare clădirea, să păzească orice ieşire. De ce? Gîndea astfel: dacă bucureştenii aveau să rămînă acolo, într-un anumit fel prizonierii lor, puteau fi destul de siguri că n-avea să se mai tragă în demonstranţi, pe de altă parte și pentru ei, cei din sală, coeficientul de siguranță era mai mare. Iar cînd s-a întors, simţindu-se din nou stăpîn pe situaţie – rolul sloganurilor celor de afară a fost imens, determinant – i-a luat direct. *Dar nu aşa, domnilor, ceea ce facem e o treabă serioasă, de aceea vă rog să notaţi, să treceţi totul pe hîrtie. Luaţi un pix, un creion şi notaţi revendicările noastre punct cu punct! Vă rog!* Îndrăzneala lui i-a surprins, i-a șocat, cîteva momente s-au uitat unii la alţii întrebători, iritaţi, el a insistat cu aceeaşi rugăminte, tensiunea a crescut, a devenit explozibilă, se putea întîmpla orice – cei mai aproape de punctul zero al exploziei, din motive lesne de înțeles, fiind activiştii locali! –, din fericire *erupţia* n-a avut loc, detensionarea s-a produs în momentul în care Dăscălescu şi-a dus mîna la buzunar. Grimasele păreau să exprime o dezamăgire profundă, cu toate astea n-a îndrăznit nimeni să facă vreo observație, gestul a constituit, dimpotrivă, un *semnal-ordin* pentru toată suita. Cîţiva activişti s-au dat peste cap şi au făcut rost de hîrtie, de pixuri, după care, în fine, *lecția de dictare* a putut începe! Ioan Savu stătea lîngă Dăscălescu dar, cum e mai scund, nu s-a simţit bine și s-a sprijinit pe braţul fotoliului, după care a reformulat primul punct al revendicărilor, al doilea, al treilea... N-a fost uşor, Dăscălescu avea mereu obiecţii, *mîrîia* într-una, în urma lui și ceilalți, dar Ioan Savu nu acorda reacțiilor lor nici o atenție, ținea *căpestrele* strîns *mînîndu-i din spate* cu aceleaşi cuvinte. *Notaţi, domnilor! Vă rog notaţi chiar dacă nu vă convine, astea sunt doleanţele timişorenilor, pe care trebuie să le cunoaşteți, să le analizaţi punct cu punct, după care să ne daţi răspunsurile dumneavoastră…*

În acest timp – între două *fraze dictate* –, ori la sfîrșit, nu mai e sigur de moment, Ioan Savu le-a făcut precizarea că tot ce se petrecea în acele momente respecta democraţia.

Acelea erau doleanţele timişorenilor, ei ca reprezentanţi ai Puterii trebuiau să dea răspunsuri pe care, firește, le puteau accepta ori nu, în cazul din urmă insistînd ori, la sugestiile lor, reformulîndu-le... Oricum a mai adăugat el, Timişoara nu mergea pe ideea **dinte pentru dinte**. **Ei aveau de partea lor Puterea, Timişoara morţii şi hotărîrea de a nu da înapoi!** Or asta nu era o situaţie nemaiîntîlnită. Şi dacă alte popoare ieşiseră din impasuri de acest fel în mod onorabil, ar fi fost frumos să se petreacă lucrurile la fel şi în România. Le-a dat, de altfel, exemplul polonezilor. După tulburările de la ei a fost ridicat, în memoria eroilor căzuţi, un monument cu două coloane. Una pentru membrii sindicatului Solidarităţii, cealaltă pentru victimele căzute din rîndurile Miliţiei şi Securităţii, şi unii şi alţii fiind recunoscuţi de naţiunea poloneză drept eroi!

Şi le-a mai dat un exemplu. La sfîrşitul războiului de secesiune, Lincoln a fost întrebat ce se impunea să plătească Sudul, ca parte învinsă. Nimic, a răspuns el, s-a **plătit** şi aşa mult, mult prea mult, prin război în sine, din momentul acela trebuind ca cele două părţi ale ţării să-şi unească eforturile pentru a înfăptui o Americă mare, prosperă, civilizată!

În fine, după ce Dăscălescu a notat ce i s-a dictat, Ioan Savu a solicitat răspunsurile. Premierul s-a eschivat. Nu putea da soluţii atît de repede, avea nevoie de timp de gîndire. *Cît timp vă trebuie?* – l-a întrebat. *Două-trei zile!* Savu a izbucnit în rîs, unii s-au enervat, cînd s-au mai liniştit l-a sfătuit pe premier, din nou, să nu îi creadă proşti. *Domnule prim-ministru*, a încercat atunci să pună lucrurile la punct, *să zicem că nu vă sunt suficiente două-trei minute, dar 20 ar fi mai mult decît firesc să vă ajungă!* Dăscălescu s-a enervat, s-au enervat şi alţii – cineva i s-a şi adresat – *Extraordinar! Păi, măi, omule, eşti mai mult decît obraznic! Îţi dai seama cu cine vorbeşti?* – şi a încercat să-l intimideze. *Ţi-ai pierdut minţile, tovule? Nu-ţi dai seama că ceea ce faci se numeşte şantaj? Că faci uz de forţă?*, vorbe la care ceilalţi, şi mai ales Florea, au sărit cu… *dar unde te crezi dumneata, tovarăşe, chiar nu ţi-e ruşine de felul în care vorbeşti?* Se agitau degeaba, Ioan Savu îl avea în cătare pe *lupul* cel mare şi rău, *căţelandrii* nu-l interesau. Şi, consecvent cu atitudinea de pînă atunci, i-a zis. ***Trebuie să vă fie de-ajuns, domnule prim-ministru! Cei ce conduc***

trebuie să fie capabili să ia decizii capitale cînd ţara trece prin situaţii grele, altfel nu se justifică încrederea acordată de oameni! Reacțiile lor sunt ușor de intuit, a lui Florea a fost, din nou, exagerată, în același timp și slugarnică și vehementă, numai că nu-i mai acordau atenție nici măcar cei din tabăra *Puterii*!

Ignorînd toate observațiile, Dăscălescu și ai lui au părăsit încăperea, s-au retras pentru *deliberare*, dar activiștii locali, rămași în sală, n-au stat cu mîinile în sîn, au continuat să-i hărţuiască, să-i intimideze, să-i amenințe că vor bloca staţia de amplificare.

Într-o astfel de situație – cînd din sală lipsea premierul – a încercat un dialog cu Cornel Pacoste. În perioada în care fusese prim-secretar lăsase o impresie relativ bună și, mizînd pe acele considerente, spera să ajungă la părerea că fostul șef al județului era din *alt aluat* decît primul-ministru.

Pacoste l-a dezamăgit. Avea idei fixe, judeca de parcă în faţa clădirii se găseau doi-trei inşi, de aceea l-a abandonat, a ieşit pe balcon, le-a spus celor de jos cum stăteau lucrurile, a strigat cîteva lozinci cu demonstranții, s-a întors în sală. După nu mult timp au revenit Dăscălescu și ai lui, firește fără răspunsuri, motiv pentru care a ieșit în balcon imediat, pentru a-i informa pe timișoreni cum stăteau lucrurile, huiduielile au zguduit spațiul, clădirea, sala, de la acestea s-a trecut iar la lozinci, de fapt la doleanțele lor, la urma urmei la… ***platforma-program*** a timișorenilor.

Poate pentru că, între timp, îi va fi sugerat cineva o idee ori va fi ajuns la ea de unul singur, premierul a deschis o discuție pe o temă aparent străină de situația de moment din Timișoara. A invocat evenimentele politice internaţionale. *Sunteţi iresponsabili, tovarăşilor! Situaţia internaţională e încordată şi voi, cu o inconştienţă de-a dreptul criminală, tulburaţi liniştea ţării*. *Ştii cumva, tovule, că Gorbaciov şi Bush s-au întîlnit recent în Malta?*; *Ştiu*; *Ştii din întîmplare de ce? Ştii că cei doi s-au văzut pentru a reîmpărţi lumea? Că Gorbaciov l-a lăsat pe Bush să intervină în Panama după bunul lui plac?*; *Nu-mi sunt necunoscute peripeţiile lui Noriega, domnule Dăscălescu. Dar eu vă propun să rămînem la ceea ce ne interesează pe*

noi; Păi cum să rămînem, tovule, din moment ce aţi pus ţara în pericol?; Ce pericol?; Ăla, tovule! Ăla că şi Bush l-a lăsat pe Gorbaciov de capul lui, iar ăsta vrea să împartă România între ei şi unguri! Considerînd că discuția ar fi trebuit să se încheie aici, după această intervenție, după o lovitură cu palma în masă, Dăscălescu a părăsit sala din nou. În aceste condiții Cornel Pacoste, crezînd c-avea să-l pună în încurcătură, i s-a adresat repetînd cuvintele șefului său cu ton și mai categoric. Numai că răspunsul lui Ioan Savu… *Greşiţi, domnule Pacoste. Gorbaciov este cel mai mare democrat al lumii! Cel mai mare! În mişcarea de democratizare a Europei de Est are un aport imens! Determinant! O să vă explic ce înţeleg prin acest cuvînt imediat. Iar dacă n-aţi înţeles acest lucru, înseamnă că n-aţi înţeles nimic din ceea ce se întîmplă acum în lume! Dar ziceam c-o să vă dau explicaţii pentru faptul că am folosit un anumit cuvînt. În Timişoara, doar ştiţi, prindem la televizor Belgradul şi Budapesta. Avem informaţii din întreaga lume, ştim ce s-a întîmplat în RDG, în Cehoslovacia, în Ungaria. Şi dacă ştim o să vă spun, ca să înţelegeţi o dată, că ceea ce se întîmplă în acest oraş nu e o aventură de o noapte! În RDG, domnule Pacoste, armata n-a tras în popor deoarece comandantul rus n-a fost de acord cu acea decizie! În Cehoslovacia conducătorii cehi din vremea aceea au cerut şi ei permisiunea de a trage. Cunoaşteţi răspunsul lui Gorbaciov? Armata sovietică, le-a spus el, e pe teritoriul dumneavoastră pentru alte motive decît ca să vă extermine concetăţenii! Şi am ajuns la Ungaria. După evenimentele de la ei, cineva l-a întrebat pe Gorbaciov dacă auzise că maghiarii ar intenţiona să constituie o unitate statală cu Austria. Cunoaşteţi răspunsul lui?...* ***E DREPTUL LOR!*** *Dacă aşa au hotărît, să facă aşa. Dar, a insistat ziaristul, asta presupune ieşirea din Tratatul de la Varşovia. Evident, a fost de acord premierul sovietic. Asta nu are însă importanţă, pactele sunt anacronice, după un oarecare timp trebuiesc desfiinţate! Dar să mergem mai departe ca să vă dezvălui marele gînd al lui Gorbaciov. Ca pe orice patriot, cel mai mult îl doare sufletul pentru propria-i patrie. Dar cum să-i trezească pe oamenii lui, crescuţi strîmb, în teamă şi întuneric de mai bine de 70 de ani? Şi iată, a găsit cum. Păcălind pe toţi staliniştii,*

pe toţi brejneviştii, ba şi pe leninişti, ***a încurajat schimbările în exterior, ca ai lui să vadă pe viu ce trebuie să facă!***

Mai mult de-atît, i-a spus că greşea dacă miza în continuare pe ideea că, deşi timişoreni de rînd, nu activişti, nu erau la curent cu situaţia din celelalte ţări, cu ceea ce se întîmpla în lume. Nu cu mult timp în urmă văzuse, la televiziunea iugoslavă, decernarea unor premii pentru filme de lung metraj. Premiul pentru scenariu a fost obţinut de un scriitor care a scris toată viaţa despre lupta omului pentru mai bine. Cînd i s-a decernat diploma, prezentatoarea i-a spus. *Domnule, pe lîngă premiul oficial, dă-mi voie să îţi ofer ceva în nume personal. Am primit, de la o prietenă din Germania, o bucăţică de mortar din zidul Berlinului. Cred că dumitale ţi se cuvine în mai mare măsură decît mie. V-o dăruiesc cu dragă inimă. Să nu uităm, însă, ceva – să mulţumim celui care a făcut posibil acest lucru, domnului Gorbaciov!*

În mod firesc *politicianul* Pacoste a abandonat discuţia, Ioan Savu l-a abandonat pe el, a coborît de cîteva ori printre oameni ca să audă ce-şi spuneau, ce moral aveau. A coborît, de fapt, şi pentru că între ei se simţea... mai în siguranţă. Întîmplarea a făcut să şi intervină într-o situaţie ale cărei urmări ar fi putut avea un final cu totul şi cu totul nedorit. Părîndu-i-se cam umflată haina unui individ, a lansat ideea ca fiecare demonstrant să-şi controleze vecinul. S-a speriat ce *recoltă* s-a strîns în doar cîteva minute. Oricum n-a mai lăsat armele la cei care le avuseseră, le-a repartizat revoluţionarilor.

După ce-a ajuns sus, a avut o discuţie în contradictoriu cu Petre Boroşoiu. Împreună cu încă cineva, veniţi din Piaţa Operei, susţineau ideea deplasării în centru, el s-a opus. N-a făcut-o din ambiţie, avea raţionamentul său: comisia bucureşteană se găsea în mijlocul lor, de la ei trebuiau să obţină ceea ce doreau, deci era firesc să rămînă pe loc.

A avut apoi, nu după mult timp, o altă discuţie cu Dăscălescu, cînd premierul a revenit în sală. I s-a adresat cu aceeaşi aroganţă invocînd un motiv, o reacţie şi consecinţe greu de estimat. În esenţă, şi-a spus Ioan Savu, insul avea dreptate. Din greşeală, din lipsă de experienţă, dintr-un inconştient spirit de bravadă, se putea auzi o împuşcătură. Numai că asta

ar fi putut declanşa o adevărată tragedie! Atunci, pentru a preîntîmpina o astfel de situaţie, a coborît, a lăsat armele la cei care le deţineau, plasînd încărcătoarele, însă, altor timişoreni…

Atunci, în tensiunea acelor manevre, la un moment dat a rămas cu ochii pe un tînăr de vreo 25 de ani. Un ins îmbrăcat curat, îngrijit. Tînărul n-a întîrziat cu explicaţia. *Da, domnule, sunt ofiţer în misiune. Dar să ştiţi că sunt alături de voi!* Nu ştia cîtă sinceritate se găsea în afirmaţia aceea, dar vorbele l-au făcut să întindă mînă, să i se adreseze. *Dacă ăsta-i adevărul e bine, şi dacă e aşa aş vrea să-ţi dai părerea într-o problemă ce mă frămîntă. Cei de la Operă ne cheamă acolo, eu mă dau peste cap să rămînem aici. Nu cumva greşesc?* Ofiţerul nu a ezitat să se pronunţe. *Nu plecaţi de aici, domnule. Şansa voastră, a noastră, e să rămînem aici, cu delegaţia bucureşteană în mîinile noastre!...*

La una din manevrele sus-jos, jos-sus, cînd să urce – poarta închisă. A bătut cu pumnii, oamenii au început să strige, *vulcanul* a dat să *clocotească*, să *erupă* şi, firește, porţile s-au deschis. Cînd să intre în sală, Boroşoiu l-a acostat din nou. L-a refuzat şi de data asta, după care i s-a adresat premierului. Venise cu două încărcătoare şi i-a imputat faptul că, deşi promisese să retragă forţele de represiune – ce-i drept militarii de afară dispăruseră, dar înăuntru stăteau claie peste grămadă –, oamenii lor se găseau peste tot. Omul dictatorului a avut o criză cumplită, nu i-a convenit faptul că-i dezvăluia perfidia, a început să strige, să ameninţe pentru că îşi permitea prea multe, dezarmarea unui militar în exerciţiul misiunii fiind o faptă gravă. Nu s-a lăsat mai prejos, i-a spus că ei sunt, de fapt, necinstiţi, la urmă precizîndu-i. *Dar orice veţi face, domnule Dăscălescu, să ştiţi că e degeaba, fiindcă Puterea, cu toate trupele dumneavoastră şi din clădire şi de afară, e în mîinile zecilor de mii de demonstranţi de jos!*

Ştiind de la *Europa Liberă* că plecaseră din Bucureşti spre Timişoara reprezentanţi ai agenţiilor *TASS* şi *Taniug*, ştiind şi faptul că doi observatori ai Ambasadei americane fuseseră însărcinaţi cu întocmirea unui raport asupra a ceea ce se întîmpla în Timişoara, i-a spus lui Dăscălescu că voia să ia legătura cu ei. Ba chiar mai mult, că dorea să ia legătura şi cu

Consulatul iugoslav. Dăscălescu l-a luat din nou în brațe pe **nu,** a bolmojit că nu știa de oamenii aceia nimic, cum să-l fi pus în contact cu ei? Înțelegînd că pe această idee n-avea rost să insiste, Ioan Savu a revenit la **punctul** ce prevedea transmisia situației din Timișoara în direct la Radio și Televiziune. Asta era o treabă internă, deci posibilă, iar dînsul, ca prim-ministru... *Dar Radio Timişoara nu are utilajele necesare, tovule, iar Televiziunea nici atît*. Nu l-a slăbit nici atunci. *Poate că e cum ziceţi, dar armata intră pe orice frecvenţă, deci poate asigura transmisia prin radio fără nici o problemă!* Au ţinut-o pe a lor, trăgeau de timp, degeaba le-a spus că era radioamator şi vorbea în cunoştinţă de cauză și atunci, pentru a le demonstra că erau de rea credinţă, a avansat altă idee. *Domnule prim-ministru, n-ați fost de acord cu nimic deși nu cred că nu vă stătea în puteri, de aceea am o propunere ce vă stă la îndemînă în mod cert: daţi dispoziţie ca în ziarul local de mîine să fie prezentate revendicările noastre şi răspunsurile dumneavoastră. Ar fi o primă dovadă că, într-adevăr, doriţi să ieşim din criza în care ne găsim*. A mîncat mere pădureţe şi de data asta, n-a prea înțeles nimeni ce-a bălmăjit, oricum Ioan Savu n-a pierdut prilejul și i-a imputat atitudinea fără menajamente, în felul acela nu se putea face nici un pas înainte, așa că venirea lor de la București nu se justifica cît de cît.

Între timp, pentru că măcar teoretic oferea o oarecare garanție, s-a scris lista ce conţinea numele timișorenilor din sală şi revendicările solicitate, pe care a dus-o la Consulatul Iugoslaviei Valentin Vârtan însoțit de unul ori doi tineri.

Într-o astfel de situație, în care Dăscălescu lipsea din sală, Ioan Savu a încercat o conversaţie cu Radu Bălan, printre altele spunîndu-i *Domnule Bălan, aţi pierdut un moment unic! Dacă duminică aţi fi acceptat statutul de lider pe care vi l-am oferit noi, timişorenii, aţi fi intrat în Istorie!; Am vorbit cu oamenii, Savule... Am vorbit… N-am putut face mai mult. Sosise Matei… De fapt nu doar el, veniseră şi generalii... Mă îndoiesc,* i-a întors-o moale, discret, ca de la om la om Ioan Savu, *mă îndoiesc, domnule Bălan. Cred mai degrabă că la mijloc a fost altceva. N-aţi crezut că se va ridica întreaga Timişoară. Aşa-i?* Nu i-a dat un răspuns ce să-i fi rămas în

minte, nu-și amintește ce va fi spus, poate, de altfel, că nici nu e vorba de vreo replică ori, la fel de posibil, că atenţia îi v-a fi fost acaparată de alt episod petrecut în sală.

În jurul orei 17 a vrut să dea un telefon acasă. Trecuseră mai bine de zece ore de cînd, prins în incredibilul vîrtej al evenimentelor din ziua aceea, nu știa nimic despre soție și copii. Și cîte nu făcuse în acest timp, și cîte se puteau întîmpla de atunci înainte... N-a fost nici o problemă, dimpotrivă, a fost condus într-o încăpere cu telefon, l-au însoţit mulţi, mai toţi oferindu-se să formeze numărul. Pentru o clipă a fost în încurcătură. Și-a amintit că, din dimineaţa aceea, telefonul lor nu avea ton. A format, de aceea, numărul unui prieten, sperînd ca soţia să se găsească la ei. Telepatia a funcţionat, soţia şi copiii se găseau la prietenul lor, Paul Sofran. Cînd l-a auzit soția a început să plîngă. *De ce ai făcut asta, tata? De ce ai urcat printre bandiţii ăia?* I-a răspuns cum a putut, poate că în clipele acelea a fost slab, sentimental, dar... Sesizînd situaţia, soţia şi-a revenit şi l-a îmbărbătat. *Bine, tata, dacă ai făcut-o ai făcut-o, mergi mai departe, noi vom fi alături de tine orice s-ar întîmpla, simţi că e aşa, nu?*; … *Simt*... N-a mai zis nimic, glasul îi devenise nesigur, noroc că a intervenit, din nou, ea. *Numai să ai grijă, tata* – l-a sfătuit ea – *să ai grijă să nu vă păcălească, fiindcă bandiţii ăia sunt în stare de orice! Să ai grijă de tine, de noi nu-ţi fă nici un gînd, fă ca totul să iasă bine acolo, cu tine, cu voi, de noi...*

Ioan Savu nu e om dur, dacă au o găină vie cei doi *mor* de foame, nici el nici ea n-au tăiat o pasăre vreodată. De altfel și-a și amintit ce au păţit cîndva cu o gîscă. O cumpărase și o dusese la medic, e clar de ce, acesta le-a spus că nu are ce face cu ea vie, au venit acasă, s-au uitat unul la altul îndemnîndu-se reciproc, în cele din urmă și-a luat inima în dinți și a decis să-i facă de petrecanie el; a intrat în baie, a stat vreun sfert de oră uitîndu-se la ea, ridica cuţitul, încerca să-i prindă gîtul dar... Atunci Olga i-a zis: *lasă, tata, o tai eu*. Şi a intrat în baie ea... şi după alt sfert de oră el... şi iarăşi ea... După care, ceea ce ar fi trebuit să fi făcut de la început, au apelat la un vecin…

Asta e, i-a fost greu, n-a putut lăsa receptorul jos pînă n-a vorbit cu Alin, băiatul cel mare căruia, sperînd să nu fie,

totuşi, prea patetic, i-a cerut să se poarte, dacă va fi cazul, ca un bărbat, să aibă grijă de mama, de Adrian, de Carina … După aceea a schimbat încă două-trei cuvinte cu Olga, au o relație de excepție, o familie exemplară și fără ei…

În fine, a pus receptorul jos. Atunci l-a apucat, brusc, o sete toropitoare. Nu mîncase nimic toată ziua, băuse doar un singur suc pe la gară şi, după atîta agitaţie, după atîta strigat, avea buzele crăpate.

Pe masă – o stacană cu apă. S-a uitat la ea cu lăcomie, în acelaşi timp cu teamă. Şi cum în pofida oricărei raţiuni teama îl domina, a… L-a întrebat pe Bulza de se supăra dacă… N-a ezitat, nu l-a refuzat, după care, eliberat de orice temeri a dus cana la buze bînd mult, cu poftă, oarecum dizgraţios. De altfel se și întorsese, deoarece nu se putea opri din băut deşi simţea apa scurgîndu-i-se pe barbă…

După vreo zece minute rămăseseră în biroul acela doar cîţiva inşi. Atunci a zis că voia să vorbească cu Radu Bălan între patru ochi. A fost de acord, ceilalţi indivizi au ieşit. Nu şi Florea. S-a uitat la el degeaba, insul a rămas în mod ostentativ. În cele din urmă, zicîndu-și că, poate, *raportul* dintre ei era altul decît cel ştiut de el, s-a adresat primului-secretar de parcă ar fi fost în încăpere doar ei doi. *Domnule Bălan, oamenii din judeţ v-au aşteptat de mult şi cu drag…; Am simţit asta, Savule. Am simţit. Află, de altfel, că am venit aici cu plăcere. Cu mare plăcere…; Din păcate momentul e greu, domnule Bălan. Foarte greu. Matei a distrus totul. Aşa cum s-a lăudat, chiar de la început, a golit cămările bănăţenilor şi v-a lăsat un judeţ secătuit, sărac. Dar să ştiţi că de cînd aţi revenit, deşi nu s-au schimbat multe lucruri, oamenii au observat că aţi încercat, totuşi, să faceţi cîte ceva pentru ei...; Abia m-am apucat de treabă, Savule, sunt la început... Iubesc oraşul, judeţul, le şi cunosc bine și sper să ne punem pe picioare...*

Și-au spus multe, mult mai multe, în final smulgîndu-i o promisiune. S-a angajat să îi sprijine în tipărirea foii volante de care vorbise cu ceva timp în urmă. Ioan Savu își amintește că în momentele acelea i-a cerut pixul – pe al său îl luase, din greşeală, Vârtan, cînd plecase la Consulat – ceea ce e notat în agenda sa cu roşu, sub revendicările trecute acolo, e

scris cu pasta primului-secretar. Își mai amintește apoi, chiar și ora la care au avut schimbul de replici dar nu și cum au ajuns la el. Oricum, la un moment dat Radu Bălan a zis. *E în ţară. Ceauşescu e în ţară. Ar fi trebuit să vină el, dar l-a trimis pe Dăscălescu. La 19, însă, o să vorbească la televizor.* Ioan Savu își amintește ora deoarece atunci, poate pentru întîia dată de cînd era în Judeţeana de Partid, s-a uitat la ceas – ora 18,40. *Păi domnule Bălan, n-ar fi fost firesc să se fi transmis în direct ceea ce se întîmplă aici?..* Răspunsul lui: *Nu fi naiv, Savule. Nu fi naiv…* Nu e sigur c-a înțeles cuvintele acelea cum ar fi trebuit, era prea înfierbîntat pentru subtilităţi, și-a exprimat, însă, îngrijorările fără nici o rezervă. *Ştiţi de ce mă tem? Că, aşa cum e, rupt de realitate de ani buni, va spune cine ştie ce prostii şi oamenii vor da în clocot! Vor exploda! Şi se vor manifesta astfel pentru că timişorenii au morţi, domnul Bălan, şi răniţi şi deţinuţi, şi nu-i mai sperie nimic!; Chiar crezi… că va alege cea mai proastă soluţie?; Păi din cîte îl cunoaştem…* Primul-secretar n-a mai zis nimic, el a rămas cu gîndurile, cu îngrijorările sale, întrebîndu-se cum trebuia să procedeze ca lumea să nu se dezlănţuie, să nu-i provoace pe cei din Judeţeană, mai ales pe cei cu arme. Încet-încet ideea s-a conturat. Ar fi fost bine să iasă să le spună oamenilor că Ceauşescu era depăşit de situaţie, că persoanele venite de la Bucureşti nu-l informaseră de situația reală a stărilor de fapt din Timişoara, de unde ceea ce va spune la televizor nu avea nici o importanţă fiindcă ei, timișorenii, erau hotărîţi să nu-l mai accepte indiferent...

N-a apucat să se adresez mulţimii. Biroul s-a umplut în doar cîteva clipe de bucureşteni, de cîţiva dintre timișorenii din sală, deoarece era ora 19 fără cîteva minute. Şi degetele manevrînd un buton, şi primele zîmbete pe sub mustăţi – Belgradul! În *Citadela Roşie*, în Comitetul Judeţean, primul canal era reglat pe Belgrad! Insul s-a fîstîcit – parcă Florea, nu e, însă, sigur –, a apăsat al doilea buton zîmbind spre Dăscălescu de parcă i-ar fi spus *scuzaţi, cred că ăştia au făcut-o, careva dintre demonstranţii ăştia afurisiţi…* Aici – tot sîrbii! Altă grimasă, al treilea canal, pe acesta – ungurii! Pe al patrulea, în fine – Bucureştiul.

Au urmărit spiciul dictatorului de faţă fiind Dăscălescu, Pacoste, Bălan, Florea şi... alţii, mulţi alţii, şi ei, cîţiva membri ai Comitetului cetăţenesc.

Bălan i-a lăsat o impresie agreabilă şi atunci. Stătea în faţă, într-o poziţie ce-i permitea, în timp ce privea la televizor, să-l aibă sub observaţie. Or grimasa din clipa în care dictatorul a dat-o cu... huligani... bişniţari... iredentişti, a fost elocventă. Parcă i-ar fi zis *ai avut dreptate, Savule, ai avut dreptate...*

Reacţia demonstranţilor a fost cea prevăzută de el. Cineva pusese un radio la microfon, cei de jos auziseră cum îi numise *geniul din Carpaţi* şi începuseră să huiduie. *Du-te, tovule, şi linişteşte-i* – i-a spus Dăscălescu – *că dacă fac vreo prostie o să fie jale.* Pînă a ajuns în balcon s-a gîndit ce să spună şi cum să-i tempereze pe demonstranți și, cum n-a găsit altceva, le-a dezvăluit gîndurile legate de faptul că descreieratul era depăşit de situaţie şi că timişorenii nu-l mai voiau în niciun fel.

N-a reuşit să-și epuizeze propoziţiile, deoarece Pacoste a sărit să-i smulgă microfonul acuzîndu-l de instigare. Nu l-a cedat, microfonul era în mîna lui, în a lui şi a lui Pacoste. Care, de parcă atunci vedea pentru întîia oară steagurile fără stemă, i-a zis că profanarea unui drapel de stat se pedepseşte aspru şi l-a ameninţat cu împuşcarea. El a început să rîdă, să hohotească zicîndu-și… ia uite, domnule, şi ăsta vrea să mă împuşte, am devenit un fel de *balenă albă*, o obsesie pentru toţi maniacii cu zgardă de Scorniceşti în jurul minţii.

N-a *dansat* cu Pacoste decît cîţiva paşi, deoarece cineva a oprit staţia. Atunci a coborît printre oameni. Era cazul să vadă dacă apăruseră deţinuţii, voia să stabilească moralul oamenilor. Jos fiind, și-a amintit de Vârtan. Era ora 21 și acesta nu se întorsese, încă, de la Consulat. Nu știa ce era cu el, dacă fusese arestat, dacă apucase ori nu să înmîneze hîrtiile acelea oficialilor sîrbi. Şi pentru că Dăscălescu nu mai apăruse în sală de mai bine de o oră, pentru că voia să știe ce se întîmplase cu Vârtan, și parcă pentru încă ceva… în timp ce-a revenit în clădire s-a uitat în jur discret dar atent, foarte atent...

Ce voia să facă?... Să meargă la Consulat el însuși!

Numai că treaba asta n-o putea face oricum. Nici demonstranţii nici comandoul lui Dăscălescu nu trebuiau să ştie de plecarea lui. De aceea a făcut *manevre* pentru

derutarea ambelor *tabere*. Cobora, urca, cobora... Asta pentru ca, din moment ce avea să dispară cel puţin o jumătate de oră, demonstranţii să creadă că era sus, Dăscălescu şi ai lui că era jos...

Escapada la Consulat a fost o adevărată aventură. Pînă la urmă a mers nu singur, ci cu o gardă. Cu o gardă, dar ţinut de guler tot timpul!

Într-unul dintre drumurile sus-jos-sus, prinzînd un moment favorabil s-a strecurat după o draperie. Cîteva momente a stat smirnă, ca să se convingă că nu-i observase nimeni manevra. Activitate şi mişcari obişnuite, totul în regulă. Era cu ceva înainte de ora 22. Atunci a deschis fereastra şi a sărit în afară. Din poziţia ghemuit s-a uitat în jur cu atenţie, nimic suspect, aşa că a ţîşnit spre gard, a urcat pe el şi… Dar atît i-a fost! Atît, că *ursul* îl ţinea ca într-o menghină. *Încotro, piţigoiule? Încotro, pui de lele, şi cine-mi eşti, şi ce-i cu graba asta, că nu ştiu să se dea salam de Sibiu la nici o alimentară.*

Situaţia era caraghioasă, pe de o parte îi era ciudă, pe de alta îi venea să rîdă în hohote. În timp ce pregătise escapada se gîndise la multe amănunte, dar nu şi la acela că-i pusese pe oameni să înconjoare clădirea ca să nu scape, vorba aceea, nici pasărea. Şi nici să coboare nu putea, nici să revină, pentru că Gheorghe Tat – muncitor la *IRP* – avea mîini de halterofil. Aşa că a trebuit să le spună *poezia* de sus, de pe *podium,* imobilizat cum era. Fie că n-are *talent*, fie că *receptorul* lor era defect, nu l-au crezut. Noroc că unul dintre tineri, apropiindu-se, l-a recunoscut. *Lăsaţi-l, mă, că e nea Savu. Pe cuvînt, e nea Savu.* Situaţia s-a schimbat, i-au dat voie să coboare dar Tat, încă bănuitor, a rămas cu mîna pe el. Nu îl deranja, putea să-l însoţească oriunde. Şi chiar l-a însoţit. A mers, de fapt, cu el tot grupul, vreo şapte-opt inşi, printre ei şi un sîrb, ceea ce nu era deloc rău…

Din spatele Judeţenei au luat-o cît mai spre margini, cînd au ajuns pe partea Ascarului s-au împărţit în două, pe cîţiva tineri, precizîndu-le traseul ca să se reîntîlnească, trimiţîndu-i la Operă. Băieţii au revenit cu răspuns negativ, demonstranţii din faţa Operei nu voiau să părăsească zona, cei din balcon cu atît mai puţin. I-a trimis din nou rugîndu-i să le expună argumentările sale, de data asta tinerii s-au întors *cu oarecari rezultate*. Cei ce i-au ascultat le-au promis că vor

vorbi cu ceilalţi, că vor încerca să-i convingă pe cît mai mulţi să vină la Judeţ, că…

În escapada aceea e de relatat şi un episod nostim. Printre ei – un băieţel de 9-10 ani. La început, crezînd că îi însoţea pînă unde i-ar fi fost la îndemînă să apuce spre locuinţa sa, nu i-a zis nimic. Numai că ajunseseră la Catedrală şi puştiul continua să meargă cu ei. Atunci l-a luat la întrebări, i-a dat sfaturile de rigoare. I-a părut rău. Aproape plîngînd, copilul le-a spus. *Nu mă duc acasă, nenea. Vă rog nu mă alungaţi, vreau să stau şi eu la revoluţie, ca toţi bărbaţii*...

În Piaţa Operei erau timișoreni pînă pe la Ceas. Aceştia formau, cum s-ar spune… **fondul principal de demonstranţi.** În rest oamenii mergeau într-o direcţie, în alta, din păcate mulţi spre locuinţele lor. Ioan Savu nu putea privi cu nepăsare destrămarea mulțimii, li s-a adresat tuturor cu rugămintea să rămînă, mai toţi pretextau că merg să mănînce ori să-şi ia ceva mai gros în spate, el îi conjura ca, din doi ori trei vecini să meargă acasă doar unul, ori pe rînd, îi implora să rămînă în noaptea aceea în Piață deoarece, dacă avea să se golească, totul se putea duce de rîpă iar sacrificiile celor ce nu mai erau printre ei…

Datorită acestor episoade au ajuns la Consulat tîrziu, după ora 23. Pe stradă întuneric, la două ferestre ale clădirii – lumină. A bătut în poartă, a identificat interfonul, s-a folosit de el. El a vorbit româneşte, sîrbul din grupul lor traducea. Din fericire răspunsurile l-au, i-au liniştit. Vârtan le înmînase lista cu numele și doleanțele lor, ei transmiseseră mesajul la ambasadă, luaseră legătura cu *Taniug*… Şi pentru că se mai destinsese, a mai schimbat cîteva vorbe cu oficialul sîrb. Ei i-au furnizat cîteva detalii, el le-a adresat cuvinte frumoase, măgulitoare, i-a felicitat pentru curaj, pentru consecvenţă, pentru tot ce făcuseră în zilele acelea sfătuindu-i, însă, să fie atenţi deoarece pericolul era, încă, mare. Şi, de parcă ar fi vrut să le dovedească ataşamentul lui, diplomatul sîrb le-a adresat ultimele cuvinte în limba română. Cu accent străin, dar în româneşte. Intervenția aceea i-a emoționat în plus, alte cîteva cuvinte, urări de bine, sfaturi prietenești după care, în fine, au decis să revină la Judeţ pe acelaşi drum.

Dar după ce-au dat primul colţ spre dreapta – în grup erau el, Tat şi vreo zece inşi – i-a rugat să se oprească deoarece

îl lovise o sfîrşeală de moarte. În momentele următoare cel mai important ins din grup a fost… puştiul! Pe undeva pe aproape locuiau nişte rude de-ale lui şi băiatul, chiar dacă era atît de tîrziu, a mers la ele, de unde s-a întors cu ceva de mîncare şi o sticlă cu apă. E drept, între timp îşi mai revenise. Un tînăr din grup, care ar fi trebuit să intre în schimbul trei la întreprinderea sa, i-a dat mîncarea lui, altul un măr, ce i-au căzut bine, nemaipomenit de bine…

Cînd au ajuns în faţa Operei, Piaţa era cvasi pustie. Unde erau, oare, demonstranţii? Plecaseră cumva spre Judeţeană? Spre casele lor? Au luat-o de aceea spre Judeţ în ritm alert. Acolo, cînd a dat mîna cu cei ce îl însoţiseră el urmînd să urce la Dăscălescu, unul dintre tineri l-a întrebat. *Nea Savule, dar familia dumitale e în siguranţă?* A rămas blocat. *Nu... N-am avut timp să...* N-a apucat să se dumirească, întrebarea a fost urmată de un sfat. *Şi poate c-ar fi bine să vă gîndiţi la încă o treabă. Ar trebui să vă radeţi. Ştiţi de ce...*

Momente întregi a fost răvăşit, uitase de ai lui, de soţie, de copii, fusese în oraş şi nu-i trecuse prin cap să… măcar atît, să… L-a trezit din starea aceea încrîncenatul Tat. Timişoreanul îşi cerea scuze pentru comportamentul de pînă atunci, de-acum gata, nu mai exista nici o suspiciune, avea în el toată încrederea.

Problema a fost rezolvată de unul dintre tineri. Observînd un student străin cu maşină, l-a rugat să îl repeadă acasă. Negrul a acceptat să urce cinci inşi, fiind în total, deci, şase. Au intrat în maşină el, Tat, doi tineri şi puştiul care era cu ei de la început, Gavroche-ul grupului lor. Pe acesta l-au luat ca, dacă pe lîngă bloc s-ar fi găsit securişti, să-l trimită pe el pînă la apartament.

S-au oprit la o distanţă apreciabilă, au rămas în maşină scrutînd strada cu atenţie minute în şir şi, chiar dacă n-au identificat ceva ce să le fi trezit îngrijorarea, au procedat cu prudenţă: l-au trimis după ai lui pe puşti şi un tînăr.

După ce şoferul a plecat, Ioan Savu şi Tat au intrat în vorbă cu un locatar din blocul lîngă care se găseau. Omul i-a dat o şapcă, a luat-o, nu ştia de ce dar a luat-o. Din păcate, în aşteptarea puştiului şi tînărului, au trăit cîteva momente de spaimă. Asta s-a întîmplat cînd a auzit doi inşi, de pe strada

Culturii, zicîndu-şi unul altuia: *Unde?; Acolo, uite-l acolo!* Au crezut că sunt securişti, nu ştie despre ce v-or fi vorbit, cu toate astea s-au îndepărtat aşteptîndu-i pe ai săi lîngă blocul cu opt etaje de pe strada Feleacul.

Peste vreo zece minute au venit ai lui, au fugit unii spre alţii, s-au îmbrăţişat, Tat, tinerii şi puştiul nu ştiau ce să facă, nu ştia nici el, într-un tîrziu Tat l-a întrebat: *Să rămînem cu voi?; Nu ştiu...; Să plecăm?...; Nu ştiu...; Dacă vrei rămînem…* S-a gîndit la răspuns îndelung şi *aşa* şi *aşa*, după care i-a zis. *Nu, mai bine plecaţi...* S-a gîndit şi Tat cu răbdare şi, înţelegîndu-l cum trebuia, i-a spus. *Da, e mai bine... Dacă n-o ieşi nimic din ce-am făcut şi-or începe represaliile, şi ne-or întreba ce-i cu dumneata, e mai bine să nu ştim nimic...; Da, aşa-i...; S-aveţi noroc, nea Savule. Să dea Dumnezeu să fie bine...; Să dea Dumnezeu, nea Tat, să dea... noroc...*

Şi Tat cu ai lui s-au îndepărtat, s-au tot îndepărtat, ei rămînînd în noapte neştiind încotro s-o ia, neştiind fiindcă nu voiau să facă rău nimănui, e bine să intri în casa cuiva cînd îi aduci o bucurie, dar dacă porţi după tine miliţieni şi securişti...

21 DECEMBRIE

După ce nu i-a văzut i-a fost, dintr-o dată, mai greu. Știa, însă, că nu trebuia să cedeze psihic. Era stîlpul familiei, în situaţia aceea ajunseseră din cauza lui, el trebuia să rezolve situația, nu altul. Deci în noapte, cu soția și copiii alături, la cîțiva pași de apartamentul lor în care, însă, nu se punea problema să înnopteze. În urmă cu aproximativ 18 ore îl părăsise cu obișnuitul sentiment că era căminul lui, al lor, locul în care se simțea cel mai bine, numai că după cele întîmplate de vreo 14 ore încoace… Ceea ce i se părea mai mult decît clar era că trebuia să excludă adresele rudelor. Dacă avea să fie căutat, după propria-i locuință la neamuri ar fi descins orice securist.

Au optat, cu strîngeri de inimă, stresaţi de gîndul că le puteau provoca necazuri, pentru familia Ianculescu Românu, el solist la Operă, în perioada aceea avînd un contract în Austria,

ea profesoară de violă la Liceul de Muzică. Deşi trecut de ora 1 noaptea, Mioara – colegă şi prietenă cu Olga din clasa a doua – i-a primit cu căldură. Pînă s-a ras soţia i-a explicat situaţia precizîndu-i ce o rugau să facă pentru copii, în cazul că lor avea să li se întîmple ceva nedorit, după care el şi Olga au ieşit. Doamna Mioara a insistat să rămînă, şi-a asumat orice risc, cu toate astea au ieşit. Sigur, potenţial **răul** deja fusese săvîrşit, dar poate, își zicea, se va rămîne la acest stadiu. Şi dacă problema copiilor era rezolvată, un prim pas făcuseră, totuşi.

Ajunşi în stradă s-au uitat pierduţi în dreapta, în stînga. Încotro s-o ia, la ce uşă să bată, cine i-ar fi primit ştiind ce făcuse în ziua precedentă?

Deşi frînt de oboseală, nu odihna îl preocupa. Înainte de a găsi un loc unde să pună capul avea nevoie de *vorbe*. În acelaşi timp de o anumită tăcere! De înţelegere, de îmbărbătare! De aceea i-a propus Olgăi să meargă pînă în Calea Şagului, la un fin de-al lor, pe jos. A fost o plimbare imposibil de descris. Trecut de două noaptea, întuneric peste tot, liniște oarecum nefirească, străzi pustii, cînd şi cînd o maşină şi iarăşi liniște, întuneric, şi ei vorbind în timp ce păşeau, el explicîndu-se, Olga împărtăşindu-i opiniile dar mai ales dovedindu-i înțelegere, solidaritate, dragostea… Din fericire soția sa a găsit tocmai vorbele și gesturile de care avea nevoie.

Uşa blocului unde locuia finul lor era închisă, n-au identificat lumină la nici o fereastră și, pentru că le-a fost peste mînă să bată în vreun geam de la parter, au făcut cale întoarsă spre centru, mai exact spre zona fabricii *Banatul*, unde locuia doamna Ica Todor, solistă de muzică populară.

Din cauza distanței, dar și a ritmului, au ajuns la ea către ziuă, discuţia de pe drum avînd în centru situaţia copiilor, aşa că prietenei lor, Ica Todor, i-au spus cum să procedeze în cazul în care lor li se va întîmpla ceva, cum să ia legătura cu sora Olgăi.

N-a dormit, n-a putut prinde un somn chiar dacă s-a întins pe divan. Dar stînd aşa aproape o oră și-a revenit şi, pe la 7, fiindcă nu mai avea răbdare, a hotărît să iasă în oraş. Olga şi Ica au vrut să-l însoţească, ideea nu l-a încîntat. Era sigur că, odată ajuns în mijlocul demonstranţilor, avea să fie absorbit de

problemele Timișoarei fiindu-i imposibil să se ocupe de ele. N-au renunţat, au insistat, n-a avut ce face, au ieşit toţi trei.

De faptul că degeaba se bărbierise și-a dat seama repede. Oamenii din primul grup, întîlnit pe lîngă *Guban*, l-au recunoscut imediat. În ziua precedentă se agitase prea mult, urcase prea des pe garduri şi oamenii l-au recunoscut chiar dacă nu mai avea barba. Cum ar fi putut atunci să scape de securişti, s-a întrebat, dacă Dăscălescu ar fi dat vreo dispoziţie în privinţa lui?

Dar astea au fost gînduri de cîteva secunde scurte, trecătoare, manifestările de simpatie i-au prins bine, ce făcuse ieri se dovedea, iată, că fusese lucru bun, drept, dorit de toţi. A intrat de aceea din nou *în rol* şi, din grupurile disparate, din singuratici, a format o coloană, pe strada Pestalozzi deveniseră un adevărat convoi, o formaţiune care înainta scandînd chemări şi lozinci cu care îi încurajau pe trecătorii nehotărîţi să li se alăture – *Români, veniţi cu noi!, Nu vă fie frică, Ceauşescu pică!, Noi suntem poporul*! – şi un slogan nou, care a prins la mulţime repede, *Vrem saloane de Crăciun, nu conducător nebun!*

Au apărut la Judeţeana de Partid dinspre Podul *Decebal*, aici nimeni aşa că şi-au continuat drumul spre centru.

N-a urcat în balcon cum, poate, ar fi fost firesc. Aflînd că în Gara de Nord sosiseră garnituri cu oameni din alte judeţe, a decis să meargă în întîmpinarea lor. Au ajuns la gară vreo trei sute de timişoreni care, scandînd lozinci, s-au împrăştiat printre trenuri. A fost o experienţă interesantă. Nu le-a fost totuna, exista un risc. S-au apropiat încrezători dar nu fără a avea strîngeri de inimă, oamenii aceia fuseseră minţiţi, înşelaţi, era posibil ca unii dintre ei să fi venit convinşi că aveau de îndeplinit o misiune cu adevărat importantă. Din fericire reacţiile lor au fost altele decît cele scontate de cei care-i trimiseseră, oltenii au înţeles situaţia şi au lăsat ciomegele deoparte. Nu s-au molipsit brusc de entuziasmul timișorenilor, dar nu s-au arătat duşmănoşi.

A făcut observaţia că erau obosiţi, rezervaţi, unii fiind urcaţi în trenuri direct din schimbul de noapte. Un gest a detensionat situația cu totul. Pe drum o verişoară îi dăduse o

plasă cu cornuri iar el, dintr-un imbold firesc i-a îmbiat, oamenii au luat, au început să muşte, să mănînce, ceea ce l-a făcut pe unul dintre ei, la un moment dat, să se întrebe, să-l întrebe. *Păi măi neică, măi, păi ce oameni sunteţi voi, bănăţenii, mă? Că pe noi ne trimeasără să vă batem cu ciomegele şi voi, neică, ne primiră̆ţi cu pîine!...*

Încet-încet au coborît toţi oltenii, s-au împrăştiat printre timişoreni, se convinseseră că localnicii nu păreau derbedei, huligani, cum se pronunţase dictatorul ci, dimpotrivă, oameni civilizaţi – remarca unuia dintre ei, după ce dăduse o raită prin magazinele din apropierea gării, l-a şi amuzat: *Păi uite, Marine, că ăştia, care o duseră mai bine ca noi, ăştia care avură mîncare, să ridicară, mă. Şi noi, care n-avurăm nici ce mînca, nici ce îmbrăca, nici căldură, îl aplaudarăm ca proştii, mă. Ca proştii. Păi să nu-ţi vină să...* – români care îşi cereau drepturile cu demnitate, cu încredere şi curaj.

A vorbit cu cei de care s-a apropiat, voia să afle cum gîndeau, ce intenţionau să facă, i-a invitat în Piaţa Operei, unii au venit, majoritatea au rămas în trenuri, opţiunea e de înţeles, ce să caute într-un oraş străin ştiindu-se de ce veniseră, pe deasupra aveau încă două argumente, erau obosiţi, nedormiţi, fuseseră urcaţi în vagoane din schimbul de noapte; dacă rămîneau aveau pe ce sta, mai prindeau un pui de somn; în plus garniturile erau speciale, li se putea da liber pentru întoarcere oricînd şi dacă rămîneau în Timişoara…

Ioan Savu le-a mulţumit oltenilor dispuşi să vină în centru, dar le-a acordat atenţie şi celor rămaşi în vagoane. I-a îndemnat, le-a cerut, i-a rugat să le spună celor de acasă ce-au văzut, ce se întîmpla în Timişoara, să le explice de ce au fost oamenii bătuţi, arestaţi, împuşcaţi, sfătuindu-i să se ridice şi ei pentru că împreună...

Cu una cu alta s-a pierdut de timişorenii cu care venise la gară ce, desigur se găseau în drum spre Operă. N-a fost rău c-a rămas. S-a întors în Piaţă cu cîţiva olteni. Le-a urmărit reacţiile pe furiş, din ce în ce mai încîntat. Erau nedumeriţi, priveau în stînga şi dreapta nevenindu-le să creadă că manifestările timişorenilor, de oameni liberi, de cetăţeni descătuşaţi de închistările atîtor ani, erau ale unor inşi ca ei, români care trăiseră, asemenea lor, în acelaşi regim de ani şi ani…

A ajuns la Operă pe la prînz, s-a despărţit de olteni cu îmbrăţişări, a urcat în foaier. Din păcate a găsit *altceva* decît se aşteptase, atmosfera i s-a părut nepotrivită, se ridica tonul prea des, suspiciunea era vădită şi, deoarece situaţia nu părea că avea să se schimbe, spre seară a părăsit Opera.

Pentru ce se întîmpla în foaier nu poate oferi scuze, explicaţii, însă, da. Avea vreunul din ei experienţă revoluţionară, fuseseră pregătiţi pentru a gestiona situaţia creată ca peste noapte, îi învăţase cineva să întocmească platforme-program, planuri de coordonare a activităţilor din oraş, din judeţ? După părerea sa, statutul pe care şi-l puteau aroga nu era de revoluţionari, ci de **nemulţumiţi!** Eventual de **supernemulţumiţi!** De **superrevoltaţi!**

De cînd, peste cîteva zile, a urmărit la televizor imagini ale activităţii *guvernului de 22 minute*, judecă manifestările acelea cu îngăduinţă sporită. Concesiv, cu oarecare înţelepciune. A fost bine că a fost aşa. A fost benefic faptul că au existat mai multe poziţii. Grav ar fi fost dacă ar fi gîndit toţi în acelaşi mod. Domnul Fortuna **dorea tratative cu guvernul,** el pleca de la **demiterea lui!** Care să fi fost poziţia potrivită? În ce mod s-ar fi obţinut **cît mai mult, plătind cît mai puţin**? Sau era vorba de **totul** ori **nimic?** Deci fel de fel de întrebări, de atitudini. Masa de oameni ce umplea Piaţa reprezenta **trupul,** ei, cei de sus, **capul.** Dacă te înţeapă ceva, dacă te arzi, senzaţia se transmite la creier, elaborarea reacţiei efectuîndu-se acolo. Or din mulţime începuseră să le parvină fel de fel de informaţii, de întrebări, de relatări ale unor stări de fapt. Oamenii **transmiteau** ce doreau să fie soluţionat, **ei trebuiau să ofere soluţia!** Să ia decizii viabile, eficiente. Astea pe lîngă **problemele de fond** deoarece, căzînd vechea structură, ei trebuiau să asigure bunul mers al tuturor proceselor economice, administrative, juridice…

La microfon se vorbea mereu. Lucru bun, firește. Numai că... **scenariul** după care se desfăşura această activitate l-a surprins în mod neplăcut. Totul *trecea* pe la domnul Fortuna.

Cu dînsul se vedea întîia oară, nu-l cunoştea, nu-l ştia nici universitarul. E adevărat, miercuri seară venise la Comitetul Judeţean, numai că acest fapt se întîmplase în timp ce el era la Consulatul iugoslav.

Deci totul *trecea* pe la domnul Fortuna. Înainte de a fi urcat, ori chiar de miercuri, se constituise un *nucleu*, un comitet, de fapt un partid, FDR-ul, în fruntea căruia se găsea domnul Fortuna. Savu recunoaşte, nu are veleităţi de om de conducere, e mai mult… **om de opoziţie!** Ins care sesizează neregulile şi nu ezită să intervină cînd e cazul, indiferent cine e persoana care le comite. Dacă lucrurile ar fi mers bine n-ar fi avut nici o obiecţie împotriva acelui comitet, însă a observat că existau disensiuni, adversităţi ce, dacă ar fi ajuns la urechile celor de jos…

Obsedat de problemele ce trebuiau rezolvate în primă instanţă, a rugat pe cineva să facă un apel. Pînă la urmă l-a făcut el, cu toate că era răguşit. I-a rugat pe timişoreni să aducă haine groase, mîncare şi apă pentru prietenii din judeţul Olt. A apelat apoi la persoanele care aveau cunoştinţe la telefoane rugîndu-i să meargă să le ceară să fie deblocate legăturile interurbane, ca ţara să ştie ce se întîmpla în Timişoara, a făcut apoi un apel pentru directorii de întreprinderi rugîndu-i să se decidă de partea cui erau...

A avut atunci, firește, o primă discuţie la obiect cu Lorin Fortuna. El i-a spus că a înfiinţat o formaţiune revoluţionară, Frontul Democratic Român, Savu a întrebat ce platformă aveau; lui i s-a părut nu îndeajuns de radicală, de aici discuţii, supărări, suspiciuni, mai ales că Savu nu e omul care să cedeze.

Atmosfera s-a tensionat încet-încet şi din cauza tinerilor, care se vedeau marginalizaţi în mod ostentativ.

Şi din Piaţă tot mai multe bileţele cu întrebări, cu sesizări, numai că din partea lor, din păcate, soluționările nu se conturau… Atunci, pentru a ieși din acest *punct mort*, a propus constituirea unor comisii pe probleme, a sugerat cooptarea în comisii a unor specialiști în domeniile respective.

Oricum, pentru a înţelege în ce atmosferă şi împrejurări se lucra, e de spus că le lipsea pînă şi hîrtia! Motiv pentru care *a lăsat revoluția la o parte* şi s-a repezit acasă după caiete, după hîrtie de scris, după indigo! A mers cu un autobuz al *Comtimului*, pus la dispoziţie de Sabin Mărieş, şef de coloană la această instituţie.

Cînd s-a întors a încercat, au încercat să elaboreze o platformă-program ce să-i mulţumească pe toți, domnul

Fortuna acceptînd abdicarea lui Ceauşescu, nu, însă, şi demiterea guvernului.

Un moment important l-a constituit intervenţia hotărîtă a tinerilor, datorită căreia colectivul s-a mărit cu o nouă comisie. Fiind greșit înţeles, i s-a oferit responsabilitatea comisiei economice. N-a acceptat-o, nu dorea nici o funcţie, a preluat-o Petrişor Morar. După un timp i s-a propus altă funcție, a refuzat-o și pe aceea, nu corespundea disponibilităților sale, responsabilitățile acelea trebuiau încredințate, de fapt, specialiștilor în domeniul respectiv, nu oricui, specialişti care, în mod sigur, se găseau în rîndul timişorenilor de jos…

Observaţiile sale i-au *deranjat* pe mulţi, atmosfera s-a încins, simţea, poate în mod nefondat, că s-ar fi putut trece dincolo de tonul răstit – patru-cinci persoane din foaier aveau asupra lor automate –, că nu era deloc exclusă o descărcare tranşantă.

Există o *poveste* a tipăririi platformei-program. O propunere a fost să fie multiplicată la o imprimantă, alta să se apeleze la Poligrafie. Ceea de-a doua variantă a fost a lui Ioan Savu care, de altfel, s-a angajat s-o rezolve personal. Avea la Poligrafie un prieten, Ioan Laslău, era convins că acesta nu-l va refuza, a vrut să-l contacteze. N-a fost nevoie de telefon, Ioan Laslău a venit singur, din fericire exact cînd avea nevoie de el. Auzise că vorbise la Judeţ cu Dăscălescu şi, cum la Judeţeană nu mai era nimeni, bănuise că se găsea la Operă. I-a predat materialul, Laslău a plecat la instituţie imediat. N-a apucat să-l tipărească. A ajuns la Poligrafie, a pregătit forma de tipar, a încălzit maşinile de la ziar, numai că Poligrafia a fost înconjurată de trupe de represiune. Simţind pericolul, Laslău a lăsat totul baltă şi a fugit. A sărit gardul în curte la *Fructus*, după care s-a *pierdut* în noapte venind, pe căi ocolite, din nou la Operă.

Păţania lui Laslău, atmosfera din foaier şi balcon, l-au determinat ca, împreună cu acesta şi alt prieten, Ioan Hulea, lăcătuş la *AEM*, să părăsească Opera.

Sigur, Ioan Savu nu era mulţumit, dar nici profund dezamăgit. La urma urmei ziua nu trecuse de pomană, se înjghebase platforma-program, fusese constituit un Comitet

lărgit de 55 de persoane în cadrul căruia fuseseră formate diferite comisii şi însărcinările lor, moralul timişorenilor era excelent...

A plecat atunci deoarece, cel puţin pentru moment, nu erau posibile intervenţii mai consistente. Se acumulase oboseala, se înmagazinase stresul şi oamenii nu-şi mai puteau controla reacţiile, consecinţa fiind că randamentul intelectual se diminuase mult, semnificativ…

Era spre miezul nopții și nu pusese geană pe geană de mai bine de 40 de ore...

22 DECEMBRIE

În fine, cîteva ore de somn. Dar pe la 6 era treaz. Din motive lesne de înţeles nu dormise acasă ci, împreună cu soția, la doamna Ica Todor.

Dimineaţa s-a întîlnit cu Hulea şi au apucat direct spre Operă fiind siguri că acolo aveau să dea peste Ioan Laslău.

La Operă, din păcate, aceeaşi atmosferă încărcată, aceleaşi nemulţumiri şi supărări. Pentru cei care dormiseră acolo ar fi trebuit să se asigure mîncare, apă, din fericire aceste amănunte fuseseră pusese cît de cît pe roate, ceea ce era cu adevărat frumos fiind faptul că nu au fost uitați nici tinerii care stătuseră pe treptele clădirii toată noaptea.

I s-au propus fel de fel de funcții, le-a refuzat, dar pentru ce i se părea că trebuia făcut și era în stare să facă n-a dat înapoi, dimpotrivă. E adevărat, ceea ce s-a angajat să obțină atunci, în cît mai scurt timp ținînd de data calendaristică, poate părea o copilărie. Dar lucrurile nu stau tocmai așa. Starea de bucurie în general, de bucurie familială în mod particular, stă la baza existenței umane. Cînd fusese copil trăise clipe de neuitat, de cînd devenise părinte le oferea copiilor lui aceleași motive de extaz chiar dacă dădea 200 de lei pe un kilogram de saloane, 300, chiar și 400 de lei pentru un pom. Și pînă în ajunul Sfintelor Sărbători mai erau două zile, doar două, și voia să aducă în casă un brad, să-l împodobească, el și Olga să se bucure de extazul copiilor iar în sinea sa **să plîngă ca un**

bărbat pentru ce se întîmplase în acele doar cîteva zile, pentru ceea ce părea posibil să se împlinească de atunci înainte.

Încercările de a asigura în unitățile alimentare cantități suficiente de saloane, de ciocolată, de dulciuri, iar în piețe de pomi, nu l-a îndepărtat de problemele stringente ale zilei. Vineri ar fi trebuit să aibă loc a doua… *năvălire a trupelor oltene!* Aşa fuseseră informaţi, așa se știa că la Gările de Sud şi Est vor ajunge garnituri cu membri unor gărzi patriotice. De data asta vestea n-a mai provocat *valurile* de ieri, s-a acționat cu calm, cu luciditate, au fost trimise grupuri de tineri şi-ntr-un loc şi-n celălalt.

Apoi a circulat versiunea că apa era otrăvită. Telefon la *GIGCL*, apel la microfon pentru apă minerală, pîine, ţigări, lămîi, celor ce stătuseră peste noapte în Piaţă.

Apariția dubelor cu pîine, mă rog, cu ce s-a putut, i-au lăsat amintiri de neuitat – a urmărit imaginile din balcon –, i-au sedimentat în suflet un profund sentiment de mîndrie pentru concitadini. Deşi piaţa gemea de lume, oamenii se dădeau în lături disciplinaţi, în ordine, creînd necesarele căi de acces spre zona din apropierea Operei, locul în care erau masaţi cei mai devotaţi revoluţionari timişoreni.

Ioan Laslău a apărut în jurul orei 9. Cînd s-au văzut, au izbucnit în rîs amîndoi – îşi răsese barba şi el.

N-au avut timp să-și spună prea multe, de jos veneau bileţele tot timpul, li se prezentau fel şi fel de situaţii, ei trebuiau să dea răspunsuri, soluţii. Cam pe atunci au apărut în foaier Bogdan Herzog, hotărît să intre în emisie directă la radio, şi Zoli Panczel, acesta cu formidabila iniţiativă de a efectua **transmisie TV din Timişoara!** Ceea ce un prim-ministru nu văzuse ca posibil cu două zile în urmă, acum se realiza, iată, prin bunăvoinţa şi curajul unui împătimit al imaginii!

Un gest formidabil a fost cel al maiorului Viorel Oancea. A asigurat mulţimea – şi Ceauşescu era, încă, preşedintele ţării! – că unitatea pe care o conducea nu va trage în demonstranţi, dimpotrivă, o va apăra indiferent de ordinele primite ori de natura agresiunii, ceea ce, firește, a stîrnit un copleşitor entuziasm general.

La un moment dat a coborît printre demonstranţi, pentru a stabili *pulsul*, moralul mulţimii. A stat printre timişoreni mult şi nu într-un singur loc, străbătînd distanţa dintre Operă şi Catedrală, pe diferite direcţii, de mai multe ori.

Vineri au urcat şi au vorbit din balcon doi preoţi, unul de la biserica din Mehala, celălalt din Becicherec. Ioan Savu era ateu, cu toate astea pentru copiii şi tinerii uciși, pentru sîngele vărsat timp de trei zile, pentru bucuria nebună ce-i irumpea din suflet, a scandat cu toată convingerea **Există Dumnezeu!** stînd în genunchi, descătuşat parcă, dintr-o dată, de toate relele, încrîncenările și neînțelegerile de pînă atunci.

Una din iniţiativele sale a fost interpretată în fel şi chip, datorită ei a fost contestat, lăudat, ovaţionat, huiduit, respectat, înjurat… S-a caracterizat singur, a spus din capul locului – refuzînd, de altfel, orice funcție! – că nu se simte capabil să coordoneze activitatea din nici un sector, dar că e *super-competent* în a spune lucrurilor pe nume cînd e vorba de incompetență, formalism sau sperjur. Or starea de lucruri din oraș era gravă. Speriați, derutați, nu în ultimul rînd intimidați, demnitarii comuniști nu se mai implicau în coordonarea activităților economice, și nu numai, pe de altă parte ei, liderii Revoluției, nu reușeau să li se substituie. Nu aveau pregătirea necesară, le lipsea experiența, prestanța și timpul trecea și timișorenii din Piață păreau să simtă că *sus… lucrurile nu mergeau cum s-ar fi cuvenit*. Ce-l *presa* pe Ioan Savu, ce i se părea că se *ridica* dinspre oamenii de jos reversîndu-se peste ei *val* după *val* sufocîndu-i? **Sărbătorile... salariile… pensiile… apa caldă… încălzirea… galantarele alimentarelor… saloanele pentru pomul de Crăciun… dulciurile pentru copii…** Or cine dintre ei ar fi putut rezolva problemele acestea cu factorii de resort din oraș? Cui, dintre cei din foaier, îi stătea în putere să ridice telefonul și să spună… *deblochezi conturile imediat și eliberezi banii pentru salarii și pensii!...* Și pentru că n-avea prestanța asta nici unul dintre ei, în mod logic Ioan Savu a ajuns să-și spună… **omul acela trebuie căutat! Căutat și adus, ca să rezolve problemele.** Pînă la ora aceea meritul lor, al timişorenilor, era că **au dărîmat ceva!** Numai că asta nu poate fi scop în sine, trebuia **să se înceapă construcţia!** Și dacă

ei nu erau în stare, dacă se certau mereu şi nu reuşeau să pună în mişcare **căruţa socială** din cauza orgoliilor, a nepriceperii, și-a zis **că în foaier trebuia să apară insul capabil să rezolve problemele orașului!** Sigur, printre ei se găseau ingineri, profesori, literaţi, ziarişti, numai că nici unul nu reuşea să domine mulţimea! Oricine lua microfonul şi oricît de coerent era în ceea ce expunea, după două-trei propoziţii era întrerupt de scandarea unei lozinci. Atunci se *intra în joc,* acelaşi slogan şi din gîtlejul celui de la microfon, cînd entuziasmul celor de jos se diminua vorbitorul revenea la demersul întrerupt, numai că după alte două-trei propoziţii… Or pe Ioan Savu situația îl deprima. Asta nu era **conducere,** în acest fel **nu se construia, nu își consolidau statutul, și-l subminau!**

Nu s-a grăbit, a avut răbdare. Numai că indiferent cine folosea microfonul, situația era aceeași, nu se impunea nimeni, nu avea audiență nici un vorbitor. Sesizînd această stare de lucruri la orice vorbitor, se întreba, se tot întreba ce timișorean ar fi fost capabil să se facă ascultat de către demonstranți. Pînă la urmă, numele la care s-a oprit a fost… Radu Bălan . În anii ’80 ca primar al Timișoarei lăsase o impresie bună, din noiembrie 1989, de cînd devenise prim-secretar, se putea spune că orașul era ceva-ceva mai bine aprovizionat decît pe timpul obtuzului Ilie Matei… Și cum printre persoanele publice nu vedea cine altul n-ar fi fost huiduit dacă ar fi apărut în balcon, cine altul s-ar fi putut face ascultat de oamenii din Piață, a rămas la numele Radu Bălan. Nu la ale unor inși compromiși, mărunți, ca Sofronie Florea, Vasile Bolog, Petru Moț… ci la al lui Radu Bălan. Ceea ce trebuie spus din capul locului e că lui **Ioan Savu nu i se poate imputa faptul că a vrut să-l impună.** S-a oprit la acest nume după ce-a eliminat multe altele, dar asta nu însemna, totuși, nimic, **important era ce doreau timișorenii**, **nu el!** Și-atunci… Atunci Ioan Savu a încercat să afle părerea oamenilor, i-a invitat să se pronunțe dacă erau ori nu dispuși să-l asculte pe primul secretar lansînd lozinca *îl vrem pe Bălan că e bănățan.* Dacă ar fi fost huiduit *pista* ar fi fost abandonată, dacă nu… Or rezultatul a fost să oamenii au aplaudat! Doreau, adică, să-l asculte. Și dacă doreau… Altfel spus, abia din acel moment s-a pus problema aducerii lui Radu Bălan în balconul Operei.

Pentru a-l contacta, Ioan Savu a apelat la oamenii de presă Teodor Bulza și George Boieru. La ora aceea nu era o treabă uşoară, Bălan însuşi i-a rugat, la telefon, să fie prudenţi, judeţul fiind, încă, plin de securişti. În fine, au plecat cu Bulza şi cu Boieru spre Judeţeană. În Piaţa Vasile Roaită au urcat la un prieten, pentru un telefon cu primul-secretar, n-au reuşit să-l prindă, și-au continuat drumul. Cum lui Savu nu-i surîdea să intre în clădirea Comitetului Judeţean, voia să-i roage pe cei doi să meargă după el. N-a fost nevoie, din întîmplare Radu Bălan se găsea pe treptele clădirii. După ce și-au strîns mîinile, primul-secretar i-a spus. *Te-ai ras... Da, m-am ras...*

După ce i-a spus ce dorea, demnitarul comunist a întrebat *oamenii mă vor?* Răspunsul, *validat* prin *sondajul* mulțimii, l-a făcut să accepte propunerea.

S-au întors pe jos spunîndu-și una, alta, el repetîndu-i un gînd pe care i-l dezvăluise şi miercuri. *Aţi pierdut o şansă imensă, domnule Bălan, pentru că nu v-aţi pus duminică în fruntea maselor. Cu dumneavoastră în primele rînduri, oamenii ar fi avut încredere, timişorenii s-ar fi decis mai repede, n-ar fi existat nici o victimă, totul ar fi fost altfel...* De data asta nu s-a scuzat, a dat din cap abătut, îngîndurat.

Au intrat în Operă – Oprea, cu automatul la el, s-a purtat ca un adevărat şef de post, a şi îndreptat arma spre ei, era obosit, nu dormise de nici nu ştia cîte zile –, au urcat, s-au aşezat în jurul mesei, i s-au pus întrebări. *Cine a dat ordin să se tragă în oameni, domnule Bălan?; Ceauşescu.; Dar aici, în Timişoara?...* **Ordinul a fost transmis de generalul Stănculescu!…** A intervenit şi Ioan Fortuna, referindu-se la o discuţie anterioară. *Ţineţi minte convenţia din noaptea de 20?; Da, fireşte.*

S-au spus atunci multe, printre care Bălan şi-a dezvăluit un gînd intim. *Ar fi păcat să scape Ceauşescu, poporul a suferit din cauza lui mult... Ar fi păcat să scape, să fugă, ori să se sinucidă. Trebuie prins viu...*

În fine, întrebare *dacă voia să le vorbească oamenilor*. Voia. Nu şi-a ascuns însă îngrijorările. Familia sa se găsea în Ialomiţa, acolo situaţia era instabilă. Pînă la urmă a ieşit în balcon, a vorbit, lumea l-a aclamat. Pe Savu reacţia mulţimii l-a liniştit.

E adevărat, în foaier au fost și altfel de reacții. Cei cu *anumite veleități* se vedeau împinşi în planul doi şi… Savu n-a ţinut cont de… *dramele* lor, ceea ce conta a fost reacția mulțimii, atitudinea demonstranților, or datorită acestora îl încerca, tot mai puternic, sentimentul că procedase bine, apăruse, iată, o personalitate ce putea conduce judeţul măcar acum, la început, cînd era atît de important să se reintre în normal cît mai repede.

Savu, cu tot felul de idei, dorind ca timişorenii să aibă *bucurii* imediate, s-a *lipit* de Bălan *înnebunindu-l* cu o mie de propuneri. Să fie asigurate pîinea, carnea, laptele şi, firește… saloane de Crăciun; să ia legătura cu directorul Băncii ca oamenii să-şi primească salariile de sărbători pentru că așa se trăia, de la salariu la chenzină, de la chenzină la salariu; să vorbească cu direcţiunea Băncii Agricole… cu Poşta, pentru convorbiri internaţionale şi...

În foaier era o agitaţie şi o foială atît de mare, încît nu se puteau concentra, de aceea au hotărît să se retragă într-un loc liniştit. Astfel Bălan, Bulza, Boieru, Savu, Hulea şi încă vreo cinci-şase timişoreni, am mers la redacţia fostului ziar *Drapelul Roşu*. Curînd a apărut şi Vesa, care a dat asigurări că va rezolva ceea ce i se ceruse, după care Bălan a început să vorbească, pe rînd, cu factorii ce puteau asigura rezolvarea problemelor discutate la Operă.

Peste nu mult timp au trăit un moment unic. Nae Laslău le-a pus în mîini primul ziar liber – în realitate o foaie volantă – din Timişoara, din România, pe care era scris cu litere mari **TIRANUL A CĂZUT!**

Poziția tranșantă în discuția cu premierul Dăscălescu, multele inițiative practice, de strictă urgență din cele două zile ce-au urmat, nu stau sub semnul întîmplării ori al spontanului. Ioan Savu avea la vremea aceea lecturi importante, meditații îndelungi, o cultură politică impresionantă, pe care nu e deloc nepotrivit să le punem în evidență.

Considera, pe drept cuvînt, că, **dacă nu priveşti politica la nivel global, nu ai nici o şansă s-o înţelegi cu adevărat.**

Descifrată fără prejudecăţi ori servituți, Istoria lasă să se înţeleagă că România a fost folosită, de foarte multe ori, drept *monedă de schimb* între Marile Puteri.

De-a lungul veacurilor ne-am găsit între Imperiul Roman şi hoardele asiatice, între Imperiul Otoman şi Austro-Ungar, între Germania hitleristă şi colosul sovietic, n-am avut răgaz pentru a ne constitui... *vatra* întregului neam. Ca după ce, în fine, ne-a fost dat să ajungem să ne vedem visul împlinit, mai marii zilei să ciopîrţească ţara din nou printr-o trăsătură cu creionul într-o cancelarie blestemată a bătrînului nostru continent!

Ca noi au păţit şi alte ţări. Se *certau*, să zicem, Anglia şi Franţa, atunci învinsa trasa cu creionul nişte linii pe harta Africii. *Eşti mulţumit?; Nu, vreau încă o ciozvîrtă; Încă una… Păi… A! Să zicem că linia trece pe aici. Acum?; Pe unde?... Hm. Bine, rămîne aşa*, se declara mulţumită învingătoarea şi astfel, o ţară, un popor din Africa ori de cine ştie unde, era împărţit în două indiferent de ceea ce gîndeau, de ceea ce credeau ori ziceau cei în cauză. Un exemplu? Independenţele Estoniei, Letoniei şi Lituaniei sunt recunoscute, a Basarabiei nu. Unde e logica? Şi consecvenţa atitudinii unde-i? Ori se urmăreşte acreditarea ideii că românii din Basarabia sunt... ruşi?

Rămînînd în jurul acestor gînduri, se poate spune încă ceva. **Marile Puteri au acţionat tot timpul în aşa fel, încît să perturbe stările de echilibru**. Spus pe şleau – situaţiile instabile le convin! Ba mai mult, le creează, ca apoi să profite intervenind pentru a restabili *pacea şi ordinea*, în realitate pentru a-şi utiliza şi epuiza vechea tehnică de luptă, pentru a o experimenta pe cea nouă, pentru, în fine, a se *implementa* într-un fel ori altul în zona respectivă. Nu acesta e *scenariul* de fiecare dată, firește. Uneori pun mîna pe materia primă altfel, aruncînd pe Piaţă tot ceea ce în propria ţară nu are căutare ori speculînd *fumurile* vreunui caporal troglodit, ajungînd la bunurile acelor amărîţi în schimbul armelor, tancurilor, avioanelor, de regulă din tehnica deja depăşită care, în absenţa unei astfel de alternative e, de regulă, sortită furnalelor.

Să privim cîteva clipe harta *continentului negru*, hăcuit în fel şi chip de Marile Puteri. Ceea ce surprinde sunt… liniile drepte, formele regulate, graniţele trasate, parcă, cu rigla. De fapt lucrurile s-au petrecut chiar aşa, exemplele fiind multiple: Congo, Zanzibar, Tanganica, Eritreea...

Revenind la Europa de dinaintea celui de al doilea război mondial, în timpul acestuia, după el, e de spus că harta ei a fost hăcuită de fel şi fel de... **nebuni**. De Hitler, de Stalin, de Ribbentrop, de Molotov. Ioan Savu îl include printre aceştia şi pe Roosevelt, politician care nu mai era în posesia tuturor capacităţilor intelectuale din cauza stadiului avansat al bolii, şi pe Churchill, ins prea orgolios şi-n acelaşi timp lipsit de răbdare din cauza crizelor de depresiune şi, mai mult decît atît, preocupat în mod exagerat doar de interesele ţării lui. De altfel Churchill este autorul celebrelor cote procentuale de interes ale politicii pe care o promova în privinţa ţărilor din estul Europei. Pentru România cota a fost de 10 %, pentru Grecia – 90 %! Altfel spus – Churchill *ne-a vîndut* lui Stalin pentru greci!

De fapt premierul britanic a acţionat – nu degeaba francezii folosesc sintagma, în ceea ce priveşte Anglia, *perfidul Albion* – şi de această dată cu viclenie tipică. A mizat pe regula obişnuită a jocului. Pe faţă a acceptat înţelegerea stabilită, de cedare a României, fără a fi renunţat, însă, la ideea ca, prin manevre... viitoare, prin *lucrături pe la spate*, să se înfrupte şi din... halca lăsată momentan unui partener, în care intuise un viitor adversar. Or adevărul e că acele manevre, într-o formă ori alta, s-au şi produs. Cei de dinainte, părinţii, bunicii, au aşteptat ani şi ani să vină americanii şi englezii…

În Europa anilor ’90, e de spus că Ceauşescu devenise incomod pentru ambele tabere. Vesticii îl evitau din cauza organicei lui incapacităţi de a respecta normele democraţiei şi drepturile omului, Gorbaciov pentru că-i ştirbea credibilitatea în ochii Occidentului. Una peste alta, lagărul comunist era pus într-o lumină proastă în primul rînd, din cauza lui Ceauşescu! Or, începînd de prin 1985, Gorbaciov reprezenta un altfel de comunism decît al înaintaşilor lui.

Apăruse, adică, *transparenţa, deschiderea*. Trebuie spus, din capul locului, că rolul lui în schimbările survenite în Est a fost determinant, dar şi că lucrurile ar fi stat cu totul altfel dacă în scaunul de la Kremlin s-ar fi găsit Cernenko ori Brejnev, caz în care **al treilea război mondial ar fi fost destul de posibil**.

E drept, în atitudinile lui Gorbaciov sunt evidente şi anumite poticneli. Au fost momente în care premierul sovietic

a devenit *frînă* în mişcările de liberalizare ale ţărilor fost-comuniste, totul datorîndu-se faptului că liderul sovietic, iniţiator al schimbării, a fost surprins, în dese rînduri, de amploarea mişcărilor populare din acestea.

Un astfel de moment îl constituie *episodul* Malta. În acel atît de tulburător an 1989, încercînd să salveze imaginea comunismului în faţa Occidentului Gorbaciov avea probleme cu ţările est-europene, în timp ce, de cealaltă parte Bush începuse să aibă insomnii din cauza situaţiei din ţările Americii Centrale deoarece Nicaragua, apoi Hondurasul şi Salvadorul, la un moment dat şi liniştita Costa Rica, deveniseră incomode pentru unchiul Sam. Şi toată vînzoleala aceasta se producea în apropierea duşmanului declarat al Americii – Cuba! Mai mult chiar de-atît, necazuri pentru americani şi cu *flăcăul* din Panama, pentru că Noriega nu mai voia să accepte... lanţul.

Importanţa strategico-economică a canalului Panama e bine cunoscută. Amenajarea acestuia, începută prin 1879 de o companie ce-l avea în frunte pe Ferdinand de Lesseps, a ajuns, după vreo zece ani, într-o stare critică, societatea dînd faliment. Salvarea a venit din partea SUA, cea mai prosperă ţară din perioada aceea. S-a convenit pentru o concesionare a canalului pe o perioadă de o sută de ani. Cu cîţiva ani în urmă, preşedintele de atunci al SUA, Jimmy Carter, şi şeful Statului Panama, generalul Omar Torgillos, au convenit ca, la sfîrşitul ultimului deceniu al secolului XX, administraţia şi paza canalului să treacă în sarcina guvernului panamez.

Aşa stăteau lucrurile în momentele acelea, situaţie ce nu putea fi rezolvată decît printr-o... *tîrguială* foarte serioasă între *cei mari*. Şi tîrgul a avut loc. În Istorie acest eveniment va fi consemnat ca *Întîlnirea din Malta!*

Aşa cum exista o Piaţă a petrolului, a lemnului, a cărbunelui, probabil că există şi o Piaţă a informaţiilor unde, în afara serviciilor americane şi sovietice, au participat şi cele din multe alte ţări, unii dintre vecinii României încercînd să profite de situaţie. Oricum, e clar că în acest *joc* au intrat şi o parte a Securităţii, ca şi a Serviciilor de informaţii ale armatei. Securitatea era scindată. Nulităţile şi proştii au mers pe *mîna* lui Ceauşescu, ceilalţi au făcut un joc dublu. Ei au format *masa* inertă, inactivă. Dar, pentru a respecta adevărul, e de spus că au

existat şi inşi, grupuri mici care, dacă nu mai mult, *au ridicat* cînd şi cînd glasul, au comis gesturi, acţiuni, ostile dictatorului.

Numai că dacă totul ar fi fost lăsat pe seama acestor manevre de culise, cine ştie cît timp ar fi trecut pînă la schimbarea radicală a situaţiei din ţară.

Din fericire totul s-a rezolvat altfel, răbdarea oamenilor a atins limita de rupere şi timişorenii au ieşit pe străzi. Şi pentru că exista un contact nemijlocit cu Occidentul – televiziunile iugoslavă şi maghiară –, pentru că exista o *fereastră deschisă* spre Lumea liberă, *explozia* a avut loc în Timişoara! Pe Bega! Aşa cum spunea, într-o remarcabilă formulare distinsul medic Eduard Pamfil, **comunismul s-a născut pe Neva şi a murit pe Bega!**

E adevărat, au existat inşi care n-au avut curajul să creadă că acest... cancer social poate fi înlăturat. O comparaţie, pentru a ajunge la sensul profund mai uşor. Cînd te urci pe munte, perspectiva ţi se lărgeşte la fiecare pas. În 16, în 17, în 18 şi 19 decembrie, au crezut în prăbuşirea comunismului puţini oameni. Doar cei exasperaţi, cei îndrăzneţi. Cei mai visători dintre timişoreni. Dar în zilele acelea s-a întîmplat ceva de-a dreptul formidabil. Ceilalţi concitadini, restul timişorenilor, au făcut *paşi spre*... **vîrful muntelui,** în 20 decembrie găsindu-se acolo mai toţi locuitorii Timişoarei, de unde *au văzut* că gata, **comunismul e pe ducă**! De fapt discuţia din 20 decembrie cu Dăscălescu a început de la demiterea lui Ceauşescu, de la dizolvarea guvernului, de la abolirea comunismului! Om de paie, Dăscălescu a dat din colţ în colţ, s-a eschivat, pînă la urmă a luat telefonul şi a aruncat *pisica moartă* în braţele *geniului din Carpaţi,* bezmeticul a luat totul pe umerii săi de... *strălucit strateg al construcţiei celei mai bune dintre societăţi* şi a... *rezolvat* problemele Timişoarei prin stupida-i intervenţie televizată din 20 decembrie, ora 19.

Numai că perioada ruşinoaselor frîngeri de coloană se încheiase, Timişoara nu mai putea da înapoi din cauza morţilor, din cea a datoriei pe care o avea faţă de urmaşi, aşa că după ce timişorenii, rămaşi pe la casele lor, au stins televizorul, au ieşit pe străzi şi în cîteva minute numărul celor din oraş s-a dublat, poate chiar triplat şi-atunci, oamenii au făcut exact ceea ce-ar fi trebuit să facă. Deşi dictatorul continua să existe,

să aibă prerogativele Puterii, Timişoara l-a ignorat, a hotărît să nu-i mai recunoască statutul, să se declare **oraș liber de comunism!**

Libertatea e o stare de spirit! E imposibil să te manifeşti ca om liber dacă nu gîndeşti ca un om liber! Or a gîndi în acest mod, după o jumătate de secol de *noapte* comunistă, nu e chiar uşor…

Au existat inși – și din păcate e vorba şi de persoane care s-au găsit în unul ori altul dintre balcoane! – care *vizau* doar o... **cosmetizare a sistemului comunist**. Amploarea şi vigoarea mişcărilor din zilele acelea i-au pus în încurcătură. Cu toate acestea, fiind prea rafinaţi şi pragmatici ca să fi depus armele, indivizii s-au *adaptat*. S-au *reciclat* din mers şi, încă din primele zile, au făcut totul pentru a canaliza uriaşa energie a dezlănţuirii poporului în folosul propriilor interese.

Se poate spune că **Revoluţia română a început cu o minciună, tot ceea ce se întîmplă din Decembrie '89 stă sub povara acelei minciuni!** O ţară întreagă ştie ce a declarat Ion Iliescu în primele apariţii la televizor. Că sunt o **emanaţie** a revoluţiei, că se vor ocupa de reorganizarea ţării doar cîteva luni şi că, pentru a nu se spune că profită de situaţie, **nu vor participa la alegeri!** Deci se ştie, cuvintele acelea au fost rostite, caseta există în mod cert, altfel spus Televiziunea Română trebuie acuzată **de tăinuire**, **complicitate şi reacredinţă**, Mihai Tatulici şi Virgil Tatomir, cu al lor serial *Revoluţia Română în direct*, făcînd cel mai mare deserviciu României deoarece au trecut peste acest episod fără a-l menţiona!

Însă ceea ce s-a întîmplat atunci, în zilele şi nopţile acelea teribile, cîtă teamă şi îndrăzneală… suspiciune şi încredere… îndoială şi cutezanţă… spaime şi exuberanţă... luciditate și nebunie, un anumit fel de nebunie, nu va putea fi redat prin cuvînt ori imagine niciodată!

O Revoluţie nu se poate reconstitui. O Revoluţie se trăieşte ori nu!

SECRETARA REVOLUȚIEI

Timișoara *lui* Decembrie ’89 este o *lume* nu ușor de prezentat, prea complexă ca să reziști tentației de-a încerca s-o *descifrezi;* Banatul este cea mai cosmopolită regiune a țării, orașul de pe Bega port-drapelul ei; în nici o altă zonă nu se găseau atîtea etnii, niciunde armonia nu era mai reală ca în acest perimetru; partea dinspre vest a țării se găsea într-un oarecare contact cu sisteme sociale invidiate, dincolo de celelalte granițe se găseau fostul URSS, Bulgaria…

Contactele – în măsura în care au fost posibile – cu realitățile sociale din Vest s-au convertit în atitudini refractare față de *sistem*, în opțiuni democratice ferme; au schimbat convingerile unor maturi, i-au entuziasmat pe tineri; evenimentele declanșate la sfîrșitul anului 1989 în vestul Europei au avut ecou minor în restul țării, Timișoara a rezonat prompt, exploziv; din 15 decembrie, pe parcursul a șase zile, salariații din alte localități mergeau la locurile de muncă, cei din Timișoara umblau pe străzi scandînd lozinci revendicative, din noaptea 16-17 decembrie fiind hăituiți, arestați, răniți, uciși…

La fel ca în București, ca în celelalte localități începînd din 21 decembrie, în Timișoara oamenii au ieșit pe străzi în mod spontan, *mobilizați* nu de membrii vreunui partid ori organizații ilegale autohtone, nu de agenții cine știe căror servicii secrete străine, ci de puternicele mișcări antidictatoriale din celelalte țări ce formau lagărul socialist și de starea materială precară a cetățenilor ce nu erau activiști de partid.

Dacă pînă în dimineața zilei de 20 decembrie timișorenii erau pe străzi, în fața clădirilor importante ale orașului, din a doua parte a ei vorbim de lideri, și vorbind de lideri avem în vedere **înscrisuri**, deciziile FDR-ului, măsurile adoptate, sugestiile demonstranților din *Piață* ce ajungeau în foaier prin fel și fel de bilețele. Tot ce a fost consemnat pe hîrtie în zilele acelea, reprezintă activitatea doamnei Mihaela Munteanu, **secretara Revoluției**!

MIHAELA MUNTEANU

Doamna Mihaela Atena Munteanu s-a născut la 25 iulie 1959 în comuna Jiana, județul Mehedinti, în familia Ioana și Iulie Oprican, fiind unul din cei trei copii ai acestora. Are un frate și o soră.

Ciclul primar îl urmează și-l absolvă în comuna natală, apoi devine elevă a Liceului Economic din Turnu Severin.

După absolvire se angajează bucătăreasă într-un restaurant din oraș, se căsătorește cu domnul Gheorghe Munteanu de profesie tapițer, cuplul va avea doi copii. Fiul, Aurel Munteanu, este absolvent al Institutului Politehnic Timișoara și în prezent are o firmă proprie, fiica, Luiza Ramona, este stabilită în San Marino.

Pînă în anul 1986 familia Munteanu a locuit în Drobeta Turnu Severin, de la această dată se stabilește în Timișoara. Aici, în prima fază doamna este ospătară la restaurantul *Crama 700*, apoi lucrător comercial la *ICSAP Timișoara*, domnul Gheorghe Munteanu fiind angajat la cooperativa *Progresul*.

În 16 decembrie 1989 familia se găsește în județul Mehedinți la rude, în 17 decembrie pe drum, la revenire, înainte de a intra în Timișoara, mașina e oprită de mai multe ori de patrule de militari, nu ajung la locuință, opresc la o rudă din cartierul Calea Lipovei, participă la demonstrațiile de acolo, sunt prezenți în fața unității militare din zonă cînd se înregistrează primii răniți și morți.

În 20 decembrie soții Munteanu ajung în centru cu mașina și o placardă anticeaușistă, doamna Munteanu intră în clădirea Operei, urcă în foaier, devine *secretara* Revoluției, domnul Munteanu se implică și dînsul în manifestările din foaier, din fața Operei, ambi deținînd statutul de revoluționar.

De la înființarea asociației *Victoria* doamna Munteanu a îndeplinit funcția de secretară, apoi de vicepreședinte, pînă în anul 2010, cînd și-a dat demisia.

În anul 1991 familia Munteanu înființează o firmă de turism, în 1993 e nevoită s-o închidă, după care domnul Munteanu își deschide un atelier de tapițerie, de renovare de mobilă veche.

În 2003 doamna Mihaela Munteanu s-a pensionat din motive de boală, pensia dînsei fiind de 470 lei.

17 DECEMBRIE

În 17 decembrie ’89 familia Munteanu revenea cu maşina de la Turnu Severin. Fetiţa avea atunci cinci ani. Pe şosea, după ce-au trecut de Lugoj – tancuri, TAB-uri, militari. Uimirea era firească deoarece, cînd merseseră spre Severin, nu observaseră nimic neobișnuit pe traseu. La un moment dat soțul doamnei a redus viteza din instinct. Undeva, pe partea stîngă, un pom ardea în flăcări. Era, practic, un rug. Crengile arseseră, mai rămăsese tulpina, ce ardea mocnit.

Şi, de parcă n-ar fi fost destul de uluiţi – un semn nu al vreunui agent de la Circulaţie, ci al unui militar! Unde mergeau, de ce, de unde veneau? A fost nevoie de buletin, fuseseră la părinţi, mergeau acasă, li s-a dat liber, și-au continuat drumul.

Locuiau în zona *Dacia* dar n-au mers acasă, s-au oprit la sora doamnei, în Calea Lipovei, ca să afle ce se întîmpla în oraş. În cartier pînă la ea zarvă mare pe străzi, oameni peste tot. Nu ca într-o plimbare duminicală ci, parcă… umblînd după cineva pe care să-l tragă la răspundere.

Cînd a ajuns la sora dînsei n-a urcat, toți locatarii erau în faţa blocului. În fine, primele informaţii: demonstraţii în tot oraşul, arestări în noaptea ce trecuse, probleme la Comitetul Judeţean, o caraghioasă paradă militară în dimineața aceea, tancuri şi TAB-uri la Judeţeana de Partid, focuri de armă, dar nu aşa, unul, două ci ca pe front, răniţi, morţi!

Asta era duminică, 17 decembrie, în jurul orei 19.

Am putut sta locului? Am întrebat unde era cumnatul – nu ştiu, prin cartier, nu l-am putut opri, a zis că nu stă mult, să vadă ce e şi se întoarce… – am lăsat fetiţa în grija ei, am zis că dăm şi noi o raită prin zonă şi-am plecat.

Fireşte, nu prea ştiau încotro să meargă, întrebări în dreapta, în stînga, cea mai importantă informaţie fiind aceea că se formaseră grupuri ce încearcau să adune oamenii pentru a merge în centru, deoarece se bănuia că acolo se petrecea ceva deosebit.

Deci printre blocuri, după timişorenii aceia. După cîteva minute au dat de un grup, ce-i drept restrîns, format mai mult din tineri, unii doar copii. Era totuşi ceva, li s-au alăturat, nu umblau singuri şi dacă mergeau cu ei, au procedat ca ei: mergeau încolo, încoace, strigînd *Români veniţi cu noi!... Români veniţi cu noi!...* Din partea celor din apartamente ce apăreau la ferestre – trei moduri de a reacţiona. Unii aplaudau, alţii îi huiduiau spunîndu-le să meargă acasă, alţii le urmau îndemnul, coborau, li se alăturau.

Umblînd în acest mod, la întîmplare nu respectînd cine ştie ce plan, la un moment dat s-au trezit în faţa unităţii militare din Calea Lipovei. Apăreau acolo de pe strada Borzeşti (astăzi Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel). Moment important, cu urmări dramatice. În faţa intrării, în stradă – soldaţi cu arme, înaintea lor inşi în veşminte negre, un fel de combinezoane, persoane între 35 şi 40 de ani în poziţie de tragere!

Nu e adevărat că mulţimea a încercat să pătrundă în Unitatea Militară. Cine a lansat zvonul e prost ori rău intenţionat, cine crede – tîmpit. Cum să te duci, cu mîinile goale peste militari dispuşi în poziţie de tragere?!

S-au apropiat cît s-au apropiat, *după care ne-am oprit aşa, ca broasca în faţa şarpelui*. Nimeni nu ştia ce avea să urmeze, ce trebuia să facă, comandantul formaţiei i-a ameninţat, le-a spus să plece, *noi… noi ce altceva să facem, am început să lansăm lozinci.* Armata e cu noi!... Armata e cu noi!... Români veniţi cu noi!... Români, veniţi cu noi!... *N-au venit românii, ăia erau oamenii tartorului, au venit… plumbii! Ne-am împrăştiat ca vrăbiuţele care cum am putut, ne-am călcat în picioare, ne-am bulucit, ne speriaserăm cu totul, nu însă într-atît încît să nu fac o observaţie ce mă urmăreşte de atunci mereu. Focul a fost declanşat de militarii din faţa unităţii, numai că au tras şi inşi din grupul nostru. Poate greşesc, poate nu e aşa, dar impresia asta e puternică, nu mi-o pot şterge din memorie…*

Ei, cei din jurul lor, au fugit spre strada Borzeşti. După vreo sută de metri – cîţiva timişoreni ce venea pe alee înspre ei. Au format un nou grup, şi-au mai revenit, au decis să meargă spre centrul oraşului. Dar după ce-au ajuns pe strada Ialomiţa colţ cu Calea Lipovei – atunci teren viran, fără blocuri – din nou foc asupra lor. Din nou buluceală, fuga într-o parte, în alta, spre locul în care credeau că nu-i ajunge glonţul.

Mi-amintesc că în Lipovei, colţ cu Borzeşti, în apropierea Cimitirului Eroilor, a fost împuşcat un tînăr în picior. Tînăra de lîngă el, nu ştiu de ce am rămas cu convingerea că era studentă, s-a dezbrăcat, şi-a scos sutienul şi l-a pansat. Gest frumos, demn de admiraţie. Vecinul care era cu noi, domnul Cană, era plin de sînge pe pantof. Pe rănit l-a luat un grup de băieţi şi l-au dus în prima scară din Calea Lipovei, nu ştiu ce s-a întîmplat cu el, sper să fi scăpat cu viaţă, poate l-a ajutat bunul Dumnezeu şi e bine…

18 DECEMBRIE

N-au ajuns în centru. Cu hăituirile alea timpul a trecut, la un moment dat s-au şi rătăcit, în fine s-au dumirit unde se găseau şi cum puteau reveni la sora doamnei după care, pe la 3 dimineaţa au ajuns acasă.

În 18 decembrie, pe la ora 10, au ieşit să vadă situaţia din oraş. Pe Corso, în centru, puţine persoane. Le-au reţinut atenţia un soldat însoţit de un civil şi o persoană îmbrăcată în haine de piele. Le-au reţinut atenţia tîrziu, deja fuseseră filmaţi. *Deci eu, Gigi şi Marius Savin ne găseam de pe atunci în baza de date a Securităţii, urma să fim căutaţi, arestaţi, soarta ne era pecetluită…*

În mod neaşteptat, de atunci nu mi-a mai fost teamă. La serviciu, cînd şeful m-a întrebat de ce-am întîrziat, i-am zis că am umblat prin oraş să văd cum arăta Timişoara după cele întîmplate. De altfel, în mod ostentativ, am şi plecat acasă.

După masă n-a ieşit în oraş. Soţul da, cu un grup de vecini, dînsa nu. *Şi dacă tot am ajuns aici, cuvinte frumoase şi mulţumiri unui căpitan al Armatei Române. Umblînd pe ici pe*

colo, în Piaţa Libertăţii au fost arestaţi. Soţul şi Savin. Norocul a fost că militarii, în loc să-i bage în garnizoană, i-au dus în Piaţa Unirii, la casieria ICSAP*, predîndu-i unui căpitan. Care, să-i dea Dumnezeu sănătate şi dacă va citi aceste rînduri să ştie că-i mulţumesc din inimă, le-a dat drumul. Domnule căpitan, să-ţi dea Dumnezeu tot ce-ţi doreşti.*

20 DECEMBRIE

În 19 decembrie – zi de acalmie, iar cum pentru 20 se răspîndise zvonul că întreprinderile vor ieşi în centru – pregătiri ca să nu fim mai prejos decît alţii. Am făcut o pancartă, am scris pe o pînză galbenă… Democraţie, alegeri libere, jos dictatura ceauşistă!... *am pus două stinghii în lateral, am plasat-o deasupra maşinii eu ţinînd un suport de o parte, Cană al doilea de cealaltă parte şi, cu soţul la volan, prin oraş spre Piaţa Operei! A fost o nebunie, intuiţie, risc asumat, spuneţi-i cum doriţi, dar asta este, aşa am venit în centru, în aplauzele timişorenilor, pe care le-am savurat din plin pentru că, fireşte, aveam viteză mică. Fiind în mijlocul demonstranţilor înaintam, cum se zice, la pas.*

În Piaţa Operei, pentru că maşina era înregistrată în Mehedinţi, s-a lansat zvonul că au venit la Revoluţie… oltenii. Cînd doamna Mihaela Munteanu a urcat în foaier, a luat pancarta cu dînsa, bărbaţii au expus-o în balcon, a rămas acolo cît timp balconul a fost tribuna Revoluţiei, după aceea a devenit obiect muzeal, se găseşte la *Memorialul Revoluţiei*, e un reper, o bornă ce simbolizează un sfîrşit, un început…

Dar să vă dezvălui cum am ajuns sus cu pancarta mea. Ne găseam de minute bune în Piaţa Operei, scandam fel de fel de lozinci cînd cineva, din balcon, a invitat sus reprezentanţi ai întreprinderilor timişorene. Ei, asta a fost. Nu ştiam ce-o să se întîmple, ce va trebui să fac acolo, nu m-am sfătuit cu soţul, de altfel nici n-aş fi avut cum deoarece ne pierduserăm, i-am spus surorii că urc, m-am despărţit de ea, am urcat, nu la mult timp după aceea am apărut în balcon, m-am prezentat, am înşirat cîteva cuvinte şi… Şi mi-am început activitatea. Am

fost numită, imediat, secretara partidului Frontul Democratic Român.

Primul birou al partidului Frontul Democratic Român, înfiinţat miercuri, 20 decembrie ’89, a funcţionat în holul cu oglinzi, sarcina principală a doamnei Munteanu fiind păstrarea tuturor documentelor emise de această formaţiune politică, a tuturor notelor, informaţiilor, sugestiilor venite de la demonstranţi. Dialogul dintre ei şi demonstranţi a funcţionat perfect. Comunicau celor de jos orice informaţie primită, oamenii erau încîntaţi, aplaudau veştile bune, huiduiau cînd era cazul, ce ştiau le împărtăşeau, ce aflau le era transmis.

Miercuri a fost ziua comitetelor. S-au format vreo patru, poate chiar mai multe. Se constituise un grup de conducere al Revoluţiei în foaierul Operei, unul la Comitetul Judeţean, ei îi invitau să vină în Piață argumentul forte fiind spaţiul, al celorlalți că delegaţia de la Bucureşti se găsea acolo.

Cum argumentul celor de la Județeana de Partid era convingător, în cele din urmă au mers acolo. Delegaţia a fost formată din Lorin Fortuna, Ioan Chiş, Claudiu Iordache, Mihaela Munteanu… Au plecat însoţiţi de un grup masiv de demonstranţi.

Din păcate s-au dus degeaba. Dăscălescu nu era în sală și nici n-a apărut cît timp au fost ei acolo, au dat doar de Cornel Pacoste şi Radu Bălan. Discuția dintre Lorin Fortuna și primul secretar n-a avut nici o finalitate, Radu Bălan a… *scăldat-o* în fel şi chip, Cornel Pacoste, în schimb, a fost de-a dreptul agresiv. Dîndu-și seama că nu se putea intra în dialog cu el, domnul Fortuna l-a eliminat din discuţii, i s-a adresat din nou fostului șef al județului… *domnule Bălan, e momentul vieții dumneavoastră, veniţi cu noi.* Răspunsul acestuia… *nu… nu pot…*

Curînd după aceea situaţia ar fi putut scăpa de sub control. Cineva, poate rău intenţionat, a lansat zvonul că familia domnului Lorin a fost arestată. În acel moment Lorin Fortuna s-a repezit la microfon voind să iasă pe balcon ca să comunice mîrşăvia. Au sărit tot cei cu zvonul, de altfel şi alţii şi l-au liniştit. Argumentul hotărîtor a fost receptorul. I-au dat telefonul să sune acasă. Atunci, după acest episod, s-au pronunţat celebrele lor promisiuni, unul angajîndu-se faţă de celălalt să aibă grijă de familia celui ce va avea de suferit după restabilirea liniştii…

Şi a venit noaptea şi oamenii, cu toate apelurile făcute din balcon, au părăsit Piaţa încet-încet. Au fost momente grele, nici urmă de entuziasmul de atunci cînd aceasta fusese plină de timişoreni, deznădejdea cotropindu-i cu cît *înaintau* în noapte deoarece ar fi putut fi arestaţi fără nici o problemă. E drept, au încercat ei să-şi asigure o oarecare… *protecţie.* Înainte de a pleca la Comitetul Judeţean a fost întocmită o listă cu 15 persoane, ce a fost citită din balcon. Cei de pe această listă se angajau că rămînă în Operă şi peste noapte, or dacă a doua zi cineva din acest grup lipsea, însemna că intervenise Miliţia, Securitatea ori Armata și atunci… Mulțimea a apreciat spiritul de sacrificiu al *balconarilor,* cei de sus au avut din partea populaţiei o susţinere extraordinară, le-au adus mîncare, apă, ceaiuri, s-au comis atunci gesturi copleşitoare.

21 DECEMBRIE

A doua zi, pe la 9 dimineaţa, a fost difuzat primul document al Frontului Democratic Român. Printre cele mai importante puncte… îndepărtarea de la putere a familiei Ceauşescu, eliberarea arestaţilor, identificarea morţilor din spitale, predarea acestora familiilor aparţinătoare…

După-amiaza zilei de 21 ne-a pus şi nervii şi stăpînirea de sine la încercări grele. A umblat zvonul că Opera va fi atacată de o formaţiune USLA, că vom fi lichidaţi, pe de altă parte mulţimea era sfătuită să părăsească Piaţa Operei. În momentele acelea, comandantul portului din Timişoara, Ştefan Popescu, dacă nu cumva mă înşel, ne-a copleşit cu solicitudinea sa. S-a oferit, dacă aveam să ajungem într-o situaţie critică, să ne scoată din ţară printr-un transport naval. Repet, disponibilitatea lui ne-a copleşit. M-am întîlnit cu dînsul după zece ani, nu are statut de revoluţionar, e o nedreptate, ar trebui reparată. Oricum, pentru ceea ce a însemnat oferta de atunci, domnul are toată stima şi recunoştinţa mea.

După amiază a urcat în foaier contabilul şef de la întreprinderea unde era angajată doamna Mihaela Munteanu, spunîndu-i că un securist îi ceruse datele ei personale. Mai

mult de-atît, că s-ar fi emis mandat de arestare pe numele ei. Nu ştie dacă e aşa ori nu, sigur că nu i-a fost totuna, cu toate astea a rămas pe mai departe în Operă pînă cînd conducerea FDR și-a mutat sediul la fostul Comitet Judeţean.

22 DECEMBRIE

În ceea ce priveşte problemele economice ale oraşului, ale judeţului, deoarece factorii comuniști de decizie din oraș boicotau autoritatea FDR-ului, s-a apelat la prestanţa fostului prim-secretar Radu Bălan. A fost invitat la Operă, s-au purtat discuții cu el, a vorbit mulțimii dar, prea îndoctrinat ori mărginit, insul a rămas cel care a fost toată viața, serv al dictatorului.

După ce la București a luat ființă FSN-ul, FDR a trimis spre capitală o delegaţie cu membri ce doreau să fie incluşi în FSN. Pe listă – Lorin Fortuna, preşedinte; Claudiu Iordache, vicepreşedinte; Mihaela Munteanu, secretar; Petrişor Morar, Ștefan Ivan membri. Lista n-a ajuns la Bucureşti. A ajuns alta, cu mult mai multe nume, pe care Bucureştiul n-a luat-o în seamă.

DE CE?...

După 24 decembrie, cînd am mers pentru prima dată acasă, o lună de zile am fost obligați să dormim în Calea Lipovei, nu în Circumvalaţiunii, unde aveam apartamentul, din cauza mea familia a avut de suferit, asta pentru că ajunseseră pe mîna mea multe, prea multe documente pentru care oamenii sunt în stare de gesturi extreme. Se ştia că-mi fuseseră predate note de la Securitate, informații de la Spitalul Judeţean, copii după documentele emise de FDR, primite de FDR, listele cu persoanele cazate la hotelul Timişoara*, tabele cu securiştii transferaţi în Timişoara pentru culegerea de informaţii şi acţiuni potrivnice Revoluţiei şi… Și au început presiunile prin telefoanele* anonime*, prin amenințările directe.*

*E drept, deţineam o mulţime de documente ce, în ochii unora erau **pîrghii**, în ale altora **pumnale**. O anumită întîmplare, o să spun imediat despre ce e vorba, m-a determinat să iau o decizie importantă, am urmat-o – am predat documentele domnului procuror Izdrescu. Să vă dezvălui acum întîmplarea. Ne-a spart cineva dulapul în care se găseau documentele Revoluţiei. Într-o dimineaţă, cînd am intrat în birou – dulapul devastat! Deci am predat domnului procuror ceea ce nu a fost furat.*

Se ştie, FDR-ul a aderat la FSN. În 20 decembrie eram singurul partid necomunist din România, peste cîteva zile FSN-ul ne ignora totalmente. Aderarea a fost singura modalitate de supravieţuire, numai că Timişoara n-a agreat-o. Pentru Timişoara FSN însemna Iliescu, Iliescu însemna comunismul cu faţa umană, Timişoara nu accepta comunismul sub nici o formă, de aici reacţii violente ori de cîte ori se vorbea de FSN. Ştiţi dumneavoastră că mergeam în întreprinderi, la adunările în care se discuta aderarea FDR la FSN însoţiţi de grupe de militari pentru a nu fi agresaţi? Probabil nu.

*În fine, să abandonăm această perioadă de frămîntări puternice, de adevărate convulsii, la urma urmei fireşti unei schimbări de anvergura celei din Decembrie '89. **Fapt e că guvernul României a fost dat peste cap la Timişoara, în Timişoara a luat fiinţă primul partid necomunist de după război, numai că nici un membru al Frontului Democratic Român nu a fost cooptat în conducerea FSN de la Bucureşti.** Atunci, nevrînd ca Frontul Democratic Român să devină, în mîna unor carierişti, trambulină de lansare în viaţa politică, s-a luat decizia desfiinţării lui. Rolul său a fost scurt, dar esenţial. A fost dacă vreţi **berbecul** ce-a lovit decisiv în zidul Partidului Comunist şi am ţinut să rămînă în Istorie aşa**, tînăr, curat, curajos, aureolat de frumoasa lui reuşită din Decembrie '89!***

*Pentru cei care am trăit atunci intens, dramatic, euforic – **momentul Decembrie '89 va fi mereu mai mult decît filă de Istorie.** Am trăit pe viu schimbarea unei epoci. Că a fost bine, că a fost rău vor stabili urmaşii, că n-am făcut nimic pentru noi înşine pot depune mărturie contemporanii. A fost experienţa noastră, am oferit ce s-a obţinut tuturor românilor.*

Recunoaştem că nu ne-au fost îndeplinite toate visele, trebuie să acceptaţi că de nereuşita aceasta nu suntem vinovaţi doar noi. Un lucru este însă cert – trăim în altă epocă.

Voi aprinde o lumînare în ziua de 17 decembrie a fiecărui an. Pentru ei, pentru a lumina drumul celor plecaţi dintre noi în căutarea ***VISULUI*** *pe care… încă îl* ***visăm***.

DIPLOMAT STRĂIN ÎN REVOLUȚIE

În dimineața zilei de 20 decembrie salariații întreprinderilor din Timișoara au pornit spre centru nu chiar în pas de marș, în zona industrială Calea Buziașului cei de la *AEM* și *Electrotimiș* în urma unor îndelungi… *invitații*: femeile de la AEM strigau *ieșiți voi, că sunteți bărbați,* aceștia… *ieșiți voi, că sunteți femei și vouă nu vă face nimeni nimic.* Ceea ce se știe e faptul că oamenii n-au ieșit prin porți ca la comandă, senini, fără oarecari îndoieli, părăsirea locului de muncă nefiind o atitudine pe care sistemul dictatorial să n-o sancționeze drastic. Pe lîngă problema gravă a nivelului de trai, cea mobilizatoare datorată mișcărilor revendicative din fostele țări socialiste, se pot invoca încă două motive pentru care salariații din întreprinderi și instituții au pornit spre centru: **revolta** și **compasiunea**. Pînă în 20 decembrie în Timișoara fuseseră arestate 843 de persoane, rănite 257, ucise 75; acestea proveneau din familii de trei-patru membri, deci revoltați din aceste motive erau cel puțin 4.000 de timișoreni; acestea aveau cel puțin 8, 10 prieteni, cu alte cuvinte numărului de revoltați li se adăugau alte 10.000, 11.000 de concitadini. Iar starea de compasiune față de persoanele în suferință o trăia întregul oraș. Însumînd *cifrele* astea cu cele ale locuitorilor determinați să ajungă în centru din cauza celorlalte motive, obținem rezultatul… **mai toată Timișoara!**

Numai că despre această stare de lucruri în mass-media comunistă – nici o informație, nici o referire!

Starea emoțională a demonstranților a depins **de număr** și **timp.** Cu cît numărul manifestanților era mai mare **încrederea** creștea, în jurul prînzului a atins un **maxim** ce s-a menținut pînă spre orele serii, odată cu căderea nopții **entuziasmul** s-a diminuat, oamenii au început să părăsească Piața Operei, spațiul din fața Comitetului Județean.

Liderii Revoluției s-au simțit în siguranță datorită timișorenilor din fața celor două clădiri, anticipînd, însă, ce vor face aceștia peste cîteva ore, Lorin Fortuna și Ioan Savu au încercat să obțină **protecție internațională**. Cum în Timișoara exista Consulatul Iugoslaviei, cei doi lideri au trimis reprezentanților acestei instituții liste cu numele lor, cu platformele program, solicitîndu-le publicarea acestora în mass-media internațională. **Or faptul că Lumea a ştiut mai devreme ce se întîmpla în Timişoara decît ar fi vrut Puterea comunistă, se datorează domnului consul Mirko Atanackovic!**

MIRKO ATANACKOVIC

Excelența Sa, consulul Iugoslaviei în Timișoara, Mirko Atanackovic, s-a născut în familia Dobrila și Raiko Atanackovic, în 29 iulie 1945 la Belgrad. Domnul Rajko era avocat, o perioadă îndeplinind funcția de președinte al Camerei Avocaților din Belgrad.

Domnul Mirko Atanackovic a absolvit liceul și Facultatea de Drept din Belgrad, în cursul studiilor fiind președintele organizațiilor studențești pentru Națiunile Unite din Belgrad, Iugoslavia, Republica Serbia.

În perioada 1970-1972 a fost angajat în calitate de jurist la Ministerul Federal de Economie a Iugoslaviei; între 1972 și 1975 consilier, apoi consilier suprem la Ministerul pentru Informații al Republicii Serbia; între 1975 și 1978 consilier politic al primului ministru al Serbiei, din 1978 pînă în 1982 asistent al președintelui Adunării Naționale a Republicii Serbia; în intervalul 1982-1986 șef de Cabinet al primului ministru al Serbiei; între 1986 și 1988 secretar de stat la Ministerul de Externe al Republicii Serbia; din 1988 pînă în 1992 consul general al Iugoslaviei la Timişoara.

Intrînd în opoziție față de regimul Milosevic, în 1992 părăsește funcțiile de stat și se stabilește în Timişoara, unde activează ca ziarist independent fiind corespondent al agenției de presa *BETA, Radio Deutsche Welle, BBC* și al altor ziare și posturi de radio şi TV.

Între anii 2005-2010 a fost director al Reprezentanței Camerei de Comerț a Serbiei în România cu sediul la Timişoara, după aceea a devenit reprezentantul onorific al CCI a Serbiei în România.

În calitate de consul general al Iugoslaviei a transmis în Iugoslavia și străinătate informații despre Revoluție; numele domniei sale e trecut în *Cartea Eroilor Revoluției*, e Cetățean de Onoare al Timişoarei; pentru sprijinul acordat Revoluției

din Timișoara președintele Ion Iliescu i-a acordat *Diploma de Excelenţă*, Emil Constantinescu l-a prezentat în cartea sa consacrată Revoluţiei din Decembrie ’89.

16 DECEMBRIE

În 16 decembrie, seara, după apariția trupelor speciale în zona *Piața Maria*, zgomotele produse de loviturile scuturilor cu bastoane, scandările lozincilor de către timișoreni, claxoanele mașinilor pompierilor, au fost auzite și la Consultatul Iugoslaviei. Cunoscînd foarte bine situația din celelalte țări socialiste, domnul consul Mirko Atanackovic a realizat faptul că în Timișoara era posibil să se petreacă evenimente deosebite. *Mi-am dat seama că evenimentele erau foarte grave şi chiar de atunci, din 16, am început să transmitem, pe cale diplomatică, informaţii referitoare la situaţia din Timişoara. Relatările mele au fost considerate de unii oficiali din ţara mea drept o situaţie delicată şi, în 19 decembrie, am fost invitat la Vîrşeţ pentru explicaţii detaliate asupra stărilor de lucruri din Timişoara. Nici Ambasada Iugoslaviei de la Bucureşti nu deţinea date referitoare la evenimentele din Timişoara, şi ei au fost surprinşi. Fireşte că rapoartele transmise pe cale diplomatică n-au rămas pe masa celor din Ministerul de Externe iugoslav, au fost răspîndite în acelaşi mod lumii întregi ajungînd astfel în marile centre de Putere ale lumii, Paris, Londra, Berlin, Washington ... Erau informații dintr-o sursă demnă de toată încrederea, noi am fost primii care am lansat aceste ştiri dincolo de perimetrul oraşului, dincolo de graniţele ţării. O paranteză acum, ce mi se pare mai mult decît necesară. După aceea, mai tîrziu, unii jurnalişti din Occident aşa, după… ureche, au lansat ideea că informaţiile fuseseră transmise de consulul general de aici al Statelor Unite ale Americii. Nimic mai fals. Asta din simplul motiv că pe vremea aceea Statele Unite nu aveau serviciu consular în Bucureşti, cu atît mai puţin în Timişoara, la vremea aceea noi fiind singura reprezentanţă diplomatică aici, Consulatul General al Iugoslaviei.*

20 DECEMBRIE

Cele mai tensionate momente trăite de domnul Atanackovic s-au petrecut în 20 decembrie, cînd în Timişoara, spre după-amiază, s-a creat o situaţie specială – a apărut noul pol de Putere. Domnul consul l-a acceptat, l-a recunoscut, acordîndu-i apoi tot sprijinul.

Pe această stradă, începînd aproximativ de pe la ora 11, a trecut prin faţa Consulatului o coloană infinită de timişoreni. Ţin să precizez că s-au comportat ireproşabil, civilizat. Ştiau că eram reprezentanţă diplomatică şi, prin prezenţa lor, au dorit să ne explice ce se întîmpla în oraş. Nu era ceva neprevăzut pentru mine, într-un oarecare fel mă aşteptam la scenele acelea încă din data de 16 decembrie. I-am salutat cu mîna pe inimă de la fereastra clădirii, am ridicat apoi palma avînd arătătorul şi degetul mare în formă de V. Eram, de altfel, destul de cunoscut în Timişoara, fiind singurul diplomat, oamenii s-au aşteptat să-i ajut, eu n-am putut să fac altceva decît să-i asigur de tot sprijinul meu. Firește, asta am şi făcut.

Mai tîrziu, după discuţiile de la Comitetul Judeţean dintre primul ministru al României şi liderii de acolo, după constituirea, în foaierul Operei, a primului partid necomunist din România după cel de al doilea război mondial, au venit la noi două delegaţii ce mi-au prezentat liste cu liderii şi revendicările demonstranților, ceea ce doreau timişorenii. În primul rînd – demisia în bloc a Guvernului şi conducerii Partidului Comunist, a dictatorului, eliberarea deținuților, externarea răniților, predarea către familii a revoluționarilor uciși, deschiderea frontierei, libera circulaţie a oamenilor, libertatea cuvîntului, a presei… Am preluat hîrtiile, am făcut un telex şi l-am transmis, prin intermediul Ambasadei iugoslave din Bucureşti, la aproape 40 de adrese din Serbia. De fapt nu doar din Serbia, fiind vorba şi de agenţiile de presă acreditate la noi. Au aflat astfel toţi ce se întîmpla în Timişoara, ce cerea poporul, ce cer revoluţionarii din Timişoara. A avut un ecou imens, extraordinar. Dată fiind situaţia, nu am avut posibilităţi

să mă consult cu guvernul, dar am recunoscut imediat noua Putere creată aici. A fost prima recunoaştere internaţională a Puterii Revoluţionare create în România. Am făcut apoi un alt lucru important. Am prezentat situaţia din România astfel, încît Guvernul iugoslav a înţeles despre ce este vorba şi, de Crăciun, a venit în România reprezentantul Preşedinţiei Serbiei, domnul Ilia Giukici, care avea să fie şi membru al Preşedinţiei, ceva mai tîrziu, dînsul vizitînd nu doar Bucureştiul, ci şi Timişoara. Am fost primii care am depus coroane de flori pe scările Catedralei, unde forţele de represiune au omorît tineri demonstranţi români.

Dintr-un cu totul alt motiv, 20 decembrie a fost, pentru dînsul și familia sa, o zi pe care n-o vor uita nici unul toată viața. S-ar fi putut petrece o tragedie, din fericire a intervenit șansa. În jurul orei 10 domnul consul își trimisese familia în Iugoslavia. La volanul unui *Audi 80* nou-nouț, cumpărat în urmă cu nu mai mult de șase luni, era soția consulului, în mașină mai găsindu-se cele două fete ale familiei. Pe scurta distanța pînă la graniță totul a fost în regulă, dar după ce-au intrat în țară, la un moment dat doamna Atanackovic a pierdut controlul volanului și doar datorită unui miracol nu au ajuns într-un canal plin cu apă. Doamna a reușit s-o oprească la doar cîțiva centimetri de marginea canalului. Mașina n-a avut nimic nici o zgîrietură, spaima a fost însă imensă, cele trei nu și-au revenit minute în șir; motivul n-a fost greu de stabilit, se desfăcuse șurubul de matcă, piesa de siguranță ce fixează roata în butuc; explicația s-a conturat destul de repede – îl desfăcuse cineva! Or… mîna, *mîna aceea lungă*, ținînd cont de implicarea domnului Atanackovic în tot ce se întîmplase în Timișoara, nu e deloc greu de stabilit a cui era…

Da, nu puteau fi decît ei. Au dorit să împiedice demersurile pe care mă angajasem să le împlinesc, or dezvăluirea situaţiei din Timişoara nu le era deloc pe plac. Credeau, încă credeau că vor reuşi să stăpînească situaţia, că vor reuşi să se impună pe mai departe şi, fiind siguri că le-aş fi dat planul peste cap, au încercat să mă oprească s-o fac. Planul lor nu era prost. O nenorocire în familie m-ar fi determinat să las totul pe locul doi, cine ştie pe ce loc, totul depinzînd de gravitatea situaţiei. Recunosc, într-o asemenea

situaţie nu aş mai fi fost în deplinătatea disponibilităţilor mele şi e destul de sigur că n-aş mai fi putut face pentru Timişoara ceea ce am făcut.

MAI TÎRZIU…

După deschiderea frontierelor, în clădirea Consulatului domnul Mirko Atanackovic a inaugurat un centru informativ pentru jurnaliștii din toate colțurile lumii, a organizat salvarea ziariștilor străini răniți pe străzile Timișoarei, transportul cu elicoptere în spitalele din Vîrșeț; prin acțiuni mediatice a reușit să mobilizeze opinia publică din Iugoslavia, Serbia și Voivodina, de unde în Timișoara au ajuns camioane cu ajutoare umanitare ce au fost distribuite cetățenilor din oraș, din alte orașe și sate limitrofe.

Pentru întreaga activitate din zilele fierbinți ale Revoluției Române, precum și pentru salvarea vieților ziariștilor americani răniți la Timișoara, Guvernul SUA a transmis către guvernul iugoslav nota oficială în care a exprimat mulțumiri și recunoștință pentru rolul pe care l-a avut consulul iugoslav Mirko Atanackovic.

ARTIȘTI ÎN REVOLUȚIE

Artistul – în sensul larg al cuvîntului – este ființa umană care reacționează cel mai prompt la **frumos, nou, nedreptate**; cuvîntul, pensula, portativul, sunt cele mai folosite unelte prin care **vechiul** este înlocuit de **nou!** Uneori în mod destul de violent!

Ajunși aici, pentru ca demersul să nu pară superficial, nu vom ezita să spunem că **noul** ne însoțește tot timpul, că *merge în pas* cu noi. De fapt *noi mergem în pas cu el*. Dar dacă pentru ceea ce ne oferă cercetătorii, inginerii, chimiștii… cuvintele potrivite par a fi **îmbunătățire, perfecționare**, în cazul artiștilor cu adevărat adecvate sunt… **șocant, revoluționar**. Vezi Picasso, Chagall, Eminescu, Eugen Ionescu…

Spirit neliniștit, ochi critic, conștiință vie, tumultoasă, de-a lungul Istoriei artistul a fost **vizionarul** Umanității, existența sa **însemnînd dăruire, *ardere*, implicare.**

Atît în **revoltă** (manifestările din oraș în intervalul 15-20 decembrie) cît și în **Revoluție** (statutul evenimentelor din Timișoara începînd cu 20 decembrie) ***artiștii*** au fost prezențe importante, determinante. Și nu puține. Cei mai cunoscuți revoluționari din rîndul acestora sunt poeții Claudiu Iordache și Nicolae Bădilescu, printre primii timișoreni care au intrat în clădirea Operei, care au apărut în balcon și s-au adresat mulțimii, membri fondatori ai primului partid necomunist de după al doilea război mondial, Frontul Democratic Român, dar lista lor este cu adevărat impresionantă: Viorel Marineasa, Daniel Vighi, Ioan Monoran, Gheorghe Secheșan, Eugen Bunaru, Cornel Ungureanu, Petru Ilieșu, Ștefan Iordănescu, Alecu Reus, Eugen Moțățeanu, Ilie Stepan…

Reprezentîndu-i pe cei numiți, și nu numai, în paginile ce urmează vor fi prezentați revoluționarii timișoreni Ilie Stepan cantautor, inițiatorul, șeful cunoscutei formații timișorene *Pro Musica* și Eugen Moțățeanu, actor al Teatrului Național din Timișoara,

ILIE STEPAN

Compozitor, ghitarist, instrumentist, orchestrator, autor şi producător de proiecte în showbiz, Ilie Stepan s-a născut la Caransebeş în 24 noiembrie 1953.

Studiază ghitara clasică cu prof. dr. doc. Eduard Pamfil, înfiinţează grupul *Pro Musica*, primul spectacol al grupului are loc la 15 ianuarie 1973, concertul cuprinzînd compoziţii proprii pe versurile lui Mihai Eminescu.

În 1973 compune prima operă folk din România, *Creanga de cireş*, în perioada ’75-’77 scrie pentru grup peste 80 de compoziții, între 1982 - 1983 compune, alături de Dixie Krauser, opera rock *Introducere într-un concert barock* pe libretul lui Marian Odangiu, în decembrie 1989, pe versurile lui Marian Odangiu, compune piesa *Timişoara* – imnul Revoluţiei Române de la Timişoara.

Din 1981 pînă în prezent a compus muzica originală pentru mai mult de 80 de piese interpretate în teatrele din Bucureşti, Timişoara, Arad, Vîrşeţ; în 1988, piesa *Şahul păcii*, care a devenit imnul oficial al Campionatelor Mondiale de Şah pentru Copii şi Tineret; în 1995 înfiinţează grupul STEPAN PROJECT, în 2008 termină muzica baletului în două acte *Maria Magdalena*, apoi concertul *Anotimpurile ghitarei,* pe care îl prezintă alături de Horea Crişovan în România şi cîteva ţări europene; scrie muzica originală la peste 30 de filme documentare şi de televiziune; compune musicaluri pentru copii; semnează muzica originală destinată vernisajelor expoziţiilor de pictură Viorel Toma şi Arpad Ianto, ambientul muzical al expoziţiei de sculptură Ştefan Călărăşanu; este realizator de radio (Radio România, Radio Vest, Radio Timişoara) şi de televiziune (TVT 1, TVR Timişoara); a susținut peste 100 de ediţii ale serialului de televiziune *Muzica secolului XXI*...

Deține premiul de popularitate la Festivalul Naţional *Primăvara baladelor*; premiul revistelor *Amfiteatru* şi *Viaţa*

Studenţească la Festivalul Naţional al Artei Studenţeşti; premiul revistei *Flacăra*; în 1986 şi 1988 este desemnat cel mai bun ghitarist din România în clasamentele de specialitate anuale ale revistei *Cronica*; în 2001 primeşte distincţia Compozitorul anului la *Galele Vest* de la Arad; în 2008 i se acordă *Diploma de Excelenţă* a Primăriei Timişoara pentru promovarea culturii timişorene; este membru GEMA; a fost premiat cu *Discul anului 2001* la *Galele Vest* Arad; în 31 decembrie 2006 susţine megaconcertul Stepan Project *Undeva în Europa* cu ocazia aderării României la Uniunea Europeană…

Activitatea lui Ilie Stepan e prodigioasă, impresionantă, în sumarul prezentat au fost înserate, din motive de structură a volumului, doar cîteva din performanţele profesionale de excepţie, o mică parte din distincţiile şi premiile ce i s-au acordat de-a lungul timpului.

ÎNAINTE DE 16 DECEMBRIE

Începînd cu anii ’60, mişcarea muzicală din perioada comunistă a României a cunoscut, odată cu apariţia în Occident a formaţiei Beatles, o dimensiune nouă. E vorba de curentul pop, de curentul Beatles, datorită cărora s-a ajuns la o dezvoltare extraordinară a acestui gen de muzică. În anii ’80 acest gen de muzică avea şi în România rădăcini, atît cît puteau ele să crească în spatele Cortinei de Fier. *Mă refer la aceştia deoarece sunt cei în care pot spune ce a însemnat, pentru mine şi public,* Pro Musica*, formaţie pe care am creat-o în 1973.*

Din punct de vedere al culturii muzicale au fost ani grei. Ideologie comunistă, cenzură năprasnică, putere discreţionară în mîinile unor rinoceri afoni. Fiecare cuvînt al textelor era cîntărit, recîntărit, disecat în toate modurile posibile. Cu toate astea, în Decembrie ’89, odată cu începerea evenimentelor de la Timişoara, în primele rînduri ale celor care au ieşit în stradă s-au regăsit mulţi, foarte mulţi din cei care umpleau sălile de spectacole la concertele rock ale acelor ani. Atîtea cîte au avut loc în vremurile de restrişte civică, deoarece muzica în general,

cu atît mai mult cea modernă, au fost în vizorul cerberilor comunişti mereu. Creatorii, interpreţii, trebuiau să *slalomeze* printre jaloanele cenzurii, să fenteze preceptele sistemului comunist vizavi de publicul tînăr, pentru că acesta era publicul care venea la concertele rock, tineretul.

În ultimii ani înainte de Revoluţie Ilie Stepan făcea *meloterapie*. Avea cîţiva prieteni buni, medici la Spitalul de Psihiatrie din Jebel, unde făcea terapie prin muzică. Mergea la Jebel de cîteva ori pe săptămînă.

16 DECEMBRIE

În 16 decembrie se întorcea de la Jebel cu cîţiva prieteni medici, cu care făcea naveta cu trenul. În Piaţa Maria – lume multă, foarte multă lume. Ştia că acolo fuseseră văzuţi, în 15 decembrie, enoriaşi cu lumînări aprinse în mîini. A văzut în asta un fel de protest. Un protest pasiv.

Spre seară, mult după lăsarea întunericului, se afla în atelierul de pictură al unui prieten din apropierea staţiei de tramvai Piaţa Maria. Stăteau de vorbă. Şi-au întrerupt discuţia, însă, din pricina vuietelor de afară, au ieşit, s-au smuls din lumea lor, au privit în jur surprinşi, de-a dreptul năuciţi. Lume multă, lozinci, discursuri de pe tramvai şi din apropierea statuii, forţe de represiune. Nu s-au apropiat de mulţime, dimpotrivă, s-au îndepărtat pe străzi lăturalnice, au urcat în maşina unui prieten şi au părăsit zona, în momentele acelea nefiind pregătit pentru o luptă fizică cu băieţii care veniseră antrenaţi, hrăniţi şi motivaţi ca să împrăştie timişorenii din intersecţie.

17 DECEMBRIE

În jurul orei 17 era la gară, îşi aştepta soţia. Au mers acasă, s-a schimbat, a luat nişte tenişi, în *inconştienţa* lui… ca să poată fugi în caz că se întîmpla ceva neplăcut şi, cu un prieten şi soţia, au ieşit în oraş. Pe la ora 18,30 erau la Catedrală. Se găseau undeva pe trepte, în lateral. Nu la mult timp după ce

ajunseseră – împușcăturile! A fost o canonadă prelungă, nu a văzut prea multe, era întuneric, parcă mai întuneric ca oricînd. Au fugit prin Parcul Catedralei, toată lumea fugea, se trăgea într-una, cu toate astea nu era foarte speriat, fiind convins că se trăgea cu gloanțe oarbe. Dar chiar dacă și-au spus aceste cuvinte, au continuat să fugă.

După ce-au trecut podul din apropierea Regionalei CF, s-au oprit în preajma fostei frizerii. Numai că după doar cîteva clipe, din stîlpul de fontă vechi, ce există şi acum, a ricoşat un glonţ. Ilie Stepan n-a făcut armata, cu toate astea și-a dat seama că se trăgea cu gloanţe adevărate, ceea ce… Atunci, oarecum inexplicabil, imaginea fulgurantă – din momentele în care fugeau prin Parcul Catedralei – a unui om plin de sînge. Coroborînd aceste două informaţii *retiniene*, glonţul din stîlp şi omul căzut, nu a mai avut nici o îndoială, se trăgea cu gloanţe adevărate.

Abia a doua zi avea să afle, cît se putea afla atunci, dimensiunile năucitoare ale acelei… *nopţi a Sfîntului Bartolomeu* din Timişoara.

În zilele următoare, ca orice timişorean, a fost pe străzi. Dar cu atenţie, cu prudenţă, în primul rînd din pricina spaimelor trăite în seara 17-18 decembrie, în al doilea deoarece armele au continuat să răpăie.

20 DECEMBRIE

În 20 decembrie a fost la Jebel, s-a întîlnit cu prietenii lui medici, au schimbat nişte vorbe, de fapt… nedumeriri, gînduri nefinisate, îngrijorări, după care a revenit în Timișoara cu primul tren.

Inexplicabil, incredibil, în după amiaza aceea instinctul de conservare l-a părăsit fără să-și dea seama cînd și cum. Văzînd mulțimea – și-a dorit o chitară! Nimic din spaimele trăite în 17 decembrie seara, era într-o cu totul altă stare, de aceea s-a repezit la un prieten ce locuia în apropiere, i-a cerut instrumentul, a revenit în Piaţă, a urcat, a apărut în balcon şi, în jurul orei 19 fără 20 a cîntat *Hora Unirii* şi *Deşteaptă-te române.* Cîntat e un fel de a spune, deoarece după primul vers a cîntat întreaga mulţime, el doar i-a acompaniat. *A fost*

ceva… Ca încărcătură emoţională şi acum, cînd rememorez acele momente, mă simt copleşit, gîtuit de formidabilele trăiri de atunci. Au fost, o spun cu toată convingerea, cele mai emoţionante momente din cariera mea de muzician, cea mai înălţătoare, cea mai tulburătoare stare pe care am trăit-o ca om al scenei.

A stat în Piaţă vreo oră. Sunt lucruri greu de explicat apropo de mentalul ce l-a determinat să cînte în faţa demonstranţilor. *Probabil că eram depozitarul multor frustrări, multor privaţiuni, şi atunci m-am eliberat de tensiunile din mine dintr-o pornire pe care nu mi-am propus, nici nu m-am gîndit s-o blochez. M-am trezit spunîndu-mi…* domnule, în seara asta trebuie să cînt, şi voi cînta orice se va întîmpla după aceea! *Este ceva la fel de greu de explicat ca şi răspunsul la întrebarea ce am simţit în momentul în care am compus piesa* Timişoara. *Întîi că melodia* Timişoara *a… a ieşit aşa, ca o răbufnire. Parcă s-a scris singură, parcă mi-a dictat-o cineva, eu neavînd altceva de făcut decît să scriu tema, refrenul şi să orchestrez piesa. A fost ceva atipic, altceva decît ce fac de cînd compun muzică, iar hotărîrea de a cînta în balconul Operei a fost determinată, dacă vreţi, de inconştienţă, de entuziasm, de un prea plin sufletesc copleşitor. Recunosc, însă, că după aceea m-au încercat alte, cu totul şi cu totul alte stări. Mă expusesem, n-avea nici un rost să cred că nu fusesem filmat, înregistrat, or dacă dictatorul ar fi reuşit să-şi păstreze statutul, ştiam ce mă aştepta. Începusem să devin, daţi-mi voie să mă exprim aşa, terenul pe care se confruntau spaimele mele şi reacţiile explozive ale timişorenilor din Piaţă, pesimismul meu şi entuziasmul lor debordant. Oricum curajul timişorenilor, pe unii cunoscîndu-i, pe alţii nu, a avut darul să-mi mobilizeze resursele interne şi am reuşit să trec peste toate clipele tulburi, negre…*

DUPĂ 22 DECEMBRIE

Istoria a consemnat faptul că, la inițiativa universitarului Lorin Fortuna, poeții Claudiu Iordache și Nicolae Bădilescu, Ioan Chiș, Mihaela Munteanu… au înființat primul partid necomunist de după război; că Petre Petrișor și Ioan Savu au îngenuncheat delegaţia guvernamentală trimisă de dictator;

că a fost redactat *Manifestul Frontului Democratic Român*; că liderii au ţinut trează flacăra Revoluţiei şi n-au părăsit Opera în nopţile de după 20 decembrie… Acestor personalităţi de excepţie se cuvine să le fie alăturat şi Ilie Stepan, primul muzician care a cîntat în balconul Operei două cîntece interzise de regimul comunist!

Dar să revenim la cîntecul Timişoara. După 22 decembrie am început să mă gîndesc la o lucrare, la o piesă, la o contribuţie personală pentru ceea ce mi-a fost dat să trăiesc, pentru ceea ce mi-a dăruit Timişoara. Prin 26, poate 28 decembrie, cînd descreieraţii tiranului încă nu-şi dăduseră seama că vremea tartorului lor apusese, am avut o discuţie la telefon cu Marian Odangiu. Ideea l-a încîntat, a scris textul, mi l-a dat. Ce a urmat e răbufnirea de care vorbeam, reuşind să pun la punct melodia în doar cîteva ore! Nu pot explica mecanismul prin care am compus piesa asta. Ceea ce nu are, de fapt, nici o importanţă. Faptul este fapt, după ce am scris-o, deoarece pe vremea aceea singurul studio performant era la Televiziunea Română în Bucureşti, am luat trenul, am înregistrat piesa la ei atunci, în ianuarie 1990, cîntînd-o în primul concert rock liber din România – Bucureşti, 20 ianuarie – apoi la Timişoara într-un concert în sala Olimpia.

EUGEN MOŢĂŢEANU

Cunoscutul actor s-a născut în Sebiş, județul Arad, în 28 februarie 1939. După terminarea studiilor la liceul *I.L.Caragiale* din Bucureşti, a urmat cursurile Institutului de Artă Teatrală şi Cinematografică.

Domnul Moţăţeanu şi-a început activitatea la teatrul din Baia Mare. Mai tîrziu, la Tîrgu Mureş, maestru fiind cunoscutul regizor Horog Győrgy, pentru rolul din piesa *Vedere de pe pod,* de Arthur Miller, a fost răsplătit cu Premiul I pe țară.

La Bucureşti a fost actor la Consiliul Central al Sindicatelor, la Teatrul din Reşiţa a jucat în regia lui Virgil Tănase, a colaborat cu maestrul Liviu Ciulei care a făcut şi decorul şi regia la *Ochii dragi ai bunicului* de Mihail Davidoglu, piesă care a fost televizată şi premiată de UNITER.

A jucat apoi la Teatrul din Arad, după aceea vreme de 40 de ani la Teatrul Naţional din Timişoara. Aici a luat Premiul II şi Premiul publicului cu piesa *La lilieci* de Marin Sorescu în regia lui Sabin Popescu. A fost protagonist în multe piese televizate, în multe filme, printre care *Mirii anului II,* în care i-a avut drept parteneri pe cunoscuții actori francezi Jean Paul Belmondo şi Pierre Brasseur.

Bunicul, fost prefect al Poliţiei Capitalei, a făcut puşcărie timp de cinci ani la Canal; tatăl, bariton la Opera *Carpaţi* din Bucureşti, înainte de a-şi încheia un turneu prin țară a fost adus acasă mort; fratele, care semnase la Securitate o declarație prin care preciza că era de acord cu plecarea fiului la mama sa în Suedia, a rămas fără carnetul de partid, fără serviciul de pînă atunci, fiind obligat să facă o navetă de 40 de kilometri pînă într-un sat unde trebuia să construiască grajduri, unde, din cauza stresului, a șicanelor, a făcut atac cerebral şi a murit la 45 de ani.

În 20 decembrie urcă în foaierul Operei cu cîteva cărți semnate de cei mai mari poeți români, apare în balcon, e recunoscut, aplaudat cu căldură, recită mai multe poezii cu

tentă revoluționară, lansează sloganul *Moarte dictatorului! Îl vrem preşedinte pe Ion Iliescu!* Odată cu înserarea Piața începe să se golească, alături de ceilalți revoluționari din foaier se adresează manifestanților explicîndu-le de ce nu trebuiau să plece, cu toate astea, deși numărul tinerilor din fața clădirii se reduce la doar cîteva zeci de tineri, domnul Eugen Moțățeanu rămîne peste noapte în foaier.

Maestrul a rămas în clădirea simbol a Revoluției din Timișoara pentru bunicul, pentru tatăl, pentru fratele său, de fapt pentru oricare din noi, pentru România!

20 DECEMBRIE

În 20 decembrie 1989, în jurul orei 16 sau 17, maestrul Eugen Moțățeanu urcă în clădirea Teatrului Naţional. Prima persoană cunoscută – universitarul Ştefan Ivan. Profesorul îl întreabă dacă e dispus să li se alăture, actorul răspunde fără nici o ezitare *da, din tot sufletul!*

Din foaier a fost dus în balconul Teatrului, universitarul l-a prezentat manifestanţilor, în Timişoara maestrul e foarte bine cunoscut, Piaţa a fost inundată de strigătul *Cinste lui!... Cinste lui!...*

Ce-am făcut în balcon? Mi-am vărsat tot amarul strîns în suflet de ani şi ani. Am scandat împreună cu demonstranţii lozinci, i-am rugat să rămînă alături de noi fiindcă numai aşa se va răscula ţara şi vom învinge, numai aşa îl vom alunga pe dictator şi vom scăpa de tiranie, le-am spus că asta o să fie bine şi pentru noi dar mai ales pentru copiii noştri, pentru părinţi, pentru bunici, pentru bătrînii noştri care, săracii de ei, stăteau la cozi interminabile pentru pîine, lapte, de cele mai multe ori acestea terminîndu-se înainte de a ajunge ei la rînd.

În final am spus, cred că sunt primul care am rostit aceste cuvinte: Moarte tiranului, îl vrem preşedinte pe Ion Iliescu!

A pronunţat acest nume deoarece pe vremea aceea maestrul asculta *Europa liberă* şi nu o dată, în dialogurile dintre redactori şi Gorbaciov, Ion Iliescu era denumit *domnul cu manşete albe*. Într-o emisiune i s-a pus, de altfel, domnului

Gorbaciov, întrebarea dacă Iliescu putea conduce România. Răspunsul liderului sovietic… *da, poate, mai mult chiar de-atît, e capabil să conducă Europa.* Din acel moment, recunoaște Eugen Moțățeanu, și l-a făcut idol. Mai ține minte că, în 1968, s-a dat drumul la privatizare. Atunci era în București. Primul efect – s-au deschis foarte multe cofetării. *Domnilor, erau cozi mari la aceste cofetării şi nişte prăjituri cu un gust nemaipomenit. Din păcate privatizarea a durat un an, doi. Pînă s-au îmbogăţit cei ce-au demarat astfel de afaceri, după care au fost arestaţi, li s-au luat banii.*

Maestrul Eugen Moțățeanu e actor cu experiență, cu prestanță, ştie să domine publicul, are de altfel o voce aparte, a folosit-o cu plăcere imensă, a recitat poezii cu iz revoluţionar de Ana Blandiana, Mircea Dinescu, George Coşbuc, Mihai Eminescu... a fost un adevărat spectacol, a trăit clipe extraordinare, de neuitat. De neuitat și pentru dînsul și pentru mulțimea timișorenilor din Piață.

Printre altele, la un moment dat s-a lansat ideea unui tabel cu datele personale ale celor din foaier, ce urma să ajungă la consulul iugoslav. Iniţiativa voia să se constituie într-un fel de garanţie în situaţia că Revoluţia n-ar fi reuşit. Nu atît pentru noi, deoarece în cazul unui eşec am fi fost împuşcaţi pe loc, cît pentru familiile noastre. Numai că tabelul a fost găsit în buzunarul lui Emil Bobu. Deci asta era situația din foaier şi balcon, din moment ce, din cei, să zicem 60 de inşi, e posibil ca 20 să fi fost securişti. Am avut de altfel și o experiență personală. Nu mai știu de ce, probabil pentru că mă enervase în vreun fel, l-am întrebat pe un ins unde lucra. Răspunsul lui: sunt actor la Teatrul Naţional. *Să-l iau de gît, nu alta. Noi eram 22 de actori, ne cunoșteam și pe întuneric, or el… Trebuie oare să spun cu ce treburi se ocupa individul?*

Un alt episod din care se poate deduce stresul din foaier. La un moment dat un tînăr i-a pus arma în piept. Maestrul voise să meargă să bea apă, în teatru era ca în locuința sa, timişoreanului i se va fi părut ceva în neregulă și i-a spus să nu mişte că-l împuşcă.

Din păcate stresul trecea uneori în paranoia. Atunci, dar nu mai ştiu cînd spre dimineaţă, de la restaurantele din preajmă au început să ne fie aduse cafea, ceai, cîte ceva de

mîncare. Am luat o bucătură, mi s-a părut însă că gustul era ciudat, nu m-am mai atins de nimic, nu mi-a putut scoate nimeni din cap ideea că, prin tot ce ni se aducea se urmărea lichidarea noastră.

Maestrul e fericit că a citit, deoarece toţi erau răguşiţi, *Jurămîntul FDR*. Era angajamentul de a nu înceta lupta pînă la victoria finală, pînă cînd dictatorul îşi va da demisia sau va fi arestat. Toţi manifestanţii au repetat jurămîntul după dînsul, a trăit momente irepetabile.

Spre seară mulțimea a început să se rărească din cauza frigului, dar au fost și tineri care au găsit o modalitate de a-l înfrunta, de a rămîne – din hîrtii, ziare, ceva crengi, aţîţau cîte un foc, în jurul acestora rămînînd toată noaptea.

În balcon a trăit şi surprize neplăcute cînd, la un moment dat, poeziile i-au fost cenzurate. Reacția maestrului a fost promptă, categorică. *Cum, domnule, nu ajung 45 de ani de cenzură, vii dumneata să-mi închizi gura acum? Acum?*

Maestrul a recitat poezii din repertoriul propriu dar, cu multă, cu foarte multă bucurie și cele ce ajungeau la dînsul de jos. Tinerii, studenţii, îi trimiteau poezii folosindu-se de stinghia unui drapel. Una din ele, ***Tiranului,*** a unui student căruia îi cunoaște doar prenumele, Dan, nu și numele de familie, i-a plăcut într-atît, încît hîrtia cu textul ei se găsește în portmoneul său tot timpul.

Adînc în suflet m-ai rănit
Şi sîngerîndă-i rana
Privim sleiți spre Răsărit,
Acolo pleacă hrana.

Iar anii mi-i petrec supus
Şi putrezesc cu viaţă,
Există totuşi un Apus
Şi el îmi dă speranţă.

Din ce pămînt eşti plămădit
De n-ai un pic de suflet
Și ne scufunzi la infinit
Iar viaţa noastră-i urlet.

Dar sper s-ajungem ceasul sfînt
Ce va veni cîndva, odată
Atunci vei fii tu în mormînt
Şi viaţa noastră-ndestulată!

În balconul Teatrului mi-am deşertat sufletul de ura adunată acolo încă din copilărie. Familia mi-a fost decimată de comuniști, mai rămăsesem eu şi mama, eu fiind, la rîndul meu, vînat. Culmea e că am fost hăituit şi după Revoluţie. La serviciu, acasă, peste tot. Asta ca să nu amintesc faptul că există ani în care am fost dat la o parte, marginalizat pînă şi în cadrul colectivului Teatrului Naţional Timişoara.

Daţi-mi voie să închei în cel mai frumos mod posibil, cu o rugăciune.

Primeşte-i Doamne în casa Ta
Pe cei ce vin din Timişoara
Ei sunt ofranda cea mai grea
Pe care ţi-o trimite ţara.

Despăturește o hîrtie îngălbenită de vreme, pe care o scoate dintr-un afund de buzunar.

După Revoluţie a apărut o poezie ce mie mi se pare extraordinară. E a lui M. D. Dascălu, care a scris-o pentru un tînăr ucis pe treptele Catedralei. Imaginaţi-vă un erou martir ucis pe treptele Catedralei, care vine după cîteva zile ca un duh în locuința părinților…

Dragă mamă, uită-te la televizor
Este un şir de copii, dorm îmbrăcaţi
Şi tac, tac, mamă.
Dragă mamă, la capul lor e un afiş.
Scrie pe el „Timişoara!”
Dragă mamă, te văd, ai deschis televizorul
Şi parcă ţi-ai luat zborul să te aşezi
Între ei, lîngă mine.
Dragă mamă, vino că mi-e frig.

Dragă mamă, nu mai e mult,
Ne vom încălzi jucîndu-ne, că vine primăvara.
Dragă mamă, dar aşa e jocul.
Dar scrie-mi mamă, scrie-mi.
Creionul, caietul sunt ca o ramă
Pe masa din bucătărie.
Ştii, le-am lăsat acolo cînd am plecat,
Cînd nu ştiam că nu ne vom reîntîlni.

Dumnezeu să-i odihnească!

OFIȚER REVOLUȚIONAR

În Republica Socialistă România Constituția garanta libertatea cuvîntului, a presei, a întrunirilor, a demonstrațiilor oamenilor muncii; dacă manifestațiile erau percepute ca acțiuni antiguvernamentale pedeapsa legală era închisoare pe o perioadă de cel mult 15 ani, nu executarea pe loc; România semnase tratatele internaționale ONU ce prevedeau, printre altele, interzicerea uzului armelor împotriva minorilor, femeilor și oamenilor în vîrstă, în Decembrie 1989 au fost uciși femei, bătrîni, elevi, copii.

În cazul unui conflict armat există un învingător, nu toți învingătorii sunt eroi; a executa ordinul regulamentar e datorie, cine întreprinde fără dispoziție o manevră militară poate fi erou ori e iresponsabil; cine refuză să execute un ordin neregulamentar poate fi condamnat dacă e vorba de dictatură, e respectat dacă episodul se petrece într-un stat democratic.

Armata e instituție cu regim special, între militar și ofițer relațiile sunt de cu totul altă natură decît între muncitor și șeful de echipă; în primul caz e posibil să se ajungă în fața tribunalului militar, în celălalt la o sancțiune salarială ori, cel mult, o concediere.

Între respectarea regulamentului și atitudinea ezitantă diferența e mare; în primul caz e vorba de rectitudine umană, în al doilea de versatilitate; ofițerii care în Decembrie ’89 au respectat regulamentul au conștiința curată, ceilalți sunt vinovați de suferințele pricinuite conaționalilor arestați, dramele răniților, nu pot fi iertați de crimele comise.

Revoluția din Timișoara, din România, a fost declanșată de dictator, revoluțiile sunt fenomene sociale ce se produc doar în țările cu regim dictatorial, inșii din aparatul de partid, generalii, ofițerii de grad superior, au transmis ori i-au îndeplinit ordinele, dintre toți aceștia, cît timp a fost președinte, doar doi români l-au înfruntat în mod public – Constantin Pîrvulescu în noiembrie 1979 cînd, la al XII-lea Congres PCR,

s-a pronunțat împotriva realegerii dictatorului ca președinte al țării, și maiorul Viorel Oancea în decembrie 1989 cînd, din balconul Operei, s-a angajat în fața demonstranților că, dacă vor fi atacați de forțe militare, unitatea sa va interveni pentru a-i apăra.

Viorel Oancea e singurul ofițer care l-a înfruntat pe dictator în mod public cînd acesta era, încă, președintele țării!

VIOREL OANCEA

Viorel Oancea s-a născut în Braşov, la 8 decembrie 1944. Părinţii, Nicolae şi Florica, au fost muncitori. Are două surori, Viorica şi Felicia, stabilite în Braşov. Urmează şcoala generală în oraşul natal, liceul militar în Cîmpulung Moldovenesc, şcoala superioară de ofiţeri activi din Braşov, Facultatea Electrotehnică în Timişoara, cursuri de administraţie publică în Washington, Londra, Birmingham, Franţa, şi de management pentru autorităţile locale – CODECS.

Își începe activitatea la Unitatea Militară din Ilia, pînă în 1990 e ofițer activ MApN; între 1990-1991 inspector şef al IPJ Timiş; în perioada 1992-1996 primar al municipiului Timişoara; în anii 1998-1999 secretar general MI; din anul 2000 pînă în 2004 consilier local al Consiliului Municipiului Timişoara; după 2004 este deputat în Parlamentul României.

Domnul Viorel Oancea este membru fondator al Societăţii *Timişoara* (1990), membru în Consiliul Naţional al Alianţei Civice (1991), membru al Societăţii *Victoria* (1993), membru al Fundaţiei Memorialul Revoluţiei (1995), membru al Fundaţiei Academice Culturale Timişoara (1999).

În 22 decembrie 1989, în jurul orei 9, maiorul Viorel Oancea urcă în balconul Operei şi dă asigurări că unitatea pe care o conduce va face uz de arme împotriva celor care vor folosi forţa împotriva revoluţionarilor timişoreni. De la Operă se întoarce la unitate, fiind, pînă la fuga tiranului, reţinut în cazarmă.

Alături de alţi participanţi marcanţi la Revoluţie pune bazele, în 1990, ziarului *Timişoara*, organizînd, în martie, mitingul de lansare a Proclamaţiei de la Timişoara.

În ianuarie 1991, ca şef al Poliţiei judeţului, refuză să ordone scoaterea în stradă a scutierilor, FSN reacţionează, îl destituie din funcţie!

Domnul Viorel Oancea a fost distins cu Ordinul Merit Militar clasa a IV-a (1974), Ordinul Merit Militar clasa a III-a (1979), Ordinul Merit Militar clasa a II-a (2005), Medalia Revoluţiei Române din Decembrie ’89 (1991), Premiul

Libertatea al Fundaţiei daneze Poul Lauritzen (1992), premiul *Ion Monoran* al Societăţii *Timişoara*, este Cetăţean de Onoare al oraşului Wilkes-Barre (Pennsylvania).

16 DECEMBRIE

Sîmbătă, pe la ora 17, se găsea la avocatul Constantin Dinescu pentru o partidă de iam. După un timp, trebuind să meargă după pîine, avocatul l-a întrebat. *Nu vii şi tu, să vedem ce-i în Maria?* Au plecat împreună în jurul orei 18.

Înspre *Maria* lume multă, în direcţia *Küttl* circulaţia vehiculelor blocată, forţe de ordine de toate soiurile. Ceea ce vedeau îi purta din uimire în uimire. Urmînd indicaţia agentului de circulaţie, au luat-o pe splaiul Vladimirescu, dar au făcut stînga pe prima stradă, cea pe care se găseşte Biserica Reformată.

Cînd au ajuns în apropierea intersecţiei, cineva vorbea de pe scara unui vagon de tramvai. Felul de a vorbi îl trăda, era moldovean. Bărbat la treizeci de ani, de origine modestă, muncitor, poate chiar necalificat. Nu ţinea un discurs coerent, lansa lozinci. *Libertate!... Români veniţi cu noi!...*

Deşi se întunecase, avocatul a recunoscut persoane ce l-au făcut să-i șoptească ofițerului… *hai să plecăm, că e plin de securişti şi tu eşti militar...*

Acasă au dat peste un prieten, profesorul Andrei Constantinescu era în trecere, înainte de a lua trenul spre Bucureşti. Le-au spus ce-au văzut, ofițerul era bulversat dar departe, foarte departe de a anticipa deznodământul de peste patru zile.

După ce a plecat bucureșteanul, provocat de avocat a coborît la el şi și-au reluat partidele de iam.

Vestea *atacului* Judeţenei de Partid din seara de 16 decembrie le-a adus-o… bucureşteanul Andrei Constantinescu. Mătuşa sa locuia lîngă Judeţeană şi el, mergînd după valiză, a avut şansa să asiste la primul *atac* al demonstranţilor timişoreni. Era impresionat, atît de răvăşit, încît, în drum spre gară a trecut pe la ei, ca să-i pună la curent cu ceea ce se întîmplase la Comitetul Judeţean de Partid.

Noutăţile i-au nedumerit, ceea ce se petrecuse în decurs de mai puţin de două ore era de-a dreptul de necrezut, aşa că au ieşit, la poartă s-au despărţit, Andrei a luat-o spre gară – aproximativ ora 20 – ei spre Judeţeana de Partid.

Cînd au ajuns acolo – nici urmă de timişoreni. În schimb forţe de represiune din plin. Miliţieni, militari, trupe speciale plasate în jurul clădirii. Pe partea clădirii nu se putea circula, pe cealaltă – nici o restricţie. Erau în maşină, priveau în jur nedumeriți, nu prea știau ce să facă… Asta pînă cînd s-a produs… *agitația*. De pe strada Filipescu au apărut două autobuze, cineva a dat comanda şi, după ce o parte din soldaţi s-au îmbarcat, maşinile s-au îndepărtat. Ei – în urma lor: Podul *Decebal*, Bulevardul Pârvan… Aici le-au abandonat, au intrat pe aleea dintre cămine pe sensul din Aleea Sportivilor spre Liceul *Ion Vidu*. Acolo, deoarece studenții nu păreau preocupați de frămîntările din oraș, au încercat să stabilească unde se găseau manifestanţii. Și urechile într-o parte, în alta, că fiind întuneric… Din păcate nici un semnal concludent. Dar cînd s-o apuce spre casă – autobuzele de la Judeţeana de Partid!

Ce-au făcut aici se poate numi misiune de… *preîntîmpinare.* Au înaintat pe Aleea Studenţilor, în frunte fiind un ins cu portavoce. Ofiţerul îi îndemna pe studenţi să intre în cămine, să rămînă liniştiţi. În intervenţia militarului se deslușea, însă, şi disponibilitatea pentru concesii, dar şi hotărîrea de a executa dispoziţia primită, formulările de tipul… *dacă aveţi sugestii ori doleanţe… prezentate oficial… decan… rector…* fiind urmate de propoziţii ori fraze lipsite de orice echivoc… *nu umblaţi în grupuri mai mari de trei persoane… nu provocaţi tulburări… avem ordin să…*

Militarii au părăsit zona la comanda ori la… *recomandarea* unei tinere! În preajma ofiţerului cu portavoce a apărut o fată, aceasta s-a apropiat de urechea lui, în momentul următor omul a renunţat la aparat, a dat o comandă scurtă, militarii s-au îndreptat spre autobuze, au urcat, maşinile au demarat…

Cînd vehiculele au dispărut s-au privit blocaţi, n-au reușit să-și dea nici o explicație, au apucat spre casă prea îngînduraţi ca să vorbească între ei…

17 DECEMBRIE

N-a avut parte de somn odihnitor. După miezul nopții i-au sculat copiii. Fereastra dormitorului lor – locuiau în imobilul la parterul căruia se găsește librăria *Mihai Eminescu* – dădea spre Piața Operei. Auzind zgomote, au ieşit pe balcon toți patru. Grupul ce tulburase somnul copiilor se găsea în apropierea actualului magazin *Casandra*. Din cînd în cînd un ins zicea ceva, nu auzeau ce spunea, s-au întors, însă, unul spre altul uluiți, cînd grupul a scandat sloganul… *Jos Ceauşescu!...*

În fața Operei oamenii s-au oprit din nou, cineva cățărat pe-un stîlp le-a vorbit, insul îi îndemna pe timișoreni să meargă spre complexul studențesc.

În jurul orei 2 copiii i-au trezit din nou. Reveniseră manifestanții! Acum erau de cinci-șase ori mai mulți, mai înflăcărați, mai hotărîți, maiorul, toți patru, privindu-se, din nou uluiți, cînd i-au auzit cîntînd *Deşteaptă-te române!*

Cu o săptămînă în urmă ar fi trebuit să-și sărbătorească ziua de naştere. Nu a organizat petrecerea pentru că fuseseră, încă din vară, invitați la o nuntă. Dar pentru 17 decembrie totul era pregătit, invitații urmînd să sosească în jurul orei 18. După ce s-au trezit, între o treabă şi alta, comentau evenimentele din noaptea trecută. Cele mai proaspete noutăți le-a aflat de la soția avocatului. Pe bulevardul 6 Martie (astăzi bulevardul 16 decembrie 1989) vitrine sparte, librăria devastată, urme de ceva ce arsese... Cum trebuia să ajungă la socrul său a plecat – aproximativ ora 13 – imediat. A înaintat pe strada Gheorghe Doja, la intersecția cu strada Braşov a luat-o spre Piața Plevnei, de aici spre Regionala CF, de pe Podul *Maria* s-a uitat spre *Küttl*. Pe partea stîngă nu se putea circula din cauza forțelor de ordine, carosabilul era blocat şi el, circulația pietonală fiind admisă doar pe partea dreaptă a Bulevardului 6 Martie…

Acasă i-a relatat soției situația din oraş, i-a dezvăluit şi ea ceva, modul în care se făcuse de rîs fanfara ce intenționase să-şi prezinte repertoriul în Piața Operei.

După ce-au luat masa, pe la ora 15 s-a întins în pat. Un pui de somn i-ar fi prins bine, mai ales că urma cheful. Dar

abia se întinsese şi, ţîr, telefonul. *Ridic receptorul.* Domnule maior, sunt sergentul… am ordin să vă raportez că trebuie să vă prezentaţi la unitate! *Asta-mi lipsea! Eu la unitate, musafirii ce urmau să pice peste vreo trei ore – la mine acasă! Pe gradatul ce mă sunase îl cunoşteam bine, i-am spus să raporteze că nu mă găsise, am pus telefonul jos, am dormit vreo oră. Apoi am mers la avocat. Nu ne-a fost dat să terminăm partida. Alarma! Nu de la Unitate, de la soţie! Să venim, că demonstranţii ne dădeau foc! Am ieşit pe balcon, am privit ceea ce puteam cuprinde cu ochii, nu-mi reveneam. Fostul magazin de blănuri şi fosta parfumerie ardeau, Piaţa gemea de oameni, de la librăria de sub noi ieşea fum! Din fericire lucrurile stăteau altfel decît zisese ea. Colocatarii, care ieşiseră înaintea noastră, ajunseseră cu demonstranţii la înţelegere. Oamenii dădeau foc… marilor opere afară, nu în librărie.*

Pe la ora 17 şi un sfert un vecin îl anunţa că demonstranţii începuseră să spargă vitrinele şi pe strada unde parcase autoturismul. A coborît în grabă urmat de Titi Dinescu, maşina se găsea în apropierea magazinului cu articole muzicale de pe Măcieşilor. Portbagajul era deschis, n-au avut ce lua, fusese gol. A urcat la volan, a parcat-o în spatele clădirii *IPROTIM*.

Cînd a revenit – aproximativ ora 17,30 – a auzit primele împuşcături. Şi-a dat seama că erau gloanţe de manevră, a urcat, a ieşit pe balcon. Nu după mult timp, în faţa Operei a apărut o maşină. Ofiţerul a dat ordinul de debarcare, după care a dispus ocuparea dispozitivelor de luptă. Odată plasaţi pe poziţii, cu armele la şold, li s-a ordonat să le folosească şi să înainteze. Se deplasau în linie pe părţile circulabile ale Pieţei, dinspre Operă spre Catedrală. După primele focuri demonstranţii s-au retras spre Catedrală, s-au năpustit pe străzile laterale. Maiorul a identificat şi şuierat de glonţ de război, dar, în mare, s-a tras cu muniţie de manevră. Atît cît cuprindea cu privirea din balcon, n-a văzut nici un rănit. După aceea s-a dovedit că au existat victime, însă din balcon n-a văzut nici un ins împuşcat.

A, o scenă hazlio-caraghioasă. Un beţiv se încăpăţîna să urmeze alt sens de deplasare decît al tuturor oamenilor. El mergea spre militari! Înainta spre ei strigîndu-le… omorîţi-mă... hai băieţi, omorîți-mă, trageţi, că nu mă feresc... decît viu şi treaz, mai bine mort dar beat!...

Petrecerea a fost compromisă, au venit invitaţi puţini, erau cînd pe balcon, cînd la masă, maiorul încerca să-i liniştească. *Da, se trage, dar sînt gloanţe oarbe.* Un vecin, domnul Manea, i-a arătat un tub, era de manevră, a dat explicaţiile necesare, cu toate astea n-a putut să-şi continue cheful. De altfel pe la ora 19 l-a prins la telefon comandantul. Alarmă! Şi-a cerut scuze, s-a pregătit de plecare, îl chinuia o dilemă. În civil... în uniformă? A coborît într-un fel de prospectare pînă la poartă, a studiat Piaţa. Lucrurile se *liniştiseră*, demonstranţii fuseseră *împinşi* pe arterele laterale, între Operă şi Catedrală nu se găsea nici un demonstrant. Dar pe ansamblu situaţia rămînea gravă, în oraş se trăgea. Mai ales în Calea Giroculuí.

Şi, din păcate, se trăgea cu gloanţe adevărate. Această constatare, căreia i se adăuga ordinul comandantului, au eliminat orice ezitare. A revenit în apartament, şi-a cerut scuze, şi-a luat uniforma, a coborît. La poartă, pentru că în Piaţă nu se circula, a chemat un locotenent-major, i-a arătat legitimaţia, ofiţerul l-a condus la maşină, a ajuns la unitate în jurul orei 20.

Acolo a avut confirmarea, s-a acţionat la ordin! Dispoziţia de a se folosi muniţia de război fusese dată în jurul orei 19!

18 DECEMBRIE

La unitate, cînd auzeau şuierînd gloanţele de război, sărea îngrijorat. În ceea ce-l privea ştia că soţia şi copiii nu erau în stare să spargă o vitrină, dar tot atît de bine ştia că nu s-ar fi dat în lături să iasă în Piaţă şi, împreună cu oamenii din oraş, să protesteze, să ceară socoteală celor vinovaţi de uciderea atîtor tineri…

În noaptea 17-18 decembrie, în unitatea lor a avut loc un *proces* asemănător cu cel consumat la *Maria* în după-amiaza zilei de 16 decembrie, cele mai vii discuţii fiind iscate de evenimentele ce se petreceau în preajma lor: la Divizie, pe Calea Lipovei, se trăgea cu muniţie de război! Nu s-a tras doar în aer. Dimineaţa, pe la ora 4, a venit în faţa Unităţii o Salvare, însemna că era vorba de răniţi, poate de morţi!

În lipsa detaliilor exacte, încercau să ajungă la datele stării din oraş prin radio şi telefon. Bucureşti, *Europa Liberă*, *Vocea Americii*, *BBC*. Ascultau *Europa Liberă* în unitate!

În jurul orei 17,30 a avut norocul s-o prindă pe soţie la telefon. Din fericire ai lui erau bine. Dar în cei de la Catedrală, i-a spus, s-a tras fără să se fi ţinut cont că erau tineri, aproape copii, fără să se fi ţinut seama că aceştia se găseau pe treptele unui lăcaş sfînt.

Luni s-a tras cu gloanţe de calibrul 14,5.

19 DECEMBRIE

Marţi dimineaţa a simţit nevoia unei *relatări* pe viu. Cum nu se putea altfel, și-a asumat întreaga responsabilitate trimițînd în oraş un om de încredere – maistrul militar Constantin Micu. Dar, deoarece acesta întîrzia – ori el nu avea răbdarea necesară, maiorul Oancea a comis al doilea abuz, a părăsit unitatea el însuși, în jurul orei 13!

Pleca, chipurile, după maistru, dar *a nimerit* acasă! În urma convorbirii telefonice cu soţia scăpase de mai toate spaimele, dar s-a liniştit cu adevărat abia atunci. Liniştit în privinţa familiei, căci în rest… Așa că a trecut pe la avocat, după care au ieșit în oraș amîndoi. Primul obiectiv – *ELBA*. Ceea ce ştiau despre întreprindere era legat de muniţia gărzilor patriotice. Cineva se prezentase pentru a o prelua, factorii de răspundere nu ridicaseră nici o obiecţie, numai că muncitorii se împotriviseră. *De ce s-o luaţi? Ca s-o folosiţi împotriva noastră? Nu, muniţia rămîne aici, nu v-o dăm!* Situaţie ce determinase deplasarea la întreprindere a unei delegaţii formată din Posa, Moţ şi Radu Bălan.

Dar la *ELBA* urmau să ajungă ultima dată, fiindcă voiau să vadă mai tot oraşul. Au dat de primul TAB în preajma IRET-ului. Staţiona, în apropiere nici un militar, doar echipajul, în interior. Au trecut pe lîngă el, au luat-o pe Pârvan, Piața Maria, bulevardul Tinereţii, 13 Decembrie. Cînd au trecut podul, un TAB se îndrepta spre *ELBA* pe Splaiul Nicolae Titulescu. Au stat pe loc cîteva minute crezînd că vor apărea şi altele, nu, acela a fost singurul.

În momentele acelea nu s-a tras – aproximativ ora 14 – din întreprindere n-a ajuns pînă la ei nici un zgomot.

Atunci, mai ales că timpul cam trecuse, au hotărît să se întoarcă. L-a lăsat pe avocat acasă, el a luat-o spre cazarmă. La Fabrica de Lapte drumul spre centru era blocat de militari, maiorul a ţinut-o înainte, a ajuns, în fine, la unitate.

20 DECEMBRIE

Primele veşti despre ce avea să se întîmple miercuri le-au fost furnizate de un ofiţer a cărui soţie lucra la *AEM*. Două dintre colegele ei apăruseră la serviciu în doliu, îşi pierduseră cîte un copil şi vorbeau deschis, direct, indiferent ce persoane se găseau în preajmă.

Relatarea l-a pus pe gînduri. Colegele soţiei ofiţerului erau doar două din zecile de mame ce-şi pierduseră copilul, or dacă toate se manifestau în acelaşi mod la locurile de muncă… Oricum, din această cauză, la urma urmei din multe, din multe altele, salariaţii au părăsit întreprinderile, cei de acasă locuinţele şi oamenii s-au îndreptat spre centru.

Din moment ce mi-am dat seama că oamenii vor ieşi, au început să mă frămînte alte gînduri. Pînă la ora aceea nu se primise vreo dispoziţie care s-o anuleze pe cea din 17 decembrie, deci militarii posedau arme cu gloanţe de război, prin oraş mişunau TAB-uri şi dacă vreun comandant isteric...

Miercuri n-a putut ieşi din Unitate, încercările de a intra în contact cu cei de acasă au eşuat toată dimineaţa, a reuşit s-o prindă pe soţie la telefon doar pe la ora 15. *Să vă spun de ce doar atunci? Fusese în Piaţa Operei! În primul rînd! Emoţia o mai stăpînea şi atunci, ce se întîmplase i se părea ireal, era fericită că trăise acele momente nemaipomenite, nu-şi mai revenea. Cînd auzise vuietul mulţimii ieşise pe balcon, se aşteptase să vadă oameni mulţi dar ceea ce avea în faţa ochilor întrecea orice închipuire, năvălea spre centru întreaga Timişoară! Şi atunci a înşfăcat copiii şi a coborît cu ei! Aşa se face că, apărînd în poarta imobilului în momentele în care revoluţionarii intrau în Piaţă din bulevardul Republicii, ai mei se găseau în faţa Operei în primul rînd!*

Din fericire nu s-a produs nici o altercaţie, militarii se retrăseseră lîngă clădire, între ei şi demonstranţi existînd un spaţiu de cîţiva paşi, pe care cei mai prevăzători dintre timişoreni se străduiau să-l păstreze oricît de puternic erau împinşi din spate, în dreptul ei cel ce făcea acest lucru se folosea de băţul unui steag. Omul, văzînd-o cu băieţelul lipit de ea, şi-a manifestat temerile. *Doamnă, de ce nu trimiteţi copilul acasă, ăştia au gloanţe, s-ar putea să tragă.* Vorbe la care doamna Oancea a avut replica. *El trebuie să stea să vadă, eu să simt, şi nu vom pleca nici unul pentru că nu-i bine să rămînă nici mama fără copil, nici copilul fără mamă!*

Starea de încordare a durat minute bune, nu putea ţine, însă, la infinit, un gest necugetat ar fi dus la tragedie, totul depindea de-o iniţiativă salvatoare.

Din fericire sclipirea salvatoare s-a produs. Dintre ei s-a desprins un bărbat impunător, așa i-a spus soția, care şi-a aruncat geaca, şi-a dezvelit pieptul şi a început să vorbească – i-au aflat numele mai tîrziu, e vorba de Claudiu Iordache – în așa fel încît mulţi, foarte mulţi dintre ei, mai ales femeile, au dat în lacrimi, ochii unor militari umezindu-se şi ei...

Un moment aparte a fost acela în care a apărut, dinspre *Modex*, un TAB. Lumea s-a îmbulzit, copilul s-a speriat, i-a venit rău, doamna Oancea l-a dus la nişte prieteni, familia Ardelean, ea şi fata revenind la Operă!

În timp ce vorbeam cu soţia am... căzut pe-un scaun şi am început să plîng. Sunt bărbat, militar, dar în ziua aceea am plîns. Întîmplarea a făcut să intre un civil, angajat la noi, omul s-a speriat, m-a întrebat cum mă putea ajuta, l-am liniştit, m-am liniştit şi eu, am intrat împreună în hală…

Nu mult timp după aceea s-a dat ordin ca armata să se retragă în cazărmi. Pentru timişoreni manevra era cu două tăişuri. Armata se retrăgea dar Miliţia, Securitatea?... Altfel spus dispoziţia îi lăsa pe manifestanţii timişoreni la cheremul miliţienilor şi securiştilor! Ca să nu mai amintesc de uslaşi!

Or în situaţia aceasta trebuia să facem ceva!

La modul în care să procedeze s-au gîndit mai ales după ce-au ascultat intervenţia lui Ceauşescu la televizor, au reevaluat situaţia, au ajuns la o hotărîre extremă. A doua zi urma să prezinte comandantului poziţia unității din subordinea sa, pe care acesta trebuia s-o transmită eşaloanelor superioare!

21 DECEMBRIE

Ceea ce li s-a părut că puteau face pentru demonstranţi a fost să raporteze că unitatea lor va fi alături de timişoreni! Mai exact, că în situaţia agresiunilor din partea unor forţe militare, aveau să folosească armele şi ei, pentru a-i apăra pe manifestanţi! Astfel, în 21 decembrie, la ora 7,30, maiorul a prezentat comandantului materialul întocmit noaptea cu colegii, solicitînd colonelului Constantin Damian să anunţe poziţia lor mai departe.

Solicitarea a fost satisfăcută şi, aproximativ la ora 9 – înaintea mitingului de la Bucureşti – în unitate a apărut generalul Florea Cîrneanu, la care au fost chemaţi maiorul Oancea şi colonelul Constantin Damian.

Generalul a folosit cuvintele lui Ceauşescu, *huligani*, *vagabonzi*… cînd i s-a ivit ocazia maiorul a făcut observaţia că acolo s-a găsit toată Timişoara, după aceea întrebîndu-l… *Tovarăşe general, ordinul e clar, armata nu va ieşi din cazărmi, problema e, însă, ce dispoziţii există pentru celelalte unităţi, miliţieni, securişti, uslaşi?...* Din acel moment replicile au fost… *paralele*. Maiorul punea întrebări concrete, generalul… *declama* texte ceaușiste…

S-a înfiripat după aceea o discuţie în care colegii maiorului au pus şi ei întrebări, n-a fost nici o problemă, generalul cunoștea multe, foarte multe citate ceaușiste. Dar de la un moment dat, fiindu-le lehamite, nu i s-a mai adresat nimeni. A făcut-o, în final, maiorul. *În încheiere, tovarăşe general, vă rugăm să transmiteţi eşaloanelor superioare poziţia noastră.* Intervenţia l-a înfuriat. *Eşti tîmpit*, *tovarăşe maior, eşti de-a dreptul tîmpit!...* Maiorul n-a dat înapoi, a rămas pe poziţie. *Tovarăşe general, în condiţiile în care ne găsim, dorinţa noastră rămîne valabilă. Vă rugăm să atenţionaţi, ierarhic, despre hotărîrea unităţii noastre!* De data asta n-a răspuns. L-a săgetat cu o privire scurtă, rece, după care a plecat nervos.

Cînd a ieşit, subalternii săi au respirat uşuraţi Asta se întîmpla între orele 9,30 şi 10.

Între timp acasă, doamna Oancea a început să fie bombardată cu telefoane. O sunau persoane necunoscute dîndu-i sfaturi, unii punîndu-i întrebări stranii. Cineva a sfătuit-o să-şi ia copiii şi strictul necesar – dînsa nu ştia, încă, de situaţia din cazarmă! – să plece de acasă… altcineva a recurs la întrebări scurte, *unde-i tata, ce face*… – răspunsese fiica – *unde locuiau*. Apelurile au avut efect şi doamna Oancea s-a refugiat cu copiii la o vecină.

Nu după mult timp au pus mîinile pe arme. Cineva a venit cu o informaţie şocantă. *Tovarăşe maior, în oraş va fi decretată* Starea de Necesitate*, prin Timişoara umblă o maşină prevăzută cu portavoce, oamenii sunt anunţaţi că, dacă pînă la nu ştiu ce oră nu se vor retrage, va fi decretată* Starea de Necesitate *şi...* Ofiţerul a înlemnit, o mînă de descreieraţi cu automate ar fi declanşat un adevărat măcel, aşa că… Din păcate cel cu informaţia nu cunoştea ora fatidică, de aceea a pus mîna pe telefon, a căutat-o pe soţie acasă, la prietene, la vecine… i-a spus ce să facă, doamna Oancea a coborît şi, după ce s-a strecurat printre demonstranţi pînă în primul rînd, a trimis bileţelul spre balcon din mînă în mînă, doamna Oancea a văzut că biletul ajunsese sus, a aşteptat răspunsul vreun un sfert de oră, a venit acasă i-a spus cum stăteau lucrurile.

După discuţia aceasta maiorul a luat o decizie extremă, înarmarea oamenilor săi, fiind hotărîţi să intervenă imediat ce s-ar fi declanşat vreo agresiune în oraş. Preparativele au fost întrerupte, însă, de manifestarea din Bucureşti. La început imaginile nu li s-au părut liniştitoare, dar cînd s-a produs întreruperea...

În jurul orei 17,30 am fost chemat la comandant, de faţă fiind Constantin Damian, Constantin Rotariu şi Ion Păun. Greu de precizat ce-au urmărit. Că toţi suntem nervoşi... momente grele... noi, însă, ca militari... Cred că a fost un fel de test. Au vrut să-şi formeze o impresie despre dispoziţia în care ne găseam după evenimentele de la Bucureşti. Am întrebat şi acum care era poziţia noastră, comandantul a repetat ceea ce mai spusese, eu am insistat, el a schimbat subiectul, m-a întrebat ce ştiam despre familie, mai mult chiar de-atît, mi-a spus că puteam să merg să mă văd cu ai mei. Mi-a trecut

atunci prin cap ideea că voiau să mă despartă de băieții mei. Sigur, m-aş fi dus acasă, dar am… cotit-o şi eu, că e întuneric şi umblînd în uniformă la ora aceea…

Am ieşit cu domnul Păun, care m-a întrebat dacă voi merge la generalul Cîrneanu. De ce?...; Să-i ceri scuze...; Scuze?... *A lăsat-o moartă, eu m-am întors la oamenii mei, de atunci fiind pregătiţi să ieşim la prima împuşcătură.*

Mai mult chiar de-atît, a doua zi avea să facă publică poziția unității sale de acolo de unde Timișoara fusese declarată oraș liber de comunism!

22 DECEMBRIE

Dimineața a părăsit unitatea, a ajuns acasă pe la ora 8. Era nebărbierit, a intrat în baie, după care l-a sunat pe avocat. Nu-l chema ca să-i comunice angajamentul lor, ci să conceapă împreună declarația pe care urma s-o citească din balconul Operei. Cînd au terminat-o, și-a luat uniforma de maior. *Clipele acelea au fost teribile, soţia rîdea, îşi ştergea o lacrimă, copiii îşi manifestau entuziasmul dar şi temerile. Ceauşescu, deşi gafase cu mitingul de joi, era în continuare preşedintele ţării şi dacă ar fi reuşit să păstreze Puterea pe mine, ca militar, mă aştepta glonţul!*

Înainte de a deschide poarta a avut unele ezitări. Piața era plină de oameni, nu ştia ce reacții vor avea văzînd chipiul, epoleții, de miercuri de pe la prînz militarii nu mai ieșiseră în oraș, dar era convins că printre timișoreni se găseau rude, cunoștințe, ale celor răniți ori uciși de inși în uniforme… În fine, punîndu-și speranțele într-un gest și o expresie, a pus mîna pe clanță, cînd a dat cu ochii de demonstranți a ridicat mîna, zîmbind, cu degetele în formă de V. N-a fost o idee rea. Au existat, e drept, cîteva momente de incertitudine, dar cînd, de undeva, cineva a lansat sloganul *Armata e cu noi!,* totul a reintrat în normal.

La poarta de pe Mărăşeşti a fost verificat, n-au găsit nimic, n-aveau ce, pentru a ajunge sus i-au dat un însoţitor. În foaier lume multă, ce se întîmpla acolo l-a cam blocat, nu

cunoştea pe nimeni, privea într-o parte, în alta, de regulă spre locul în care se vorbea mai tare.

În fine, a făcut cunoştinţă cu Fortuna, doamna de lîngă el avea un dosar în care se găseau toate luările de cuvînt, maiorul s-a prezentat, i-a spus ce hotărîre se luase în unitatea sa, i-a arătat hîrtia cu intervenţia lui, Fortuna a citit-o, i-a plăcut, la urmă i-a pus o întrebare. *Sunteţi capabil ca, după ce-aţi citit textul, să strigaţi* Jos Ceauşescu?*; Sunt!*

A fost condus în balcon, a fost anunţat, pentru atît timp cît să vadă lumea că era vorba de un militar cei din faţă s-au dat la o parte, revenind apoi imediat, din acel moment maiorul citind textul…

FRAŢILOR

Sunt maior al armatei române şi doresc să vă informez că ofiţerii, maiştrii militari, subofiţerii, personalul civil şi militarii în termen de la Unitatea Militară 01955 îşi exprimă hotărîrea de a nu acţiona sub nici o formă împotriva poporului, solicitînd în acelaşi timp eşaloanelor superioare următoarele:

1. Garanţia fermă că armata nu va acţiona împotriva poporului!

2. Că nici alte forţe nu vor acţiona împotriva poporului!

3. În cazul în care alte forţe vor acţiona împotriva poporului, unitatea noastră este decisă să iasă din cazarmă ca să apere poporul!

JOS CEAUŞESCU!

De la poarta Operei a fost însoţit de patru tineri, prin mulțime a trecut în cu totul altă dispoziție, în fața casei aceștia l-au întrebat ce avea de gînd să facă, după ce le-a spus că se va întoarce la unitate s-au oferit să-l însoțească, i-a asigurat că nu era nevoie, ei au insistat. Atunci i-a rugat să revină la ora 11, pentru că dorea să facă un duș. N-a apucat să intre în baie. Abia ajuns în apartament, a sunat telefonul. La celălalt capăt – comandantul unității. *Tovarăşe maior, e adevărat că ai vorbit de la balconul Operei?...; E adevărat…; Unde-i armamentul şi muniţia dumitale?...; În fişet…; Nu-i la dumneata?...; Nu, sunt în fişet…; Aha… Şi acum?;... Adică?...; Păi ce faci, te întorci la unitate?; Mă întorc!...; Bine...*

Acel… *Bine...* Niciodată nu i s-a părut că a auzit un cuvînt mai bogat în sensuri, de atunci fiindu-i clar că, o dată revenit în unitate avea să fie arestat!

S-a prăbuşit în fotoliul din faţa televizorului urmărind, orb, copleşit de gînduri, succesiunea de imagini. Şi dintr-o dată – anunţul cu sinuciderea lui Milea. Dispărînd el, ministrul Apărării devenea generalul Guşe, cel ce organizase la Timişoara represiunea în primele zile ale Revoluţiei, ceea ce însemna…

Din meditaţiile acelea l-au smuls tinerii… *garda* lui… *revoluționară.*

Și-a sărutat soţia, copiii, a ieşit. Nu era sigur că avea să-i mai vadă dar, din fericire, a reuşit să se stăpînească. Nu acelaşi lucru s-a petrecut în maşină. După ce-au intrat – maşină militară de teren, pusă la dispoziție de tineri! – și-a pus cascheta pe genunchi. Cei patru şi-au dat seama că ceva nu era în regulă şi l-au întrebat ce se întîmplase. Deși a încercat să schimbe subiectul, insistența lor l-a determinat să le dezvăluie presentimentul ce-l consuma. Tinerii, cu naivitatea și entuziasmul lor, au sărit atunci cu fel de fel de idei, cea mai potrivită părîndu-li-se aceea de a nu se reîntoarce la unitate. *Nu pot să fac asta*, a încercat el să-i lămurească, *sunt ofiţer, dacă nu mă întorc, pot fi acuzat de trădare...* Pînă la urmă tinerii au găsit o modalitate de a fi alături de maior. I-au promis că îl vor căuta la telefon din oră în oră, şi dacă n-o să răspundă el... he-hei, atunci...

După ce-a coborît, trecînd pe lîngă santinelă și-a dat seama că avea ceva în mînă. Era platforma politică a FDR. I-a dat-o santinelei, a intrat. Era aşteptat. De colonelul şi ofiţerul de la contrainformaţii. *Tovarăşe maior* – se găseau în biroul comandantului – *ar fi fost bine dacă textul dumitale ar fi conţinut încă un punct...* Firește, ceva din *gîndirea eroului între eroi*, fraza referindu-se la *pericolul* maghiar. *Nu asta aşteptau oamenii, tovarăşe colonel, ceea ce voiau să ştie era* ***dacă armata e ori nu e de partea lor****...; Bine, lasă astea, hai la tovarăşul Rotariu*. Au intrat toţi trei, în biroul comandantului diviziei găsindu-se locotenentul-colonel Păun şi generalul Florea Cîrneanu. Colonelul Rotariu tocmai vorbea la telefon cu generalul Guşe despre… Oancea Viorel! Peste cîteva clipe i-a întins receptorul, maiorul s-a prezentat. *Păi cum îţi permiţi...* A ţinut-o aşa un minut, două, poate un ceas, nu e capabil să precizeze cît timp, cînd celălalt a tăcut maiorul spunînd doar atît. *Aşa am simţit că trebuia să procedez ca soldat şi ca român!* La

celălalt capăt al telefonului spume la gură, o amenințare, toate amenințările din lume, urmate... *Dar trec peste astfel de detalii, esenţialul este acesta – din clipa aceea am fost arestat! Am fost condus în camera secretariatului consiliului politic al diviziei, mi s-a spus să n-o părăsesc! Asta se întîmpla aproximativ în jurul orei 12. Nu ştiu cît timp am stat acolo. Curînd atenţia, toată puterea de concentrare, au fost mobilizate de încercarea de a distinge ce se auzea dintr-o încăpere alăturată. Şi dintr-o dată – vestea! Aveam, însă, şi îndoieli, din cauza unui strigăt al lui Rotariu.* Unde dracu merge aparatul ăla? Închideţi-l, o dată, că au intrat teroriştii şi auzi ce tîmpenii spun! Pentru că n-a venit nimeni să anuleze ordinul maiorul a rămas pe mai departe în încăperea aceea, acolo l-au găsit procurorul şef Izdrescu şi procurorul Pînzariu, care i-au spus că ordinul de a i se lua declaraţie îl dăduse generalul Guşe personal. Nu s-au purtat urît. I-au precizat că era o formalitate, l-au lăsat să scrie ce voia.

Am ieşit din încăpere pe la ora 14, mi-am căutat subalternii, oamenii, prietenii, ne-am bucurat, ne-am îmbrăţişat, ***am început… să visăm.***

RADIO TIMIȘOARA LIBERĂ

În 15 ianuarie 1985, zi nefastă pentru literatura și cultura română, puterea comunistă desființează postul local de radio Timișoara; în 15 decembrie 1989, la Timișoara au loc primele mișcări antidictatoriale care, prin Revoluția declanșată din acestea, a pus capăt dictaturii comuniste; de la prima sa prezenţă în eter, la 5 mai 1955 ora 20.15, zeci de ani Radio Timişoara a fost prietenul, sfătuitorul, generoasa entitate ce a adus în casele bănăţenilor, a ascultătorilor din zonă, aria de emisie cuprinzînd şi judeţele limitrofe Arad, Hunedoara, chiar şi cîteva localităţi din Banatul iugoslav, ştirile diurne, informaţiile de maximă importanţă, inconfundabilul melos bănăţean, umorul specific zonei; apariţia televiziunii i-a *ştirbit* statutul în bună măsură; de cînd programele acesteia au devenit… *leşie ceauşistă* servită zilnic timp de două ore, localnicii s-au *întors* la prima *iubire*.

Cînd activitatea postului a fost sistată, aparatura şi cabinele de emisie au fost luate în custodie de Direcţia de Radio şi Televiziune, instituţie ce se ocupa de buna funcţionare şi recepţie tehnică a aparaturii. În plus, o parte din personalul tehnic al studioului și-a păstrat locul de muncă, funcționînd pe mai departe în clădirea ce fusese cîndva sediul studioului. Altfel spus, vechii specialiști erau capabili, din punct de vedere tehnic, să reia activitatea studioului în orice moment deoarece, cu toate că aparatele nu erau folosite, fuseseră întreținute de tehnicieni tot timpul.

Una din doleanțele ascultătorilor fideli de odinioară, în condițiile dispariției restricțiilor comuniste, a fost reluarea emisiunilor radio. Datorită conștiinciozității foștilor salariați ai instituției, a dragostei față de profesie, la urma urmei a unei… speranțe nutrite tainic de-a lungul întregii perioade de interdicție comunistă, concretizată în întreținerea aparaturii în stare de funcționare, în 22 decembrie, la ora 14, postul de

radio Timișoara, acum cu o nouă identitate, Radio Timişoara Liberă, a intrat în emisie din nou, pe binecunoscuta sa lungime de undă.

Aceasta este povestea în mare a *peripețiilor* postului, a celor care au activat în instituție, o parte din detaliile acestora fiind furnizate de trei dintre cei mai cunoscuți specialişti care l-au deservit, inginerul Ioan Olaru, oamenii de microfon Bogdan Herzog și George Balica.

IOAN OLARU

Dacă în zilele de 20-22 decembrie în Piaţa Operei manifestanţii cereau redeschiderea postului de radio, la Direcţia de Radio şi Televiziune specialiştii din instituţie făceau ultimele verificări ale aparaturii din dotare.

Ideea, dacă e să spunem lucrurilor pe nume, a pornit de la liderii din balcon conduşi de domnul profesor Lorin Fortuna. Noi, avînd în grijă întreţinerea tehnică a acestor aparate, care acum arată cum arată dar atunci erau destul de noi, ne-am zis să punem umărul la ceea ce se petrecea în oraş. Or o contribuţie consistentă, în fond de specialitate, pe care o puteam asigura doar noi, era pornirea studioului pentru ca ţara să afle ce se întîmpla în Timişoara. Primele gînduri s-au conturat în 20 decembrie, într-o discuţie despre situaţia din oraş cu colegii din echipa aceea, domnii Mihai Bota, Iulian Toma şi Adrian Lupaş. Am întocmit împreună un plan minimal, aşa cum s-a putut atunci, fără să ştie prea multă lume. Ştiam de el, de fapt, doar noi patru.

Una peste alta – am hotărît să pornim acest studio!

O verificare scurtă şi, din fericire, am constatat că era funcţional. Ce-i drept îl întreţinusem, fireşte fără să fi anticipat evenimentele din decembrie, cu conştiinciozitate exemplară. Urma să emitem pe staţia de televiziune din Urseni, partea de sunet, fiindcă staţia de pe strada Demetriade, unde ştie toată lumea că se găsea antena mare – aceea fiind staţia de radio –, era înconjurată de trupe de securitate înarmate.

Nu intru în amănunte. Destul că atunci ne-am pregătit şi, cînd au fost îndeplinite toate condiţiile, am putut răspunde afirmativ solicitărilor concitadinilor noştri.

Din păcate de la intenţie pînă la reuşită trebuiau să treacă peste un hop, care în acele zile era, încă, de netrecut. Toate telecomunicaţiile erau sub controlul strict al Securităţii.

Trebuie să ştiţi că hotărîserăm să pornim staţia pe la ora 18 în 20 decembrie. N-am izbutit din motive tehnice, dar

şi de altă natură. Dar în 22 am fost şi capabili – din punct de vedere pur tehnic şi redacţional – şi dispuşi – dacă e să vorbim despre atitudine şi curaj – să intrăm în emisie.

Revin la data de 22 pentru o precizare. Cum spuneam, în 22, pe la ora 11, studioul era pregătit să emită semnalul tehnicienilor… heterodină se numeşte în limba noastră, ce trebuia să ajungă la bornele staţiei de radio de 630 KHz. Această manevră nu s-a putut executa în 21 deoarece legăturile de modulaţie se făceau prin masa de verificare ce se găsea în clădirea din spatele primăriei, fostele Telefoane cum se numea instituţia atunci, unde trebuia să se execute încă o manevră. Numai că acolo erau, încă mai erau, oameni cu degetul pe… trăgaci, care supravegheau tot ceea ce era semnal hertzian emis din Timişoara. Una peste alta abia în 22 am reuşit să avem o legătură bună, vechea noastră legătură prin cablu radio cu staţia de emisie.

De aici încolo… Asta am aşteptat de fapt, să punem studioul pe emisie. El era funcţional, am precizat treaba asta, era pe cald încă din 20, dar în ce privea intrarea pe emisie lucrurile s-au rezolvat abia în 22 decembrie, cînd trupele din jurul staţiei de pe Demetriade au fost retrase din dispozitiv.

Atunci ne-am propus să începem așa cum era mai mult decît firesc să începem. Am zis că ar fi normal ca primii vorbitori la acest post nou, **Radio Timişoara Liberă**, să fie cei din balconul Operei, cei care, mai mult decît oricare din noi, se dovediseră energici, curajoşi, consecvenți, competenți.

Lucrurile n-au ieşit chiar cum ne-am propus. Plecasem eu cu maşina după domnul Lorin Fortuna şi cei din jurul său, numai că, deoarece toată Timișoara era în oraş, n-am ajuns la timp înapoi, aşa că primii timişoreni care s-au adresat ascultătorilor au fost doi dintre redactorii noştri ce se găseau în studio, Bogdan Herzog şi George Balica. Intervenţiile lor s-au consumat cu doar vreo 5-10 minute înainte de a sosi noi cu revoluţionarii din balconul Operei. De atunci încolo, însă, lucrurile s-au desfăşurat în mod firesc, oamenii s-au perindat după aceea pe aici mult timp şi în număr mare, cum să spun, nici nu puteai să te întorci, era coadă ca la… ca la alimentara cînd se zvonea că au adus zahăr ori ulei. Asta pînă prin 10, 15 ianuarie.

Sigur, foştii colegi din redacţie şi din tehnic, auzind semnalul, emisiunile, au început să vină unul după celălalt, aşa că spre seară, în 22 seara, ne găseam în clădire mai toţi angajaţii radioului din urmă cu cinci ani. Au venit, de altfel, şi tehnicienii de la Televiziune, exista şi un car de televiziune aici, colegi care, de pe la ora 19, s-au oferit să asigure paza clădirii fiindcă, după cum ştiţi, de atunci armele au răpăit din nou. În ciuda celor de afară am fost în emisie mai toată noaptea, pînă, dacă nu cumva mă înşel, pe la ora 3, unele emisiuni fiind reluate sîmbătă.

Vineri, 22 decembrie, s-a întîmplat, aşa după cum îşi aminteşte inginerul Olaru, un incident ce avea să scoată la suprafaţă adevărul asupra desfiinţării postului de radio din Timişoara în urmă cu cinci ani. Acesta nu fusese familia dictatorială. *Preţioasa* indicaţie a conducerii de partid şi de stat fusese reducerea, cu cîteva sute de persoane, a angajaţilor Radioteleviziunii Române. Dar nu numai de la studiourile teritoriale de radio ci şi de la postul central. Numai că factorii de decizie din momentele acelea au preferat să sacrifice posturile teritoriale în întregime, fără să se atingă de… *ţuţerii* lor, ce puteau fi, la o adică, uşor de controlat şi şantajat. Acest adevăr avea să iasă la iveală în comportamentul *ciudat* al colegilor bucureşteni în acele momente.

Atunci, asta se petrecea în 22 decembrie în jurul orei 12, după ce, vorba aia, aveam undă verde pentru ieşire, ne-a venit ideea să dăm drumul pe linia de întoarcere… Am refăcut-o pînă la Bucureşti, introducînd-o în programul lor. Ei bine, Bucureştiul n-a răspuns, ne-a ignorat, nu ne-a acordat atenţie pe tot parcursul zilei de 22 decembrie, pe scurt spus, nu ne-a oferit spaţiu în programul de radio 1. Noi simţeam, doream, insistam să intrăm pe programul 1 măcar cîteva minute, ca să se ştie în toată ţara ce se petrecea în Timişoara, voiam să afle întreaga Românie, şi nu numai, că ne declarasem oraş liber de comunism, că nu-l mai acceptam pe Ceauşescu, însă nu ni s-a dat undă verde. Nici azi nu ştiu… mă rog, o explicaţie se conturează de la sine dar zic să trecem peste ea, deci nici astăzi nu ştiu dacă a fost vorba de o problemă tehnică ori de altă natură. Ce-i drept, nu am făcut nici o investigaţie,

faptul este însă fapt, abia de a doua zi, 23 decembrie, dacă nu mă înşel era sîmbătă, pe la ora 12, poate 13, Radio Timişoara a intrat, o oră, pe Radio Bucureşti 1.

După aceea… După aceea se poate spune că lucrurile au intrat în normal… Mă rog, în normal…

BOGDAN HERZOG

După desființarea postului teritorial Timișoara, Bogdan Herzog rămăsese corespondent local pentru zona Timiş-Arad a instituției Radio Bucureşti, el fiind singurul angajat din fostul colectiv ce rămăsese pe poziţii.

De la izbucnirea manifestărilor revendicative de la Timişoara, ştirile sale nu mai prezentaseră nici un interes pentru colegii de la Radio Bucureşti, aşa că fusese obligat… să plece în concediu. Şi unde putea pleca decît pe străzi, acolo unde oamenii scandau… *Vrem Radio Timişoara!* Avînd sediul tot în clădirea fostului studio, la parterul corpului în care se aflau cabinele de emisie date în folosinţă în anul 1983, era la curent cu strădaniile inginerului Olaru, ale celorlalţi colegi, pentru punerea în funcţiune a staţiei. În dimineaţa zilei de 22 decemberie era decis să se aşeze în faţa microfonului.

Sunt cîteva lucruri ce se leagă unul de altul. La momentul acela eram singurul om care rămăsese în instituţie, corespondent al postului central Bucureşti ca redactor de actualităţi şi, fireste, am urmărit, desfăşurarea, derularea manifestărilor din oraş ca orice om de mass-media. Printre altele am fost la podul Neptun (podul *Decebal*)*, prin centru… în zilele de 18, 19, 20 decembrie… Ca salariat, mai ales pentru că eram singurul, aveam datoria să anunţ redacţia din Capitală subiectele ce urmau să fie înregistrate în săptămîna ce urma. Luni dimineaţa la ora 8, conform protocolului, am sunat la Bucureşti anunţîndu-i că de la Timişoara nu se poate vorbi despre altceva decît despre Revoluţie. M-au făcut neserios, mi-au recomandat să mă abţin, să nu fac glume, eu am rămas pe poziţie, am precizat că în Timişoara se petreceau fapte neobişnuite, grave din punctul lor de vedere, de fapt din al tuturora deoarece lumea era în mişcare continuă, se manifesta ca niciodată pînă atunci, termenul potrivit pentru ceea ce se petrecea fiind* ***mişcare anticomunistă****. Bucureştenii au reacţionat de-a dreptul brutal, mi-au spus să închid telefonul*

precizînd că mă vor contacta ei. Am rămas lîngă aparat, au sunat într-adevăr. M-au sunat, însă, pentru a-mi pune o întrebare. Ai fost în concediu, Bogdane? *Le-am răspuns:* Nu. *De parcă atît ar fi aşteptat, mi-au zis:* De ieri eşti în concediu, la revedere! *Ceea ce a însemnat că de luni, 18 decembrie, am întrerupt orice legătură cu redacţia din Bucureşti. Situaţia asta a durat pînă în 23 decembrie. Altfel spus, în această perioadă n-am existat pentru instituţia noastră din Capitală. Asta pentru că nu le-a convenit subiectul propus, neacceptîndu-l nici măcar aşa, cum să spun, ca glumă nesărată, ideea de revoluţie blocîndu-i cu totul.*

Apoi evenimentele aveau să se succeadă cu repeziciune, aşa cum se scrie Istoria deobicei, cînd manifestările spontane duc la schimbări radicale.

Faptul este fapt, postul de radio Timişoara a început să emită în data de 22 decembrie în jurul prînzului, pe la ora 13, poate 14, nu mai ştiu exact. S-au aflat atunci la microfon trei persoane, foşti salariaţi ai studioului, respectiv Ion Dula Giulvăzan, Dumnezeu să-l ierte, George Balica şi subsemnatul. Intrarea în emisie a fost pregătită, bineînţeles, de colegii de la serviciul tehnic condus de Ioan Olaru. În jurul orei 10 m-a întrebat dacă eram pregătit să vorbesc la microfonul postului de radio Timişoara, e evident ce răspuns am dat, aşa că, după ce ei au pregătit aparatele ce fuseseră, trebuie să fac această precizare, ţinute la cald cum se spune, adică puteau să intre în emisie oricînd, am început să emitem, cum spuneam, în jurul orei 13, sau 14….

Despre Radio Timişoara ce mai trebuie spus e că într-un timp relativ scurt, au venit, au revenit în redacţie toţi colegii mei care, timp de cinci ani, nu au avut acces la microfon. Au venit şi colaboratorii externi, şi cei interni, toată lumea, toţi cei pentru care clădirea din strada Cluj a reprezentat, ani de zile, locul nostru de muncă.

Momentul de intrare în emisie a fost pregătit în jurul orei 10,30, cînd inginerul Olaru a stabilit că se putea face acest lucru. Am scris un text scurt despre ce însemna această legătură cu publicul ascultător din Timişoara, din Banat, după cinci ani de tăcere, text în care am încercat să dau oamenilor încredere în ceea ce făceau, ce au făcut, asigurîndu-i că totul avea să fie aşa cum ne doream toţi de ani şi ani.

Însă greul abia începea. Studioul intrase în emisie, numai că dispunea de un singur microfon şi atunci, mai ales atunci, în perioada aceea de convulsii, de entuziasm, de fel şi fel de manevre ale indivizilor versatili, practici, speculativi, agitația din studio era destul de improprie unei activități firești, performante. Dar, încetul cu încetul, s-a intrat în *normal,* în standardele proprii activității în mass-media.

Sigur că evenimentele ne-au obligat, ne-au forţat… S-au desfăşurat cu atîta repeziciune, încît de multe ori nu ştiam în ce mod să reacţionăm. O să vă dau un exemplu. La un moment dat au apărut acele… celebre adeziuni faţă de Frontul Salvării Naţionale. Care, din păcate sunau leit ca telegramele adresate... iubitului nostru conducător adresate cu prilejul... mă rog, ştiți ce vreau să spun, nu-mi face plăcere să continui. Ei bine, am oprit destul de repede difuzarea acelor misive. Au fost atunci oameni care s-au supărat pe postul nostru, pe mine personal, cu toate astea mi-am menţinut poziţia.

Din momentele nu tocmai fireşti de la început de emisie, aş aminti faptul că am oprit, şi-o să vă precizez imediat în ce calitate, difuzarea unor informaţii de tipul... apa de la reţea este otrăvită… în cartierul Calea Lipovei se trage, mor mii de timişoreni…dinspre Buziaş se apropie zeci de tancuri…

Sigur că fiecare... colecţionar, *ins care aduna aceste informaţii, aceste ştiri, avea nevoie de un sfătuitor. Eu aveam continuitate în redacţie, colegii au susţinut ideea difuzării acelor zvonuri, numai că eu, din păcate ori din fericire, am rămas pe poziţie zicînd: Asta nu, nu difuzăm asemenea zvonuri… ai verificat cumva veridicitatea lui, ai băut apă otrăvită, a tras cineva în tine, ai văzut cu ochii tăi pe cineva care a fost împuşcat?... Deci nu, nu propagăm astfel de veşti, de ce să speriem populaţia, de ce să creăm panică în oraş?*

Spre deosebire de impresiile lui Ioan Olaru, Bogdan Herzog vorbește despre o relație amicală cu Radio București în istorica zi de 22 decembrie.

Ajunşi aici aş adăuga un amănunt ce merită să fie menţionat. E vorba de impactul emisiunilor noastre cu publicul. Ştiţi de unde am fost sunaţi? Din Galaţi, Bacău, Piatra Neamţ… Din fel de fel de localităţi în care postul nostru nu avea acces ca difuzare. Însemna că din Controlul

General de la Bucureşti, cineva direcţiona, redirecţiona emisiunile noastre spre restul ţării. Primele contacte de acest fel au fost stabilite surprinzător de repede. În jurul orei 15, la aproximativ două ore de la intrarea noastră în emisie! Atunci cînd Radio Bucureşti nu avea, încă, o viziune clară asupra emisiunilor ce trebuiau difuzate, cunoscute de români, şi nu numai, de pretutindeni. Cei ce sunau ne felicitau, îşi manifestau bucuria, entuziasmul, admiraţia pentru ceea ce se întîmpla la noi, satisfacţia că la Timişoara se începuse ceva ce trebuia să se petreacă în orice localitate a ţării. Toate acestea, mergînd mînă în mînă cu pasiunea, cu vocaţia noastră, au constituit baza formării unui colectiv de redacţie puternic, profesionist, ce a reuşit, deşi în prima etapă organizarea nu a fost punctul nostru forte, să asigure cîte douăsprezece ore de emisie pe zi în condiţiile în care, înainte de 1985, spaţiul rezervat nouă era de cinci ore pe zi!

În prima zi am părăsit studioul după ora 22, programul din zilele următoare desfăşurîndu-se între orele 6 şi 22! În condiţii, e cazul să facem această precizare, grele. Nu aveam cu ce să încheiem, cu ce să deschidem emisiunile. A rezolvat problema asta domnul Ilie Dobrici, primul director al postului Radio Timişoara după '89. A adus de acasă un disc cu Hora Unirii.

Dar ce să mai vorbim de cortinele muzicale, de fondul sonor atît de indispensabil în radio, în condiţiile în care în studio nu (mai) exista nici măcar o jumătate de disc, nu unul întreg. Ei bine, ştiţi cum s-a rezolvat această problemă? Prin contribuţia admirabililor noştri concitadini. Timişoreni pe care-i vedeam pentru prima dată, veneau şi ne dădeau plăci, casete cu înregistrări muzicale, ca să ne putem susţine prestaţiile în condiţii cît de cît fireşti, ştiut fiind faptul că, în timp ce pregăteşti buletinul de ştiri, reportajul, mă rog, materialul pe care urmează să-l prezinţi, e nevoie de un pasaj muzical pe care…

Asta e, a fost greu. Dar acolo unde există entuziasm, piedicile sunt depăşite.

GEORGE BALICA

În dimineaţa zilei de 22 decembrie George Balica, una din vocile de excepţie ale studioului, crainic consacrat, redactor îndrăgit, a venit la fostul sediu al radioului de pe strada Cluj cu convingerea că, în curînd, Radio Timişoara va emite din nou.

Mă găseam pentru a treia oară în Piaţa Operei, alături de zecile de mii de timişoreni, strigînd împreună atît de cunoscutele lozinci de atunci. Era o zi superbă, îţi venea să spui că venea Paştele nu Crăciunul. La un moment dat am avut o revelaţie. Mi-am zis că acolo, scandînd sloganuri alături de ceilalţi, nu eram indispensabil. Că adică puteam să-mi folosesc vocea în cu totul alt mod şi cu alt randament. Adică mi s-a conturat convingerea că în ziua aceea puteam porni radioul, pe care-l părăsisem în urmă cu cinci ani forţaţi de politica dictatorului pe care acum nu se mai sfia nimeni să spună că-l ura, că era criminal, că voiam să-l judecăm aici, în Banat. Mi-am părăsit colegii de serviciu cu care eram în Piaţa Operei şi am mers la Radio. L-am întîlnit acolo pe portar, nea Petre, postul lui se păstrase. Mi-amintesc că i-am spus... azi îi dăm drumul. *La care el mi-a răspuns...* ei, ce bine ar fi...

Între timp a venit Bogdan Herzog. Umblase şi el prin oraş, ca toată lumea. I-am spus pentru ce venisem, a fost de acord, a spus şi el că da, azi am putea porni. Am căutat un ştraif de muzică pentru că o transmisie include momente ce pot fi acoperite doar cu muzică, am conceput un text pe care, la ora 14, cînd a pornit emisia, l-am citit. Primele cuvinte – Aici Radio Timişoara Liberă. După cinci ani de tăcere, impusă de dictator, Radio Timişoara îşi reia activitatea. Pînă la un buletin de ştiri, vă invităm să ascultaţi muzică populară.

Aveam două ştraifuri. Unul cu muzică populară şi celălalt cu piese interpretate de Gheorghe Zamfir. Aceste două benzi au constituit fondul muzical ce a susţinut prima zi de emisie. Deci între 9 şi 10 am fost în Piaţa Operei, la ora 14 am intrat în emisie. Între timp aici, la studioul de pe strada Cluj,

am ascultat postul de Radio Bucureşti, singurul în funcţie atunci, dar vizionam şi Televiziunea Română, ce pentru cîteva momente a intrat în emisie să comunice hotărîrea dictatorului de a institui Starea de Necesitate. *Atunci am avut momentele mele de îngrijorare. De deznădejde. În Timişoara euforia ne cam îmbătase, dar din moment ce se luase o măsură atît de drastică, nu aveai cum să nu te îngrijorezi.*

După ce s-a încheiat emisiunea televiziunii, am rămas cu radioul. La care, îmi amintesc, se emiteau piese corale interpretate de copii cu... tovarăşa, cu tovarăşul, cu victoriile noastre pe calea făuririi viitorului de aur… cunoaşteţi lozincile.

Numai că la un moment, în locul acestor melodii – program cu piese de muzică populară sprinţare, săltăreţe. Atunci mi-am zis că s-a întîmplat ceva. Ceva important. Şi am sărit la televizor, l-am deschis din nou. Din fericire chiar atunci... geniul din Carpaţi îşi lua zborul. Cînd am văzut fuga dictatorului, mi-am zis e clar, putem porni. Ceea ce am şi făcut, la ora 14.

Trebuie să precizez faptul că, dacă nu erau Ioan Olaru, colegele de la serviciul tehnic – care, la fel ca mine, după desfiinţarea postului au lucrat care pe unde s-a nimerit – iniţiativa noastră n-ar fi avut sorţi de izbîndă. Fără ei am fi vorbit la pereţi, ca să zic aşa. E meritul lor incontestabil că am putut fi auziţi. Auziţi nu doar în Timişoara, în zona noastră de acoperire, în toată ţara. Asta deoarece Bucureştiul a preluat emisiunea noastră şi au difuzat-o pretutindeni. Am fost auziţi în cursul zilei în toate colţurile României, am primit mesaje din Moldova, Muntenia, Ardeal, de pretutindeni, oamenii ne mulţumeau pentru ce făceam, pentru veştile pe care le ofeream de aici, din oraşul Revoluţiei Române.

Cum spuneam, am rostit cuvintele acelea, care au deschis de fapt postul nostru de radio. Colegii le-au auzit şi în nu mai mult de o oră, pe la 15, au început să apară. Aşa că pe la ora 16 ne găseam aici, la studioul din strada Cluj, aproape întreaga redacţie din urmă cu cinci ani de zile, gata să lucreze. Reveneam adică la normal, la activitatea ce ne oferea satisfacţii, sentimentul că făceam ceva într-adevăr util, de importanţă certă. În cei cinci ani lucraserăm în fel şi fel de întreprinderi, de instituţii pentru a supravieţui, pentru un

salariu, dar în toţi acei ani nostalgiile se întreţeseau avînd în centru clădirea asta, semnul colegei de la pupitrul de comandă, în faţă microfonul.

Iar acum microfonul însemna libertatea de a vorbi, de a fi tu însuţi.

IMAGINI STATICE – FOTOGRAFII

Ceea ce cunoaștem la un moment dat se datorează pe de o parte trăirilor personale, pe de alta informațiilor.

Așa cum timișorenii nu știau ce se petrecea, bunăoară la Iași ori Reghin în perioada 15-20 decembrie 1989, restul țării nu știa că în săptămîna aceea la Timișoara oamenii umblau pe străzi scandînd lozinci antidictatoriale, erau hăituiți, arestați, striviți de TAB-uri ori tancuri, împușcați, uciși. Nu se știa nimic din dramele timișorenilor, nimic din copleșitoarele lor manifestări civice, deoarece cuvîntul scris, vorbit ori imaginile, erau blocate de sistemul inchizitorial comunist.

Importanța cuvîntului rostit, dar mai ales puternicul impact al imaginilor, sunt concretizate în cel mai convingător mod de faptul că Revoluția Română a izbucnit în Timișoara, nu în alt oraș. În Timișoara, datorită fostului complex *Comtim,* fie din comerț, fie prin cunoscuta modalitate… socialistă, localnicii aveau în farfurii, destul de des carne. Se știe, de altfel, că fel de fel inși cu anumite funcții prin ministerele din capitală, își aranjau delegații la Timișoara nu atît pentru prestațiile lor profesionale, cît pentru a reveni în București cu cîteva kilograme de carne. Asta nu însemna, însă, că timișorenii erau *împăcați* cu starea materială din acea vreme, dimpotrivă!

Ultima frază pare ușor paradoxală. Adevărul e că deși n-o duceau mai rău decît concetățenii din alte localități, aici nemulțumirile, starea de revoltă, erau mai mari! Asta deoarece – datorită televiziunii iugoslave în mod special – aveau alte repere, altă atitudine față de regim. De altfel, în revista germană *STERN* din decembrie 1989, Hans-Joachim Löwer publică un material în care găsim o formulare ce spune totul despre acest subiect: *conducerea partidului numea Timişoara…* ***vestul sălbatic al țării!***

Datorită televiziunii iugoslave timișenii **vedeau,** de ani buni, cum se trăia în Vest… Dar la un moment dat **au văzut** altceva! Ce s-a întîmplat cu zidul Berlinului și Honecker… demonstrațiile din Praga, alungarea lui Husak… Atunci – orașul fiind destul de mare, peste 300.000 de locuitori – oamenii au ieșit în stradă și, în a șasea zi, ***Timișoara devenea primul oraș liber de comunism din România!***

La acest statut s-a ajuns prin sacrificii; sacrificiile, momentele eroice, se cade să fie cunoscute de contemporani, de urmași; față de primii și-au făcut datoria oamenii de radio din Timișoara, față de aceștia dar și pentru cei de după noi – reputații fotografi Constantin Duma și Mircea Radu, oamenii de televiziune Eugen Gherga și George Ardeleanu.

CONSTANTIN DUMA

În 17 decembrie, după o noapte în care au fost arestați peste opt sute de timișoreni, Constantin Duma și Mircea Radu umblau cu aparatele la ei pentru a imortaliza incredibilele manifestări din oraș. La un moment dat s-au întîlnit cu fratele lui Duma, dar acesta avea alt traseu. Făcea parte din mulţimea ce se îndrepta spre Comitetul Județean de Partid care însă, la podul *Decebal* a fost întîmpinată de o formaţie de militari. Acolo s-a făcut uz de armă, fratele său n-a fost rănit dar s-a speriat atît de tare, încît n-a mai dat pe acasă două zile şi două nopţi. Cum lucra la *Electrotimiş*, a preferat să se ascundă, de teama posibilelor represalii, în întreprindere.

În centru, între Catedrală şi Operă, lume multă, foarte multă, şi urme vizibile ale unor manifestări violente. Magazinul *Foto-Muzica* de lîngă arteziana cu peşti, era devastat, geamurile sparte, unii intrau alţii ieşeau, direct prin geam peste calorifer; un tînăr, crezînd cine ştie ce, a apărut în stradă cu o boxă imensă…

În foşgăila aceea, poate intenționat poate din greşeală, cineva deteriorase o țeavă și apa se cam adunase, în încăpere se umbla pe un strat de apă. Cei doi au intrat la fel ca ceilalți, prin geam, s-au uitat în dreapta, stînga, Constantin Duma s-a uitat la un disc, l-a pus la loc, au intrat apoi în shopul din apropiere. Acesta era gol, ori… *golit,* de aceea au ieșit și s-au îndreptat spre Catedrală. Cum din magazinul de blănuri ieşeau flăcări, s-au îndreptat spre acesta. Agitație firească, dar oarecum inutilă, deoarece în magazin nu se găsea nici o blană, n-au văzut altceva decît rafturi și cuiere goale.

Pe partea aceea, între Operă şi Catedrală, erau sparte, de altfel, toate magazinele, accesul în ele fiind la îndemîna oricui. Cînd se apropiau de magazinul *Unic,* cîţiva tineri scoteau nişte jamboane, pe iarbă, vizavi de acesta, găsindu-se altele, poate mai mult de 20 de bucăți, în momentele următoare apărînd unul și cu sticle de şampanie. Nu le luaseră ca să le ducă acasă, le-au deschis, au băut, le-au întins sticla, au băut şi ei…

Constantin Duma a avut, apoi, un schimb de vorbe cu cîțiva tineri, de fapt niște copii. Cum lucrase o bună perioadă la Inspectoratul Şcolar, elevii, niște copii *problemă*, l-au recunoscut, l-au salutat. *Salut, mă nenea*, a zis unul din ei, *uite, am fost în magazin şi am luat un fiş*. *Mă*, l-a sfătuit el, *dacă ai făcut-o ai făcut-o, dar acum ia-te şi du-te acasă cît mai repede, că s-ar putea ca lucrurile să ia o întorsătură proastă.* Copiii l-au ascultat, au plecat.

În cele din urmă au ajuns la Catedrală, au urcat pe trepte. Asta se întîmpla în jurul orei 18. Pe trepte, în poziţia centrală ca pentru o fotografie – un grup de vreo 80 de persoane ce scandau lozincile din zilele acelea. Cele legate de dictator, de libertate, de alegeri libere... Acestea nu, însă o lozincă i-a surprins. Cineva a strigat… *Vrem rege!...* A fost o lozincă aparte, singulară, ce n-a avut succes. De altfel nici n-ar fi avut cum, deoarece timișorenii de pe treptele Catedralei erau tineri, prea tineri, persoane pentru care cuvîntul *rege* nu avea nici o semnificație.

În acest timp, de cealaltă parte a carosabilului, oarecum pe neașteptate pentru că tinerii de pe treptele Catedralei erau preocupați de lozincile lor – un șir de vreo douăzeci trăgători! Cînd au conștientizat situația în care se găseau, glasurile s-au mai muiat, fiindcă atenţia le era reţinută de mişcările militarilor. Din păcate, ceea ce nu se poate numi altfel decît atitudine criminală, gestul s-a produs. Militarii au deschis focul! Vreo douăzeci de secunde au tras în plan vertical, flăcările de la capul armelor se distingeau cu ușurință, tinerii au încremenit, spaimele le-au tăiat răsuflarea gîndindu-se că, dacă poziția armelor se schimba… Cum însă acestea rămîneau în plan vertical, glasurile au început să prindă vigoare. E drept, nu în cor, nu pronunţînd împreună sloganurile de dinainte, formulările fiind, de fapt, apostrofări, apeluri la sentimente umane, civice… Numai că orientarea armelor s-a schimbat, desigur la comanda cuiva. S-a tras, însă, la picioare. S-a tras în direcţia lor, dar la picioare, gloanţele şfichiuind din caldarîm în direcţii incontrolabile, imprevizibile, deoarece caldarîmul era din pietre cubice şi nu puteai fi sigur că nu vei fi lovit pentru că se trăgea în jos. Dacă ar fi fost pămînt n-ar fi existat nici o problemă, dar aşa te putea lovi un glonţ chiar dacă arma nu era îndreptată spre tine.

Focurile acelea au fost de avertizare, au vrut să-i intimideze, deoarece dacă s-ar fi tras în plin, ar fi fost multe, foarte multe victime. Dar cu toate că nu au tras în plin, s-au auzit țipete, vaiete, ici-colo s-a prăbușit cîte un tînăr, o tînără.

Cei doi s-au speriat cu adevărat cînd, în spatele lor, un glonț a *muşcat* dintr-o coloană. Erau pe a treia treaptă – luate de sus în jos – în partea unde acestea sunt rotunde, glonțul lovind un stîlp din zona aceea. Treptele au început să se golească, fiecare a fugit unde credea că era mai puțin expus, Constantin Duma și Mircea Radu apucînd spre parcul din spatele Catedralei. Dar ei erau fotografi, *vînători* de instantanee deosebite, așa că după ce s-au simțit cît de cît în siguranță, după ce li s-a părut că riscul era mai mic, de după un pom spre alt pom, au încercat să se apropie de Catedrală din nou, pentru a vedea ce s-a întîmplat în urma lor. N-au reușit nici să se apropie prea mult, nici să vadă prea multe, deoarece militarii au început să tragă și în becuri și nu se mai vedea nimic nici la doi-trei pași. Atunci, pentru că oricum nu mai aveau ce face, pe de altă parte pentru că de tras se mai trăgea, rar dar se trăgea, au apucat spre casă.

În 17 decembrie Constantin Duma a reușit să facă fotografii în trei locuri. La Comitetul Județean de Partid unde are cîteva instantanee cu tunul de apă ce pînă la urmă a fost *neutralizat* de către demonstranți; la complexul studențesc, unde a intrat într-un bloc și a fotografiat mulțimea de la fereastra unei camere; în spatele magazinului *Bega*.

Deși fotografiile lui au apărut în multe publicații, și de multe ori, Constantin Duma amintește doi fotografi care, de asemenea, au imortalizat momente importante, cruciale, ale Revoluției din Timișoara: Ladislau Gagyi și un oarecare Marius, căruia nu-i cunoaște numele, primul stabilit, i s-a spus, în Arad, despre cel de al doilea neștiind unde poate fi găsit.

Pînă în 20, chiar și în 21 decembrie, era riscant să faci fotografii de ansamblu. Riscul era dublu. În primul rînd pentru tine însuți. Oamenii nu voiau să fie fotografiați, cine se folosea de aparat era privit cu suspiciune, cu revoltă, era considerat securist şi în stările acelea de exaltare timişorenii se inflamau uşor, te luau de guler una două. *Pe de altă parte tu, cu aparatul la gît, erai frămîntat de… cum să zic, de o agasantă responsabilitate civică. Asta pentru că fotografiile tale ar fi*

putut ajunge în mîinile celor cu priviri de gheaţă şi suflete de piatră. Ai fi putut aduce astfel, fără să vrei, nenorocirea în casa cine ştie cîtor inşi. Simţeam, ca toţi timişorenii, că se întîmpla, că se va întîmpla ceva deosebit, dar nu mă întrebaţi dacă atunci defineam evenimentele acelea revoltă și doar atît, deci un eveniment de moment, ori revoluţie. Prin prisma experienţei pe care o aveam, fiind în relaţie cu Muzeul Banatului pentru care lucram, simţeam importanţa documentară a momentului surprins în imagine. Acesta a fost, de fapt, motivul pentru care m-am simţit obligat să folosesc aparatul de fotografiat. Ştiam că nu sunt fotografii valoroase sub aspectul compoziţiei, prelucrării artistice, dar sub aspectul documentar îmi dădeam foarte bine seama de importanţa lor. De aceea, chiar şi în fotografiile din 20, cu atît mai mult în zilele premergătoare, nu redau portrete foarte exacte ale demonstranţilor. Fiindcă, mă repet, nu doream să se ajungă la cine ştie ce privaţiuni, condamnări, ani de temniţă. O fotografie din acele zile, în situaţia unei reprimări, ar fi fost sinonimă cu condamnarea la temniţă pe viaţă, poate chiar la moarte. Dacă Revoluţia nu ar fi reuşit şi acele fotografii ar fi ajuns pe mîna securiştilor… mă opresc aici, nu cred că e nevoie să mai adaug vreun cuvînt.

Din punctul de vedere al fotografului, Constantin Duma consideră că istoria Pieţei Operei începe cu adevărat în 20 decembrie. Oamenii porniţi din fabrici, din toate întreprinderile oraşului spre centru, produceau un zumzet aparte, radiau o încredere copleșitoare, emanau o forță incredibilă, A făcut fotografii salariaților care veneau de la *Electrometal* spre centru cu steagul cu stema pe el. Asta în 20 decembrie, aproximativ ora 12. Veneau cu steagul, cu tricolorul cu stemă, zîmbind dar hotărîţi, foarte hotărîţi, pentru a se solidariza cu cei care, în Piaţa Operei, protestau pentru faptul că în Timişoara s-a murit. Oamenii veneau nu pentru a-şi manifesta nemulţumirea, ci revolta. Constantin Duma era acolo, fotografia mulțimea apropiindu-se, dar s-a ferit să prindă poziții frontale. Sigur, de prin 22 decembrie regretă că n-a avut curajul, intuiția, că n-a găsit modalități pentru a face fotografii ca în situațiile normale, fotografii artistice, de profesionist, dar în condițiile acelea de stres, de tot felul de temeri…

Cînd din balcon s-au făcut invitații pentru salarați reprezentativi din toate întreprinderile orașului, fratele său se găsea în balcon lîngă Ioan Chiș, el fiind lîngă fostul *Lacto-bar*, acum *McDonald's*. Era pe un postament de vreo 70 de centimetri și, folosind hanoracul – model specific vînătorilor – în fel și chip pentru a nu fi observat de cei din jur, făcea fotografii în mod discret dar insistent, deoarece nu voia să scape nimic. Totuși, cu toată precauția sa, niște demonstranți din stînga-față – îi are în cîteva imagini, nu însă în prim-planuri ci din spate – s-au întors spre el fiindcă cineva a strigat: *mă, ăsta ne fotografiază!* N-a fost timp pentru explicaţii, s-au repezit la el şi… Şi asta este, a luat o bătaie pe care o s-o ţină minte toată viaţa. Cu picioare, cu pumni, cu nici nu mai ştie cu ce. Din fericire, nu departe de ei se găsea un grup de la *Electrotimiş*. Unul dintre ei l-a recunoscut şi a intervenit imediat: *staţi mă, ce v-a apucat, ăsta-i fratele lui Semaca* – porecla fratelui său – *şi Semaca e sus, în balcon!* Oamenii au încetat să-l mai lovească, dar au vrut să-i ia hanoracul, de fapt aparatul, din motive lesne de înțeles.

De pe la ora 12 a zilei de 20 decembrie, în Timișoara au existat două *puncte fierbinți.* Pentru orice fotograf o astfel de situație e de-a dreptul imposibilă. Voind să nu scape nimic, Constantin Duma a făcut naveta, mai mult alergînd decît mergînd, între Operă și Comitetul Județean. Lua cîteva instantanee într-un loc, fugea dincolo, revenea în cea mai mare grabă, alerga din nou spre locul părăsit de doar cîteva minute… Așa se face că, deși cînd *era într-un loc nu se găsea în celălalt*, Constantin Duma are în fototeca sa instantanee ce redau desfășurarea evenimentelor din cele două puncte de zenit ale zilei de 20 decembrie destul de coerent, fără sincope majore.

Dar să dau şi un amănunt ce dezvăluie starea de spirit a românului de atunci. În ziua de 20 am bătut, cu Mircea Radu, la mai multe uşi. La uşile unor apartamente ce aveau ferestrele spre Piaţă, rugîndu-i pe oameni să ne permită să intrăm, pentru a fotografia ce se petrecea între Catedrală şi Operă. Mircea Radu e un operator foarte priceput, prin ce a făcut a marcat Istoria Timişoarei realizînd imagini filmate foarte bune. Cum spuneam, am încercat să ne plasăm în locuri ce ne-ar fi permis

să avem în faţa ochilor cadre largi, reprezentative. Am bătut atunci în vreo zece uşi, nu ne-a lăsat să intrăm nici un locatar. Nu-i condamn, nu-i poate condamna nimeni. Am trăit într-o teroare ce explică, ba chiar justifică astfel de atitudini. Unii spuneau cu sinceritate, deschis… domnilor, nu vă supăraţi, azi vă las, mîine vine Securitatea şi intru la necaz, mă scuzaţi, nu pot, am familie, copii… *Alţii ne cam luau la fix, ne repezeau…* ce face, ce doriţi, păi cum să vă las să intraţi domnilor, de ce vorbiţi prostii, cine sunteţi, ce hram purtaţi… *Deci în 20 decembrie nu ne-a lăsat nimeni să intrăm.*

În 21 au avut o surpriză plăcută. Le-a deschis uşa, fără să îi ocărască ori să-i alunge, o doamnă al cărei apartament se găseşte deasupra librăriei *Mihai Eminescu*. Doamna şi domnul, au înţeles ei, erau profesori universitari. Doamna a zis… *domnule…* s-a uitat la ei şi-a zis, *domnule, pe dumneata te cunosc de undeva, hai, fie ce-o fi.* A intrat şi a vorbit, totuşi cu soţul, i-a cerut părerea, dînsa fiind, însă, din capul locului dispusă să-i lase să intre din moment ce i s-a adresat aproximativ astfel… *sunt doi domni care ne roagă ceva, hai să-i lăsăm cîteva minute să intre pe balcon să fotografieze Piața….* Vorbe la care domnul a zis… *păi de ce să nu fotografieze, haideţi domnilor…*

Cei doi prieteni au luat atunci, în 21 decembrie, instantanee foarte reuşite în linişte, fără să se fi grăbit, alegînd unghiurile cele mai potrivite. Au prins momentele oarecum delicate ale apropierii grupurilor de olteni, cîteva din nesemnificativele lor reticențe, manifestări din ce în ce mai degajate, resfirarea printre timișoreni, în cele din urmă… *dizolvarea* lor în masa demonstranților timișoreni…

În 21 decembrie fotografii n-au făcut naveta. Au început să fotografieze în Piaţa Operei, s-au repezit o dată pînă la Comitetul Județean dar, cum acolo nu se întîmpla nimic, au revenit în centru și au făcut fotografii doar în Piaţă.

În 22 lucrurile au stat altfel datorită lui Gruia Săsăran. Acesta le-a spus că îi poate ajuta să urce în clădirea Rectoratului Politehnicii. Au mers cu el, la poartă, deoarece deja apăruseră timișoreni cu brasarde tricolore pe brațul drept, e posibil să nu fi putut intra, Săsăran se cunoștea cu unii dintre ei, le-a spus ce doreau, ce urmau să facă persoanele cu care era, n-a fost nici

o problemă, cei doi fotografi au intrat în clădire – conduşi de altfel, de unul dintre *brasardişti* – şi, de la o fereastră a ultimului etaj, au surprins o mulțime de instantanee cu demonstranții din Piață.

N-au întîrziat însă prea mult în acel loc deoarece, la un moment dat au aflat vestea năucitoare că în Cimitirul Eroilor fuseseră găsite nişte cadavre. Gata, de atunci îşi doreau să fie acolo, dacă ar fi fost posibil ar fi zburat, s-ar fi teleportat pînă acolo, oricum au ajuns mai repede decît spera fiindcă unul dintre tinerii din garda de la intrare a apelat la un prieten ce avea maşina în apropiere.

Lucrurile stăteau, însă, altfel decît se aşteptaseră. Timişorenii credeau că îşi găsiseră persoanele dragi ce fuseseră împuşcate începînd cu 17 decembrie, ale căror trupuri nu fuseseră găsite în morga Spitalului Județean, însă cadavrele deshumate erau într-o fază de putrefacție prea avansată pentru trupuri ce ar fi fost înmormîntate în urmă cu patru-cinci zile.

Oricum cei doi prieteni *şi-au făcut datoria*, sunt fotografi profesionişti, au şi de la cimitir o mulțime de instantanee.

Cînd se întorceau, cînd erau prin preajma Tipografiei, de la oamenii din blocuri au auzit de fuga dictatorului…

Din acel moment situația s-a schimbat radical. Acum acceptau, voiau, acum oamenii trăgeau de ei să-i fotografieze, să le facă poze în grupuri, înfăşuraţi în steag, în faţa vreunui TAB ori tanc, cu un militar alături, cu arătătorul și degetul mare îndepărtate în formă de V…

Au făcut şi astfel de poze, bucuria, entuziasmul, manifestările erau prea frenetice ca să nu fie imortalizate, ca să nu rămînă **dovezi**, peste ani, a tulburătoarelor trăiri încercate de români în momentele dispariției constrîngerilor comuniste, a dictaturii ceaușiste…

MIRCEA RADU

În 1989 Mircea Radu era operator la Întreprinderea Cinematografică, în mod particular fiind cineamator ce activa în cadrul Clubului CFR. Profesia era pasiune, pasiunea devenea… activitate în toate împrejurările memorabile în care se găsea, de care auzea și în care se implica cu entuziasmul ce-i trădează trainica, admirabila pasiunea… pentru profesie.

Manifestările publice pot deveni *momente importante* pentru colectivitate, revoltele, revoluțiile – puncte cruciale, pentru națiune; ziaristul, istoricul și scriitorul, au datoria să le consemneze pe hîrtie; artistul fotograf, cineastul, să le imortalizeze în clișee perene.

Nu foarte mulți timișoreni vor fi fost siguri, în seara de 16 decembrie 1989, că peste cîteva zile dictatorul va fi strivit de Istorie, însă toți erau conștienți că participau la evenimente nu tocmai obișnuite pentru ființa noastră națională.

În 16 decembrie Radu Mircea se găsea la Clubul CFR. La un moment dat un vuiet de undeva, de nu știa unde, i-a atras atenţia, l-a determinat să iasă. Coborînd scările, își amintește el, și-a zis, firește destul de nedumerit… *ce naiba, are POLI meci şi eu nu ştiu nimic?*

Nu a realizat de unul singur ce se întîmpla, norocul a fost că niște prieteni i-au spus ceva de mulțimea din zona *Piața Maria*. Informația nu l-a tulburat prea mult, nu a acordat vorbelor atenţie deosebită și a luat-o spre casă. Numai că traseul *trecea* prin Piața Maria. Apropiindu-se, din cauza zumzetului din ce în ce mai puternic mirarea a început să se contureze tot mai exact, cînd a intrat printre demonstranți l-a copleșit, nu-i venea să creadă că se scandau lozincile acelea, că timișorenii se manifestau cu atîta îndrăzneală, deși cordoanele forțelor de represiune nu erau deloc prezențe decorative.

Strecurîndu-se printre oameni a dat peste niște cunoscuți, întrebarea a fost firească, răspunsul vag, dar la atîta entuziasm parcă nici nu conta. Și la un moment dat… *hai, că uite, oamenii păşesc, mulțimea se pune în mişcare*…

Nu știa unde se mergea, cine stabilise unde să se ajungă, nu știau nici prietenii lui, dar dacă aceștia se încadraseră în coloană i-a însoțit. La pod au luat-o pe lîngă *Flora* şi dacă ei strigau *Libertate!... Jos Ceauşescu!... Gorbaciov!... Gorbaciov!...* a procedat la fel şi el. A scandat ca ei deoarece îi plăceau sloganurile, pentru că avea senzația unei *eliberări* dorite de mult, pentru că se simțea altfel decît pînă atunci, despre Gorbaciov avînd păreri deosebite: om deschis, vederi largi, destindere, Glasnost, Perestroika…

Mergeau spre Universitate. Pe Pârvan întuneric beznă, nici un bec aprins, la sensul giratoriu de lîngă căminele studenţeşti s-au îndreptat spre podul *Michelangelo*, pe acolo s-au oprit nişte troleibuze, întîmplător ori cine știe din ce pricini, oricum vehiculele nu i-au încurcat, nu le-au fost de folos, la urma urmei aveau preocupările lor, ceea ce era important constînd în unitatea grupului. Din păcate avea impresia că se cam împrăştiaseră, din spate auzea strigăte de… *Studenţi veniţi cu noi!... Studenţi veniţi cu noi!*… ceea ce însemna că o parte a demonstranţilor intraseră printre cămine. Asta dovedea că nu aveau un lider, nu fusese stabilit un traseu, mergeau oarecum la întîmplare, după cei din fața lor, cei din urmă după ei, ceea ce însemna că, poate, în frunte se găsea, totuși, un timișorean, mai mulți, care stabileau pe unde să meargă, el şi prietenii găsindu-se în grupul ce se îndrepta spre Comitetul Judeţean. *A, un amănunt de atunci. Ne însoţea, mergînd pe trotuar, nu ca noi, pe carosabil, tovarăşul… Laurențiu Rujoi, pe atunci ceva mare pe la UTC ori chiar prin Comitetul Judeţean. Nu era singur, alături de el păşeau nişte tipi, probabil activişti ori securişti, oricum inşi cu… sarcini precise, cu toate astea ne-am ignorat reciproc. De fapt noi pe ei, că ei…*

Cînd au ajuns în fața Comitetului Judeţean – cordoane de miliţieni, de militari ai trupelor speciale USLA, militari MApN… Tipii erau îmbrăcaţi în salopete, aveau căşti, scuturi. Dar chiar dacă au dat cu ochii de ei s-au comportat ca pînă atunci, scandau lozinci aşteptînd să apară cineva în balconul clădirii, poate Radu Bălan, poate altcineva, cu care să intre în dialog…

Situația s-a schimbat cînd indivizii, pentru a-i împrăștia, au folosit gaze lacrimogene. Demonstranții nu aveau decît o șansă, să ducă batista la nas și să dispară din zonă repede, cît mai repede, ceea ce s-a și întîmplat, mulțimea s-a destrămat, din păcate nu îndeajuns de prompt, nu cu aceeași șansă pentru toți deoarece unii au fost prinși de cei mai *harnici* inși ai forțelor de represiune, aruncați apoi în dube, probabil aceia fiind primii demonstranți timișoreni arestați.

În 17 decembrie pe la orele 9-10 – Timişoara era în… *carnaval comunist*! Defilare militară cu, vorba aia, *trecea fanfara militară, în frunte cu un tambur major*... Timișorenii, nu prea mulți, erau pe trotuare, unii rîdeau, pe chipurile altora se deslușea însă o anumită neliniște, chiar mai mult, o destul de evidentă îngrijorare. În ciuda acordurilor oarecum vesele ale muzicii, în aer *plutea* o amenințare indefinită dar puternică, reală. De altfel se știe, după masă au început să apară în oraş tancuri, TAB-uri şi cordoane de militari mai peste tot.

În dimineaţa zilei de 17 decembrie forțele de represiune nu aveau ordin să tragă, misiunea lor era să asigure securitatea clădirii Comitetului Judeţean, să disperseze oamenii din fața sediului. Numai că mașinile pompierilor, tancurile, TAB-urile, executau manevre de intimidare agresive, provocatoare, acțiuni ce trebuiau imortalizate fiindcă o fotografie e mai expresivă decît o sumă de cuvinte, decît oricît de multe cuvinte… Așa că, avînd aparatul ascuns din motive prea cunoscute pentru a mai fi menționate, **a trecut imaginile acelea din realitatea imediată în Istorie!** A făcut asta la Comitetul Judeţean, la podul *Decebal,* imortalizînd pe peliculă constituirea cordoanelor de militari și milițieni, timișorenii ce scandau lozinci antidictatoriale, lătrăturile cîinilor, apariția tancurilor ce executau *raiduri* printre demonstranți, disputele verbale dintre ei și militari, de o parte lozinci, de cealaltă amenințări, schimburi, multe schimburi de astfel de replici, după care… focurile de armă!

Firește, din acel moment curiozitatea fotografului a *explodat,* Radu Mircea voia să fie în cele mai fierbinți locuri, dar în zonele acelea se trăgea, s-a apropiat de ele nu la *limita siguranței* ci a norocului, a declanșat aparatul de cîteva ori nu din cele mai bune poziții dar era, totuși, ceva, a fotografiat tancurile ce fugăreau oamenii, la intersecţie a prins cîteva

poziții, nu cîte ar fi vrut și cum și-ar fi dorit dar îndeajuns de sugestive pentru a dezvălui celor ce nu fuseseră de față, celor din anii ce urmau, criminalele intervenții ale forțelor de represiune împotriva demonstranților timișoreni.

Din păcate dar perfect scuzabil, în zilele acelea un ins ce fotografia nu era privit cu simpatie nici de militari nici de manifestanți… *ce vrei, ce cauți aici cu aparatul, pentru cine fotografiezi*... și oamenii te amenințau, te agresau, fugeau după tine nu doar pentru a te alunga și dacă nu erai îndeajuns de repede de picior…

Luni, 18 decembrie, ca în orice zi lucrătoare, Mircea Radu a mers la serviciu – Întreprinderea Cinematografică – sediul acesteia găsindu-se în clădirea ce adăpostește sala de proiecție a cinematografului *Capitol*. Atunci a aflat ceva ce l-a nedumerit. În noaptea 17-18 decembrie, sala cinematografului a fost *tabără militară*. Aici au dormit, au cucăit, s-au întins pe scaune cît de comod era posibil, în aşteptarea ordinelor, cîteva grupe de militari. Practic, sala cinematografului era un fel de centru de distribuire al forţelor militare. Se umplea cîte un camion cu soldați pentru a ajunge într-un punct oarecare al Timișoarei, al doilea pentru alt punct, al treilea…

Pentru că-i era la îndemînă, Mircea Radu a avut un schimb de replici cu unul din ei, după ce acesta i-a destăinuit camaradului său un amănunt. Cei doi fuseseră în zona Calea Girocului – unul din locurile unde s-a săvîrșit un adevărat carnagiu – în seara, în noaptea 17-18 decembrie și unul se lăuda zicînd celuilalt… *ia uite, mă, cîte cartuşe am tras*… Atunci Mircea Radu a intervenit cu întrebarea… *bine-bine, ai tras, dar dacă printre răniți ori uciși a fost vreun prieten de-al tău, cum te simţi?*... În realitate n-a fost un schimb de replici în adevăratul sens al cuvîntului, sau dacă vreți a fost unul special, de o parte fiind întrebarea, de cealaltă parte expresia nu foarte greu de intuit de pe chipul militarului din moment ce n-a zis nimic.

Asta pe de o parte. Pe de alta e de spus că ofiţerii erau foarte duri cu soldații. *Nimeni nu vorbeşte cu nimeni… bagă încărcătorul în armă... treci în coloană... atenție comanda la mine!…*Și ofițerii erau în urma soldaților, nu în față, părînd mai degrabă că-i *mînau* din spate, nu că-i conduceau.

Cînd, în 20 decembrie, demonstranții se apropiau de clădirea Primăriei dinspre Catedrală, militarii din dispozitivul de apărare al sediului administrativ, cu armele încărcate, se găseau în dreptul statuii lui Eminescu. Ar fi putut ieşi cu vărsare de sînge dar, din fericire, s-a auzit ordinul… *nimeni nu trage… nimeni nu trage!…* Atunci, ieșind din clădirea cinematografului, Mircea Radu a auzit vorbe ce, poate, i-au fost adresate nu numai lui. Le-a rostit un militar de pe un TAB… *vedeţi, mă, că aţi reuşit…* el reținîndu-le nu pentru sensul lor primar ci, mai ales, pentru căldura, pentru emoția din glas.

Continuîndu-și înaintarea, coloana de demonstranți s-a îndreptat spre cordonul forțelor de represiune plasat în intersecţia străzii Săvineşti cu bulevardul Loga. *Pentru situaţia de acolo, daţi-mi voie să folosesc formula* ***stare de gradul 0.*** *Eu m-am ascuns după postamentul zidului ce înconjoară parcul. Eram sigur că se va trage, deoarece în zonă se găsea o Salvare militară – maşină de culoare kaki –, ce trecea într-un sens, în altul, cu perdelele trase. Din fericire n-a avut loc nici un incident.*

În 20 decembrie, cînd au început să apară coloanele de demonstranți din toate părțile, a urcat pe treptele Operei – în clădire nu intrase, încă, nimeni – de data asta fiind cu aparatul de filmat. Numai că după primele 20 de secunde de filmare cineva a pus mîna pe aparat, acesta, ca de altfel şi ceilalți manifestanți, strigînd… *nu vrem să fim filmaţi, luaţi-i aparatul, cine eşti, pentru cine filmezi?....* Nu i-a fost totuna, el se gîndea la viitor, oamenii la ziua de mîine, poimîne cînd, dacă fotografiile ar fi ajuns pe mîna securiștilor, n-ar fi avut nici o scăpare. Mircea Radu a încercat să lămurească situația, le-a prezentat legitimaţia de la întreprindere, cel care a citit-o a încercat să liniștească spiritele spunînd… *liniștiți-vă, nu e securist….* din fericire un altul l-a ajutat mult mai eficient spunîndu-i… *bine, hai, te scot eu de aici, dar să nu mai filmezi, că lumea este irascibilă…* S-a conformat, n-a mai filmat şi din momentul acela totul a fost în regulă, numai că din ceea ce putea fi reprezentativ pentru ce s-a întîmplat în ziua aceea formidabilă de 20 decembrie, pentru Istoria Revoluției din Timișoara, au rămas doar acele 20 de secunde de peliculă…

Sigur că după 22 a fost uşor să imortalizezi fel de fel de instantanee, pericolul trecuse, acum acceptau toţi că fotografiile sunt documente, mărturii peste ani ale unor întîmplări cruciale. Mai mult de-atît, regrete şi de-o parte şi de alta, şi din a ta şi din a acelora care atunci nu te-au lăsat să fotografiezi. Din a lor că n-au ce pune în albume, din a ta că ai doar cîteva fotografii şi cel mult trei minute de peliculă filmată.

În 22 decembrie, fiind cu Constantin Duma în balconul clădirii Rectoratului Politehnicii din Piaţa Operei, a făcut fotografii de care este într-adevăr mulţumit. Însă, din cauza unui anunţ tulburător, nu îndeajuns de multe. Au părăsit locul în grabă cînd, din balconul Operei, cineva a vorbit de Cimitirul Săracilor, de cadavrele – victime ale Revoluției – deshumate acolo. Au coborît în grabă, au avut noroc că cineva i-a dus la cimitir cu mașina. Nu era foarte multă lume, unii priveau, alţii săpau. Săpau şi scoteau, continuau să scoată cadavre, unele în coşciuge, altele în cearceafuri… Rezultatul a fost două minute şi ceva de filmare. Starea de emoție era firească, îți spuneai că aveai în faţă victime din zilele precedente, numai că de la un anumit moment au început să se contureze unele îndoieli, destul de multe îndoieli. Ceea ce nu și-a putut explica a fost faptul că decedații erau… etichetați. Se știe, în zilele acelea nu s-a lucrat în nici o întreprindere, cu toate astea cadavrele, despre care cineva din balconul Operei afirmase că erau ale revoluționarilor timișoreni, erau… etichetate… or asta…

Oricum, după ce dictatorul a fost îndepărtat, iar de atunci din ce în ce mai puternic cu cît trece timpul, ne încearcă regretul că nu sunt mai multe instantanee, filmări pe viu, din acele zile și nopți teribile ale lui Decembrie ’89. Atunci profesioniștii au fost împiedicați nu doar de forțele de represiune să-și exercite vocația, acum au păreri de rău nu numai specialiștii care în momentele acelea fuseseră dispuși să ofere posterității fotografii unice, filme autentice, evocatoare ale istoricelor manifestări revoluționare timișorene.

IMAGINI ÎN MIŞCARE – TELEVIZIUNEA LIBERĂ TIMIŞOARA

EUGEN GHERGA

În 1989 inginerul geolog Eugen Gherga era angajat la Schela de Foraj Târgu Cărbunești. Fire rebelă, nonconformistă, voluntară, s-a *definit* în mod exemplar printr-o mărturisire deschisă, neechivocă. *Dictatura comunistă, ceaușită în ultimul timp, ce ne-a călcat în picioare demnitatea și spiritul timp 45 de ani* ***își trăise traiul,*** *de fapt trăise* ***prea mult,*** *ce e prea mult strică, ce strică trebuie dat la o parte. Ce s-a întîmplat în '89 era firesc, faptul că Revoluția a izbucnit în Timișoara e explicabil, eram cel mai mare oraș din țară în* ***contact****, mai ales datorită televiziunii iugoslave, cu democrațiile din vest, cu lumea liberă. Or pentru a trăi asemeni unui om liber ce alternativă aveam? Forțarea granței. Dacă regimul comunist nu şi-ar fi dat duhul, aş fi încercat să trec graniţa cu orice risc. Aia ar fi fost revoluţia mea. Nu a României, a mea personală. Toţi care au fugit sunt revoluţionari, mai mult decît atît au fost* ***lideri, făptuitori ai revoluţiilor lor****, membri ai celui mai mare partid din România tuturor timpurilor,* ***partidul răzvrătiților****. Prin gesturile lor au dat, au tot dat* ***lovituri de tîrnăcop în soclul pe care se găsea secera, ciocanul şi botniţa comunistă****, fiecare român care a fugit i-a dat cîte o palmă dictatorului şi astea s-au adunat, s-au tot adunat pînă cînd am ajuns să spunem… gata, a fost destul, așa nu se mai poate și am ieșit în stradă ca să înțeleagă că nu-l mai voiam nici ca om, necum ca preşedinte. E drept, în noaptea de 16 decembrie a dat şi el în noi. A dat mai ales în 17 decembrie numai că atunci,* ***în loc să ne sperie ne-a lăsat o singură șansă, să învingem!*** *Insul n-a înțeles nimic din cutremurătorul nostru slogan,* ***vom muri dar***

vom fi liberi, *n-a înțeles în ce situație se găsea nici, măcar, în 21 decembrie. Vă amintiți privirea lui de atunci? Avea atîta tîmpenie pe chip, c-a fost ridicol, de-a dreptul stupid.*

Atunci, în 16 decembrie noaptea, Eugen Gherga a dat foc tablourilor, ca pe de o parte să se *descarce*, pe de alta să-i mobilizeze pe timişorenii mai puțin îndrăzneți. Nu se gîndea la consecințe, la ceea ce avea să se întîmple în zilele următoare, importantă era reacția de moment, faptul că-și putea exterioriza atitudinea față de comunism în general, față de dictator în mod particular. Oricum, după părerea sa ce se petrecea în oraș avea altă anvergură decît a manifestărilor brașovene din 1987. Atunci s-au implicat în manifestările stradale un număr prea mic de salariați, mobilizarea și consecvența au fost relative, după cîteva arestări protestele încetînd cu totul. Or în Timișoara s-a ieșit pe străzi și după arestarea a mai bine de opt sute de persoane în noaptea 16-17 decembrie, și după ce, deși în restul țării continua să *construiască visul de aur al omenirii,* începînd cu 17 decembrie timișorenii erau răniți, uciși!

Eugen Gherga nu pretinde că a fost asemeni eroului sovietic, care *trecea* Volga cu țigara aprinsă în gură. Îi stă în fire să îndrăznească, nu să se expună în mod prostesc. În zona *Piața Maria*, în confruntarea de acolo cu pompierii a avut temerile lui. Pompierii îi *bombardau* cu ceva alb, cu un praf alb, nu știa, nu știe nici acum cu ce substanță și, neexcluzînd ideea că putea fi dăunător, poate chiar otrăvitor, nevoind nici să renunțe dar nici să aibă complicații după aceea, se *avînta* spre ei cu puloverul pe față. Nu i-a fost totuna nici cînd au apărut scutierii. Nu mai văzuse inși echipați în acel mod decît în filme, ceea ce i-a sporit temerile fiind faptul că, deși de ani buni se făcea economie de curent electric, atunci strada era luminată ca ziua. Știa de ce, și cum el e înalt de doi metri… Din fericire lucrurile au ieșit altfel decît vor fi crezut cei din fața lor. În primul rînd a avut șansa că, deși a fost de vreo trei ori în încurcătură n-a căzut în mîinile lor, cel mai mare noroc fiind, însă, acela că Revoluția a biruit.

În 20 decembrie era în coloana din Calea Buziașului, ce a ajuns în centru pe cel mai lung traseu: fabrica *Guban*, abator, bulevardul Eroilor, Consulatul iugoslav, Gara de Nord, Catedrală… La fel ca Nicolae Bădilescu și Eugen Gherga *a*

remodelat niște drapele rupînd însemnele comuniste, după care a făcut cîteva fotografii cu tricolorul pe țevile mitralierelor…

Ceva mai tîrziu, după memorabilele momente trăite în Piața Operei, în drum spre casă a trecut prin Piața Libertății. Prin fața Casei Armatei din acel loc. Militarii se retrăseseră în cazarme de pe la prînz, cu toate astea – era cu prietenul său Jimmy, George Ardeleanu –, pentru că a văzut un ofițer, l-au întrebat: *domnule, mai trageţi?*, răspunsul fiind: *nu, nu mai tragem, staţi liniştiţi.* Firește vorbe de conjunctură, deoarece din seara, din noaptea 22-23 decembrie armele au fost folosite din nou…

Eugen Gherga n-a fost un demonstrant oarecare, un anonim din zecile de mii de timișoreni din mulțime dar, cu toate că s-a remarcat prin cîteva acte de curaj, spune că prestații cu adevărat eroice sunt cele ale domnilor Ioan Lorin Fortuna, Claudiu Iordache, Savu Ioan, Petre Petrișor… ale celor care au urcat printre primii în unul ori celălalt dintre balcoane în 20 decembrie devenind lideri ai Revoluției, care au inițiat constituirea primului partid necomunist de după al doilea război mondial, care au purtat discuția cu trupa guvernamentală – copleșind-o prin cunoștințe și intransigență revoluționară! – condusă de primul ministru de atunci, Constantin Dăscălescu.

Eugen Gherga *n-a avut revoluția lui,* a participat la **Revoluția timișorenilor, la Revoluția Română!** *Ce-am făcut atunci a fost bun. Dacă, dar sper să nu fie cazul, ar fi nevoie, am face-o încă odată. România a fost singura ţară fost comunistă în care schimbarea s-a făcut în mod violent, nu ca în Polonia, Cehoslovacia, Bulgaria, Ungaria. Nu au fost victime nici măcar în patria mumă a comunismului. Nici măcar acolo. De ce a trebuit să curgă sînge la noi? Din cauza unui cretin şi a pigmeilor din jurul lui. Nu l-a contrazis nimeni, nu l-a adus cu picioarele pe pământ nici unul din ei. E drept, probleme sunt şi astăzi. Cine e de vină? Nu cretinul ci pigmeii, mentalitatea noastră. Că pigmeii au rămas unde au fost, iar mentalitatea noastră e tot ca atunci. Încă din primele zile ne-am zis că Europa trebuia să fie casa noastră comună. A popoarelor de pe continent. Dorinţa s-a împlinit, multe năzuinţe nu. Sunt multe, încă multe de făcut în România. Dar acum se pot face, nu ca atunci. De-asta am rămas de altfel, că se pot face, sunt mulţumit de starea mea, sunt un român fericit.*

GEORGE ARDELEANU

În noaptea 16-17 decembrie George Ardeleanu se întorcea de la Bucureşti, unde fusese într-o delegaţie. A ajuns în gară la ora 22,15 şi, venind spre Piaţa 700, a observat, din troleibuz, două camioane cu militari ducîndu-se undeva spre centru. S-a mirat, s-a şi întrebat aşa, într-o doară, unde Dumnezeu merg din moment ce poligoanele, dacă se duceau la trageri, sunt în afara oraşului.

Ajungînd la părinţi, în Piaţa 700, a schimbat cîteva vorbe cu ei, după care a ieşit pentru a merge la locuinţa lui. Tatăl, de la fereastră, i-a spus. *Vezi, fii atent, nu trece prin centru, ia-o direct spre casă.* A întrebat *de ce?* Nu i-a spus prea multe, doar că în Piaţa Maria era lume multă, miliţie… Atît i-a trebuit. Cum s-a descotorosit acasă de bagaj, a ieşit. N-a mers direct în *Maria*, a intrat întîi la prietenul lui Eugen Gherga, care stătea pe strada Brediceanu. Acesta nu i-a dat destule detalii, nu ştia nici el prea multe, curiozitatea i-a *muşcat* însă pe amîndoi şi au ieşit împreună. Au ajuns în centru, n-au găsit nimic, la Catedrală era linişte, în schimb pe undeva pe-aproape de *Flora* doi scutieri discutau cu nişte oameni ca în urma unei altercaţii. I-au lăsat în pace, au dat o tură prin zonă, au revenit la Catedrală. Cam pe acolo s-au mai întîlnit cu un prieten comun, Constantin Neacşu şi, împreună, au început să răscolească oraşul.

La podul de lîngă Regionala CFR au apărut un Aro de miliţie şi o maşină de pompieri. Între timp grupul lor a ajuns să numere vreo 20 de timişoreni. *Distracţia* cam pe atunci a început. Pompierii îi stropeau, ei îi *bombardau*; militarii foloseau spuma, ei sticle de apă tonică de la *Flora;* cei din maşină cu *foc* continuu, ei cu manevre de *alimentare* după sticle şi pietre. Aşa, într-un du-te vino de vreo 20, poate 30 de minute.

La un moment dat, în *iureşul* acela, a distins în întuneric o rulotă de lemn pe roţi şi, mînaţi de ideea blocării drumului, s-au repezit la ea. Au reuşit s-o aducă în mijlocul străzii

dar, din păcate, n-au putut s-o răstoarne. Oricum situaţia s-a schimbat, acum nu mai erau la fel de expuși ca înainte, *bătălia* a continuat în cu totul alte condiții, rulota aceea reprezentînd, dacă e să se folosească termeni specifici, *prima baricadă din Revoluţia Română*.

În împrejurările acestea a apărut Sorin Oprea pe o bicicletă mini devenind, în scurt timp, creierul mişcării din noaptea de 16 pe 17. Din Piaţa Maria, de fapt din preajma podului, la îndemnul lui, s-au îndreptat spre Piaţa Operei, în faţa Catedralei Oprea şi-a luat în serios rolul de lider, le-a spus că trebuie să se organizeze, să meargă în grup compact, să scandeze lozinci…

De la Catedrală, pentru a ajunge la căminele studenţeşti au luat-o spre Operă, de acolo pe lîngă Liceul *MIU* spre… Numai că în zona aceea erau nişte pancarte cu *Trăiască Partidul*... altele de acelaşi gen și, văzîndu-le, Ardeleanu s-a întors spre Gherga. *Măi de unde facem rost de nişte benzină să le dăm foc?*... Un băiat de lîngă ei a zis, *eu lucrez la* Solventul *şi am o canistră de şase litri de benzen. E ca benzina.* Nici că se putea mai bine. Nu mai ştie dacă a apucat să-i mulţumească tînărului, Gherga a stropit tablourile, le-a dat foc…

După aceea s-au grăbit în urma celorlalți, au prins grupul din urmă, au ajuns la cămine, la unul din ele, la ferestre la etajul I – nişte studenţi arabi. Arabi-arabi, străini-străini, dar unul din ei *s-a aprins* și, zicînd că voia să meargă cu ei, a sărit de la fereastră. N-a venit, a aterizat prost, şi-a sclintit ceva, vreo gleznă, amîndouă, nu ştie, l-au ajutat ai lui, ei și-au văzut de ale lor. Din păcate gestul a fost singular, convingerea lor, formulată din atît cît au văzut, fiind că studenţii n-au prea ieşit, nu li s-au alăturat.

După un lung periplu prin oraș au ajuns din nou la Catedrală, de unde, pentru a ajunge în Circumvalaţiunii au pornit spre gară, la viaduct, pe sub acesta, luînd-o spre cartierul muncitoresc… *A, un amănunt din acel loc. Pe viaduct – o placardă cu nu ştiu ce text comunist. N-am putut trece pe sub pod decît după ce-am dat-o jos și am călcat-o în picioare. Ce-i drept şi noi era să fim călcaţi. De o Dacie ce părea să nu aibă frîne ori şoferul minte. A lovit pe cineva, nu ştiu cît de grav dar a lovit pe unul din noi şi de-am fi reuşit să punem mîna pe el… Dar a scăpat, a accelerat şi nu i-am putut face nimic.*

Pe tot drumul scandaseră lozinci, mai ales una din ele, *Români veniți cu noi!...* bătuseră în stîlpii de fier, făcuseră scandal, cît mai mult scandal, pentru a fi auziţi şi a li se alătura cît mai mulți timișoreni, deoarece erau puțini şi forţele de represiune i-ar fi putut împrăştia fără nici o problemă.

Dacă pînă aici liderul a fost Sorin Oprea, de la Electrometal *am rămas fără şef. A intrat, pentru că acolo lucra, poate… aşa, ca să-şi confecţioneze un alibi. Cred că de-aia…*

Grupul şi-a continuat drumul, la Fabrica de Lapte s-au trezit în faţa a trei camioane de grăniceri şi o maşină de pompieri cu farurile aprinse. Nu i-au somat, le-au urmărit însă înaintarea cu un reflector, ceea ce putea să însemne că îi filmau dar ce se mai putea face, oare, din acele momente?...

Oricum au putut trece, şi-au continuat drumul spre Piaţa Dacia, numai că acolo situaţia a fost cu totul alta decît pe tot traseul din noaptea aceea. Militari colo, dincolo, ceea ce le-a dat de înţeles că oamenii represiunii aveau un plan. Nu era greu de intuit ce urmăreau, aşa că Ardeleanu şi Gherga au intrat în scara unui bloc, ca să iasă pe partea cealaltă. Au avut noroc, au acţionat prompt, nu la mult timp după aceea au început hăiturile, arestările. Odată scăpați, au apucat spre case, Ardeleanu s-a oprit la părinţi în Piaţa 700 unde, de la fereastră, a făcut pe… *agentul de circulaţie*. Vedea pe unde erau militarii, maşinile Aro şi le spunea oamenilor încotro să meargă ca să nu fie arestaţi. A întors astfel din drum vreo 10, 12 persoane ce veneau din centru. Nu ştia dacă erau ori nu demonstranţi, la urma urmei detaliul n-avea importanţă, dacă ar fi căzut în mîna miliţienilor scuzele n-ar fi avut nici o valoare.

Cînd lucrurile s-au liniştit a plecat acasă atunci, spre dimineaţă, deşi părinţii au insistat să doarmă la ei.

Duminică, 17 decembrie pe la ora 10, Ardeleanu l-a căutat pe Paul Şofron. I-a povestit *aventura* din noaptea ce trecuse, după care au decis să meargă, peste vreo două ore, în centru, pentru a vedea situația din oraş. Înainte de a ieşi i-a propus lui Paul să-şi ia camera de filmat, deoarece o ocazie ca aceea nu vor mai prinde niciodată, Paul n-a vrut să rişte, el s-a oferit să i-o cumpere, Paul a zis că nu se putea deoarece tot la el se ajungea, la vamă fusese înregistrată pe numele lui... Atunci au luat un casetofon audio, înregistrările există

cu zgomotele de tancuri, cu ce striga lumea. Au ieşit el, soţia şi Paul Şofron, la hotelul *Continental* au dat de un cordon de soldaţi, cineva, probabil de la Securitate, un ins cu căciulă de astrahan filma din spatele cordonului de soldaţi… deci există casete cu înregistrările acelor momente, dar sunt ale lor şi nu ştie dacă au fost, dacă vor fi vreodată puse în circuitul public.

La vremea aceea avea o vecină care lucra la registratura de la Spitalul Judeţean. Intra în tură – suntem în 17 decembrie – la 7 seara. A sunat-o, încă nu plecase la serviciu, i-a spus *uite ce e, ăştia au înnebunit, trag ca pe front, te rog ţine-mă la curent cu ce se întîmplă.* De altfel în seara, în noaptea de 17 a sunat la registratură tot timpul, vecina sa nu avea timp de vorbit, răniţii soseau unul după celălalt, sînge, nu văzuse aşa ceva de cînd se ştia, era şocată. A înţeles atunci că situaţia scăpase de sub control şi dacă timişorenii rămîneau singuri în faţa armelor şi tancurilor, aveau să urmeze vremuri grele. Şi deoarece altceva nu avea ce face, s-a *aruncat* pe telefon. Şi-a sunat cunoscuţii din alte oraşe, din oraş, pe aceştia îndemnîndu-i să iasă pe străzi, mulţi i-au spus că era nebun, i-au închis telefonul… Deşi n-a ieşit ce ar fi vrut, telefoanele acelea n-au fost zadarnice. La Turnu Severin, Bucureşti, Bacău, Sibiu… unde avea şi rude şi prieteni, printre cei care, în cele din urmă au ieşit pe străzi, se găseau şi cei anunţaţi de el.

Spre seară, cînd represaliile s-au înteţit, a înregistrat pe casetofon tot ce-a putut, după care şi-a sunat din nou amicii din alte localităţi cărora, în final, le punea la telefon înregistrările împuşcăturilor.

În ciuda acestor probe, îndoielile au rămas în picioare. Chiar şi pentru cei de la întreprinderea lui. Lucra atunci la Turnu Severin, în Timişoara era cu o delegaţie, luni trebuia să se întoarcă, dar colegii i-au spus… *nu e nici o grabă, rămîi şi ţine-ne la curent cu ce se întîmplă în Timişoara.*

Situaţia s-a schimbat marţi. Ei l-au chemat, el nu s-a dus. De fapt cum să fi plecat cînd Timişoara devenise centrul de interes pentru întreaga lume? Mai mult de-atît, i se părea că-şi făcuse datoria faţă de ei. În Turnu Severin oamenii au ieşit pe străzi începînd din 21 decembrie, unii dintre ei fiind chiar cei anunţaţi de el, mulţi din ceilalţi prieteni ori cunoscuţi ai acestora.

În 18 decembrie n-a făcut mare lucru. A văzut magazinele din centru distruse, Miliția, Securitatea, ce-or fi fost indivizii aceia, păzind zona cu inși destul de mulți. Revenind acasă s-a aruncat iar pe telefon, s-a mirat că funcţiona, dar dacă a fost posibil, l-a folosit din plin.

George Ardeleanu are un regret enorm. Pentru zilele de 17, 18, 20 și 21 decembrie are doar înregistrări audio. Circa opt ore de înregistrări, dar doar înregistrări audio.

Dar să revenim la ziua de 20 decembrie. Primul drum a fost spre gară. Cînd am dat de demonstranţi, am intrat în rîndurile lor, cu ei venind spre centru. Marcu… Pe Marcu cu cearceaful lui nu-l poate uita nimeni. Deci cu el în frunte spre Catedrală, spre Primărie. Aici – un cordon de soldaţi care… s-a rupt. Ne-am suit pe TAB-uri, ne-am îmbrăţişat cu soldaţii, unii din noi le-au dat bani, am o poză cum îi dădea cineva 100 de lei unui militar. Nu ştiu dacă, la nivel înalt, era vreun ordin de înfrăţire, dar noi, militar cu civil, ***om cu om****, deveniserăm fraţi, eram bucuroşi, fericiţi, noi nu ne mai temeam de arestări, de focuri de arme, ei nu se mai gîndeau la ordine ce vizau folosirea armelor. Nu ştiu dacă vă va fi spus cineva lozinca din ziua aia, la urma urmei cea mai sinceră declaraţie de frăţietate:* Soldaţi, soldaţi, pe cine apăraţi, noi vă suntem fraţi!

În 20 decembrie, dar ceva mai tîrziu, Paul l-a căutat şi i-a spus cuvinte ce i-au căzut foarte bine. *Jimmy, am hotărît să ies cu camera. Am filmat Comitetul Judeţean, l-am prins şi pe Dăscălescu, hai să mergem să filmăm la Operă. Şi să mai facem o treabă. Cei de la Comitetul Judeţean au predat Consulatului iugoslav o listă cu datele personale ale revoluţionarilor din clădire, hai să ducem şi noi caseta la Consulat, că cine ştie…*

Au filmat cum și cît s-a putut, cîteva imagini din Operă, din balcon și, cînd au considerat că era suficient pentru o informare internaţională, ascunzînd caseta în pantaloni sub giacă, împreună cu Paul Şofron și alți doi prieteni, Dolca şi Păuţ s-au îndreptat spre Consulatul iugoslav. Pe drum, în paranoia aceea, li s-a părut că erau urmăriţi, poate erau poate nu, dar cînd au ajuns la destinaţie, pe partea stîngă – o maşină cu 3-4 bărbaţi! Îndrăzneala le-a cam pierit, nu s-au oprit, și-au continuat mersul de parcă erau pe-acolo doar în trecere. Pînă la urmă a ieșit mai bine decît credeau în momentele acelea. Dacă o dădeau celor de la Consulat n-ar mai fi avut filmulețul acela.

În 22 au avut probleme cu acumulatorul și, fiind obligați să pună periodic bateriile la încărcat, n-au filmat cît ar fi vrut. De altfel la un moment dat Ardeleanu s-a repezit pînă în Piaţa 700, la Gherga. Din fericire au revenit în Piaţă înainte de căderea lui Ceauşescu și au de atunci imagini unice, de excepție, istorice. Dar pînă a deveni istorice, s-ar fi căzut să fie **actuale!** Așa că s-au repezit la Direcția Radio de pe strada Cluj. Acolo au dat de Bogdan Herzog, numai că studioul nu avea mijloacele tehnice pentru transmis; de acolo au mers la Urseni la Antenă; acolo nu exista aparat video; de aici acasă la el cu Dan Albuţiu şi Botoş de la Direcţia Radio, a luat video-ul lui, din nou la Urseni; improvizații pentru nişte mufe deoarece ale lor erau profesionale ale lui de uz comercial; în timp ce puneau la punct improvizația cineva a întrebat... *domnilor, dar de ce-aţi venit aşa tîrziu, vă aşteptăm de două zile*, vorbe pentru care Ardeleanu a dat un răspuns sec, scurt… *atunci nu aveam imaginile astea.*

În cele din urmă, însă, vorbe ce le-au mers la suflet… *e în regulă, bravo vouă, prin Euroviziune imaginile astea vor ajunge în toată Europa.*

După aceea au luat caseta şi video-ul, au mers pe strada Demetriade – unde este mall-ul acum – şi le-au lăsat acolo. Le-a recuperat prin ianuarie. Că şi băieţii lor filmaseră ceva şi transmiteau imaginile de acolo.

După ce-a revenit la Operă, la un moment dat i-a spus lui Albuţiu… *ia uite, Televiziunea Română face pauză de cîte o jumătate de oră între emisiuni. Ce ar fi să încercăm să intrăm în intervalul ăsta de timp noi. Am începe cu caseta asta, vom încropi apoi un mic studio şi…* Şi o întrebare unuia, altuia, oricui din Operă, ei căutînd pe cineva care se descurca în domeniu, în televiziune. Şi tot strigînd – un răspuns. Al inginerului Emerich Gnandt. *Eu. Haideţi la domnul Herzog şi-o facem.* Au plecat la Direcţia de Radio şi Televiziune împreună, el, Albuţiu şi Gnandt, acolo s-a convenit plasarea unei antene pe Operă, a alteia la Urseni.

P.S. Aceasta e în fond povestea **primului post de televiziune din provincie, Televiziunea Liberă Timişoara!**

RECURS LA REVOLUȚIE

Ceea ce intenționasem să prezentăm în acest tom se încheia, în viziunea noastră, cu ultimul cuvînt din pagina anterioară. Numai că după aceea, încet-încet… mărturiile prezentate în volum, memoria colectivă, realitățile anilor de după fabulosul nostru Decembrie '89, s-au convertit în sentimentul că mai e ceva de spus. Nu e vorba de un al 26-a personaj ori *entitate* ce ar apărea după cele 25 prezentate. E ceva mai mult. E **consternarea** celor care, de atunci **sunt acolo unde sunt**, ale celor care în zilele acelea au ajuns pe paturi de spital ori după gratii, la urma urmei a tuturor cetățenilor cinstiți din țară – consternare constituită din observații grave, dramatice dar reale:

♦ bunul național a fost hăcuit de o mînă de infractori ce se pretind a fi politicieni, guvernanți ori oameni de afaceri,

♦ au fost distruse 1256 de întreprinderi și instituții,

♦ au fost desființate linii ferate cu ecartament redus, investitorii străini care le-au preluat realizînd, în schimb, venituri considerabile,

♦ din țările ce aparțin UE, în România se găsește cea mai mare suprafață de teren agricol vîndută străinilor,

♦ din 1990 încoace guvernanții, politicienii, au înstrăinat toate bunurile naturale și strategice ale țării,

♦ miniștrii nu sunt specialiști în domeniile pe care le conduc,

♦ diplomele, doctoratele se cumpără, România fiind țara cu cei mai mulți *doctori* în științe pe cap de locuitor,

♦ traseismul politic a fost legalizat,

♦ locurile în Parlament se cumpără prin bani ori viitoare servituți,

♦ flota română – conform specialiștilor străini, nu români! – printre primele zece puteri maritime din lume înainte de 1990, constituită de-a lungul unui secol, a ieșit de pe harta maritimă în mai puțin de un deceniu (1993-2003),

♦ Parlamentul și Guvernul sunt instituțiile cu cei mai mulți inși penali,
♦ ciocoii momentului se tratează în străinătate, în țară spitalele se închid, medicamentele lipsesc,
♦ datorită unor decizii judecătorești în care politicul contorsionează legea, statul român, obligat de organismele internaționale, plătește deseori despăgubiri considerabile persoanelor nedreptățite de deciziile din tribunalele române,
♦ anii de pușcărie se stabilesc în funcție de poziția socială ori politică a inculpatului, nu de natura ori amploarea fraudei,
♦ din cauza salariilor penibile oferite tinerilor titrați – școlarizați pe banii statului! – cei mai strălucițI absolvenți (bunăoară în domeniul sanitar peste 20.000 de medici) optează pentru companii ori instituții străine de aiurea, nu din țară,
♦ datorită corupției la nivelul *gospodarilor* localităților, zestrea arhitectonică, mai ales din marile orașe, e compromisă fie prin distrugerea clădirilor reprezentative, fie prin apariția unora ce nu se încadrează în ansamblul tradițional,
♦ băncile sunt, aproape în totalitate, în mîna străinilor,
♦ deși străinii care exploatează bogățiile solului și subsolului românesc realizează profituri imense, plătesc redevențe simbolice,
♦ numărul netitraților ce lucrează în țările din Vest este de peste 3,5 milioane de români,
♦ pensiile *nesimțite* se onorează în continuare, vechii torționari, securiștii, militarii, milițienii, vinovați de omucidere în Decembrie ’89, sunt liberi,
…

P. S. Rîndurile acestea n-ar fi trebuit să apară în carte, n-ar fi trebuit să se fi conturat în mintea nimănui**, dar mărturiile prezentate în volum, memoria colectivă, realitățile anilor de după fabulosul nostru Decembrie ’89…**

CUPRINS

Argument....p. 7
Lideri ai revoltei....p.13
Ion Monoran.... p.15
Daniel Zăgănescu.... p. 23
Sorin Oprea.... p. 30
Ofiţeri, regulamente, atitudini.... p. 70
Eugen Gheorghioiu.... p. 72
Nicolae Durac.... p. 82
Vis şi gratii.... p. 96
Costel Balint.... p. 97
Virgil Hosu.... p. 107
Ioan Gheorghe Bîndariu.... p. 114
Revoluţionari răniţi.... p. 121
Adrian Kali.... p. 123
Traian Orban.... p. 141
Marian Olaru.... p. 147
De ce? De ce? De ce?.... p. 155
Radian Belici.... p. 157
Ana Belici despre Radian Belici.... p. 159
Alexandru Ştefan Ferkel Şuteu.... p. 163
Mihaela Ferkel Şuteu despre
Alexandru Ştefan Ferkel Şuteu.... p. 165
Lideri ai Revoluţiei.... p. 170
Ioan Lorin Fortuna.... p. 172
Claudiu Iordache.... p. 219
Petre Petrişor.... p. 252
Ioan Savu.... p. 284

***Secretara* Revoluţiei**..... p. 329
Mihaela Munteanu..... p. 330
Diplomat străin în Revoluţie..... p. 340
Mirko Atanackovic..... p. 342
Artişti în Revoluţie..... p. 347
Ilie Stepan..... p. 348
Eugen Moţăţeanu..... p. 354
Ofiţer revoluţionar..... p. 360
Viorel Oancea..... p. 362
Radio Timişoara Liberă..... p. 377
Ioan Olaru..... p. 379
Bogdan Herzog..... p. 383
George Balica..... p. 387
Imagini statice – Fotografii..... p. 390
Constantin Duma..... p. 392
Mircea Radu..... p. 399
Imagini în mişcare – Televiziunea Liberă Timişoara..... p. 405
Eugen Gherga..... p. 405
George Ardeleanu..... p. 408
Recurs la Revoluţie..... p. 414